DAN APOSTOL

DIN TAINELE NATURII

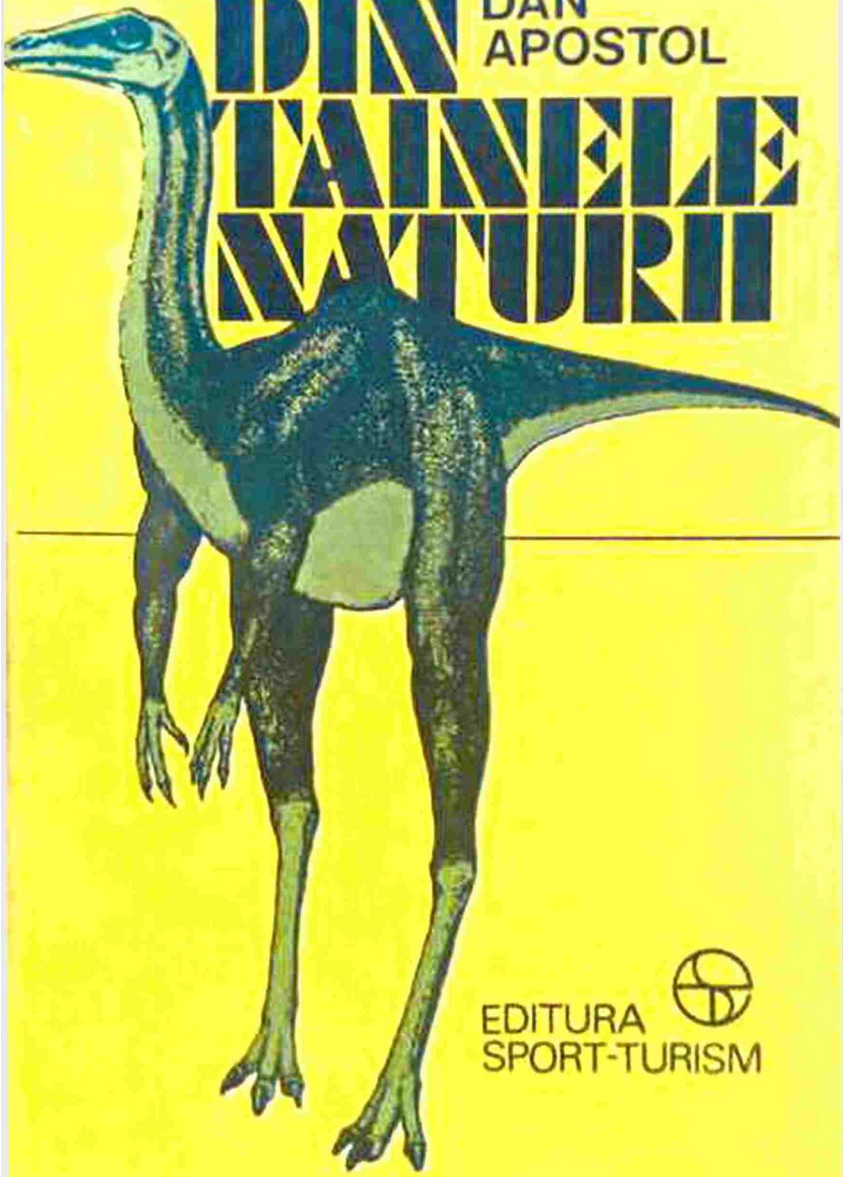

EDITURA SPORT-TURISM

DAN APOSTOL
DIN TAINELE NATURII

EDITURA SPORT-TURISM BUCUREŞTI, 1987

Celor care şi-au dedicat viaţa îngustării petelor albe de pe hărţile cunoaşterii umane

INTRODUCERE

În secolul nostru, omenirea cunoaşte celor formidabile revoluţii tehnico-ştiinţif şi explozii naţionale din cursul existenţei sale. Ultimele opt decenii lui fost martorele unor paradoxale „: cele mai distrugătoare conflagraţii cunoscute istorie şi inaugurarea Erei Cosmice; apariţia spectrului morţii atomice şi eradicarea unor boli care cereau, până acum un tribut greu de vieţi; un nivel de trai vreodată şi persistenţa unor inegalităţi flagrante; extraordinare descoperiri şi realizări ale geniului alături de uimitoare manifestări de intoleranţă sau obtuzitate. Niciodată până în secolul al XX-lea nu au strălucit mai tare luminile Raţiunii şi niciodată somnul Raţiunii nu a născut monştri atât de hidoşi…

Dorim ca secolul al XXI-lea să aducă realizări tehnice, ştiinţifice şi culturale demne de măreţia mileniilor civilizaţiei terestre; dispariţia definitivă a, iraţionalităţii, bolilor şi războaielor. Dar toate aceste deziderate vitale pentru însăşi

supravieţuirea speciei umane nu pot deveni realitate fără trezirea conştiinţei indivizilor popoarelor în egală măsură, căci – cum scria C.S. Lewis acum câteva decenii – „atâta vreme cât privim obiectiv o problemă nerezolvată mai încă speranţe, dar, atunci când se pretinde că această problemă nu există, nu rămâne nicio speranţă”.

Fără îndoială, ultimele decenii ne-au confruntat cu mart probleme, dintre care unele cu totul neaşteptate. Necesitatea menţinerii echilibrului ecologic ne-a obligat să

„Ne înţelegem* cu natura, după cum avertiza Francis Bacon: „Nu putem porunci naturii; trebuie s-o respectăm. Sin, tem departe încă de cunoaşterea tuturor fenomenelor sau legilor micro pl, macrocosmosului. Descoperim numeroase specii de animale pl, etnice de oameni rămase necunoscute în plină eră cosmică dorim să explorăm universuri paralele dar pe hărţile Terrei există încă mari pete albe; ne gândim destul de rar la viitor şi uităm că trecutul prezintă lacune considerabile; evoluţia, posibilităţile fizice şi psihice, realizările, adaptările sau performanţele speciei Homo sapiens sunt de cele mai multe ori doar superficial cercetate; aspirăm contacte cu alte fiinţe inteligente din Univers, dar nu acordăm o prea mare importanţă pregătirii umanităţii pentru momentul în care se va vedea nevoită să admită că nu reprezintă alfa şi omega Cosmosului.

Suntem tentaţi uneori să uităm că, în faţa măreţiei şi complexităţii naturii, cunoştinţele

noastre nu sunt decât o peliculă de suprafaţă, uneori frumos lustruită, dar nu întotdeauna rezistentă. Acestui adevăr incomod i se adaugă constatarea că omenirea nu este în totalitatea ei dornică şi aptă să-şi recunoască limitele. Or, în faţa necunoscutului, raţiunea umană poate să triumfe numai dacă este solicitată pl, lăsată să primeze asupra inerţiei. Una dintre condiţiile evoluţiei viitoare a speciei Homo sapiens rămâne cea de a-şi păstra intacte curiozitatea, dorinţa de cunoaştere şi, nu în ultimul rând, visele. Numai astfel a putut apărea pleiada de străluciţi oameni de ştiinţă care, tind prejudecăţile timpului, au luptat pentru sporirea tezaurului cunoaşterii naturii: Humboldt, Darwin, Huxley, Haeckel, Verrill, Oudemans, Heuvelmans, Cousteau sau, mai recent, Leakey, Attenborough pl. Gould, asemenea, trebuie subliniată contribuţia români Emil Racoviţă, Gregoriu Ştefănescu, Grigore Antipa sau Eugen Pora, care, alăturându-se acestor spirite clarvăzătoare, eu luptat întotdeauna pentru progres pl, adevăr în ştiinţă.

În cartea „Pe urmele unor animale rare sau nemaiîntâlnite", Igor Akimuşkin a prezentat o serie de dovezi acumulate de-a lungul timpului, cu privire la existenţa unor fiinţe (mamifere, păsări, reptile, peşti) necunoscute tei. Pornind de la constatările biologului sovietic, autorul volumului de faţă a încercat să completeze paleta enigmelor zoologiei şi paleontologiei cu altele, ce ţin de antropologie şi exobiologie, căutând totodată

informaţii inedite şi argumente ştiinţifice sau doar logice pentru cele cunoscute.

Autorul

„Nimic nu se poate compara cu tezaurul inepuizabil al naturii; ea ne arată doar suprafaţa, dar este de un milion de ori mai adâncă”. Sunt puţine domeniile de cercetare ştiinţifică în care cuvintele umanistului Ralph William Emerson să-şi fi demonstrat valabilitatea mai mult decât în astronomie. Datorită perfecţionării marilor telescoape optice, electronice şi radiotelescoape ce scrutează cerul nopţii în întreaga lume ni se deschide astăzi perspectiva unui tablou cosmic incredibil, univers al întunericului şi luminii, unde curiozitatea umană găseşte un câmp infinit de explorare, plin de enigme încă nerezolvate.

Dacă Terra, leagănul civilizaţiei noastre, face parte din trenul planetar care însoţeşte Soarele – el însuşi un infim grăunte incandescent între miliarde de stele – galaxiile, la rândul lor, sunt numai părţi componente ale metagalaxiilor, supersisteme mobile, supuse unui impuls netemperat de interacţiunea puternicelor câmpuri gravitaţionale proprii. Universul este alcătuit dintr-o sumă de metagalaxii, care constituie cele mai mari structuri macroscopice de organizare a materiei cunoscute până în prezent, având uneori dimensiuni de ordinul milioanelor de ani lumină.

Sfidând imensele distanţe cosmice, fiecare galaxie emite fluxuri de radiaţii care, după ce

străbat cu viteza luminii abisul spaţiilor interstelare, ajung în câmpul de studiu al instrumentelor terestre. Comparând înregistrările distanţelor parcurse de aceşti mesageri ai Infinitului, astrofizicienii au constatat o deplasare a spectrului tuturor galaxiilor aflate în observaţie, cu excepţia Căii Lactee: orice sursă cosmică ce se îndepărtează de noi este percepută ca având liniile spectrale deplasate spre roşu, în timp ce, la sursele care se apropie, liniile întunecate se deplasează spre capătul albastru al benzii de lumină vizibilă.

Considerând ca punct relativ de referinţă galaxia noastră, cercetările au dus la concluzia că toate celelalte aglomerări galactice observabile de pe Terra se depărtează de noi în mod constant şi continuu: cu cât sunt mai distante şi mai greu vizibile, cu atât mai mare va fi deplasarea lor spectrală spre roşu. În realitate însă, Calea Lactee nu reprezintă decât una dintre galaxiile ce se mişcă în raport cu fiecare alt sistem galactic. Acceptând modelul unui Univers care se extinde în mod uniform, nu are importanţă cărei aglomerări stelare îi aparţinem ca observatori, toate celelalte îndepărtându-se de zona unde suntem localizaţi cu o viteză crescând proporţional cu distanţa la care se află faţă de noi, datorită scăderii interacţiunii forţelor de atracţie gravitaţionale. Pornind de la ipoteza actualei expansiuni a Universului, oamenii de ştiinţă au reuşit să reconstituie pe calculator filmul evoluţiei cosmice şi, derulându-l invers, au

putut vedea pe ecranele simulatoarelor cum Universul se contracta tot mai mult, ajungând în cele din urmă la un „punct*, Nucleul Cosmic Iniţial, care ar fi existat acum 15 miliarde de ani. Atunci s-a declanşat explozia în cursul căreia energia a fost condensată în structurile materiale care aii format mai târziu metagalaxiile, sistemele stelare, aştrii şi planetele. Forţa acestui teribil „Big-Bang” trebuie să fi fost inimaginabilă, dacă impulsul de bând it iniţial mai face încă şi astăzi metagalaxiile să-şi urmeze drumul prin spaţiu. În viitor, această deplasare poate continua la nesfârşit după un astfel de model, roiurile de galaxii îndepărtându-se unele de altele atât de mult încât doar stelele din Calea Lactee vor mai rămâne în câmpul de observaţie al astronomilor de pe Terra. Aceasta ar duce însă la izolarea şi stagnarea civilizaţiilor din Univers, pentru că, datorită spaţiilor uriaşe dintre galaxii sau chiar aştri comunicaţia ar fi deosebit de dificilă, dacă nu chiar imposibilă.

Expansiunii eterne a limitelor Universului cunoscut i se opun însă timpurile gravitaţionale stelare, galactice şi metagalactice, având o forţă moderatoare sub acţiunea căreia s-ar ajunge probabil ca, peste alte miliarde de ani, creşterea să ajungă la o valoare nulă în acest caz, Uni» versul va rămâne static o perioadă, apoi, constrâns de forţa timpului gravitaţional total, va începe încet să se comprime, proces care va continua pe parcursul erelor cosmice cu o viteză

progresiv crescătoare, până când, ajungându-se la 6 concentrare fantastică a materiei într-un singur punct, noul „Big-Bang” va deschide un alt ciclu evolutiv.

Acestea sunt cele două scenarii posibile imaginate deocamdată pentru naşterea şi evoluţia Universului: primul, cel al *Universului deschis*, prevede o explozie iniţială, urmată de expansiunea eternă, în vreme ce al doilea avansează ideea *Universului*, care, după „Big-Bang”-ul primordial, se extinde, apoi se contractă, urmând o nouă explozie, ciclul continuându-se la nesfârşit. Considerând, valabilă această ultimă ipoteză, ar fi posibil să existe atunci un număr infinit de Universuri locuibile apărute succesiv pe spirala evoluţiei, civilizaţia umană fiind doar un minuscul atom în multitudinea lor.

Factorul hotărâtor care influenţează scenariul cosmic este puterea câmpului gravitaţional al metagalaxiilor: dacă această forţă depăşeşte o anumită valoare critică, ea va fi suficientă pentru a opri expansiunea; dacă însă timpul global al tuturor stelelor este prea slab, Universul rămâne un sistem deschis. Puterea câmpului gravitaţional fiind într-o dependenţă directă de densitatea medie a materiei din Cosmos, un sistem închis ar trebui să conţină – considerând rata prezentă a expansiunii – cel puţin un atom de hidrogen la fiecare 340 litri de spaţiu. Dar, în imensitatea nopţii astrale, chiar şi o densitate atât de mică reprezintă echivalentul a 25 sextilioane de stele de

mărimea soarelui nostru, în realitate existând abia o sutime din acest număr. S-ar părea deci că sistemul Universului rămâne deschis şi se va extinde pentru totdeauna, dar un astfel de concept nefiresc sfidează logica umană, ridicând nenumărate semne de întrebare în legătură cu originea enigmaticului Nucleu Cosmic sau cauzele declanşării Primei Explozii într-un anumit segment temporal şi nu în altul. Ipoteza *sistemului închis* pare într-un fel mai confortabilă pentru oamenii de ştiinţă, deoarece se poate postula că Universul a existat dintotdeauna, fără început şi fără sfârşite, „Big-Bang”-ul reprezentând doar graniţa dintre două stadii de expansiune-contracţie…

Odată cu acumularea imensei cantităţi de date despre spaţiul extraterestru, a observaţiilor inedite ce îmbogăţesc tezaurul informaţional al umanităţii, astronomii s-au trezit, în faţa unor descoperiri fascinante. Astfel, în Univers există unele îngrămădiri stelare de sute de ori mai mari decât Calea Lactee, numite galaxii „cDa (deoarece se află întotdeauna în *centrul* ciorchinelui galactic, având o structură *diferită* de a formaţiunilor stelare obişnuite) a căror origine a rămas un mister. La început s-a crezut că acestea se formează într-o regiune deosebit de densă a spaţiului, însă presupunerea avansată nu explică proprietăţile lor neobişnuite – de exemplu, faptul că multe „cD – un reprezintă surse radio foarte puternice, iar altele emit jeturi da gaze incandescente. În anii ’60, astronomul sovietic

Iosif Şklovski susţinea că la baza acestor fenomene stau marii nori de gaz intergalactic, ce furnizează materie primă violentelor explozii şi energie pentru emisiile radio, alcătuind substanţa necesară formării noilor stele. Însă norii intergalactici s-au dovedit imposibil de localizat, iar în 1975 astronomii de la Princeton University – New Jersey au avansat o altă ipoteză, considerând că, la trecerea unei galaxii mici prin apropierea uneia mai mari, viteza îi este încetinită de forţa gravitaţională combinată a tuturor stelelor galaxiei-gigant, atracţia exercitată făcând ca prima să fie treptat absorbită. În mod surprinzător, efectele acestui fenomen sunt neglijabile, căci distanţa dintre stele este atât de mare, încât două galaxii pot fuziona fără să se producă măcar o singură coliziune!

Se pare că şi galaxia noastră a absorbit, acum două miliarde de ani, o mică formaţiune stelară de formă neregulată… Potrivit ultimelor teorii, stelele din Calea Lactee se pot clasifica în două tipuri distincte: unele se deplasează încet şi sunt bogate în metale, altele au o mişcare rapidă, dar conţinutul de metale este sărac, fiind compuse predominant din gaze. Recent a fost descoperită însă o a treia categorie stelară – prea tânără pentru a se fi format o dală cu restul galaxiei – pe care astronomii au numit-o *Stelele Maverick*, astre ce se mişcă foarte rapid, fiind – paradoxal – bogate în metale. Astronomul dr. Alec Rodgers şi colegii săi de la Universitatea Naţională Australiană au

încercat să furnizeze o explicaţie cu privire la natura neobişnuitului grup stelar „care sfidează orice încercare de catalogare. Conform afirmaţiilor cercetătorului australian, *Stelele Maverick*, *sunt* rezultatul unei spectaculoase ciocniri, reprezentând rămăşiţele altei galaxii, înglobate în Calea Lactee după o coliziune produsă acum două miliarde de ani. „Victima" straniului accident cosmic era probabil un însoţitor al Norilor lui Magellan, căci distanţa până la fiecare dintre ei depăşeşte doar o dată şi jumătate diametrul galaxiei noastre, fiind cu mult mai redusă decât cea care separă în general două galaxii vecine. S-ar putea spune, deci, că Norii lui Magellan şi Calea Lactee formează un sistem triplu, în care galaxia noastră trebuie considerată corp principal, iar Norii lui Magellan, sateliţi. Cercetătorii australieni bănuiesc existenţa în trecut a unei a patra componente a sistemului, enigmatica însoţitoare a Norilor lui Magellan fuzionând cu galaxia noastră în urma coliziunii nonviolente, iar rezultatul fiind cele 700 milioane de *Stele Maverick* aflate acum la periferia Căii Lactee…

Pentru oamenii de ştiinţă, posibilitatea unor formaţiuni stelare galactofage este şocantă poate, dar nu de neconceput. Însă descoperirea unei superstele de proporţiile corpului ceresc înregistrat la începutul anilor ’80 cu simbolul de R *136 a* reprezintă un eveniment chiar şi pentru astrofizicienii familiarizaţi cu cifrele

„astronomice” şi gigantismul din universul populaţiilor stelare.

Mai mare decât oricare alt astru identificat până acum; steaua R *136 a* se află în Nebuloasa Tarantula din Marele Nor al lui Magellan şi are masa de 3.500 de ori mai mare decât a soarelui nostru, în timp ce precedentul record era deţinut de o stea ce îl depăşea „numai” de 120 de ori. Există însă şi alte caracteristici neobişnuite care fac din acest corp ceresc obiectul unor studii pasionante şi controverse nesfârşite în lumea ştiinţifică. După teoriile savanţilor americani şi britanici, steaua este prea masivă pentru a fi stabilă, expulzând în spaţiul cosmic o extraordinară cantitate de materie, echivalentă în 3,15 secunde cu tot ceea ce soarele emite într-o mie de ani. Acest „vânt stelar” de carbon ionizat goneşte prin îndepărtatele genuni cosmice cu o viteză de 3.500 kilometri pe secundă, astfel încât, chiar având masa colosală a lui *R 136 a*, în ritmul acesta de irosire a propriei materii, viaţa ei va fi de numai un milion de ani, în comparaţie cu existenta soarelui nostru, estimată la zece miliarde de ani. Emiţând de 150 de milioane de ori mai multă energie decât el, această gigantă a Universului este în acelaşi timp foarte fierbinte, înregistrând la suprafaţă o temperatură de 60.000° C!

Astronomii americani Joseph Cassinelli, John Mathis şi Blair Savage de la Universitatea din Wisconsin studiază de câţiva ani curioasa enigmă

a spaţiului, cu ajutorul metodelor spectroscopice şi al unui satelit de observaţie cu raze ultraviolete… Totuşi, unii oameni de ştiinţă nu sunt de acord cu posibilitatea existenţei unui corp ceresc de asemenea dimensiuni, susţinând că este de fapt o minigalaxie. Dar, în acest caz, după cum demonstrează profesorul Cassinelli, ea ar trebui să fie de fapt o aglomerare de 40 de stele mari – fiecare egală cu cele mai strălucitoare stele din Calea Lactee – având un diametru de numai un an lumină! Ceea ce, practic, este o imposibilitate, interacţiunea forţelor de atracţie gravitaţionale într-un spaţiu atât de restrâns ducând fără îndoială la o rapidă şi extraordinară ciocnire în lanţ…

Fenomenele de coliziune între diversele corpuri cereşti interesează în mare măsură lumea ştiinţifică, bucurându-se de o atenţie constantă şi din partea opiniei publice. Dacă spectacolul ciocnirii stelelor sau chiar al galaxiilor este însă de neimaginat pentru majoritatea oamenilor, pericolul unor impacturi catastrofale ale marilor asteroizi rătăcitori prin cosmos cu solul Terrei a provocat întotdeauna îngrijorare, omenirea considerând, ca şi René Descartes, că „vidului îi repugnă raţiunea”. Recent, astronomii Tom Gehrels (de la Universitatea din Arizona) şi Eugene Shoemaker (de la Jet Propulsion Laboratory – Pasadena, California) au propus experţilor N.A.S.A. construirea unui aparat complex, denumit „Camera de observare spaţială”,

ce va fi montat la Observatorul Kitt Peak pentru a putea urmări traiectoriile acestor stânci hoinare prin Univers. Cu ajutorul „radarului spaţial de mare precizie, oamenii de ştiinţă vor putea identifica orbitele asteroizilor apropiaţi, localizând – în vederea unei eventuale exploatări – roiurile bogate în minerale atât de necesare metalurgiei terestre. Rolul „Camerei de observare” nu se reduce însă la furnizarea datelor despre natura şi comportamentul asteroizilor sau la identificarea celor destul de bogaţi în elemente rare pe Terra, pentru a putea constitui resurse ale dezvoltării viitoarei industrii spaţiale de minerit. Oricât ar părea de incredibil, supravegherea atentă a Cosmosului şi continua alertă a echipelor de astronomi în faţa pericolului reprezentat de asteroizii înregistraţi până acum în sistemul solar contribuie la evitarea unei coliziuni accidentale cu unul dintre cele aproape 1.500 de blocuri de stâncă având diametre de peste un kilometru. Dacă un astfel de uriaş „bob de grindină” ar lovi Terra, efectul ar fi echivalent cu forţa distructivă dezvoltată de o bombă de 200.000 Megatone („OMJVF”, septembrie 1981).

De altfel, traiectoriile unor asemenea asteroizi au mai interferat în trecut cu orbita terestră – pădurile arse, câmpiile pârjolite şi rănile deschise ale solului rămânând peste secole mărturia impacturilor catastrofale – avansându-se chiar ipoteza potrivit căreia un asteroid-gigant ar fi nimicit., dinozaurii.

Într-adevăr, după zeci de milioane de ani de la dispariţia reptilelor preistorice, cauzele acestui fenomen de proporţiile unei catastrofe la scară planetară rămân încă învăluite în mister. Ieşirea bruscă a dinozaurilor de pe scena evoluţiei lumii animale reprezintă o problemă spinoasă pentru oamenii de ştiinţă, vechii saurieni fiind una dintre verigile a căror lipsă îngreunează considerabil reconstituirea istoriei speciilor. Detalii precise privind spectaculoasa dispariţie a unei întregi grupe de vieţuitoare sunt greu de aflat după trecerea unei perioade de timp îndelungată, chiar dacă milioanele de ani nu reprezintă decât clipe trecătoare la scara geologică a existenţei Pământului. Se ştie însă cu certitudine că sfârşitul acestei linii de dezvoltare biologică a dus la formarea în arealul terestru a unui gol pe care mamiferele l-au umplut cu o multitudine de noi forme, printre care şi *Homo sapiens*.

Savanţii au afirmat încă din secolul al XIX-lea că acest fenomen se datorează răcirii rapide a climei, fatală reptilelor care au nevoie de căldura zilei pentru a-şi regla «temperatura corpului, inferioară celei a mamiferelor şi dependentă de surse calorice exterioare. Dar, după câte s-a demonstrat; prima glaciaţie (Giinz) a început de-abia acum 600.000” de ani, în vreme ce dinozaurienii au dispărut la sfârşitul Mezozoicului – acum aproape 70 de milioane de ani. Ipoteze recente susţin că pieirea monştrilor care au stăpânit lumea zeci de milioane de ani a fost

cauzată fie de un front deosebit de intens de radiaţii cosmice, fie de impactul cu un asteroid-gigant. A doua ipoteză şi-a găsit doi fervenţi susţinători în americanii David Milne de la Colegiul de Stat Evergreen din Washington şi Chris McKay de la Universitatea Colorado, după opinia cărora ciocnirea ar fi avut loc acum 65. milioane de ani, ducând la dispariţia a doua treimi din speciile ce populau atunci Terra („*OMNI*, aprilie 1981).

În urma impactului cu asteroidul s-ar fi format un strat gros de praf rămas în suspensie în atmosferă ca o imensă cortină neagră, împiedicând pătrunderea luminii până la suprafaţa planetei. Radiaţiile solare fiind un factor vital în procesul complex al fotosintezei, lipsa lor a avut efecte dezastruoase pentru echilibrul lumii vii. Pe Pământ era noapte... în adâncurile oceanelor s-a declanşat un proces ireversibil de distrugere masivă a plantelor şi animalelor care populau mediul acvatic, în timp ce, pe toate continentele, întreruperea bruscă a lanţului trofic a dus la dispariţia dinozaurilor vegetarieni rămaşi fără hrană, urmaţi de cei carnivori. De altfel, specialiştii în biologie marină afirmă că o reducere de numai o sutime sau o miime din nivelul normal al intensităţii radiaţiei solare ar avea efecte ireparabile asupra vieţii pe planeta noastră. Or, după ipoteza cercetătorilor Milne şi McKay, negura ce acoperea cerul Terrei era atât de densă, încât a făcut să dispară într-o singură săptămână

baza lanţului trofic: fitoplanctonul oceanic. Zooplanctonul a supravieţuit cel mult douăsprezece zile, peştii mici au pierit în decurs de patru săptăroini, cei mari au rezistat doar două luni după explozia meteoritului, iar rechinii – fiind mai rezistenţi şi având hrană la discreţie rr peste cinci luni.

Deşi există unii savanţi care afirmă că ecranul ce oprea lumina solară s-ar fi menţinut pe o durată de câţiva ani, cei doi americani sunt de părere că el s-a risipit în mai puţin de şase luni, căci altfel nu se explică performanţa supravieţuirii rechinilor, prezenţi astăzi nu printre fosile, ci printre speciile dovedind o mare vitalitate.

Dinozaurii însă, aflaţi în declin datorită creşterii corporale exagerate în dauna sistemului nervos, n-au reuşit să treacă proba rezistenţei biologice. Dacă ar fi câştigat acest joc a cărui miză era supravieţuirea speciei, tabloul lumii vii de pe Terra ar fi fost astăzi surprinzător de diferit.

Practic, şansele ca un asteroid-gigant să se ciocnească de planeta noastră sunt estimate ca fiind extrem de mici, probabilitatea nedepăşind 1 la 100 de milioane. Dar, dacă pericolul unui „bombardament” de asteroizi poate fi evitat, în faţa omenirii se ridică în ultimii ani o problemă nouă şi neaşteptată, legată de siguranţa zborurilor cosmice.

Dacă până de curând se considera că în imensitatea spaţiilor extraatmosferice posibilitatea ca două nave lansate de pe Terra să

îşi intersecteze traiectoriile rămâne o simplă ipoteză speculativă, într-un viitor destul de apropiat, această eventualitate îngrijorătoare poate deveni realitate. Specialiştii americani, sovietici şi britanici apreciază că, în următorul deceniu, coliziunile rachetelor purtătoare de sateliţi ar putea fi destul de obişnuite. După afirmaţiile N.A.S.A., probabilitatea unei ciocniri pe orbitele circulare joase va ajunge în 1995 să afecteze jumătate din lansările efectuate la fiecare o mie de zile, pentru navele cu diametrul de peste 50 m („OMNI", martie 1981). Aceste accidente nu se vor datora în primul rând creşterii numărului de sateliţi", ci poluării tot mai intense a spaţiului cu „deşeuri cosmice" provenind de la numeroasele lansări din perioada de pionierat: anii 57-77.

În repetate rânduri, savanţi şi specialişti de prestigiu din domeniul astronauticii (Wernher von Braun, Hans Oberth, Claude Polier, Vladimir Chobotov) au avertizat omenirea asupra pericolului poluării iresponsabile a spaţiului cosmic. După calculele Agenţiei Spaţiale Vest-Europene, anul trecut existau pe orbitele Terrei aproximativ zece mii de obiecte artificiale, destul de man pentru a fi detectabile prin radar. Aceste periculoase „deşeuri spaţiale" prinse în capcana gravitaţională a planetei noastre învăluie Pământul într-o adevărată mantie de inutilităţi, având cele mai diverse forme şi dimensiuni: trepte şi fragmente de rachete, staţii, laboratoare, capsule orbitale şi sateliţi dezafectaţi, sonde

meteorologice avariate de meteoriţi, containere cu deşeuri şi diverse obiecte aruncate de navele cosmice…

Această stranie „populaţie” metalică se roteşte în jurul Terrei, pierzând treptat din altitudine şi sfârşind, în general, prin a fi distrusă de căldura degajată prin frecarea cu aerul la intrarea în atmosferă – cum a fost cazul laboratorului cosmic american *Skylab*. Dar aceasta se întâmplă după mulţi ani de zbor pe orbitele terestre, iar până atunci sateliţii şi navele noastre spaţiale sunt confruntate cu un pericol real. De aceea, pentru rezolvarea problemei „penturii deşeurilor*, N.A.S.A. prevede afectarea unor misiuni ale navetelor spaţiale, sperând să evite a primi din Cosmos dramaticul mesaj lansat de orice aparat de zbor aflat în pericol: May Day, May Day…

Astfel de iniţiative nu pot fi decât binevenite, căci viitorul omenirii depinde în prea mare măsură de cunoaşterea şi explorarea Universului pentru a eluda problemele zborurilor spaţiale. În condiţiile epuizării rapide a resurselor energetice şi minerale terestre, ale suprapopulării planetei şi pericolului de degradare treptată a mediului natural, dificultăţile pe care le vom avea de înfruntat în mileniile următoare ar putea fi rezolvate în imensul spaţiu sideral. Măreţia Universului a incitat întotdeauna curiozitatea sau imaginaţia şi nu trebuie să uităm că nimic nu a contribuit mai mult la evoluţia umanităţii decât

dorinţa de cunoaştere şi înţelegere. Capacitatea speciei *sapiens* de a crea şi asimila a ridicat-o deasupra celorlalte vieţuitoare terestre, ajutând-o să supravieţuiască şi să ajungă la civilizaţia pe care o Cunoaştem astăzi. Numai continuarea acestui drum, adesea dificil şi plin de obstacole, va putea asigura urmaşilor noştri o existenţă demnă de marile realizări ale umanităţii de-a lungul zbuciumatei, dar fertilei sale istorii.

Obiectivele astronauticii pentru următoarele două secole constituie tot a fi tea dovezi ale îndrăznelii gândurilor şi realizărilor unei specii aflate abia la opt decenii de la primul zbor controlat al unuia dintre reprezentanţii ei: navete spaţiale refolosibile, laboratoare cosmice recuperabilei staţii orbitale de tip modular, cosmoporturi pe orbite apropiate, vaste sisteme de sateliţi geostaţionari, remorchere şi patruloare cosmice, baze spaţiale independente peregrinând prin noaptea siderală asemeni unor avanposturi ale umanităţii… Mijloacele tehnice necesare înfăptuirii acestor minunate aspiraţii ne sunt la îndemână şi astăzi: aliajele de titan, wolfram, materiale refractare speciale, metale ultrauşoare, propulsiile nucleare şi cu plasmă, toate vor fi folosite în mod cert. Este misiunea oamenilor de ştiinţă să concretizeze în soluţii acceptabile ideile actuale, a căror formă finală este dificil de prevăzut încă.

Dar problemele tehnice pot fi rezolvate relativ uşor în comparaţie cu eforturile pe care le

necesită pregătirea* psihică şi fizică, a oamenilor pentru viaţa în spaţiu. Pentru ca umanitatea să poată visa la o reală şi eficientă expansiune în Cosmos, trebuie ca generaţiile viitoare să capete o altă viziune a raportului Terra-univers, înţelegând că planeta noastră nu este alfa şi omega macrouniversului! Dincolo de limitele atmosferei Pământului începe spaţiul sideral, a cărui imensitate trebuie să ne devină familiară pentru a o putea considera oricând ca alternativă acceptabilă a ecosistemului terestru.

Aşa cum spunea Sir James Jeans în celebra sa conferinţă „The *Dying Sun*" („*Soa*), ţinută la Universitatea din Cambridge: „Instalaţi pe microscopicul nostru fir de nisip, am ajuns a ne sili să înţelegem natura şi scopul Universului care ne înconjoară în spaţiu şi timp. Prima impresie este asemănătoare cu groaza. Universul ne înspăimântă prin imensitatea distanţelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor lui temporale – ce reduc toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi jp –, prin extrema noastră singurătate, prin lipsa de însemnătate materială a Terrei în spaţiu: o milionime dintr-un singur, fir de nisip de pe toate plajele lumii. Dar mai presus de toate, Universul ne apare îngrozitor, fiindcă se arată indiferent faţă de orice formă de viaţă asemănătoare nouă; emoţia, ambiţia, succesul, arta şi religia, toate acestea sunt străine de planurile sale. Ar trebui poate să se spună că Universul pare ostil formelor de existenţă

cunoscute de noi. Spaţiul are o temperatură atât de joasă, încât îngheaţă orice vietate, partea cea mai mare a materiei răspândite prin Univers fiind, dimpotrivă, atât de arzătoare, încât face imposibilă existenţa; cosmosul este brăzdat şi corpurile astronomice sunt bombardate neîncetat de felurite radiaţii, majoritatea lor defavorabile vieţii sau capabile să o nimicească.

Într-un astfel de Univers am picat noi, oamenii, fără să ştim prea bine cum, în orice caz prin efectul a ceea ce se poate numi pe bună dreptate un accident (...) Uimirea nu poate decât să ne sporească, atunci când încercăm să trecem de la problema originilor la aceea a scopului existenţei, adică la previziunile asupra destinului speciei *Homo sapiens*.

Viaţa, aşa cum o cunoaştem, nu poate exista decât în condiţii convenabile de lumină şi căldură; noi înşine nu trăim decât pentru că Pământul primeşte de la Soare cantităţile necesare de radiaţii; dacă s-ar rupe echilibrul într-un sens ori altul, exces sau lipsă, viaţa ar dispărea inevitabil de pe globul nostru. Şi trăsătura esenţială a situaţiei este că echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Dar atunci, la atât se reduce viaţa? A cădea aproape din greşeală într-un Univers ce n-a fost făcut pentru viaţă şi care, după toate aparenţele, îi este indiferent sau hotărât ostil? A rămâne cramponaţi pe un fir de nisip până când frigul morţii ne va fi nimicit; a ne juca rolul timp de o

oră pe scena unui teatru minuscul, ştiind foarte bine că aspiraţiile ne sunt condamnate la eşec şi tot ce vom fi făcut va trebui să piară împreună cu specia noastră, lăsând Universul neatins, ca şi când n-am fi existat? Să sperăm, cu inima şi mintea, că vom avea o soartă mai bună".

Cuvintele rostite de savantul englez cu decenii în urmă, sunt astăzi mai valabile ca oricând, pericolul venind acum nu din – partea indiferenţei său ostilităţii Universului, ci a concepţiei antropocentriste şi Iraţionalităţii, cu tot cortegiul lor de orori: războiul, poluarea, intoleranţa… Iar problemele pe care le are de rezolvat umanitatea pe propria sa planetă la începutul a ceea ce numim, cu nedisimulat orgoliu, Era Spaţială, sunt prea importante pentru a ne putea permite luxul de a le ignora.

Pasărea tunetului

— Cunoscutul etnograf german Julius Lips observa că toate legendele indienilor *zuni* (din grupul de triburi nordamericane *pueblo*) încep cu o stranie formulă tradiţională, veche de câteva milenii: „Demult de tot, pe vremea când Pământul mai era încă moale…" (Julius Lips, „– *prung der Dinge*", Brokhaus, Leipzig, 1955). Povestitorii tribului atribuie această insistenţă dorinţei zeilor ploii, KOKO, de a se reaminti permanent oamenilor care a fost starea primordială a lumii. Dar… de unde ştiau strămoşii indienilor *zuni* că

Terra a fost, acum peste patru miliarde de ani, o imensă masă de materie fierbinte şi vâscoasă?! Teritoriul tribului *zuni* este şi a fost situat din cele mai vechi timpuri într-o zonă aridă, cu ploi rare, deci povestitorii nu se referă la eventuale mlaştini…

Străbătând fluviul timpului asemeni unui memento al zbuciumatei, dar fascinantei existenţe umane, mitologiile multor popoare conţin din abundenţă „ciudăţenii" destinate parcă agasării cercetătorilor rigizi. Desigur, problema nu trebuie generalizată abuziv, căutându-se pentru fiecare element straniu dintr-o veche legendă un corespondent modern sau extraterestru. Este însă indiscutabil faptul că diferenţierea fragmentelor demne de a fi studiate de cele pur metaforice sau fanteziste poate şi trebuie să fie făcută în Qursul unor studii serioase, care se pot dovedi mai utile decât par la prima vedere. Să nu uităm că Schliemann a descoperit Micene şi Troia, acordând credit „poveştilor" lui Homer! Nu putem să nu reflectăm în faţa unor legende ce descrii! cu o vizibilă siguranţă nave metalice zburătoare, care, lăsau în urma lor jeturi de flăcări şi produceau, zgomote asurzitoare în timpul deplasării. Or, astfel de elemente stranii revin cu regularitate în mitologia unei epoci numite „copilăria omenirii"!

Legendele unor triburi de indieni din Canada şi Statele Unite (de Zoiuorii, dakota, aporii *pueblo* şi transmise sub aceeaşi formă de multe secole,

afirmă că: „Focul şi roadele Pământului (plantele şi animalele – *n.a.*) au fost aduse oamenilor de o gigantică Pasăre a Tunetului, care a venit dinspre stele şi s-a întors apoi în cer, fără să mai revină. Tribul *dinghit* susţine că: „Pasărea tunetului este mai mare decât un sat; corpul ei este tare ca granitul şi strălucitor ca Luna. Când zboară pasărea se aude tunetul şi când clipeşte ea din ochi ţâşnesc trăsnetele. Dar pasărea nu face rău oamenilor" („*Natural History*", decembrie 1939). Ce le-a sugerat oare vechilor indieni asocierea unor fiinţe vii cu tunetul şi zborul spre stele? Să fie doar o simplă metaforă? Analiza credinţelor specifice triburilor de indieni nord-americani oferă destule argumente împotriva acestei ipoteze. Dacă povestitorii afirmă că o apariţie materială (fie ea pasăre sau navă aeriană) i-a ajutat pe oameni independent de intervenţia Marelui Spirit, înseamnă că la baza acestei legende stă un eveniment istoric real, care s-a înscris pentru totdeauna în memoria triburilor.

Astăzi este bine cunoscut faptul că unul dintre motivele determinante ale aparent inexplicabilei conquiste a imperiului aztec de către Cortez a fost acela că ultimul împărat, Montezuma, i-a primit foarte bine pe spanioli, considerându-i urmaşii lui Quetzalcoatl. Într-adevăr, atât mitologia mayaşa, cât şi cea aztecă sunt pline de referiri la adresa acestui faimos personaj, numit Kukulkan (sau Kukumatz) de către mayaşi şi Quetzalcoatl de către azteci. El este

descris ca fiind un om alb, înalt „cu barba bogată, care a venit dinspre Soare-Răsare şi a pus bazele celor două state. Quetzalcoatl a fost „înţeleptul şi viteazul binefăcător" al celor două popoare: el le-a învăţat să cultive şi apoi să prelucreze bumbacul şi porumbul (ale căror seminţe le adusese cu sine de peste Ocean), plante vitale pentru indienii americani; le-a dat avansate noţiuni de drept şi numeroase legi sociale, morale sau de guvernare; le-a învăţat astronomie, matematică, arhitectură, sculptură, sistematizarea urbanistică şi agricultura. Apoi le-a organizat administraţia, serviciile sanitare, le-a învăţat să construiască şi să folosească şosele, canale de irigaţie, piramide, palate, temple şi diguri de proporţii ciclopice, observatoare, astronomice, rezervoare de apă gigantice, ecluze şi terenuri de sport. Pretutindeni, Quetzalcoatl s-a arătat plin de bunătate şi înţelepciune, iar aztecii şi mayaşii i-au păstrat o amintire respectuoasă şi plină de recunoştinţă, de care au profitat mai târziu spaniolii. Aceasta, deoarece legendele indienilor spuneau că, în momentul plecării sale peste Ocean, spre Soare-Răsare (sau, după unele surse mayaşe, spre planeta Venus), Quetzalcoatl le-a promis „popoarelor sale" că se va reîntoarce cândva pentru a le da noi cunoştinţe şi a le reforma legile. Cine a fost oare Quetzalcoatl? în mod sigur nu putea fi european sau asiatic, pentru că, în acest caz, le-ar fi adus în plus indienilor grâul, roata, calul, căruţa şi prelucrarea metalelor

feroase, elemente extrem de importante pentru progresul vechilor popoare. Or, este interesant de remarcat faptul că olmecii, aztecii şi incaşii nu cunoşteau roata, pe care mayaşii o aveau (după cum o atestă jucăriile găsite în morminte), dar nu o întrebuinţau curent. Armele indienilor, făurite din aramă sau bronz, erau mai flexibile şi, în acelaşi timp, mai rezistente decât platoşele sau săbiile spaniolilor. Totuşi, nici mayaşii, nici aztecii nu cunoşteau tehnologia prelucrării fierului…

Înaintând spre sudul continentului american se pot întâlni alte legende stranii. În Brazilia, în zona dintre fluviile Orinoco şi Cassiquiare se găsesc stâncile *Tepumereme* acoperite cu picturi reprezentând stele, sisteme planetare şi fiinţe humanoide înaripate zburând printre tigri, crocodili şi maimuţe. Indienii *tamanaci* afirmă că, în urmă cu foarte mult timp („mai mult decât oamenii pot socoti"), s-a produs o inundaţie catastrofală datorată creşterii nivelului oceanic şi ploilor, torenţiale fără de sfârşit. Apa se ridicase atât de sus, încât „acoperise vârfurile Munţilor Encaramada şi înecase toţi oamenii. Atunci a apărut un erou legendar, „viteazul şi înţeleptul Amalivaca", un om „alb, cu barba mare, a cărui soţie era albă şi avea părul blond-roşcat. Ei au venit dinspre Soare-Răsare într-o navă care zbura peste oceanul dezlănţuit şi „au populat din nou Pământul cu oameni cărora le-au rupt picioarele" (figură de stil care semnifică interdicţia de a duce în continuare o existenţă nomadă), obligându-i să

treacă la viaţă sedentară, să-şi construiască locuinţe permanente şi să practice agricultura. Aceasta a dus la crearea unor noi relaţii de producţie şi la dezvoltarea unei societăţi căreia Amalivaca i-a dat un codex de „legi sociale şi morale. „Apoi a pictat din nava sa partea superioară a stâncilor *Tepumereme*, pentru ca oamenii să-şi aducă aminte de inundaţie, după care a plecat cu soţia sa înapoi, peste Ocean”.

Similar s-au petrecut lucrurile în Perú, unde legendarul Manco-Capac „a venit din cer cu soţia sa, o femeie albă cu „ochii albaştri şi părul roşu”; în Noua Grenadă unde oamenii au fost ajutaţi de Bochica, un bătrân alb cu barbă şi, în sfârşit, în provincia Anahuac, unde apare din nou înţeleptul alb Quetzalcoatl pentru „a pune ordine în societate” – după expresia lui Alexander von Humboldt. Până şi în secolul al XIX-lea misionarii portughezi care pătrundeau pe teritoriile *tamanacilor* şi *caribilor* erau întrebaţi dacă au fost trimişi de Amalivaca şi dacă ştiu când se va reîntoarce acesta!

Mitologiile incaşe sau cele apărute înaintea lor în Perú, Bolivia şi Chile sunt pline de referiri la faimosul Viracocha, căruia i se atribuie crearea Pământului din haosul primordial, „într-o vreme când domneau întunericul şi frigul, căci nu existau încă Soarele şi celelalte stele”? De unde ştiau indienii că în spaţiul cosmic interstelar domneşte întunericul şi că stelele se „nasc” şi „mor” ca şi

oamenii?!) Apoi Viracocha a cioplit din piatră un popor de uriaşi cărora le-a dat viaţă, dar, „văzând cruzimea şi răutatea lor, s-a mâniat şi i-a înecat pe toţi, inundând uscatul cu un val gigantic de apă din Ocean”. Apoi „a înălţat Soarele şi Luna deasupra lacului Titicaca şi astfel pe Pământ s-a făcut lumină”. A modelat din lut oameni şi animale, cărora le-a dat viaţă în foştiţi, oraş al uriaşilor – Tiahuanaco. După ce le-a dăruit graiul şi focul, Viracocha i-a învăţat pe oameni agricultura, prelucrarea metalelor, meşteşugurile, arta şi le-a dat legi sociale; în cele din urmă, pe cei mai buni şi mai curajoşi dintre ei „i-a trimis în zbor să populeze alte pământuri”. În final el a pornit prin Anzi într-o lungă călătorie, pentru a vedea dacă indienii îi urmează sfaturile. Îmbrăcat în hainele unui bătrân povestitor şi însoţit de două ajutoare, a mers mii de kilometri, ajutând şi dând sfaturi folositoare pretutindeni. Doar locuitorii oraşului Cacha s-au arătat atât de răi, încât l-au mâniat şi Viracocha le-a făcut o demonstraţie a puterii sale imense „aprinzând un munte”. După ce oamenii l-au implorat să-i ierte, el „a stins focul printr-un simplu gest al în anilor” (să fie oare un fenomen de hipnoză colectivă sau rezultatul cunoştinţelor precise despre exploziile vulcanice din zonă?!). În cele din urmă şi-a luat rămas bun de la „popoarele sale” pe coasta provinciei Manta şi, promiţând că va reveni cândva, „a păşit peste valurile oceanului, făcându-se nevăzut în zare, departe, spre locul de unde răsare Soarele…” (fig.

1).

Este inutil să mai menţionăm că Viracocha şi însoţitorii săi, „Fiii soarelui”, erau, după cum afirmă categoric legendele, oameni albi foarte înalţi, cu părul şi barba blonde sau roşii – amănunte ciudate ţinând seama de faptul că popoarele amerindiene au pilozitatea facială practic inexistentă, iar pigmentaţia pielii, culoarea părului, statura şi prognatismul lor sunt tipice mongolizilor.

Se remarcă faptul că Manco-Capac, Bochica, Amalivaca, Quetzalcoatl, Kukulkan sau Viracocha nu au fost „zei” în sensul religios al cuvântului: indienii îi consideră personaje reale, care au trăit într-un trecut foarte îndepărtat printre oameni, ca fiinţe vii (materiale) venite dinspre stele sau de peste ocean. Aceşti albi înţelepţi şi curajoşi au fost întotdeauna bine diferenţiaţi de Marele Spirit, divinitatea supremă a mitologiilor indiene.

Legendele altor popoare preincaşe afirmă fără ezitare că „stelele sunt locuite” şi că „zeii albi au venit în urmă cu foarte mult timp pe Terra din constelaţia Pleiadelor”. În sfârşit, Popol Vuh, mitologia sacră a mayaşilor, aminteşte că „zeii” ştiau totul despre Univers (poziţia stelelor, punctele cardinale, mişcările galaxiilor) şi spuneau că Pământul este rotund! Ei bine, dacă este admisibil ca „zeii” să fi cunoscut aceste lucruri, de unde le ştiau… MAYAŞII?! Spaniolii au rămas uluiţi în 1529 aflând că acest popor, care nu navigase niciodată, ştia de milenii un lucru pe

care europenii îl aflaseră doar cu câţiva ani înainte, datorită călătoriei lui Magellan, şi anume că Pământul este rotund! Să mai amintim şi legendele vechi de milenii, ale popoarelor indiene din munţii Boliviei: ele afirmau că puternica lor civilizaţie a fost înfrântă şi exterminată într-un război necruţător cu o rasă ne-umană, al cărei sânge nu era roşu şi care venise dinspre stele.

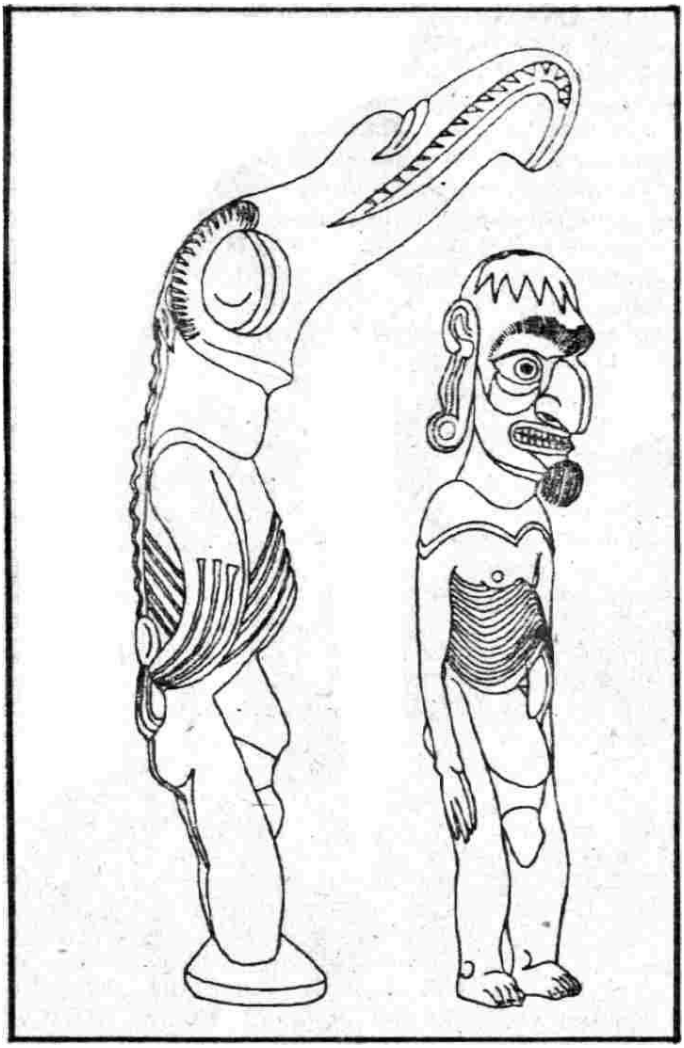

Fig. *1* Statuete în tradiţie viracochas (Insula Paştelui)

De altfel, se aminteşte arareori faptul că doar o parte dintre mumiile descoperite în străvechile morminte peruane aparţin rasei amerindiene

mongolide (venită din Asia în urmă cu 70.000 de ani peste Strâmtoarea Bering), având pielea „roşie” şi părul negru, lucios şi drept; celelalte provin de la o rasă evident europidă, au ochii albaştri, pielea albă şi părul blond sau roşu cu firul mătăsos şi cârlionţat. Cine erau aceşti oameni, de unde veneau ei şi unde au dispărut oare?!

Mato Grosso… Ţara Comorilor. Pământ pe care atâţia aventurieri porniţi de pe coasta Braziliei spre interiorul necunoscut, toţi fiii aventurii şi ai morţii, l-au scormonit veacuri de-a rândul în căutarea aurului şi diamantelor. Eldorado al suferinţei, îmbibat cu sângele indienilor masacraţi de-a lungul Conquistei. Supravieţuitorii s-au retras adânc în imensa pădure amazoniană, cea mai ucigătoare şi mai pestilenţială din lume. Aici, la adăpostul liniilor de apărare naturale, s-au luptat cu îndârjire puternice triburi de indieni: *xavantes*, *caiapos*, *tapirape, txucarramaes*… S-au apărat cu săgeţi împotriva archebuzelor, carabinelor, mitralierelor, bombelor şi grenadelor, folosite, rând pe rând, de alte şi alte generaţii ale conquistadorilor care i-au măcelărit. Indienii au fost exterminaţi; puţinii supravieţuitori s-au refugiat în rezervaţia Xingu, condusă de celebrii fraţi Orlando şi Claudio Villas Boas. Dar aceştia sunt convinşi că între râurile Xingu şi Tapajos mai există câteva zeci de mii de indieni sălbatici, ascunzându-se în cele mai îndepărtate şi înfricoşătoare unghere ale selvei, acolo unde aventurierii nu i-au mai putut urmări.

Printre aceste triburi numite Los Bravos („cei liberi şi curajoşi”) se ascund şi enigmele vii ale Amazoniei: indienii cu pielea albă, părul blond şi ochii albaştri.

Unul dintre cele mai mari triburi de indieni albi este cel al vitejilor *acurinis* (două până la trei mii de oameni), care trăiesc în pădurea din regiunea cursului mijlociu al râului Xingu, supranumită „a cascadelor şi frigurilor”. Despre ei, Orlando Villas Boas îi povestea în 1968 lui Lucien Bodard, autorul zguduitorului volum "*Masacrul indienilor*"* („Le *Massacre des indiens*”, Editions Gallimard, 1969): „Au trupuri bine proporţionale, cu pielea albă, părul blond sau roşu şi ochii albaştri. Sunt zvelţi şi, dacă ar fi îmbrăcaţi, i-ai putea lua drept nişte domni din Rio de Janeiro. Dar aşa, complet goi şi cu trupurile vopsite sunt înspăimântători. Neîntrecuţi trăgători cu arcul, înalţi şi puternici, dau dovadă de o vitejie fără seamăn. Moartea nu-i înspăimântă. Se spune uneori că indienii din selvă sunt laşi, pentru că recurg la viclenie, atacă prin surprindere şi nu se încumetă să se lege de albii înarmaţi cu puşti. Ei bine, *acurinis* pornesc la atac frontal grupaţi în formaţii de 20 – 30 de oameni şi nu dau înapoi nici în faţa mitralierelor… Nu-şi cunosc originea şi nimeni nu le-o cunoaşte. Nici măcar colanele de pene sau desenele care le împodobesc trupurile splendide nu sunt la fel cu ale indienilor piei-roşii. Când misionarii şi funcţionarii postului de la Tucuri i-au văzut pe primii *acurinis*, au crezut că

aveau de-a face cu nişte aventurieri albi, care s-au deghizat în indieni!”

Ar mai fi de adăugat, poate, că *acurinis* au fost şi rămân unul dintre cele mai hăituite triburi din regiunea Xingu: atât indienii piei-roşii, cât şi aventurierii brazilieni se tem de ei, dar îi atacă în permanenţă, în special pentru a le răpi femeile, care se remarcă printr-o frumuseţe ieşită din comun. Dar în Mato Grosso mai există şi un alt trib de indieni albi, mai puţin cunoscut decât *acurinis*. Primul contact cu aceşti stranii locuitori ai pădurii a avut loc în 1977, când membrii unei expediţii anglo-braziliene s-au trezit înconjuraţi, la izvoarele râului Araguaia, de o sută de albi blonzi, înalţi de doi metri, înarmaţi cu arcuri, săgeţi şi lănci. Fără a fi vopsiţi sau tatuaţi şi fără vreo podoabă pe trupurile complet goale, de o perfecţiune fizică statuară, războinicii, bărbaţi şi femei la fel înarmaţi, i-au privit minute nesfârşite pe cei câţiva cercetători. Nu păreau ostili, ci doar foarte curioşi. Apoi, brusc, la o comandă rostită într-o limbă sonoră şi melodioasă, indienii blonzi s-au retras tot atât de fantomatic şi rapid cum apăruseră.

Gând ştirea a ajuns la Brasília şi Rio de Janeiro, specialiştii s-au străduit să potolească spiritele, afirmând că este vorba probabil de urmaşii supravieţuitorilor unor expediţii portugheze dispărute cu secole în urmă. Dar în următorii doi ani, misterioasele „fantome albe” au fost văzute şi fotografiate de piloţi şi paraşutişti

din F.A.B. (Armata Braziliană a Aerului), cercetători francezi, italieni, britanici sau brazilieni, misionari americani, căutători de aur şi vânători. Oficiile guvernamentale aii primit numeroase rapoarte despre ei, toţi cei care i-au văzut afirmând că, indiferent de vârstă sau sex, membrii acestui trib necunoscut au părul blond şi ochii albaştri, ceea ce anulează teoria originii portugheze. Este evident faptul că puţinii supravieţuitori ai expediţiilor nu puteau fi toţi blonzi, caracter genetic greu de transmis cu atâta precizie urmaşilor.

În 1979 specialiştii de la F.U.N.A.I. (Fundaţia Naţională pentru Problemele Indienilor) au avut şansa de a intra pentru prima oară în contact direct cu aceşti indieni albi, în apropierea râului Pixuma situat la 700 km de Brasília. Tabăra expediţiei F.U.N.A.I. a fost timp de două zile gazda unui grup de peste o sută de indieni blonzi, femei, bărbaţi şi copii, toţi având ochii albaştri şi pielea albă, fără podoabe sau tatuaje. Acest trib (numit de cercetători *pixuma*) a vădit o indiscutabilă ascendenţă europidă, aparţinând tipologic şi fiziologic rasei – *celade*. Înarmaţi cu arcuri, lănci şi cuţite lungi de piatră, splendid finisate, ciudaţii oaspeţi au manifestat un interes deosebit – pentru obiectele metalice. Din nefericire, orice analiză de natură medicală a fost imposibilă, căci, deşi nu au manifestat ostilitate, indienii *pixuma* se comportau cu o prudentă rezervă, refuzând orice tentativă de a fi studiaţi. Cercetătorii au avut un dublu şoc:

primul, provocat de perfecţiunea fizică a membrilor tribului (cu talia medie de doi metri); pigmentaţia pielii culoarea şi densitatea părului, blond-roşcat la bărbaţi şi blond-argintiu la femei. Al doilea motiv de stupoare pentru brazilieni a fost limba vorbită de ciudaţii lor oaspeţi: ea nu semăna cu niciun alt dialect amazonian, amintind în schimb puţinele cuvinte incaşe transcrise de cuceritorii spanioli…

După două zile, tribul pixuma dispărut din jurul taberei tot atât de fantomatic cum apăruse. Dovezile existenţei sale (filme şi înregistrări) au ajuns la Brasília şi… nimeni n-a mai auzit vreodată de ele. În schimb, aceşti indieni blonzi au mai fost văzuţi sporadic până în septembrie 1982 de aproape trei sute de persoane. În anii 1983-1984, *pixuma* au dus un victorios război de guerilla împotriva unui puternic grup de garimpeiros („căutători de diamante") care încercaseră să le invadeze teritoriul…

Faptul că aceste triburi refuză orice contact cu civilizaţia este perfect explicabil, ţinând seama de soarta indienilor amazonieni exterminaţi aproape complet în ultimele trei secole de necontenite masacre. Acest genocid a continuat şi sub înaltul patronaj al… S.I.P. (Serviciul pentru Protecţia Indienilor), fondat de legendarul general Rondon, tocmai pentru a-i apăra pe indieni!

Aşa cum îi spunea un brazilian influent lui Lucien Bodard: „Odinioară indienii existau cel puţin ca duşmani. Acum nu mai sunt nici măcar

atât. N-au mai rămas decât indieni-argumente care devin foarte curând indieni-cadavre". Bodard constata la rândul său: „Anatema a fost aruncată asupra ucigaşilor – marii señores - care vând sau cumpără terenurile şi bogăţiile junglei – chiar de către guvernul brazilian. Principalele capete de acuzare: genocid prin mitralieri şi bombardamente aviatice, epidemii provocate prin dăruirea de rufe infectate cu bacili, distribuirea de alimente otrăvite, în special bomboane cu arsenic pentru copii. Astfel au fost lichidate triburi întregi, supravieţuitorii fiind supuşi unor torturi monstruoase sau vânduţi ca sclavi. La acestea se mai adaugă jefuirea pământurilor, angajamente şi contracte smulse prin forţă sau sub influenţa alcoolului, prostituarea şi torturarea femeilor. Aproape toate crimele prevăzute de C6 dul Penal brazilian au fost săvârşite, şi asta datorită complicităţii SJ.P., transformat încetul cu încetul într-un instrument de nimicire a indienilor. Într-adevăr, numai în cadrul anchetei din 1966 – 1967 (devenită necesară după ce un incendiu misterios izbucnit la Brasília distrusese arhivele S.I.P.) s-a întocmit un dosar de 5.000 de pagini (!) enumerând ororile comise de funcţionarii S.I.P., dintre care 200 au fost demişi pentru participarea la genocid şi 134 pentru omucidere, alţi aproape 1.000 fiind acuzaţi de violuri, torturi, complicitate la jafuri şi abuzuri în administraţie. Anchetatorii au fost supuşi la nenumărate încercări de şantaj şi au primit 32 de ameninţări cu moartea, urmate de

11 tentative de asasinat ale unor ucigaşi plătiţi. Funcţionarii S.I.P. daţi afară nu au fost însă şi astfel că, la următoarea anchetă ordonată de guvernul brazilian, numărul delictelor împotriva indienilor era de: 982 asasinate; 16 lichidări în masă).27 cazuri de jefuire a pământurilor; 1.142 vânzări sau închirieri de sclavi; 672 cazuri de tortură sau mutilare şi peste 900 de violuri declarate de victime…

Este oare surprinzător faptul că fraţii Villas Boas au refuzat să conducă recenta expediţie care urma să-i contacteze pe indienii blonzi pentru a-i „civiliza”? De altfel, autorităţile nu s-au arătat prea dornice să insiste şi uitarea i-a învăluit din nou pe ciudaţii *acurinis* şi *pixuma*. Motivul acestei aparente lipse de interes nu este greu de ghicit: unul dintre principalele argumente în favoarea masacrării indienilor pentru a le fura pământurile a fost „inferioritatea rasială a sălbaticilor pieiroşii”. Or, această teorie atât de necesară „civilizatorilor” ce râvnesc ultimele terenuri neocupate încă din Amazonia, ar fi dificil de susţinut în privinţa unor „indieni albi”. Aşa cum declara un funcţionar S.I.P.: „Mai bine să dispară, şi problema se va rezolva de la sine…”

Dar cine sunt aceşti „indieni”? Să fie oare urmaşii oamenilor înalţi albi şi blonzi ale căror mumii au fost descoperite în America de Sud? Să fie urmaşii „Fiilor Soarelui” conduşi de Viracocha? De altfel, după cum remarca Thor Heyerdahl, Viracocha înseamnă în limba indienilor *aymaras*

„om alb cu barbă”! Legendele indienilor *quechua* şi aymaras susţin că o întreagă populaţie de albi conduşi de Kon-Tiki-Viracocha (trimisul personal al Soarelui pe Pământ) a venit cu mii de ani în urmă şi s-a stabilit pe insula Soarelui, din mijlocul lacului Titicaca. După ce au construit gigantica fortăreaţă de la Tiahuanaco şi i-au învăţat pe indieni agricultura, meşteşugurile, arhitectura şi artele frumoase, „Fiii Soarelui” au plecat spre sud, fondând în Munţii Anzi impresionantul imperiu incaş. Această legendă era pentru incaşi atât de reală, încât atunci când mâna de aventurieri spanioli ai lui Francisco Pizarro a pătruns pe teritoriul lor, armatele incaşe, viteze, puternice şi foarte disciplinate, nu au îndrăznit să-i atace, considerându-i urmaşii lui Viracocha. În raportul său către rege, Pizarro aprecia acest lucru drept una dintre cauzele determinante ale succeselor sale incredibile, recunoscând totodată uimit că, după câte se părea, legendele aveau un sâmbure de adevăr: cea mai mare parte a familiei Incaşului şi unele căpetenii militare aveau pielea mai albă decât spaniolii şi purtau barbă sau plete dese de culoare roşie! Faptul este confirmat astăzi nu numai de cronicile lui Pedro Pisarro şi Creza de Leon, dar şi de descoperirea uriaşelor peşteri mortuare din Deşertul Paracas (situat pe coasta peruană a Pacificului), unde au fost găsite sute de mumii bogat împodobite cu bijuterii de aur şi platină. Având alături obiecte şi arme splendide, aceste mumii perfect conservate aparţin unei rase

europide, cu statura medie de doi metri, pielea albă şi părul blond sau roşu. Analiza firelor de păr şi a pielii, efectuată de experţi francezi, peruani şi nord-americani, a dovedit faptul că era vorba de o rasă cromagnon. Ar fi greu de explicat însă cine erau aceşti „europeni" care conduceau imperiul incaş şi apăruseră în America de Sud cu 4.000 de ani î.e.n., aducând cu sine porumbul, bumbacul, cacaua, chinina, precum şi multitudinea cunoştinţelor ştiinţifice şi tehnice care le-au permis civilizarea popoarelor de indieni. Legendele incaşilor afirmă că unii viracochas au coborât din Anzi în pădurile fără sfârşit ale Amazoniei, pentru a-i civiliza pe indienii din selvă, dar majoritatea acestor albi ciudaţi au plecat conduşi de Kon-Tiki-Viracocha pe Oceanul Pacific, spre Vest!

Într-adevăr, traversarea oceanului cu ajutorul unde plute uriaşe din lemn de balsa sau chiar al navelor cu pânze putea fi realizată într-un timp relativ scurt. Expediţia „Kon-Tiki" a parcurs 4.300 de mile marine, adică aproximativ 8.000 km (din portul peruvian Callao până la insula polineziană Raroia) în timp de 101 zile, deci mica plută construită de Heyerdahl a fost purtată de vânturi şi curenţi marini cu aproape 80 km pe zi. Viracochas eraţi însă adevăraţi maeştri în arta navigaţiei cu vele ci născocit chiar şi un ingenios sistem de a cârmi plutele şi corăbiile prin ansambluri perfecţionate de chile fixe şi mobile. Specialiştii au ajuns la concluzia că eficienţa

guvernării navei creştea cu 40% în cazul folosirii acestui sistem mai asemănător derivelor submarinelor decât climelor folosite de navele maritime de suprafaţă până în preajma celui de-al doilea război mondial.

Traseul urmat de acest popor de exploratori şi civilizatori poate fi reconstituit cu uşurinţă după vestigiile arheologice şi influenţele antropologice pe care le-au lăsat în fiecare loc unde s-au stabilit: Insulele Paştelui, Pitcairn, Morotiri, Rapaiti, Raivaevae şi Marchize. După Arhipelagul Tahiti însă urmele grupurilor de viracochas dispar. Poate că imensitatea mărilor şi teritoriilor Australiei, Noii Zeelande, Polineziei, Indoneziei şi Micronezie a copleşit această populaţie puţin numeroasă sau dispariţia lor a avut alte cauze, pe care nu le vom cunoaşte niciodată, căci viracochas au luat cu ei, în umbra începuturilor Istoriei, enigma straniei lor existenţe.

OAMENII MĂRII

După cum se pare, prima menţiune… documentară" a sirenelor îi aparţine lui Homer, a cărui „consemna existenţa unor fiinţe jumătate peşte jumătate om, ce trăiau în mare, ademenindu-i pe navigatorii imprudenţi spre stâncile submarine şi scufundându-le corăbiile. De la grecii antici, legenda s-a răspândit în toată Europa, ajungând ca în evul mediu să dobândească o largă credibilitate la popoarele scandinave şi la cele de pe coasta Adriaticii. Numeroase documente medievale atestă,

capturarea sau uciderea unor vieţuitoare marine asemănătoare omului pe coastele Dalmaţiei, Italiei, Irlandei, Scoţiei, Danemarcei, Suediei sau Norvegiei, iar poveştile navigatorilor arabi şi legendele popoarelor Indochinei demonstrează că sirenele erau bine cunoscute şi în Orient.

Secolul al XIX-lea a adus o clarificare momentană a străvechilor legende, savanţii francezi şi britanici afirmând că fiinţele văzute de marinari aparţineau de fapt speciilor de mamifere marine numite dugongi şi lamantini, al căror bust prezintă glande mamare proeminente şi alungite, în timp ce coada li se aseamănă cu a delfinilor. După acest prozaic verdict al ştiinţei, sirenele au fost uitate, menţionarea lor sporadică fiind considerată rezultatul confuziilor, cu dugongii sau al declaraţiilor false, mai ales după încercările de mistificare ce au existat în evul mediu şi ulterior, între 1860 – 1910, în special – în Statele Unite.

De curând însă au reînceput să apară numeroase rapoarte despre fiinţe humanoide ce trăiesc exclusiv în mare, iar calitatea şi credibilitatea observaţiilor ridică de această dată probleme greu de rezolvat. Astfel, zoologii americani, britanici şi australieni au fost confruntaţi în ultimii ani cu o serie de rapoarte ciudate venite din Noua Guinee. Antropologul Roy Wagner de la Universitatea din Virginia a strâns sute de mărturii ale papuaşilor barok, susurungă, nakela şi nor, care afirmă că au văzut aşa-numiţii „Oameni ai Mării”, fiinţe cu capete şi torsuri

umane, dar având jumătatea inferioară a corpului terminată cu o înotătoare caudală orizontală în loc de picioare. Wagner, care şi-a petrecut ultimii 22 de ani studiind structurile sociale, miturile, simbolurile şi dialectele triburilor din Noua Guinee, auzise pentru prima oară despre „Oamenii Mării” în 1979, când uh bătrân i-a povestit despre teroarea pe care apariţia acestora o răspândise cu mulţi ani în urmă pe coastele Noii Guinee. Treptat însă, localnicii din diverse zone se obişnuiseră cu aceste fiinţe, considerându Me tot atât de fireşti ca şi peştii. Tribul susur ungă le numeşti *Ilkai*, triburile barok şi nakela le-au botezat *Ri*, iar tribul nor, *Tamo Ri*. Părerile asupra aspectului lor exterior sunt împărţite. Un papuaş povestea că, atunci când a prins în plasă o adolescentă *Ri*, a rămas uimit văzând că aceasta nu semăna cu femeile tribului, ci avea pielea deschisă la culoare, aproape albă şi părul lung, negru. Wagner a aflat că „Oamenii Mari, trăiesc în grupuri de 40 – 50 indivizi, obişnuind să se deplaseze înotând în linie, unul după altul, dar uneori pot fi întâlniţi şi în grupuri mici (2 – 5 indivizi) sau chiar singuri. Când americanul i-a întrebat ce se întâmplă cu fiinţele *Ri* capturate, pescarii i-au răspuns că ele sunt ucise şi vândute la un preţ mare pe piaţă, pentru că au o carne foarte gustoasă. Ceea ce l-a făcut pe antropolog să-şi aducă aminte că insularii din Comore foloseau solzii coelacanţilor pentru a... curăţa noroiul de pe camerele de bicicletă! Numai că, de această dată, nu părea să fie vorba

de o specie de animale necunoscute…

Potrivit relatărilor martorilor oculari din triburile barok, nakela şi nor, „Oamenii Mării” au pielea lucioasă, deschisă la culoare, iar figurile lor sunt „la fel ca ale oamenilor” cu excepţia gurii, pe care toţi pescarii au calificat-o drept „ciudată”, uneori cu „buze drepte şi subţiri”. Femelele au glande mamare rotunde şi mari, fiecare sex posedând organe genitale asemănătoare celor umane. Picioarele sunt unite de la genunchi până la glezne, iar tălpile au devenit – opozabile, asemănându-se mai curând cu înotătoarele delfinilor. Aceşti neobişnuiţi locuitori ai mării au părul foarte lung şi negru, unghiile ascuţite, iar palmele prezintă o ciudată formă de carenă, cu pielea întărită datorită înotului prelungit; mănâncă peşti mici, respiră ca orice mamifer şi nu au fost auziţi vorbind, deşi pescarii din tribul barok îşi aduceau aminte de „strigătele aproape umane” scoase de o femelă pe care o măcelăriseră pentru a-i vinde carnea:

Tribul susurunga făcea o descriere asemănătoare ciudatelor creaturi marine pe care le numea afirmând că au braţe şi mâini asemeni oamenilor păr lung, ochi aşezaţi unul lângă altul în faţă şi nu în părţile laterale ale capului ca la peşti, gură mică „foarte ciudată” (unii martori spunând că „iese în relief”), partea inferioară a corpului terminându-se cu o coadă de peşte, dar turtită lateral şi fără solzi, iar pielea lucioasă, de culoare deschisă mergând de la alb până la cafeniu. Deci,

sirene... După cum afirma, în 1983, biologul Roy Mackal de la Universitatea din Chicago: „O sirenă adevărată – jumătate peşte jumătate om – este o imposibilitate genetică. Dar aceste creaturi pot fi o specie necunoscută de sireniene (grup de mamifere cave include dugongii şi lamantinii). S-ar putea chiar ca *Ri* să fie un grup humanoid rezultat în urma unor defecţiuni genetice”. Antropologul Roy Wagner consideră că „din punct de vedere anatomic şi evoluţionist, aceşti Ri sunt o problemă, dar autenticitatea rapoartelor este dificil de contestat”.

În 1981 zoologul Richard Greenwell (de la Universitatea din Arizona), editorul revistei „”, a auzit despre fiinţele *Ri* şi a luat legătura cu Roy Wagner care se întorsese de câteva luni din Noua Guinee. Acesta i-a explicat că petrecuse ultimii ani studiind tribul barok din Insula New Ireland, provincie a Noii Guinee. Acolo audise cele mai multe şi mai interesante informaţii despre Ri, dar nu-şi arătase pe faţă dorinţa de a-i fi aduse exemplarele capturate sau măcar cea de a nu mai fi ucise, pentru că băştinaşii erau foarte susceptibili şi orice acţiune de acest gen (chiar şi manifestarea unui interes prea vădit pentru anumite laturi ale vieţii lor) se putea solda cu urmări dintre cele mai neplăcute.

Până la urmă, în iunie 1983, o expediţie compusă din Richard Greenwell (zoologie-Arizona), Roy Wagner (antropologie-Virginia) şi Gale Raymond (geografie-Texas) a plecat spre

New Ireland, unde, în iulie, li s-a adăugat Kurt von Nicda (geografie-Los Angeles). Ajunşi în oraşul Kavieng (capitala insulei), cercetătorii americani au primit sprijinul primului ministru al provinciei şi al altor oficialităţi care s-au arătat foarte interesate când Îi s-a explicat scopul expediţiei. Deplasându-se la Ramat Bay (golf aparţkând tribului barok), Greenwell şi ceilalţi au fost găzduiţi de englezul Bernie Gash, care le-a pus la dispoziţie o casă şi provizii. În timp ce Wagner îşi vizita vechile cunoştinţe din trib, Greenwell şi Raymond explorau împrejurimile, fascinaţi de bogăţia florei şi faunei adăpostite în pădurile de mangrove şi recifurile de corali. Ştiau amândoi că, de la sfârşitul celui de-al doilea război mondial (când insula fusese ocupată de importante forţe japoneze, împotriva cărora trupele australiene şi americane duseseră lupte grele), provincia nu fusese vizitată decât de un singur zoolog (specialist în clasificarea liliecilor) şi îşi dădeau seama de numărul incredibil de specii necunoscute care trebuiau să existe acolo”.

În următoarele două săgţămâni, expediţia a descoperit numeroase specii de peşti (printre care mulţi rechini de recif şi rechini-pisică) necatalogate de oamenii de ştiinţă, dar, cum fiinţele *Ri* nu se arătau, Wagner a fost de părere să-şi mute tabăra 50 de mile mai la sud, în Nokon Bay, golful tribului susurunga. Despre acest loc, Greenwell scria: „Golful Nokon este larg de aproape 450 de metri, fiind încadrat de două

recifuri vaste şi având apa de cea mai splendidă culoare albastru-turcoaz pe care am văzut-o vreodată" mai 1984).

Auzindu-i pe băştinaşi povestind despre fiinţele humanoide cu coadă de delfin, Greenwell a fost de părere că era vorba de aşa-numitul dugong Indo-Pacific (*Dugong dugong*) care trăieşte în apele Australiei şi Noii Guinee. Dar cei din tribul susurunga cunoşteau acest animal şi îl deosebeau de *Ilkai*, iar Wagner şi călăuza expediţiei l-au asigurat pe zoologul din Arizona că tribul barok face şi el distincţie între *Ri* şi dugongi (fig. 2) pe care îi numeşte *Bo naraşi*.

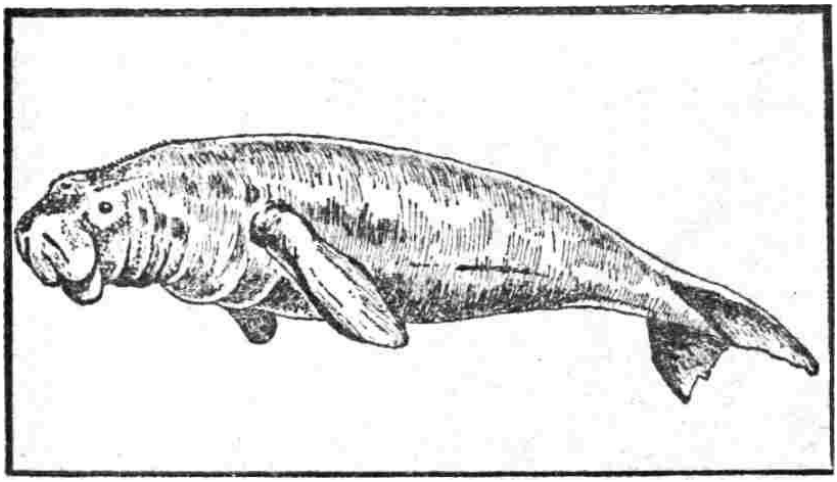

Fig. 2 Dugong (Dugong dugong)

În zorii zilei de 5 iulie, Wagner şi Greenwell se aflau pe malul golfului în timp ce Raymond aştepta în sat (situat pe coastă, dincolo de reciful ce mărginea golful în partea dreaptă). Deodată, un

grup de tineri le-au arătat ceva în apă; Greenwell a văzut o fiinţă cu trupul zvelt, lucios, de culoare cafenie, care a spintecat suprafaţa apei, arcuindu-se în sus, apoi în jos şi dispărând în aproximativ două secunde, înainte ca Wagner să o poată remarca. Greenwell nu observase capul, părul sau mâinile creatu rii, dar era sigur că nu avea înotătoare dorsală ca peştii şi putea să-şi arcuiască trupul cu mai multă agilitate şi mobilitate decât orice mamifer marin pe care îl cunoştea, comparaţia cu dugongii, focile sau chiar delfinii fiind lipsită de sens.

După zece minute, fiinţa a reapărut şi de data aceasta Wagner a văzut-o şi el. Dar ieşea la suprafaţă doar 1 – 2 secunde la fiecare 10 minute şi era imposibil să o fotografieze. Atunci Greenwell a alergat înapoi în sat, aducând, ajutat de călăuză (Kurus din tribul barok), barca gonflabilă a expediţiei. Wagner s-a suit şi el, apoi cerce –, tătorii au început să lopăteze susţinut, încercând să ajungă din urmă ciudata creatură. Aceasta le-a simţit imediat apropierea şi a pornit spre larg, ieşind mai des la suprafaţă, dar înotând destul de lent, deşi, după cum spunea Greenwell: „Era evident că ne-ar fi putut lăsa mult în urmă dacă ar fi vrut”. La un moment dat, fiinţa s-a scufundat, arătându-şi coada cu înotătoare laterale „care fluturau deasupra apei ca şi cum ne făceau semne”. Wagner a reuşit să le fotografieze în ciuda distanţei mari şi a stropilor de apă, dar, când barca a ajuns la 15 metri *de îl kai*, aceasta a

dispărut definitiv sub apă.

Întorcându-se în sat, cei doi americani au aflat că Raymond văzuse făptura înaintea lor, observând-o aproape 20 de minute în apa înspumată din faţa satului, în timp ce Wagner şi Greenwell pândeau zadarnic în golf. Geograful texan o descrie ca fiind de culoare cafeniu deschisă, cu corpul lucios şi zvelt, fără înotătoare dorsală şi spintecând apa cu o viteză extraordinară („ca o torpilă”) în urmărirea peştilor care erau atât de speriaţi, încât, la apropierea ei, săreau din apă încercând săi scape. Viteza şi mişcările agile ale fiinţei necunoscute nu i-au permis însă lui Raymond să observe forma capului, a mâinilor şi a părţii inferioare a trunchiului.

În următoarele zile, cercetătorii americani au mai văzut de câteva ori ciudăţenia, dar întotdeauna la mare depărtare şi cu mai puţină claritate. Năvodul pe care l-au întins între plajă şi unul din recifurile ce o flanca a prins mulţi peşti (inclusiv rechini de recif, foarte periculoşi), dar nicio fiinţă *îl kai*. Până la urmă, tot ce au putut aduna s-a rezumat la observaţiile incomplete, efectuate de la distanţe cuprinse între 30 şi 300 de metri, precum şi la două fotografii destul de neconcludente, una înfăţişând o coadă de mamifer cu înotătoare laterale scufundându-se în apă, şi cealaltă un corp zvelt arcuindu-se la suprafaţă.

Cu o săptămână înainte de plecare, localnicii i-au arătat încă o dată lui Greenwell o creatură

llkai; aceasta sărea în apele golfului la mare depărtare şi soarele îi poleia în purpuriu spinarea lucioasă, dar aparent plată, nu rotundă ca a delfinilor. A doua zi, Greenwell a făcut o experienţă pentru a elimina orice posibilitate de confuzie’s văzând doi delfini intrând în golf, a alergat spre plajă ţipând „*llkai*! *likai* /. Dar localnicii l-au privit calmi, explicându-i binevoitori că vede delfini, nu *llkai*. Deci, tribul susurunga deosebea clar delfinii şi dugongii de „humanoizii din mare”.

Când s-a întors în Statele Unite, Greenwell a trecut prin Hawaii, vizitând laboratorul local al lui Naval Ocean Systems Center (cu sediul în San Diego, California), principala staţiune de cercetări ştiinţifice din Oceanul Pacific aparţinând U.S. Navy. Acolo a putut compara de aproape toate varietăţile de mamifere marine cunoscute în Pacific: niciuna nu semăna cu fiinţa pe care o văzuse. Doar două varietăţi de delfini nu aveau înotătoare dorsale, dar ele trăiau mult mai la nprd, erau mai mari şi se comportau altfel decât *Ilkaif Ri*… Foci nu existau în acea zonă şi, de altfel, erau mult mai greoaie şi corpolente decât Jti. În sfârşit, cercetătorul american obsefva că dugongii sunt incomparabil mai masivi, nu pot sta sub apă decât puţin timp, nu sar, nu se arcuiesc la suprafaţa oceanului şi… sunt erbivori.

Din nefericire, membrii expediţiei au fost confruntaţi cu mari dificultăţi, nedispunând de timpul şi echipamentul necesare unei investigaţii

precise şi de lungă durată, dar Greenwell şi Wagner speră să poată strânge fonduri pentru a se reîntoarce.

Între timp, în alte zone unde fuseseră observaţi acum câţiva ani „Oamenii Mării” s-a adăugat un alt mister: papuaşii au încetat să părăsească insulele sau coastele din cauza unei ameninţări pe cât de reale, pe atât de surprinzătoare – peştii ace (fig. 3).

Totul începuse în vara anului 1983, când noul director al spitalului din Milne Bay, dr. Peter Barss, a fost confruntat, la câteva zile de la sosire, cu o întâmplare tragică: la autopsia cadavrului unui pescar descoperit mort în barca sa a găsit o bucată de os foarte ascuţit, adânc înfiptă în pieptul omului. Crezând că era vorba de un cuţit ru

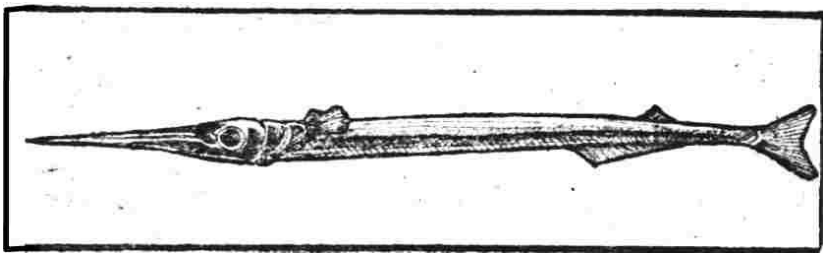

Fig. *3* Peşte ac (G *otiorrgreyi*)

dimentar, chirurgul a anunţat poliţia în legătură cu presupusul asasinat. O săptămână mai târziu însă, câţiva săteni i-au adus un alt pescar mort şi de această dată, Barss a descoperit vinovatul: un peşte subţire, argintiu, care, viu

încă, se lupta să străpungă cât mai adânc stomacul victimei. După alte incidente similare, doctorul şi-a dat scamă că pescarii erau într-adevăr ucişi de peştii lungi de 30 cm, cunoscuţi sub numele de „peşti ace. Aceste animale în formă de torpilă ţâşneau afară din apă cu o viteză Extraordinară, înjunghiind oamenii eu boturile lor osoase lungi de 7 – 8 cm.

Situaţi a devenit în scurtă vreme îngrijorătoare: într-o singură săptămână, patru pescari au murit cfepi cauza rănilor de la piept şi stomac, trei şi-au pierdut vederea, iar doi au rămas paralizaţi în urma unor lovituri la cap. Zoologii chemaţi să analizeze cauzele acestui fenomen straniu au ajuns la o concluzie aparent corectă: atacurile erau provocate de faptul că pescarii foloseau lanterne puternice sau torţe strălucitoare, iar peştele ac, răpitor nocturn, sărea afară din apă, atras de lumină şi îşi lovea accidental, victimele. Dar dr. Barss a respins, ipoteza, argumejitând icăniulte atacuri aveau loc în timpul zilei, cum a fost caziţi. Unei fetiţe de trei ani, paralizată de UD peşte ce i s-a înfipt în coloana vertebrală în timp ce se juca pe plajă. O altă explicaţie era însă foarte dificil de găsit pentru că zona coastelor papuane este nepoluată şi echilibrul ecologic marin a rămas netulburat, aşa că nimeni nu putea înţelege comportamentul ciudat al acestor animale, care nu atacaseră oamenii până atunci. Papuaşii, convinşi că peştii se răzbună pentru că au fost vânaţi intensiv

datorită cărnii lor foarte gustoase, au încetat să mai pescuiască această specie, ceea ce nu a făcut decât să înteţească atacurile.

În luna septembrie 1983, spre exemplu, lista victimelor cunoscute ale tuturor marilor prădători marini din întreaga lume (rechini, barracude, ord, caracatiţe, anghile şi ţipari) s-a ridicat la 65 de morţi şi 60 de răniţi, în timp ce peştii ace au provocat singuri numai în apele Noii Guinee 89 de cazuri de răniri grave sau decese. Exasperat, Peter Barss declara: „Deşi majoritatea oamenilor consideră că rechinul este cea mai periculoasă fiinţă care trăieşte în ocean, puţini ştiu că rechinii nu ucid decât cel mult 10 oameni lunar în toată lumea. Peştii ace, în schimb, fac minimum 20 de victime pe lună doar în apele papuane" („OMNI", august 1983).

Mai mult chiar, aceşti peşti par să-şi fi schimbat complet obiceiurile: cunoscuţi ca vină tori exclusiv nocturni şi ascunzându-se la adâncimi relativ mari ziua, au devenit treptat animale diurne şi de suprafaţă. O astfel de schimbare comportamentală este prea complexă şi s-a petrecut prea rapid pentru a putea fi provocată de o cauză „normală". S-a observat însă că primele atacuri ale peştilor ace au coincis cu perioada de apogeu a vânătorii împotriva „Oamenilor Mării", când, într-o singură lună, fuseseră ucişi, după afirmaţiile pescarilor, peste o duzină de

În ciuda considerabilei recompense promise, papuaşii nu au predat până acum vreun exemplar

de *Ri* caj & ţurat, cauza fiind probabil cea menţionată de un pescar bătrân: „noi ne temem că *Ri* vor fi prea mulţi şi de aceea le ucidem mai ales femelele. Dacă (...) nu i-am vina, ei ar mânca toţi peştii, pentru că sunt iuţi şi înoată mai bine ca delfinii”. Într-adevăr, fiinţele *llkaif Ri* sunt carnivore şi, după cum se pare, nu se tem nici măcar de periculoşii rechini ai recifurilor. Dar ele sunt prea puţine la număr pentru a pune în pericol pescuitul în largul coastelor papuane. Oricum ar fi, masacrul „Oamenilor Mării** a provocat un efect contrar celui scontat: papuaşii nu mai pot ieşi la pescuit din cauza peştilor ace, deranjaţi probabil de „Oamenii Mării**, care s-au refugiat la adâncimi mari pentru a scăpa de urmăritori. Încă un exemplu ce demonstrează că nimeni nu poate perturba echilibrul ecologic, nici măcar triburile primitive – „copiii naturii”.

Dar dacă această ipoteză s-ar dovedi corectă, atunci apare o nouă enigmă în legătură cu ciudaţii *Ri*: extraordinara lor rezistenţă biologică şi adaptare la viaţa din adâncuri.

După cum se ştie, scufundătorii autonomi sunt pândiţi de multe pericole sub apă, numărul şi gravitatea incidentelor crescând odată cu adâncimea la care coboară.

Cunoscute încă din secolul al XIX-lea, aşa-numitele „boli ale chesoanelor” (accidente de decompresiune) au fost studiate amănunţit de specialişti francezi, englezi sau americani, ca Bert. Haldane şi Behnke. Astăzi, cauza acestor

accidente (pornind de la simple senzaţii de ameţeală sau mâncărime şi ajungând la paralizii sau embolii mortale) este bine cunoscută: azotul conţinut în aerul atmosferic se dizolvă în corpul scafandrului (din cauza presiunii de la mare adâncime) ca gazul carbonic într-o butelie de sifon şi adeseori sângele şfirşeşte prin a se umple cu băşici de azot, clocotind ca şampania într-o sticlă deschisă, Unicul remediu împotriva decompresiunii rămâne deocamdată revenirea „în palier”, scufundătorul fiind obligat să se oprească pentru perioade din ce în ce mai mari, pe măsură ce urcă spre suprafaţă.

Un alt efect al prezenţei azotului în aerul respirat este „beţia adâncuri lor”, numită de Behnke „narcoza azotului”. Acest fenomen extrem de periculos se manifestă la început printr-o stare de euforie asemănătoare cu cea provocată de un anestezic uşor. Dacă scufundătorul nu-şi dă seama de pericol şi coboară în continuare, intoxicaţia devine tot mai acută, luând forme uneori hilare, dar mai întotdeauna eu sfârşit letal. Astfel, Jacques Yves Cousteau cita cazurile a doi dintre scafandrii săi care s-ar fi înecat dacă nu erau salvaţi de coechipierii lor. Primul oferise, plin de generozitate, tubul sau de oxigen unui peşte care părea că respiră cu greutate la adâncimea de 40 de metri... Al doilea începuse deodată să scoată o serie de sunete nearticulate şi apeluri deznădăjduite, apoi, văzând că partenerul său nu-l înţelege, încercase să-şi scoată masca. Din

fericire, Cousteau reuşise să-l aducă la suprafaţă, pentru a afla pe puntea vasului că, odată ajuns la 59 metri adâncime, scafandrul simţise o nevoie imperioasă de a.i. cânta Marseilleza!

— Spre deosebire de „bolile chesoanelor”, mecanismul fiziologic al „beţiei adâncurilor” nu este prea bine cunoscut. Unica modalitate de a preveni această intoxicaţie rămâne înlocuirea azotului din amestecul respiratoriu folosit de scafandri cu gaze mai uşoare, ca heliul sau hidrogenul, care au permis scufundările experimentale realizate de englezul Bollard (180 m) şi respectiv suedezul Zetterström (160 m). Dar aceste amestecuri sintetice nu sunt respirabile decât scurtă vreme şi numai după un antrenament prealabil foarte îndelungat, neputând fi utilizate decât experimental, în laboratoare sau pentru îndeplinirea unor misiuni militare de excepţie.

Primele experimente privind efectele „beţiei adâncurilor” au fost efectuate de G.R.S. (Grupul de Cercetări Submarine) fondat de Jacques Yveş Cousteau, Philippe Tailliez şi Frederic Dumas. Conştient de faptul că activităţile scafandrilor autonomi sunt periclitate în permanenţă de „beţia adâncurilor”, Cousteau a iniţiat în vara lui 1947 o serie de scufundări la mare adâncime, ale căror rezultate şi performanţe au rămas neegalate până astăzi. Iată cum descria şi motiva specialistul francez această aventură, în cartea sa „Lumea *tăcerii*” („*Le Monde du*” Editions de Paris, 1957): „Ţin să subliniez că

scopul nostru nu era acela de a stabili recorduri, deşi am ajuns repede la astfel de rezultate. (…) Dacă am coborât din ce în ce mai adânc, a fost pentru că era singurul mod de a studia practic efectele beţiei adâncurilor şi a determina limitele scafandrilor autonomi. Experienţele au fost pregătite minuţios şi controlate, cu grijă. (…) Adâncurile erau măsurate cu o funie având la capăt uh Iest greu, funie pe care o desfăşuram de la pupa avizoului *Elie Monnier* şi care era prevăzută la fiecare cinci metri cu o scândurică albă. Scafandrii aveau creioane de scris sub apă şi trebuiau să semneze pe ultima scândură ia care ajungeau, adăugând, dacă era posibil „şi o frază scurtă. Pentru, a evita orice oboseală provocată de coborâre, scufundătorii luau cu ei o bucată de fier în greutate de cinci kilograme. Dacă doreau să frâneze sau să întrerupă coborârea, era de ajuns să se agaţe de frânghie. Ajungând la adâncimea maximă pe care o puteau suporta, oamenii semnau pe scândura cea mai apropiată, îşi aruncau lestul şi se întorceau de-a lungul funiei. La urcare, pentru a evita accidentele de decompresiune, li se impuneau paliere, mai întâi la şase şi apoi la trei metri de suprafaţă”.

Experienţele au decurs bine la început, toţi scafandrii G.R.S.-ului ajungând la 65 m adâncime. Apoi Cousteau a reuşit să coboare cu mare greutate la 90 m şi a semnat pe scândură cu un nume pe care nu l-a înţeles nici el atunci când funia a fost scoasă din apă. Iată cum îşi desscria

impresiile comandantul *de jacto al* G.F.S.-ului: „Am senzaţia că sunt bolnav, stau în pat şi mă îngrozesc văzând că toate lucrurile din lume sunt înfiorător de groase r degetele îmi sunt ca nişte cârnaţi, limba este o minge de tenis, buzele lipite de tubul respirator mi se umflă incredibil, aerul, s-a transformat în sirop,* apa încremeneşte… Este ca şi cum aş fi gata să mă înăbuş în aspic (…) Lângă mine simt prezenţa unei alte fiinţe, tânără, degajată, care îmi seamănă puţin, dar este în deplinătatea facultăţilor sale mintale. Zâmbeşte ironic văzând ce neputincios sunt (…) în acest moment sunt scufundătorul autonom care a coborât la cea mai mare adâncime. În creierul meu dedublat, această satisfacţie este umbrită de un dispreţ sardonic faţă de mine însumi".

După Cousteau, Philippe Taiuiez, Frederic Dumas, Maurice Fargues şi Guy Morandiere au atins aceeaşi adâncime; toţi s-au resimţit puţgrnic în urma experimentului, acuzând migrene, dureri de stomac, genunchi şi umeri.

În toamna lui 1947 experienţa a fost reluată, dar prima încercare s-a sfârşit tragic r subofiţerul instructor Maurice Fargues a coborât până la 120 de metri adâncime, semnându-se pe sdndura de palier, apoi şi-a pierdut cunoştinţa, scăpând tubul respirator din gură. Cele cttovă zeci de secunde necesare pentru a fi adus la suprafaţă i-au fost fatale; Fargues s-a înecat după ce stabilise un record rămas neegalat vreodată. Comandantul Cousteau conchidea: „Moartea lui Fargues şi

experienţele din timpul verii au dovedit că 90 de metri sunt limita maximă a scufundătorilor cu aer comprimat. După un antrenament serios, orice amator poate să coboare până la 40 de metri adâncime. Până aici, profesioniştii ce respectă cu stricteţe indicaţiile tabelelor de decomp presiune pot executa lucrări grele. Între 40 şi 65 de metri, un scufundător experimentat poate efectua munci fizice uşoare şi scurte cercetări. Mai jos, în zona întunecată unde domneşte beţia adâncurilor, nu se pot aventura decât specialiştii şi numai pentru foarte puţin timp”.

Recordurile ulterioare la scufundare liberă aveau să certifice adevărul concluziilor lui Cousteau: în 1948, Frederic Dumas a coborât lângă Toulon pentru a examina o dragă înţepenită la 93 de metri adâncime şi s-a reîntors după 3 minute şi 10 secunde, iar în 1933, scufundătorul francez Jacques Mayol a reuşit o scufundare *aparate* de *respiraţie* lângă insula Elba la adâncimea de 105 metri, revenind după 3 minute şi 15 secunde.

Toate rezultatele cercetărilor G.R.S.-ului au fost confirmate de experienţele şi studiile ulterioare ale Royal Navy, U.S. Navy, Royal Canadian Navy etc. Dar ele par a nu se aplică ciudaţilor „Oameni *ai* Mării” din Noua Guinee, care nu suferă de „boala chesoanelor” sau „beţia adâncurilor”. Căutătorii de perle şi pescarii papuaşi afirmă că i-au văzut nu o dată pe *Ri* scufundându-se la adâncimi foarte mari pentru a

scăpa de duşmani.

Desigur, dacă o specie humanoidă s-ar fi putut adapta la viaţa exclusiv acvatică, atunci este probabil că, de-a lungul mileniilor, transformările ei fiziologice ar fi devenit foarte pronunţate. Dar, oricine ar fi aceşti Ri, ei rămân totuşi mamifere, obligate să iasă la suprafaţă pentru a respira. Or, posibilitatea existenţei unui grup humanoid care a părăsit pentru totdeauna uscatul nu este mai curioasă decât existenţa delfinilor, caşaloţilor, balenelor, lamantinilor, dugongilor şi a altor mamifere marine sau chiar a unor specii de reptile care au optat pentru viaţa în mare, însufleţind suprafaţa Continentului Albastru cu zgomotul respiraţiei, atât de neobişnuit în Lumea Tăcerii…

DISPĂRUŢI FĂRĂ URMA?

Homo Keanderthalensis… Specie enigmatică, apărută acum 150.000 de ani de nu se ştie unde, după un hiatus evolutiv de peste 250.000 de ani. „Oamenii cavernelor”, denumiţi astfel datorită faptului că perioada în care au trăit a fost dominată de ultima glaciaţie (Wurrn: 120.00025.000 i.c.n.), erau populaţia cea mai bine înzestrată pentru supravieţuire din câte se născuseră până atunci pe Terra. Aveau o talie medie de 1,55 m, capacitatea cutiei craniene (1.600 cm3) aproape dublă faţă de veriga anterioară (*Homo erectus*: 900 cm3), dantura tipic umană, prelucrau piatra, osul şi lemnul, foloseau focul, vânau cu topoare şi suliţe… Dar ceea ce este mai important, trăiau în cete, aveau limbaj

semiarticulat – completat de semne şi gesturi cu semnificaţie precisă –, ritualuri de vânătoare şi înmormântare, inventaseră capcane simple, iar când temperatura scădea prea mult se acopereau cu blănuri de animale.

Această specie reprezentând apogeul evoluţiei în momentul terminării perioadei glaciare a dispărut din unele zone ale Terrei fără niciun motiv aparent, exact când clima se încălzise considerabil, uşurând enorm lupta pentru existenţă. Scheletele descoperite de paleontologi dovedesc faptul că neanderthalienii au fost eliminaţi de populaţiile ulterioare (*Homo sapiens* apărute în Europa şi Africa după stingerea ultimilor „oameni ai cavernelor”. În Asia, aceştia au rezistat însă, dând naştere raselor mongolidă şi australidă, care au, trecut ulterior în cele două Americi şi respectiv Jawa, Australia, Tasmania, Noua Guinee şi Micronezia. Ascendenţa lor neanderthaliană poate fi uşor demonstrată, datorită numeroaselor caractere antropologice comune: statura mică, pigmentaţia, prognatismul şi capacitatea craniană specifice, aspectul anatomic al corpului (în special la femei) şi, mai ales, rezervorul genetic propriu – toate acestea fiind relativ diferite de cele ale rasei cromagnon. Este posibil ca neanderthalienii să fi fost prea puţin capabili de abstractizări şi anticipări, căci nu par să-şi fi dezvoltat vreo formă de artă, însă aveau probabil o memorie extraordinară, datorată dezvoltării lobilor parietali şi occipitali ai

creierului în dauna celor frontali (ca urmare a presiunii exercitate de apăsarea... osului frontal zare se teşea mult spre arcade). Poate că, din această cauză societatea lor era oarecum „statică”, dar în mod sigur a fost mai civilizată decât credem astăzi, din moment ce unul dintre scheletele descoperite în grota Shanidar din Irak aparţinuse unui bătrân sexagenar, atât de deformat de artrită, încât nu mai putea folosi un braţ şi fusese fără îndoială incapabil să participe la vânătoare sau alte activităţi ale comunităţii din care făcea parte, supravieţuind totuşi mult timp, datorită ajutorului celorlalţi membri ai tribului.

Dispariţia bruscă şi aparent completă din Europa, Africa şi chiar o parte a Asiei a lui *Neanderthalensis* constituie una dintre marile enigme ale preistoriei. În anii 1974 – 1975, o echipă de savanţi americani, lingvistul Phillip Lieberman de la Universitatea Brown din Providence (Rhode Island) şi anatomistul Edmund Crelin de la Facultatea de Medicină a Universităţii Yale din New Haven (Connecticut) au lansat o ipoteză îndrăzneaţă, conform căreia oamenii de Neanderthal, al căror craniu diferă simţitor de al speciei *Homo sapiens cromagnon*, au dispărut datorită conformaţiei specifice a cavităţii bucale şi laringeluii ce nu le permitea dezvoltarea unui limbaj rapid şi uşor inteligibil, provocând astfel stagnarea relaţiilor sociale inter şi intracomunităţi.

După aproape cinci ani de cercetări

comparative între craniile fosile neanderthaliene, craniile maimuţelor antropoide şi cele ale speciei Sapiens (adulţi şi nou-născuţi), Crelân a reuşit să reconstituie un model complet de cavitate bucală şi laringe al omului de Neanderthal (fig. 4), realizare supusă ulterior de Lieberman unor studii pe calculator pentru a determina cu exactitate ce sunete putea produce. S-a constatat astfel că neanderthalienii nu puteau pronunţa vocalele A, I şi U, asemeni maimuţelor antropoide şi nou-născuţilor speciei *Homo sapiens*, care nu izbutesc să articuleze toate aceste sunete (decât cel mult foarte neclar) deoarece laringele lor (zona unde este produs sunetul) se deschide direct în cavitatba

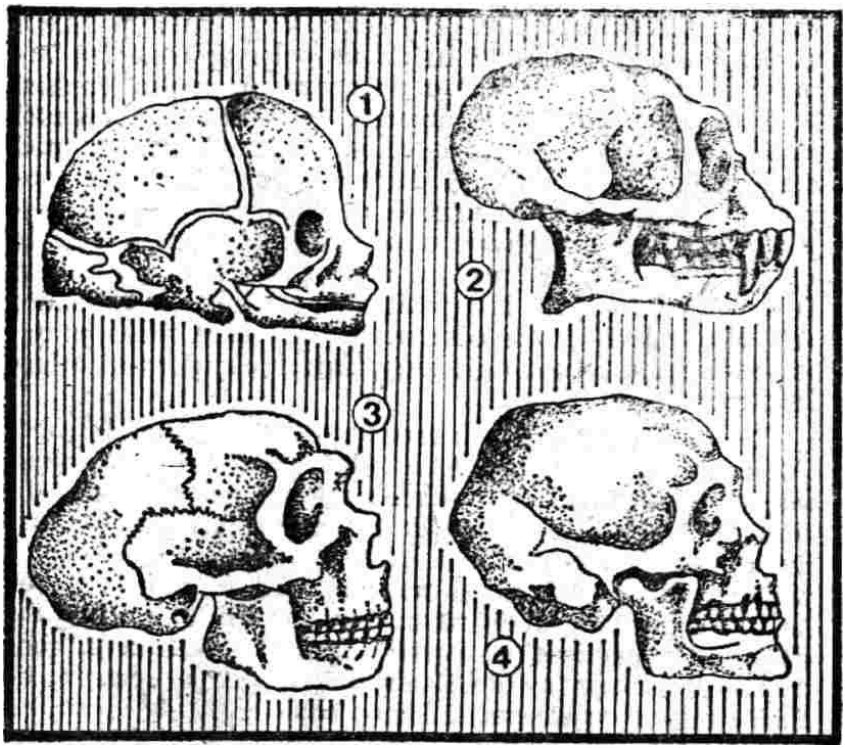

Fig. *4* Studiu comparativ al craniului la: a – nou-născut; binaimuţă antropoidă; e – Neanderthalensis; d – Homo sapiens cromagnon bucală, organul vocal având deci un singur „tub* rezonant

Adulţii speciei *Homo sapiens* au în schimb un sistem format din două „tuburi*: cavitatea faringiahă şi cea bucală. Sunetul născut în laringe penetrează mai întâi cavitatea faringiahă şi abia apoi pe cea bucală, omul modern dispunând deci de doi modificatori sonori, care funcţionează independent ori simultan (fig. 5).

Având doar cavitate bucală, neanderthalienii

nu puteau pronunţa probabil principalele vocale (întâlnite practic în toate limbile cunoscute, vii sau moarte), singurele n & modificabile de mişcările limbii şi considerate de către lingvişti esenţiale pentru o vorbire inteligibilă şi efici

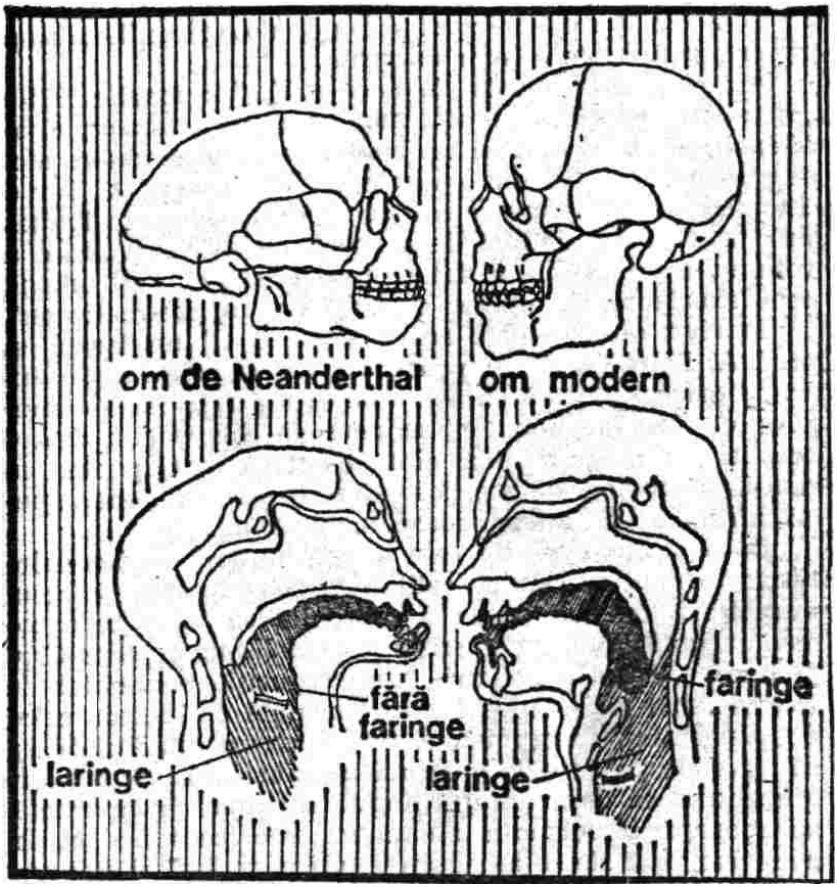

Fig. 5 Studiu comparativ al organelor vorbirii la *Homo* derthalensis şi Homo sapiensentă. (De altfel, *A,* îşi 17 sâni elementele cheie în

majoritatea experienţelor de înţelegere şi interpretare prin ordinator a limbajului uman modern.) Or, în cursul evoluţiei a doua specii concurente (căci în unele locuri din Europa, Israel şi Zimbabwe au fost descoperite schelete de neanderthalieni alături de rămăşiţele omului de Cro-Magnon, în aceleaşi peşteri şi provenind din aceeaşi perioadă), dezavantajul unei vorbiri elementare sau al lipsei totale de limbaj articulat se putea dovedi un handicap important în lupta pentru existenţă.

Aşa cum scria revista „*Scienceet* în martie 1975:

„Momentul apariţiei omului modern (*Homo sapiens Cro-Magnon* – *n.a.*) rămâne un mister, necunoscându-se nici mecanismul precis, nici cauzele ce l-au provocat. Dar o caracteristică determinantă a speciei *Sapiens* este limbajul vorbit, care, alături de o spectaculoasă dezvoltare a volumului creierului, a dat naştere unei facultăţi umane prin excelenţă, şi anume capacitatea de abstractizare.

Potrivit observaţiilor antropologului Glynn Isaac şi prof. A. Leroi-Gourhan, prima cultură capabilă să se exprime printr-o formă oarecare de artă a fost cea a oamenilor de cromagnon, or, se pare că diferenţele dintre aceştia şi neanderthalieni sunt destul de mari pentru ca mulţi antropologi de prestigiu să considere cele două specii ca fiind etape independente una de alta.

Dacă lanţul evolutiv este discontinuu şi conţine hiatusuri urmate de salturi calitative neaşteptate, procesul umanizării nu mai poate fi prezentat ca fiind de o comodă regularitate, iar apariţia speciei *sapiens cromagnon* rămâne o enigmă. Nici dispariţia oamenilor de Neanderthal nu este pe deplin elucidată de ipoteza celor doi americani, Lieberman şi Crelin recunoscând ei înşişi că dovezile pe care le prezintă nu sunt decisive, dat argument! nd că dezavantajul lingvistic, minor în aparenţă, îşi sporeşte importanţa odată cu trecerea timpului. În acest caz însă, de ce au supravieţuit neanderthalicnii mai bine de 100.000 de ani, fiind eliminaţi abia acum 30.00040.000 de arii, odată cu apariţia oamenilor moderni, care nu puteau extermina o populaţie atât de numeroasă (dovezile despre asemenea masacre lipsind de altfel cu desăvârşire)?

În ultimele decenii au apărut ipoteze susţinând existenţa unor zone unde supravieţuiesc – ascun. Şi în masivele muntoase greu accesibile – neanderthalieni aflaţi în acelaşi stadiu al paleoliticului timpuriu în care erau cu multe milenii în urmă.

În 1982, arheologul dr. Myra Shackley de la Universitatea din Leicester (Marea Britanie) scandaliza antropologii conservatori afirmând că, după toate probabilităţile, în Mongolia trăiesc mici grupuri de „oameni ai cavernelor*, numiţi „de localnici *Ahna*. „Este imposibil de negat existenţa

acestor fiinţe”, declara cercetătoarea britanică, prezentând o serie de dovezi şocante, adunate la faţa locului în cursul expediţiei arheologice la care participase cu un an înainte. Descoperind unelte de piatră de tip neanderthalian – topoare, vârfuri de suliţă, râzători, dălţi şi cuţite – într-un dezolant deşert stâncos, dr. Shackley a fost atât de intrigată încât şi-a consacrat toate eforturile încercării de a clarifica această enigmă. După ce colindase regiunea întrebând păstorii mongoli şi triburile nomade despre provenienţa uneltelor găsite, a av ut surpriza să constate că toţi localnicii erau profund nedumeriţi de ignoranţa ei. „Topoarele de piatră? Sunt folosite de oamenii AZma care trăiesc ascunşi în grotele din munţi! N-aţi auzit de ei? Dar noi îi întâlnim câteodată, ca şi părinţii părinţilor noştri” – erau răspunsurile invariabile. Călăuzindu-se la început după sănătosul aforism al lui Euripide („Cea mai valoroasă calitate a omului este acel bun simţ de a şti ce nu trebuie să creadă”), cercetătoarea şi-a văzut scepticismul serios zdruncinat când păstorii i-au arătat urmele unei tabere a „oamenilor sălbatici” din Altaiul Gobian: cenuşa unui foc mare, oase de animale prezentând zgâvieturi provocate de lamele rudimentare de piatră ce curăţaseră carnea, o legătură de topor făcuta din tendoane de cal sălbatic, coada ruptă a unei bâte de lemn… Mai târziu, reputata specialistă a avut ocazia să studieze sute de rapoarte provenind, din Uniunea Sovietică, Mongolia şi Chifla. Cetăţeni respectabili

(doctori, ingineri, vânătorî, geodezi, agronomi), oameni de ştiinţă (arheologi, zoologi, paleontologi), triburi nomade şi păstori afirmau că hominizi de tip neanderthalian trăiesc în masivele muntoase din Asia Centrală şi sud-estul Uniunii Sovietice („OMNI", septembrie 1982).

De fapt se cunosc mărturii despre AZma datând încă din secolul al XIII-lea. Astfel, în 1245 călugărul Giovanni da Pian del Carpinni, solul papei Innocenţiu IV, îl vizita pe Bătu Han care, separându-se de imperiul mongol, constituise în l-243 Hoarda de Aur pe cursul inferior al Volgăi. În 1246 italianul ajungea la Kara-Korum („Nisipurile negre"), capitala uriaşului imperiu condus pe atunci de

Marele Han Guiuk, nepotul lui Ghinghis-Han. În ambele locuri Carpinni i-a auzit pe mongoli vorbind despre o populaţie de oameni sălbatici care nu domesticiseşi calul – fapt de neconceput pentru călăreţii asiatici – şi luptau cu „pietre prinse la capetele unor beţe groase".

Între 1253 şi 1254 călugărul Wilhelm van Ruysbroock (Rubricius) a dus la bun sfârşit o dificilă solie din partea regelui Ludovic al IX-lea (aflat pe atunci în prizonierat la mameluci) pe lângă Marele Han Munke ce domnea la Kara-Korum. În cartea ce descrie peripeţiile călătoriei sale, van Ruysbroock povestea că, pe drumul de întoarcere, la una din faimoasele staţii de curieri mongoli, a văzut o tânără femeie AZma, recent capturată. „Creatura avea trupul acoperit cu păr

de culoare închisă ce crescuse în plete lungi pe cap, dar lipsea de pe faţă, pântece şi piept. Mongolii îi dădeau carne crudă pe care o rupea lacomă cu dinţii. Soldaţii din escortă mi-au spus că poporul ei trăieşte în peşterile munţilor din vestul marelui deşert de nisip şi nu coboară decât rareori în elmpie, pentru a prindecite o oaie rătăcită de turmă”.

Următorii europeni care au consemnat mărturii despre existenţa „oamenilor acoperiţi cu păr” au fost Marco Polo (care efectua între 1275 şi 1292 faimoasa lui călătorie în Asia) şi preoţii nestorieni ce primiseră îngăduinţa de a crea primul episcopat în China, de la Marele Han Kubilai (1260 – 1294), fondatorul dinastiei Yiian (1271 – 1368), singura sub care întreg „imperiul celest” s: a aflat sub stăpânire mongolă.

La începutul veacului al XV-lea, Hans Schiltberger, nobil bavarez prizonier al lui Timur Lenk (1370 – 1405) amintea în memoriile sale despre ciudaţii „oameni sălbatici din deşert”, bărbaţi şi femei foarte păroşi, pe care i-a văzut expuşi în cuşti la curtea hanului.

Recent descoperită într-o mănăstire din Ulan Bator, O lucrare tibetană din secolul al XVIII-lea conţine o descriere a faunei din Mongolia, printre reprezentanţii care lă se remarcă o fiinţă humanoidă păroasă, cu urechi mari şi arcade proeminente, pe care textul trilingv o numeşte „omul animal”.

În anul 1925, un regiment de cavalerie al

Armatei Roşii, condus de generalul M.S. Topilski, a pătruns în zona podişului Pamir din R.S.S. Tadjikă în urmărirea bandelor contrarevoluţionare. Într-una din zile, detaşamentul de avangardă a observat amprente de picioare goale în zăpada adâncă. Luându-se după şirul de urme, soldaţii au ajuns în faţa intrării unei peşteri ce se adâncea ca o prăpastie întunecată în peretele stâncos. Temându-se de o cursă, cavaleriştii au tras două salve înăuntru, apoi au intrat pregătiţi pentru lupta la baionetă. După câţiva metri s-au oprit uimiţi: în faţa lor, pârând şi mai straniu în lumina tremurătoare a torţelor, zăcea cadavrul unui om gol, acoperit cu păr des, de culoare închisă. Venit la faţa locului, generalul Topilski a cerut medicului militar al regimentului, să noteze descrierea amănunţită a ciudatei făpturi. Iată ce consemna doctorul: „La prima vedere am crezut că era o maimuţă mare, dar corpul semăna foarte mult cu cel al unui om. Am încercat să smulgem părul de pe el ca să vedem dacă nu cumva fusese o simplă deghizare, însă am constatat că era chiar blana naturală a animalului. Am răsturnat cadayrul de mai multe ori pe fiecare parte şi l-am măsurat. Creatura, un bărbat înalt de 1,65 – 1,70 m, destul deânaintat în vârstă, judecând după nuanţa gri-argintie a blănii în câteva locuri, avea pieptul acoperit cu păr lung şi rar, cafeniu închis, iar pântecele cu o blană deasă, dar scurtă, de culoare gri. Părul era foarte des pe tot corpul în afară de fese, ceea ce ne-a permis să deducem că această

fiinţă obişnuise să stea aşezată la fel ca oamenii (…) Genunchii se transformaseră în plăci rotunde ca nişte bătături. La? bele picioarelor erau de asemeni lipsite de păr, cu tălpile întărite de mersul pe jos. Palmele arătau şi ele bătătorite" iar pielea de pe mâini şi picioare avea o culoare cafeniu închis. Faţa era negricioasă, lipsită de barbă sau mustăţi, cu fruntea teşită şi arcadele foarte proeminente (…). Nasul era turtit, gros la bază, urechile mult mai depărtate decât la om, maxilarul inferior masiv şi dinţii sănătoşi. Creatura avea un piept foarte puternic" şi muşchi bine dezvoltaţi. Nu am găsit nicio diferenţă anatomică importantă faţă de om. Braţele aveau lungimea normală, palmele erau mai largi, iar labele picioarelor mai scurte, dar mai late decât ale omului

După acest examen sumar – marcat de imprecizia inerentă momentului dificil şi condiţiilor grele în care fusese efectuat – cadavrul a fost îngropat în peşteră. Din nefericire, eforturile depuse de specialiştii sovietici în ultimii yani pentru a identifica locul s-au dovedit zadarnice şi scheletul nu a putut fi analizat.

În 1925 – 1926 profesorul leningrădean Piotr Kuzlov a întreprins o călătorie în sudul Deşertului Gobi, la Harahoto, sperând să descopere mormântul lui Ghinghis-Han, încercările nu i-au fost încununate de succes, dar, întors la Leningrad, cercetătorul sovietic a trimis o comunicare Academiei de Ştiinţe, afirmând că văzuse urmele unor „oameni sălbatici" ce trăiau în

regiunile deşertice stâncoase, iar călăuzele mongole i-au arătat chiar şi rămăşiţele unui adult *Aâma* devorat de lupi. Ele se aflau într-o stare de descompunere prea avansată pentru a fi conservate, dar chiar şi aşa se vedea că limfa aceea ciudată avusese corpul acoperit cu păr de culoare închisă.

În 1945 un hidrolog din Leningrad observa în Pamir o creatură foarte asemănătoare cu cea împuşcată de cavalerişti generalului Topilski. După o lună de la prima întâlnire a zărit din nou un bărbat gol şi foarte păros alergând după o pasăre rănită, într-o vale situată la câteva sute de metri depărtare. Hidrologul le-a povestit localnicilor cele văzute, aflând cu stupoare ca păstorii kirghizi ştiu de multe generaţii despre existenţa în Podişul Pamir a unor grupuri de „oameni păroşi” pe care îi denumesc printr-un cuvânt împrumutat de – ia mongoli – *Alma*.

În anul 1958 Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. a înfiinţat Comisia pentru Studiul Problemei Omului Zăpezilor, trimiţând ulterior în Pamir o expediţie ale cărei cercetări au dovedit realitatea legendarilor Aâma „şi lipsa de prejudecăţi a forurilor ştiinţifice sovietice în tratarea acestei probleme. Profesorul Boris Porşnev, dr. Marie-Jeanne Kauffman şi prof. W. Rinchen şi-au consacrat activitatea studiului „oamenilor sălbatici”, devenind specialişti de notorietate mondială în acest domeniu. De altfel, profesorul Rinchen, savant cunoscut prin valoroasele sale

studii despre civilizaţia mongolă, se ocupa de încă di nainte de constituirea comisiei reuşind să adune nume*: roase date şi dovezi în legătură cu aceste enigme vii.

Mongolii şi kirghizii – scria Rinchen – se întâlnesc adesea cu *Alma*, care îi observă cu multă curiozitate, deşi sunt foarte sperioşi. Atât păstorii, cât şi vânătorii triburilor nomade respectă o lege nescrisă ce interzice uciderea sau rănirea unui *Alma*. Nu am putut descoperi motivele care stau la baza conduitei mongolilor, dar ea este veche de cel puţin două secole”. Totuşi, numărul „oamenilor sălbatici” s-a restrâns continuu în ultimele decenii pe măsura pătrunderii lui *Homo sapiens* în zonele unde trăiesc aceştia şi perturbărilor echilibrului ecologic, rămas neschimbat de aproape 200.000 de ani. Cămila, calul sălbatic, măgarul sălbatic şi *Alma* se sting repede, ca o teribilă acuzaţie adusă omului modern ce a reuşit într-o jumătate de secol să provoace extincţia unor specii pe care nu le-au putut învinge erele glaciare…

< Astăzi, aria de răspândire a „oamenilor din peşterie este redusă la circa 1.000 kmp în Munţii Altai din sud-vestul Mongoliei, o zonă restrânsă în sudul Deşertului Gobi, Podişul Pamirului şi, probabil, Altaiul sovietic, deşi mai apar câteodată şi în alte regiuni, cum s-a întâmplat la 13 februarie 1974, când păstorul Musai a întâlnit un bărbat *Alma* în munţii provinciei mongole Bayan-Olgi.

Neanderthalieni foarte asemănători cu *Alma* au fost semnalaţi de peste un secol şi în Munţii

Caucaz, la graniţa comună Gruziei, Daghestanului şi Azerbaidjanului. Numiţi de localnici „*Kaptar*, ei au corpul acoperit de păr des, negru sau cafeniu, nu pot vorbi, trăiesc în păduri şi sunt mai „sociabili” decât*Almo. După cum afirmă dr. Marie-Jeanne Kauffman – care studiază încă din 1963 problema existenţei grupurilor caucaziene de hominizi primitivi – *Kaptarii* au încercat chiar să comunice prin semne cu localnicii. Aceştia nu sunt însă prea încântaţi de vecinătatea lor, din cauza pagubelor pe care „oamenii sălbatici” le aduc culturilor de porumb şi turmelor de oi. În cursul unei comunicări ştiinţifice susţinute în faţa membrilor Societăţii Sovietice de Geografie, dr. Kauffman a citat declaraţiile a 30 de persoane care au văzut o fetiţă *Kaptar* muşcând vârfurile dulci ale ştiuleţilor dintr-un lan situat la marginea pădurii. Nu o dată paznicii câmpurilor au asmuţit câinii asupra ciudatelor creaturi care, minate de foame, încercau să fure porumb sau mazăre…

De altfel, acestei antipatii a localnicilor i se datorează o întâmplare petrecută cu mai bine de un secol în urmă, întâmplare ale cărei urmări aveau să prezinte o importanţă ştiinţifică deosebită: femeile pot naşte copii în urma contactelor sexuale cu oamenii, de unde rezultă faptul că diferenţele genetice dintre cele două specii sunt minore, căci în caz contrar cuplurile de acest gen ar rămâne sterile.

Cercetătorul Boris Porşnev a descoperit într-un sat din munţii Zadan câţiva ţărani bătrâni care

i-au povestit că un consătean de-al lor prinsese o tânără *Kaptar* ce îi jefuia cu regularitate cursele de iepuri şi o adusese acasă la el, închizând-o într-o magazie de piatră. Acolo, femeia sălbatică" îşi săpase o groapă în pământul ce ţinea loc de podele şi se refugia în ea ori de câte ori intra stăpânul să-i aducă de mâncare. Ţăranul a botezat-o „Zana" şi, după un timp, văzând că biata creatură se zgribulea iama în groapă, gata să îngheţe în timpul somnului, i s-a făcut milă şi a luat-o în casă, instalând-o într-o cuşcă mare de lemn. Zana era scundă, însă puternică şi avea pielea de culoare gri închis, acoperită – exceptând chipul, abdomenul, fesele şi pieptul – cu păr roşcat, des ca o blană, crescut în şuviţe lungi pe cap. Fruntea se teşea spre arcadele proeminente, ochii erau adânciţi în orbite, nasul turtit şi lat la bază, iar prognatismul părţii inferioare a feţei aducea aminte de antropoide. Având gâtul scurt şi maxilarul inferior mult împins în afară, Zana nu putea articula cuvinte, dar se înţelegea prin semne cu cel care o capturase. După câţiva ani, ţăranul a eliberată) şi femeia

Kaptar, privită la început ca o bizarerie a stăpânului casei, un fel de animal domestic, a ajuns treptat… să ia conducerea gospodăriei! r

Zana a născut trei copii, care au rămas în sat, fiind consideraţi oameni. Erau deosebit de puternici, aveau pielea cafenie, arcade proeminente, dar, spre deosebire de mama lor, *vorbeau* şi pierduseră o parte din „blana" care

acoperea corpul acesteia, ceea ce înseamnă că, probabil, codul genetic neanderthal! an a fost mai slab decât cel al speciei *Homo sapiens*.

Femeia *Kaptar* a murit în 1880 şi bătrânii satului îşi mai amintesc şi astăzi înmormântarea ei, la care autorităţile ecleziastice n-au vrut să dea autorizaţie de înhumare a unui „animal" în cimitir, punându-i pe cercetătorii secolului al XX-lea în imposibilitatea de a localiza scheletul. În schimb, a putut fi găsit craniul fiului ei cel mic, Kvit, care a murit la vârsta de 70 de ani. Studiindu-l, antropologii sovietici au confirmat autenticitatea, legendei căci conformaţia oaselor parietal şi occipital, precum şi a arcurilor supraciliare şi foselor nazale prezentau caractere arhaice preumane…

După doi ani de întrerupere, Comisia Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi-a reluat (în 1984) cercetările în zonă, sperând că până la sfârşitul deceniului va putea determina cu certitudine aria de răspândire a grupurilor neanderthaliene din Caucaz, pregătindu-se astfel premisele întâlnirii dintre *Homo sapiens* şi specia anterioară lui, *Homo Neanderthalensis*: oamenii erei cosmice şi rudele lor, ieşite din noaptea timpurilor.

De altfel, anii 1984 – 1985 au fost bogaţi în descoperiri privind oamenii de Neanderthal, strămoşii probabili ai grupurilor *Alma* şi *Kaptar*. Astfel, în Franţa a fost găsit craniul unui copil care a trăit cu zeci de mii de ani în urmă; din analiza

acestuia a rezultat că multe dintre caracteristicile fiziologice ale neanderthalienilor par a fi urmarea unei dezvoltări bruşte, precoce, în loc să fie cauzate de o evoluţie lentă; provocată de sporirea activităţii fizice şi psihice. Într-o peşteră din Gornâi Altai (Asia Centrală Sovietică) s-au descoperit oseminte ale unui om de Neanderthal, alături de unelte şi arme de piatră, oase de mamuţi, bizoni şi rinoceri, ceea ce, după opinia savantului sovietic A. Derevianko, dovedeşte că această populaţie ocupa o zonă terestră aproape dublă faţă de cea cunoscută până acum".

În urma dovezilor paleontologice acumulate după studiul fosilelor găsite în ultimul deceniu în Asia, Africa şi Europa, majoritatea oamenilor de ştiinţă admit astăzi că *Homo Neanderthalensis* şi *Homo sapiens Do-Magnon* au fost două etape distincte ale evoluţiei omului, fără hid o legătură între ele. Nu numai că, aşa cum arăta într-o comunicare ştiinţifică C.P. Stranger (de la Muzeul de Istorie Naturală din Londra), *Homo cromagnon* nu a fost urmaşul lui *Homo Neanderthalensis*, dar a şi coexistat cu el timp de câteva mii de ani (acum 30 – 40.000 de ani), după care ultimul a dispărut pur şi simplu, în condiţii neelucidate. Lipsa dovezilor despre catastrofe climaterice şi geologice, molime sau ciocniri de amploare cu *cromagnon* face dificilă găsirea unei explicaţii rezonabile pentru acest mister. Teoria americanilor Crelin şi Lieberman privind handicapul lingvistic este probabil corectă, dar

insuficientă pentru a motiva stingerea bruscă a unei întregi populaţii. Singura posibilitate de clarificare a enigmei rămâne, deocamdată, descoperirea grupurilor *Alma* şi *Kaptarf* ceea ce ar permite cercetătorilor să studieze direct fiziologia, anatomia, rezervorul genetic şi comportamentul unor fiinţe foarte asemănătoare neanderthalienilor.

GNOMII ŞI GIGANŢII PĂDURILOR

Cu 4 – 5 milioane de ani în urmă, grupuri de „pitici păroşi" – mai asemănători cu antropoidele decât cu oamenii – cutreierau văile râurilor africane, organizând vânători de iepuri, paviani şi chiar antilope mici, pe care le omorau aruncând o grindină de pietre ascuţite…

Australopitecii („maimuţele din sud") erau înalţi de 1,20 m, nedepăşind 40 – 50 kg în greutate şi aveau mersul exclusiv biped, ceea ce reprezintă un fapt uluitor deoarece, dacă până acum se crezuse că poziţia bipedă s-ar datora creierului (şi implicit nivelului de inteligenţă) mai dezvoltat decât al primatelor, descoperirile recente infirmă vechea teorie, ridicând o problemă de nărezolvat deocamdată pentru paleontologi.

Primul craniu de australopttec (descoperit în 1924 într-o carieră de var din Deşertul Kalahari) a fost studiat de Raymond Dart, care nota în lucrarea sa „*pithecus Africanus*" (Paris, 1925) faptul că aceste fiinţe erau bipede, aveau o dentiţie apropiată de cea umană, iar capacitatea cutiei craniene a adulţilor atingea 700 cm3, fiind

deci net superioară celei a cimpanzeilor, care nu depăşeşte 450 cm3…

Descoperirile ulterioare, făcute între anii 1960 – 1977 de Richard Leakey în Kenya, expediţiile frâneo-americano-etiopiene „IARE” în Deşertul Afar sau de către oamenii de ştiinţă chinezi în sud-estul Chinei, au Confirmat imaginea general admisă despre australopiteci. Scheletul unei femele ce a trăit acum 3,8 milioane de ani (faimoasa „Lucy”; descoperită în 1974 în Afar) avea oase lungi şi drepte, femurele sale indicând un mers exclusiv biped. Craniul era aproape rotund, incisivii şi caninii bine dezvoltaţi, ceea ce dovedea prezenţa cărnii în alimentaţie, bolta palatină avea forma de *U* (şi nu de *V* ca la maimuţe), iar mâinile erau subţiri şi lungi, complet deosebite de labele anterioare ale primatelor.

Iată însă că, între 1981 şi 1983, o nouă expediţie internaţională în Afar dădea la iveală fosile aparţinând unui hominid vechi de 4 milioane de ani, care fusese biped (deşi avea un craniu mai mic decât al cimpanzeilor!), iar antropologul american Tim White de la Universitatea Berkeley (California) a reuşit să demonstreze lumii ştiinţifice faptul că strămoşii omului adoptaseră poziţia verticală cu mult timp înainte de a-şi fi dezvoltat creierul şi de a fi început să folosească unelte, ceea ce răstoarnă teoriile actuale, căci, aşa cum afirma Richard Leakey în 1984, nimic» nu poate justifica deocamdată cauza pentru care

australopitecii au devenit bipezi. Trebuie să aşteptăm descoperirea altor fosile mai vechi sau să ignorăm milioanele de mutaţii genetice necesare unei astfel de schimbări, mecanisme complexe despre care orice om de ştiinţă ştie că nu se pot produce decât în sute de milioane de ani. Probabil că din impas nu ne-ar putea scoate decât un australopitec viu, ce s-ar prezenta voluntar pentru teste şi analize minuţioase. Este puţin probabil să se întâmple aşa ceva însă, pentru că *Australopithecus* mts (*fig. 6*) s-a stins cu 2 milioane de ani în urmă.

Dar au dispărut oare toţi australopitecii? Naturalistul britanic Frank Lane afirma cu decenii în urmă că printre cele mai enigmatice fiinţe din jungla africană se numără fără îndoială şi omuleţii de pădure, după cum scrie Igor Akimuşkin în cartea „Pe *urmele unor animale rare sau nemaiîntâlnite*” (trad. în lb. română, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968).

Fig. e Australopithecus (reconstituire)

Prima relatare competentă despre aceste animale ciudate datează încă din 1937, când revista engleză *very** publica un articol al

căpitanului W. Hitchens, care.

În cursul expediţiei sale din 1932 în regiunea Issure-Simbiti (Tanganyika), s-a întâlnit cu două fiinţe neobişnuite, ce au fugit speriate la vederea oamenilor. „Păreau nişte omuleţi foarte mici, cu înălţimea de aproximativ 1,20 m, care mergeau în două picioare şi erau acoperiţi de blană roşcată”, scria vânătorul englez. Uimit de apariţia acestor animale care nu semănau cu nicio specie de maimuţe cunoscute, Hitchens şi-a întrebat călăuzele dacă mai văzuseră vreodată astfel de fiinţe. Localnicii l-au asigurat că îi cunosc bine pe *Agogve* („Omuleţii Pădurilor”), care sunt. Însă imposibil de prins, datorită faptului că au simţuri neobişnuit de ascuţite şi o agilitate deosebită de a se strecura prin junglă. Deşi au o figură destul de asemănătoare cu a maimuţelor, se deosebesc de acestea fiind exclusiv bipezi, iar mâinile lor au palme înguste şi lungi ca ale omului.

În următoarele trei decenii, numeroşi vânători, exploratori, medici, funcţionari de administraţie şi chiar zoologi au văzut ciudatele „maimuţe bipede” oriau auzit localnicii vorbind despre ele. Povestirile despre *Agogve* se răspândiseră pe o suprafaţă de mii de kilometri pătraţi, din sud-vestul Kenyei şi Uganda până în Tanganyika şi Mozambic.

Între 1940 – 1960 au fost înregistrate mai mult de 30 de rapoarte ale unor vânători şi funcţionari portughezi din Mozambic, ce relatau despre întâlnirea cu fiinţe asemănătoare

maimuţelor, dar având staţiunea verticală bipedă. Martorii afirmaucă animalele erau acoperite cu blană roşcată sau cafeniu închisă, aveau maxilare proeminente şi ochii adânciţi în orbite că ai cimpanzeilor.

În 1960 revista Societăţii de Ştiinţe Naturale din Africa de Est şi Uganda consemna: „Locuitorii regiunii KwaNgombe sunt siguri că munţii lor sunt locuiţi de bivoli sălbatici, facoceri şi triburi de omuleţi roşpaţi care îşi păzesc cu străşnicie domeniile (...)» Vânătdrii şi alţi ghri din Embu afirmă că, de fiecare dată când au încercat să urce pe platourile şi vârfurile montane (situate la 1.7002.000 m înălţime – *n.a*), au fost opriţi de o adevărată grindină de pietre aruncate de omuleţi păroşi, de înălţimea unui copil de 12 ani" („*Nairobi Natural Science Revie* le", citată de „Times" în toamna lui I960).

Câţiva ani mai târziu, vânutorul şi exploratorul J. Cottnay relata că localnicii din munţii kenyeni Mau (3.049 m) şi Langonot (2.777 m) i-au povestit despre existenţa omuleţilor Mau, care îi împiedică pe păstori să-şi ducă oile la păşunat pe povârnişurile celor două masive muntoase. Mau („Omuleţii Zăpezilor1) au fost descrişi de vânătorii şi păstorii kenyeni astfel: sunt mici de statură, au pielea albă, corpul acoperit cu blană neagră şi obişnuiesc să arunce cu pietre asupra duşmanilor. O eventuală confuzie cu cimpanzeii este exclusă, căci Mau sunt bipezi şi nu *au coadă*. Ei nu pot, îl nici pigmei, pentru că

aceştia nu au păr pe corp. În plus, faţa albicioasă îi deosebeşte vădit de pigmei sau cimpanzei. Cottnay – ca şi alţi exploratori sau vânători britanici, portughezi şi francezi – explica şi cauza pentru care nu a putut să împuşte sau să captureze vreun exemplar *Mau*: localnicii se opuneau cu fermitate oricărui atac împotriva acestor fiinţe, fiind convinşi că moartea unui *Mau* ar aduce oamenilor mari nenorociri. O echipă de zoologi britanici a fost confruntată cu această situaţie paradoxală în 1983, refuzul localnicilor de a-i vina pe omuleţii *Agogve*-*Mau* fiind unanim din Kenya sau Uganda până în Mozambic şi cu atât mai greu de înţeles, cu cât aceştia produc pagube importante culturilor sau chiar turmelor de animale domestice.

Triburile din Uganda şi Kenya susţin că *Agogve* sunt „bunicii oamenilor” şi de aceea îi ocrotesc, în ciuda vecinătăţii lor nu prea comode. Această legendă le-a amintit antropologilor despre ipoteza lui Frank Lane, care susţinea că descrierea omuleţilor *Agogve* este asemănătoare cu imaginea australopitecilor, aşa cum au prezentat-o oamenii de ştiinţă. Într-adevăr, reconstituirea făcută de Donald Johanson după analiza scheletului femelei de australopitec „Gracil” descoperită în Afar, nu diferă prea mult de omuleţii *Agogve*.

Este posibil însă ca o grupă de australopitec! să fi supravieţuit mai bine de patru milioane de ani în masivele muntoase est-africane?

Antropologii britanici şi sovietici consideră că, datorită izolării acestor munţi (a căror altitudine menţine o climă prea scăzută pentru locuitorii Africii) şi-l ipsei duşmanilor naturali, s-ar putea ca unele ramuri ale speciei *Australopithecus* să fi rămas neschimbate din punct de vedere evolutiv până astăzi. Savantul britanic David Attenborough este de părere că „dacă se vor organiza expediţii în zonă, s-ar putea să ne găsim în faţa unor descoperiri de o mare importanţă".

Într-adevăr, ar putea fi găsită soluţia dificilelor pro6 bleme legate de staţiunea bipedă, capacitatea cultei craniene sau dezvoltarea dentiţiei de carnivor, momente mar* cante în evoluţia speciei umane. În 1982, cercetătorii Glynn Isaac şi Henry Bunn de la Universitatea California, împreună cu Richard Potts de la Universitatea Yale au descoperit în Africa de Est, la Rift Valley, oasele unor animale mari (elefanţi, hipopotami şi bivoli sălbatici) ce prezentau urme de tăieturi şi zgârieturi. Erau semnele rămase de la uneltele oamenilor primitivi (*Homo habilis*), care desprindeau carnea de pe oase cu ajutorul unor silexuri ascuţite („*OMNI*", iulie 1982). Pipă în 1982 se presupunea doar că strămoşii omului consumau, printre alte alimente, şi carne, datorită dezvoltării incisivilor şi caninilor descoperiţi la craniile fosilizate. Dar aceasta came putea fi a unor animale mici sau bolnave, pe când recenta descoperire indică o cooperare la virtătoarea de animale mari acum două milioane de ani! Este

posibil ca o astfel de întrajutorare, să fi existat şi acum patru milioane de ani? Vânătorile de antilope sau vite domestice şi apărarea „teritoriului propriu” de către omuleţii demonstrează prezenţa unor forme rudimentare de organizare la fiinţe asemănătoare australopitecilor, ceea ce a provocat uimirea şi neîncrederea multor oameni de ştiinţă. Dar aşa cum scria Marcel Sendrail: „Niciodată savantul lirar trebui să se mire; noul, neaşteptatul, inexplicabilul constituie tributul său cotidian. Doar mentalităţile deosebit de primitive descoperă în natură un obiect de stupoare. Prima calitate a savantului ar trebui să fie curiozitatea. Poate nega cineva că ştiinţa se află în plină evoluţie?” (Marcel Sendrail: „*Sagesse et delire des formes*”, Librairie Hachette, 1967).

De altfel, „gnomii pădurilor” s-au mai găsit, cu decenii în urmă, în centrul atenţiei generale datorită unei întâmplări al cărei grotesc a frizat absurdul. Aflând despre cercetările savanţilor britanici şi descoperirea australopitecilor, consideraţi că o verigă a lanţului evolutiv ce a dus la *Homo sapiens*, Adolf Hitler i-a convocat în 1938

pe cei câţiva paleontologi germani care nu reuşiseră să fugă din ţară, expunându-le părerea sa asupra acestor probleme. În esenţă, dictatorul era de părere că trebuia făcut totul pentru a ralia noua descoperire la teoria sa preferata despre arieni – „Die Herrenvolk”. Australopitecii trebuiau prezentaţi ca având *blana roşcată* şi *constituţia*

foarte robustă pentru a putea fi strămoşii poporului de blonzi înalţi şi solizi pe care îl visa conducătorul Germaniei. Şi cum Hitler monologa, fiind prea puţin predispus să tolereze dialoguri, cu atât mai puţin păreri contrare, o singură voce s-a ridicat împotriva „teoriei" lui, şi aceea îi aparţinea „credinciosului său aliat" Mussolini. Ducele considera că strămoşii omului trebuie să fi avut *blana neagră* şi *maxilare puternice*, din moment ce portretul făcut de Mario Carii „Supraomului ideal" pe care fascismul plănuia să-l „producă" era următorul: „a) cap vivace, genial, cu păr negru şi strălucitor; b) ochi arzători, mândri, candizi, care nu ignoră ironia; c) gură senzuală şi energică, gata să sărute focoş, să cânte mieros, să comande impetuos; d) muşchi viguroşi, elastici, iradiaţi de fascicule de ner, vi ultrasensibili: e) inimă de dinam, plămâni pneumatici, ficat de leopard; f) picioare de veveriţă, capabile să se caţăre pe orice creastă şi să scormonească abisurile; g) eleganţă sobră, virilă, sportivă, gata de luptă, de fugă, de dans, să agite mulţimea".

Diviziile de voluntari fascişti dovediseră deja o parte din aceste calităţi (inimă de dinam, plămâni pneumatici, ficat de leopard şi picioare de veveriţă) în timp ce fugeau cu o eleganţă sobră, dar sportiva din faţa Brigăzilor Internaţionale în Spania sau a cavaleriei abisiniene în Etiopia şi cântau mieros sau comandau impetuos la parăzile militare de acasă, aşa că fantezia lui Carir se dovedea mai aproape de realitate decât stricteţea

lui Hitler în conceperea „Supraomului”…

După cum se pare, acest concept a necesitat un mare efort de imaginaţie încă din cele mai vechi timpuri: „El trebuie să aibă ochi de struţ, gât de cocor, urechi de porc, inimă de leu, mâini ca ghearele de vultur sau grifon, picioare ca labele de urs…”. Astfel încerca să-şi reprezinte în secolul al XIII-lea Reimar von Zweter, „Der Besser

Mensch” – „Omul mai bun” al viitorului. Căci, explica el: „Struţul are o privire famabilă, gâtul lung al cocorului dă timp de reflecţie înainte de a spune o prostie, iar porcii au cel mai fin auz. Fiecare cunoaşte nobleţea leului şi generozitatea vulturului; în acelaşi timp, ghearele grifonului şi labele ursului ţin bine ceea ce apucălit despre femei, iată cum le vedea Brun von Schonebach: „Inimă de porumbel, urechi de iepure, limbă de papagal, sâni de sirenă şi picioare de iapă pentru a-i pedepsi pe imprudenţi

Asemenea deliruri zoomorfice nu ne pot duce decât la reflecţia lui Marcel Sendrail: „Când ne lăudăm că am atins supraomul, suntem uneori cel mai aproape de a pierde simplul nume de om”. Să fi ştiut bieţii australepiteci africani ce dispute va provoca peste milioane de ani culoarea blănii lor…

Câte fiinţe misterioase s-au putut ascunde în pădurile Terrei, rămânând necunoscute până astăzi? Câte dintre speciile nou descoperite şi descrise pe baza informaţiilor obţinute de la un singur exemplar n-au mai ajuns apoi, zeci, poate chiar sufe de ani, în posesia oamenilor de ştiinţă,

în pofida tuturor eforturilor depuse de exploratori şi vânători?

Un exemplu faimos îl constituie istoria familiei de urş.i panda, compusă – după cum se credea până în anii ’30 – din 2 specii: micul panda (*Ailurus julgens*) şi marele panda(*Ailuropoda melanolencus*). Marele panda (care, după opinia unui specialist american în zooanatomia comparată, prof. William Gregory, ar fi urmaşul, în sens evoluţionist, al micului panda) trăieşte numai în China şi a fost descoperit în 1869. Dar primul exemplar a putut fi capturat de-abia la sfârşitul anului 1937 de către exploratoarea americană Ruff Harkness, în provincia chineză Sichuan. De atunci au fost cartografiate cu precizie zonele unde trăieşte această specie de urs care se hrăneşte numai cu bambus şi are o frumoasă blană colorată în negru şi alb. Iată însă că, în anii 1985 – 1936, a fost capturat întâmplător în regiunea Shaanxi, un panda gigant, având blana albă cu pete cafenii. Specialiştii de la Universitatea din Beijing îl consideră ca făcând parte dintr-o specie distinctă, a treia în familia urşilor panda şi a 26-a specie de mamifer necunoscut descoperită în secolul nostru pe Terra.

Ce trebuie să facă oamenii de ştiinţă, cercetătorii, exploratorii şi chiar publiciştii într-o astfel de situaţie? Să continue a prezenta dovezile privind apariţia unor animale noi, care nu au putut fi capturate încă sau să aştepte până vor fi prezente în muzee şi grădini zoologice pentru a

binevoi să ia cunoştinţă de existenţa lor?

Toată lumea a auzit de faimoşii „oameni ai zăpezilor”, denumiţi „Yeti” în Tibet, Nepal şi India, „Tehoutchounaa” în U.R.S.S, şi „Yeren” în R.P. Chineză. Există destule mărturii (inclusiv mulaje de urme şi filme) provenind şi din Statele Unite – atât de la graniţa cu Canada, cât şi din Sud –, unde aceste fiinţe sunt cunoscute sub numele indian de „Sasquatch” ori prin cel englez de „Patton”, dar ele sunt acerb controversate şi, până în prezent, cercetătorii nu au putut stabili cu certitudine procentul de informaţii credibile şi respectiv de mistificări din istoria „omului zăpezilor” american. De aceea se preferă în general analiza dovezilor venite din Asia, unde lucrurile stau cu totul altfel, Atât oficialităţile cât şi oamenii de ştiinţă din China, India, Nepal şi U.R.S.S. sunt în posesia unor indicii greu de contestat în ceea ce priveşte existenţa acestor creaturi, iar faptul că ele n-au fost capturate încă nu miră pe nimeni, dat fiind zonele aproape inaccesibile în care trăiesc.

În U.R.S.S., Comisia pentru Studiul Problemei Omului Zăpezilor (din cadrul Academiei de Ştiinţe) a adunat o impresionantă cantitate de date, iar periodicele”.

„Soţialisticeskaia Industria”}” Molodiejî”, „*Moskovskaia* Izvestiaşi altele, au publicat adesea articole în care erau prezentate mărturiile vânătorilor din Iakuţia (Siberia Orientala). Aceştia susţin că „Tehoutchounaa” este o fiinţă

humanoidă, înaltă de 3 m, îmbrăcată în piei de animale, capabilă să folosească arcul şi suliţa şi să alerge foarte repede. Trebuie remarcat faptul că descrierile concordă la sute de persoane care nu se cunosc între ele şi trăiesc la mare distanţă una de alta, deci, ar fi greu de atribuit exclusiv unei legende. Etnograful A. Savin reproducea nu de mult în „*Soţialistices* „declaraţii ale unor vânători, geologi, meteorologi şi silvicultori, localnici sau nu, care îl descriau pe „Omul Zăpezilor" astâel: „Este foarte înalt, puternic, poartă îmbrăcănpnte din piei de ren, bine ajustată pe corp, nu poate vorbi, dar fluieră şi aleargă repede (…) Se pare că nu cunoaşte focul, dar vânează cu arcul ori cu suliţa (…) Adesea fură peşte şi came din locuinţele izolate, dar niciodată n-a atacat omul; Rapoarte asemănătoare provin şi din Munţii Pamir sau din Caucaz, dar unii savanţi sovietici afirmă că acolo se pot produce confuzii cu AZmo şi, rămăşiţele unor gru puri neanderthaliene despre care se ştie că trăiesc în zonele respective.

În India, Departamentul Silviculturii din statul Sikkim a anunţat că dispune de fotografii ale lui „Yeti" şi benzi de magnetofon pe care sunt înregistrate strigătele acestuia; Specialiştii indieni consideră că aceste dovezi nu sunt trucate şi au început cu câţiva ani în urmă o amplă acţiune de cercetare în Parcul Naţional Kancendjanga, unde se construieşte o reţea de observatoare dotate cu staţii radio; instrumente optice şi aparate de fotografiat. Se preconizează, de asemeni,

instalarea de capcane şi posturi de pândă şi constituirea unui corp de alpinişti şi vânătoricare să deservească permanent acest complex. Din nefericire; aşa cum observa agenţia France Presse, proiectul înaintează foarte lent din lipsă de fonduri.

În ceea ce priveşte Tibetul, acolo istoria lui „Yeti” este mult mai lungă şi mai complicată. Primul european care a pătruns adânc în regiunea Munţilor Himalaya, în 1899, a fost exploratorul Weddell. Cartea sa „menţionează descoperirea unor urme asemănătoare celor omeneşti, dar mult mai mari, imprimate în zăpadă în Trecătoarea Donkial. De atunci, aproape fiecare expediţie care a străbătut Himalaya a adus noi veşti despre fiinţele humanoide păroase, cu aspect de gorilă uriaşă, care ar trăi acolo. La început, zoologii au refuzat să admită că la înălţimi de câteva mii de metri, acoperite tot timpul de zăpadă, pot supravieţui mamifere şi încă antropoide (deşi „Yeti” are un mers exclusiv biped, ceea ce nu este caracteristic antropoidelor). Expediţii pentru prinderea acestor creaturi au fost organizate în 1954 (engleză) * 1957 (americană, condusă de Tom Sleek), 1958 (scoţiană), 1959 (americană), dar nu au dus la niciun rezultat, cu excepţia găsirii unor urme. Interesul cercetătorilor a fost redeşteptat două decenii mai târziu, când valul de alpinişti ce se întredbau a escalada Everestul a strâns noi dovezi, printre care fotografii de „Yeti” şi de culcuşuri ale acestuia. Printre cele mai

recente probe s-au remarcat fotografiile urmelor descoperite de alpinişti britanici conduşi de John Edwards (care, în valea râului Hirku din Nepal, au fost urmăriţi cu ţipete furioase de o fiinţă ce a preferat să rămână ascunsă) şi mărturia unui faimos explorator englez, Lord Hunt, care a escaladat Everestul în 1953.

Într-un articol publicat în prestigioasa revistă britanică „*National Geographical Magazine** la începutul anilor ’80, Lord Hunt scria că, în 1953, a văzut şi fotografiat în aceeaşi zi trei serii de urme ale lui „Yeti”, situate la o înălţime de 5.000 m, urme asemănătoare celor descoperite în prima lui expediţie în Himalaya, cea din 1937. Deşi amprentele păreau proaspete, Hunt nu a zărit niciodată un „Yeti”, însă nu are îndoieli asupra existenţei acestei creaturi cu caractere fiziologice de om şi de gorilă. Exploratorul englez îşi motiva convingerea prin numeroasele mărturii ale şerpaşilor nepalezi, dar şi ale alpiniştilor europeni, care i-au povestit adesea despre întâlnirea cu „Yeti”. insistând asupra faptul că acesta se fereşte de om cu o consecvenţă cel puţin surprinzătoare, dat fiind statura şi forţa sa cu totul ieşite din comun. De altfel, în ţările de limbă engleză s-a încetăţenit denumirea dată în 1915 de un alpinist britanic glumeţ: „The Abominable Snow Man” („Abominabilul om al zăpezilore:) şi „Yeti” a devenit un personaj de comicsuri sau desene animate, tot atât de popular ca răţoiul Donald. Zoologii consideră însă că nu există indicii

suficiente pentru recunoaşterea sa ştiinţifică. Unde se pot găsi aceste dovezi convingătoare?

Probabil că cea mai serioasă posibilitate de a-l întâlni pe „Yeti” se întrezăreşte în China, Primele informaţii de acolo au parvenit abia în iunie 1981, tind marele cotidian din Shanghai „*Xinmin Wanbao**” a publicat materialul semnat de un specialist de la secţia din Wuhan a Academiei de Ştiinţe. Autorul articolului anunţa descoperirea a nu mai puţin de 1.000 de amprente gigantice ale unor picioare de humanoid, în masivele muntoase din centrul ţării. Cea mai mare urmă avea 48 cm lungime şi respectiv

23 şi 16 cm lăţime la degete şi călcâi, iar pasul creaturii care o lăsase măsura 2,20 m lungime.

A urmat Congresul naţional de etnografie, ţinut la Shanghai în iulie 1935 şi cotidianul „a reprodus integral intervenţia profesorului Li Jian, directorul Institutului de Cercetărilstorice al Academiei de Ştiinţe Sociale din provincia Hubei. Comunicarea acestuia era într-adevăr şocantă: amintind faptul că mărturii despre „omul zăpezilor6 – pe care localnicii îl numesc „Yeren” – se pot întâlni în documentele chineze încă de acum 4.000 de ani, Li Jian a reconstituit portretul fiinţei în cauză cu multă precizie, opinând că existenţa sa este indiscutabilă. „Yeren” ar fi deci, după toate rapoartele, un primat de 2 – 3 m înălţime, cu lungimea medie a tălpii de 35 cm, 300 kg greutate, cu toers exclusiv biped, chip uman

având unele trăsături simiene, corp foarte musculos acoperit cu păr roşcat (foarte rar gălbui sau cenuşiu-albicios), plete lungi de culoare roşie (o caracteristică specific umană, nemaiîntâlnită la marile antropoide) şi regim alimentar omnivor, cu preferinţe vegetariene. Se pare că nu cunoaşte focul, nu foloseşte unelte, nu are limbaj articulat (cel puţin nu a fost auzit vorbind), nu are viaţă socială (trăieşte în cupluri care-şi cresc singure puii), nu atacă omul (se fereşte de el, fără să-i fie teamă însă). Dovezi ale faptului că se apropie mai mult de om decât de maimuţă: 1) aspectul anatomic (chipul cu arcade puţin pronunţate şi ochi mari, dar având maxilarele mult ieşite în afară; braţele mai scurte decât picioarele; tălpile aproape omeneşti, deşi degetul mare se îndepărtează mult de celelalte); 2) faptul că îşi construieşte un fel de cuiburi măiestrit împletite din bambus, în care doarme; 3) îşi exprimă durerea plângând şi bucuria văzând; 4) manifestă curiozitate şi inteligenţă ceea ce nu se poate spune spre exemplu despre gorile”.

În urma acestui articol, a ştirilor publicate de majoritatea marilor ziare, precum şi de buletinele informative editate de Academia de Ştiinţe a R.P. Chineză în limbile chineză, engleză şi franceză, oamenii de ştiinţă din întreaga lume au putut lua cunoştinţă despre tulburătoarea enigmă a „omului maimuţă „ce apare adesea în pădurile Chinei. Interesul stârnit de această problemă a determinat revista franceză „P*aris Match*” să

publice în luna august 1986 un vast articol la rubrica „Dosarele Elris Match”, consacrată descoperirilor deosebite sau fenomenelor cu totul ieşite din comun. Articolul, intitulat „Yeren conţinea de fapt extrase din raportul pe anul 1985 al SCERY (Société Chinoise d’Enquetes et des Recherches sur le Yeren), fondată de la Jian (în prezent activând la Universitatea din Shanghai). Sexagenarul profesor de istorie a strâns în cursul anilor sute de mărturii din China (interogând personal mii de martori „de la care a selectat 300 de rapoarte de mare valoare), precum şi o bogată arhivă în care a adunat mii de cazuri de observaţie din U.R.S.S., Statele Unite, Nepal sau India, alegându-le pentru analizele sale pe cele mai de încredere, verificate de oamenii de ştiinţă şi menţionate de publicaţii prestigioase. Redactorul revistei „Paris Match.u îl caracterizează pe Li Jian drept un om calm, deosebit de tenace, posedind o inteligenţă şelipiloare şi o cultură remarcabilă. A terminat cursurile de istorie ale Universităţii din Beijing şi a lucrat ca redactor şef al ziarului „*Quotidien du* până în 1973, când a fost promovat responsabil cu propaganda în regiunea Shennongja din provincia Hubei. Acolo, în acea zonă sălbatică cu o suprafaţă împădurită imensă, populată, doar de câteva sute de ţărani, Li Jian avea să audă pentru prima oară de „Yeren”. Shennongja este o veritabilă rezervaţie naturală, în care locuinţele omeneşti sunt risipite la distanţe de sute de kilometri una de alta, iar ursul panda şi

maimuţa aurie trăiesc netulburaţi de intruşi. Aceasta rămâne una dintre rarele regiuni chineze unde hărţile mai prezintă pete albe şi Li Jian s-a trezit în plin necunoscut. Locuitorii i-au povestit despre uriaşii „Yeren” care le provoacă o permanentă – stare de nelinişte, deşi recunoşteau că aceştia nu i-au atacat niciodată fără să fie provocaţi „Totuşi, femeile se duc să ia apă, copiii merg la şcoală, iar bărbaţii trebuie să vâneze ori să taie lemne; toate astea înseamnă să mergi mulţi kilometri şi multe ore în pădure şi nu este o plăcere să ştii că, oricând, un Yeren poate apărea de după primul copac, speriindu-te de moarte”, spuneau ţăranii din Shennongja.

Cirtd profesorul chinez a solicitat o descriere rit mai amănunţită a fiinţei cu pricina, a putut constata că în 20%

din cazuri era vorba despre o specie foarte rară de maimuţe aurii, dar, în restul de 80%, animalul respectiv nu figura printre cele cunoscute pe Terra. Afirmaţia care l-a surprins cel mai mult a fost cea legată de culoarea creaturii: toţi martorii susţineau că ar fi de un roşu strălu, citor. Or, în natură nu există animale cu blana roşie (roşul adevărat şi nu portocaliu, brun sau cafeniu deschis), această culoare neputând fi întâlnită nici la urşi, nici la maimuţe sau chiar vulpi „Yeren ar avea ochii foarte mari (în general de culoare roşie) şi urechile situate de o parte şi de alta a capului asemeni oamenilor şi unorspecii de maimuţe (în loc de a-ţi deasupra craniului ca la

urşi). Aceste fiinţe merg cu picioarele îndreptate din genunchi, ajutându-se cu mâinile doar când urcă o pantă abruptă (ceea ce se întâmplă adesea şi oamenilor). Spre deosebire de toate primatele cunoscute astăzi, „Yeren* au picioarele mai lungi decât mâinile, iar degetul mare de la picior pare să nu fie opozabil.

— Primatele se tem de foc, pe când „Yeren”, deşi nu ştie să-l facă, se poate folosi de el atunci când îl găseşte întâmplător. Astfel, în 1976, câţiva vânători care se aflau pe Muntele Leigong şi aprinseseră un foc de tabără pentru a se apăra de frigul nopţii s-au pomenit cu un vizitator neaşteptat. Când, uriaşa siluetă s-a desprins din întuneric, oamenii au dat să înşface armele, dar căpetenia călăuzelor localnice, un muntean bătrân, le-a strigat să se arunce la pământ şi să rămână nemişcaţi, prefăcându-se că dorm. Vânătorii l-au ascultat şi, privind printre pleoapele întredeschise, au fost martorii unei scene uimitoare. Un mascul „Yeren*” a păşit printre ei şi s-a aşezat lângă foc, încălzindu-se cu o vizibilă plăcere. Când flăcările au început să scadă, a luat lemne din rezerva taberei, începând să hrănească rugul de jar cu gesturi neîndemânatice, de parcă ar fi făcut acest lucru pentru prima oară. A continuat până când vreascurile s-au sfârşit, apoi a dispărut grăbit în pădure. Vânătorii au dat să se ridice comentând, surescitaţi întâmplarea, însă bătrânul muntean le-a ordonat să se culce la loc. La mai puţin de o jumătate de oră, musafirul se

întorcea cu o legătură imensă de crăci pe care le-a aruncat deodată în foc, provocând o creştere exagerată a flăcărilor, ce au atins pantalonii celui mai apropiat vânător. Terorizat, acesta nu îndrăznea să se mişte, dar „Ycren" a observat imediat ce se întâmplă şi, cu un gest grijuliu, a îndepărtat picioarele omului de lângă foc. A mai stat câtva timp, apoi a plecat tot atât de brusc cum venise, pierzându-se în noapte.

Dovezile despre existenţa „omului zăpezilor" din China nu se reduc la mărturii şi descrieri. Li Jian a fost fotografiat de revista „*Paris Match*" ţinând în mâini un mulaj de ghips, făcut după o urmă de picior de 48 cm lungime. Proporţiile sale sunt identice cu cele umane, cu excepţia degetului mare (7 cm lungime şi 6 cm grosime), singurul care se îndepărtează de axa piciorului cu 30°. Este doar una dintre sutele de amprente descoperite în ultimii 25 de ani de către un ofiţer din Armata Populară Chineză, şef de patrulă în regiunea Sherinongja. Au fost găsite urme similare în NV Statelor Unite, în Canada şi Tibet, dar unii specialişti le contestă, motivând că majoritatea erau imprimate în zăpadă şi nu trebuie exclusă posibilitatea ca ele să fie amprente de urs, lărgite şi deformate din pricina topirii zăpezii dimprejur. (O astfel de ipoteză nu ia în seamă declaraţiile alpiniştilor britanici şi ale poliţiştilor canadieni sau americani, care afirmau ca urmele erau proaspete.) însă nicio rezervă de acest gen nu poate plana asupra amprentelor din China,

întrucât ele au fost lăsate în pământ umed şi se conturează cu precizie. Obiectiv, Li Jian s-a întrebat dacă lungimea de 48 cm nu se datorează unei eventuale alunecări a creaturii în noroi. Dar este posibil ca fiecare „Yeren”, indiferent de vreme, de sol şi de vârsta sa, să meargă târşindu-şi picioarele?! Greu de crer zut. În Canada au fost găsite urme humanoide uriaşe, care s-au dovedit falsuri grosolane, menite să atragă, turiştii în zonele de agrement. Cele din China au fost analizate atât de specialiştii chinezi, cât şi de cei străini, printre care antropologul american Grover Krantz (de la Universitatea de Stat din Washington). Când s-a apucat să studieze cele cinci mulaje de plastic trimise de la Shanghai, a constatat uimit că degetele aveau linii dermale asemănătoare amprentelor umane. Tipul, de combinaţie a şanţurilor curbe, adâncite în piele era specific primatelor şi ele păreau aproape identice la degetele de la piciorul opus. Krantz m

* îi declara revistei americane „OMNI66 (ianuarie 1983): „Cine poate falsifica asemenea urme trebuie să fie mai îndemânatic decât cei mai buni falsificatori de bancnote şi monede din S.U.A. Şi să dispună de un laborator sofisticat”. De unde aşa ceva în Shennongja şi de ce s-ar îndeletnici tăietorii de lemne cte acolo cu astfel de mistificări când ele nu le-ar aduce decât necazuri, autorităţile chineze neapreciind asemenea glume?! Cum s-ar putea imprima urmele pe sute de kilometri, în păduri inaccesibile şi de ce tocmai

acolo unde sunt cele mai puţine şanse de a fi găsite?!

Se mai pot aduce şi alte probe: ţăranii din Shennongja şi alte regiuni „bântuite” de „Yeren” au convingerea că părul creaturii are proprietăţi curative. Acestei superstiţii i se datorează faptul că multe familii păstrează meşe de păr roşu, foarte vechi, rămase de la strămoşii lor (odinioară vânători renumiţi în întreaga Chină). Astfel de fire, provenind de pe ţeasta exemplarelor ucise, cât şi cele culese de cercetători de pe arborii bătrâni (ca şi urşii, „Yeren” au obiceiul să-şi frece spinarea de scoarţa aspră) au fost examinate la SCERY, apoi trimise unor zoologi chinezi şi străini, printre care echipa profesorului Huang Guangzhao de la Colegiul de Medicină din Wuhan. După expertiză, profesorul Huang a declarat: „Caracteristicile eşantioanelor primite de mine sunt mai apropiate de cele umane decât ale maimuţelor. Totuşi nu este vorba de păr omenesc”. Profesorul american Frank Poirier (de la catedra de antropologie a Universităţii din Ohio), care a cercetat alte probe, are o părere diferită. El a stat câteva l.uni în China pentru a studia maimuţa aurie şi a avut ocazia să constate că în zonele unde trăieşte această specie foarte rară, „Yeren” este menţionat foarte des. Profesorul Poirier scria: „Deşi urmele de Yeren pe care le-am văzut relevă într-adevăr o talie impresionantă, probele de păr care mi-au fost aduse provin fără îndoială de pe umerii şi spatele unor maimuţe aurii”. Totuşi, cercetătorul

american a recunoscut că nu poate explica diferenţele de mers, statură, mod de alimentaţie, comportament şi caracteristici anatomice „pe care martorii le şesizează la „Yeren” faţă de maimuţele aurii.

Sintetizând rapoartele deţinute de SCERY, cercetătorii chinezi au reuşit să reconstituie obiceiurile ciudatelor creaturi. Ele îşi petrec cea mai mare parte a timpului Căutând ceva de mâncare, căci, la talia şi greutatea sa, un „Yeren” trebuie să mănânce foarte mult ca să-şi păstreze forţele. Analizând resturile de hrană şi excrementele presupuse a proveni de la aceste fiinţe, oamenii de ştiinţă din Shanghai au ajuns la concluzia că alimentaţia unui „Yeren”, indiferent de vârstă, constă exclusiv în legume, fructe şi nuci. Un ţăran din provincia Hubei, în vârstă de 40 de ani, a văzut o femelă care sfărâma nucile în podul palmei, alegând cu grijă miezul. Alţi martori susţin că „oamenii zăpezilor” apleacă spre ei crengile pomilor fructiferi, scuturându-le ca să culeagă poamele, în loc să le rupă asemeni maimuţelor. În acelaşi timp există foarte rare rapoarte despre cazuri în care aceste fiinţe s-au apropiat de locuinţele omeneşti ca să-fure de-ale gurii, pe când maimuţele o fac adesea. 1

Martorii au fost unanimi asupra unui detaliu: noaptea, „Yeren” dorm în paturi făcute din bambus. Primul care i-a descris lui II Jian un astfel de... pat” a fost un bătrân din regiunea Hunan. După spusele sale, „Yeren” este capabil să

împletească trestii şi să le asambleze apoi într-o formă rotunjită ca un bol de orez, un „cuib” mare, foarte ingenios construit. Câţiva ani mai târziu, cercetătorii SCERY au găsit ei înşişi astfel de „cuiburi” ovale, măsurând maximum 3 m lungime şi 2,50 m lăţime.

Viaţa socială şi de familie a acestor fiinţe rămâne un mister. Martorii au întâlnit în general,”Yeren” solitari, mame cu copii sau familii. Femelele nu nasc decât un pui la câţiva ani şi îl cresc cu deosebită grijă. Grupurile de „Yeren” nu sunt decât aiareori mai numeroase de trei indivizi, cum a fost cel de opt masculi înfuriaţi care au terorizat un sat întreg în 1949 (mai târziu s-a emis ipoteza că aceştia văzuseră nişte vânători ucigându-le femelele şi copiii lângă satul respectiv).

Există foarte rare rapoarte despre „Yeren” care atacă omul. Un exemplu tipic este cazul din 1976, când tânărul Zeng (un ţăran de 19 ani din satul Fangxian) s-a aventurat prea adânc în pădure şi a dispărut pentru trei zile. Când a revenit era aproape înnebunit de spaimă şi le-a povestit sătenilor că un mascul mare de „Yeren” l-a fugărit, prinzându-l şi aplicându-i câteva lovituri puternice. Imediat ce tânărul s-a prăbuşit la pământ însă, creatura nu s-a mai interesat de el, lăsându-l să plece, fără să-i mai arunce o privire. Li Jian este de părere că: „Zeng a intrat fără să ştie pe teritoriul acelui mascul şi respectivul i-a-dat un avertisment1. Într-adevăr, mărturiile

concordă asupra faptului că „Yeren” (ca şi unele specii de urşi sau de gorile) îşi delimitează o zonă a sa şi o păzeşte cu îndârjire de orice intrus.

În general, comportamentul acestor fiinţe ciudate este paşnic, chiar rezervat Un caz edificator a fost raportat de un tânăr geolog, ce primise misiunea de a face prospecţiuni în Munţii Qinling din provincia sa natală, Shaanxi. Găzduit chiar de cei doi fraţi ai săi, care, locuiau într-o casă de la poalele Munţilor Qinling, tânărul Fan a fost prevenit să nu iasă afară după apusul soarelui sau înaintea zorilor, pentru că s-ar putea întâlni cu „Yere n”.Crescut la oraş, geologul nu auzise niciodată despre o asemenea creatură şi a crezut că fraţii săi îl iau în râs. Însă, la nicio săptămână de la sosire s-a întâlnit într-un crâng de aluni cu o femelă al cărei copil a venit încrezător spre el. Pe când Fan încremenise, neputându-şi reveni din stupoare, mama a scos un strigăt ascuţit, ca o chemare şi copilul s-a reîntors iryediat la ea, apoi au dispărut în pădure. Când le-a povestit întâmplarea fraţilor săi, aceştia l-au sfătuit ca, la viitoarea întâlnire, să se apropie încet, de femela „Yeren” ţinând în mină nişte nuci. Procedând întocmai, geologul s-a împrietenit repede cu cele două fiinţe pe care fraţii lui le „cunoşteau*” de câţiva ani, încă de la naşterea copilului, şi le ajutaseră adeseori cu hrană în iernile grele.

O mărturie şi mai uimitoare este cea din provincia Yunnanul de Sud, unde un mascul „Yeren” a intrat în plină zi într-un sat şi a început

să se învârtă în jurul turmei de vaci care veniseră de la păşunat. La început, ţăranii s-au speriat, dar, văzând că uriaşa fiinţă nu le face niciun rău, au decis s-o accepte. I-au dat de mâncare şi un cort, însă „Yeren” a refuzat să doarmă în altă parte decât în „cuibul** pe care şi l-a aşezat sub un copac. Eţ-a foarte blând şi a devenit repede păstorul „oficial” al satului, în schimbul unei cantităţi zilnice de legume şi fructe proaspete, pe care le primea cu bucurie. Un timp lucrurile au mers bine, dar, când nişte soldaţi gomindanişti în trecere pe acolo (întâmplarea se petrecea înainte de 1947) au încercat să-l pună în lanţuri şi să-l ia cu ei, „omul zăpezilor” a fugit în pădure şi nu s-a mai întors niciodată.

Li Jian constata: „După datele deţinute de SCER.Y, cu excepţia câtorva cazuri de agresiune provocate de om, Yeren se dovedesc rezervaţi, adeseori prietenoşi, uneori chiar predispuşi la glume. Astfel, în 1973, martorul Xie Minggao original din provincia Sichuan, traversa pădurea comunală, când cineva l-a apucat brusc de braţ. Întorcindu-se a dat cu ochii de un mascul „Yeren”, având 2 m înălţime, 1 m lăţime la umeri, ochii mari, roşii şi dinţi enormi. Xie Minggao îşi aminteşte: „Îngheţasem de spaimă. Avea plete roşii, lungi de cel puţin 30 cm şi blana de un roşu strălucitor îi acoperea tot corpul, fără excepţie. Mă ţinea de mâna stângă, apoi m-a ridicat învârtindu-mă în aer, m-a pus jos şi a plecat cu un hohot tunător de râs”.

Într-o singură privinţă rapoartele par a justifica neliniştea ţăranilor din regiunile montane izolate în care sunt întâlnite aceste creaturi. Datorită faptului că „Yeren” sunt fiinţe singuratice şi îşi găsesc destul de greu perechea, au existat numeroase cazuri când martori de ambele sexe, dar în special femeile ieşite la cules de fructe sau după apă, s-au trezit inoportunaţi de avansurile cam insistente ale câte unui „Yeren”. O mărturie de acest gen aparţine învăţătorului Li Mingzhi (din provincia Yunhanul de Sud), surprins de o tânără femelă, în timp ce dormea în pădure. Trezindu-se în braţele creaturii de 2 m, care-i surâdea în toată frumuseţea trăsăturilor sale preneanderthaliene, bietul Li Mingzhi s-a îngrozit de moarte. Lovind-o cu pumnii în faţă a luat-o la fugă, în vreme ce femela îl privea cu o expresie de nedumerire atât de comică, încât învăţătorul a pufnit în râs fără să vrea. Li Jian remarca însă faptul că, nu au fost semnalate cazuri de violenţă şi nicio răpire, cu excepţia unei întâmplări cu o femelă căreia îi murise puiul şi care a încercat să fure un băieţel de 6 ani. Speriată de ţipetele acestuia, l-a abandonat însă după câţiva metri şi g fugit înainte ca părinţii copilului să se fi putut dezmetici. Or, un astfel de comportament este foarte interesant, întrucât maimuţele antropoide (uneori şi alte specii), fie ele captive (chiar dresate) ori sălbatice, nu sunt capabile să-şi înfrâneze instinctele, fapt cunoscut atât de dresori cât şi de exploratori, preveniţi să evite situaţiile limită de acest gen.

Revista „Paris amintea cu câţiva ani în urmă o asemenea întâmplare, la început amuzantă, dar care se putea sfârşi rău. Astfel, în timpul filmărilor la noua serie „*Tarzan*” (începutul anilor ’80) uriaşul urangutan dresat special pentru aceste turnări a devenit tot mai nervos şi nimeni nu se mai putea înţelege cu el. Chemat de urgenţă; dresorul a fost de părere că animalul este… gelos şi a cerut întreruperea filmărilor. Regizorul a refuzat să ia în serios argumentaţia specialistului şi a continuat, până într-o zi când urangutanul a încercat s-o răpească pe interpreta principalului rol feminin, actriţa suedeză Bo Svenson. A fost nevoie de eforturile întregii echipe de filmare pentru ca tânăra actriţă, ce, trecuse prin emoţii deloc plăcute, să fie scoasă din braţele antropoidului, care părea foarte hotărât s-o considere proprietatea sa exclusivă.

În 1981 pe treptele spitalului guvernamental din satul Magburaka (Sierra Leone) a apărut o fetiţă de 5: – 6 ani, despre care se crede că a fost răpită de babuini şi crescută întocmai ca o maimuţă. Nu poate vorbi, nu merge în poziţie verticală (de altfel muşchii gambelor îi sunt atrofiaţi), bea şi mănâncă fără să se ajute de mâini, iar reeducarea ei pare imposibilă. Nici măcar nu se ştie cine îi sunt părinţii sau cum a ajuns din junglă în satul Magburaka, dar specialiştii sunt siguri că a trăit, tot timpul numai printre maimuţe.

În legătură cu relaţiile dintre om şi”„Yeren”

nu s-a semnalat nimic asemănător. Se datorează această situaţie inteligenţei sporite, comportamentului mai omenesc al creaturii ori „uriaşul zăpezilor” este, pur şi simplu, un timid, aşa cum afirmă Li Jian?

SCERY a început în 1986 pregătirile pentru o mareexp ediţie în Shennongja: numeroşi vânători, cercetători, zoologi şi călăuze locale vor cerceta un teritoriu relativ întins, împărţit în zone pătrate (ca la şantierele arheologice, dar la o scară mult mai mare). Metodele preconizate sunt moderne şi eficiente, însă echipamentul ultrasofislicat necesar lipseşte. Ar fi nevoie de puşti cu tranchilizante, camere cu teleobiectiv şi în infraroşii, material complex de camping, capcane automate nevăţămătoare, staţii radio, proiectoare, laboratoare medicale mobile, jeepuri, elicoptere, bărci cu motor etc. Dr, toate acestea se ridică la un preţ exorbitant. Fără ele însă s-ar reedita ghinionul din 1981, când o expediţie SCERY a ratat capturarea unui „Yeren” în munţii din Shennongja. Cei 3 cercetători chinezi se aflau la 2.500 în altitudine, când unul dintre ei a observat creatura pe flancul opus al muntelui, 1.009 în mai jos. Când au ajuns acolo n-au mai găsit decât un „patcuib” făcut din bambus, lung de 3 m şi larg de 2 m. Nu au reuşit să-i descopere urmele pe terenul pietros şi s-au întors fără prada atât de-căutată.

Există însă şi sceptici, al căror reprezentant de frunte este zoologul Tan Bangje din Beijing.

Acesta a publicat faimosul articol „Exista Yeren? Răspund: NU!” în revista „*Daziran*” („*Nature* Maga Muzeului de Istorie Naturală din Beijing.

Autocaracterizându-se ca singurul adevărat specialist în maimuţe antropoide, Tan Bangje afirmă: „Toate poveştile astea despre Yeren mă irită profund. Afacerea are exclusiv o latură pseudoştiinţifică şi propun ca expediţiile viitoare, să nu se mai ocupe de căutarea creaturii, ci mai curând cu demonstrarea faptului că declaraţiile martorilor şi probele sunt false.

Într-un buletin special al SCERY, publicat în octombrie 1985, Li Jian a reprodus în întregime articolul respectiv şi apoi i-a răspuns punct cu punct. Argumentaţia sa a fost considerată de toţi specialiştii chinezi şi străini drept o adevărată performanţă de documentare şi logică ştiinţifică. În plus, toată lumea a remarcat tonul calm şi ponderat al profesorului din Shanghai prin comparaţie cu fulgerele olimpiene ale zoologului, deranj al* că nu i se ceruse avizul la înfiinţarea SCERY. Tan Bangje a afirmat că toţi martorii sunt „ţărani ignoranţi şi greor sau „nesiguri moralmente* însă Li Jian i-a răspuns recenzând o impresionantă listă de ingineri, profesori, ofiţeri sau cadre de partid care afirmă că l-au văzut pe „Yeren” şi observând în acelaşi timp că articolul din „* tiu ia în discuţie niciuna dintre probele materiale existente, analizate de specialişti din afara SCERY.

Unii primatologi străini consideră „omul

zăpezilor 4 din China ca fiind o specie necunoscută de gorilă, orangutan sau maimuţă aurie. Însă aceste ipoteze sunt departe de a putea fi acceptate ca realiste. Maimuţele aurii ating arareori 1 m înălţime şi *au coadă* ceea ce nu a fost semnalat la „Yeren", Ele nu pot merge mult timp în poziţie verticală, nu au picioarele mai lungi decât mâinile şi nu îşi pot îndrepta picioarele din genunchi. Orangutanul (*pygmaeus*) este singura specie asiatică de maimuţă antropoidă şi trăieşte astăzi doar în Borneo şi Sumatra. Cu milioane de ani în urmă însă era destul de răspândit şi în China, astfel că unii zoologi afirmă posibilitatea existenţei unei specii străvechi, supravieţuitoare a epocilor geologice, care a rămas nedescoperită până în prezent. Este adevărat că orangutanii au blana cafeniu-roşcată, uneori portocalie, nu posedă coadă şi masculii adulţi ating 1.94 m înălţime, însă există şi diferenţe notabile faţă de „Yeren": picioarele orangutanilor rămân foarte scurte (trunchiul ajungând în schimb la 1.35 m), iar braţele sunt atât de lungi incit animalele îşi pot atinge gleznele chiar când stau în poziţie verticală. În plus, aceste animale preferă pădurile umede şi nu coboară decât foarte rar pe pământ

Gorilele nu trăiesc decât în Africa. Totuşi, paleontologul olandez G.H.R. van Koenigswald consideră că numai o specie de gorilă poate atinge dimensiunile „omului zăpezilor „din China. Într-adevăr, unii masculi Vânaţi în Congo aveau 2,50 m înălţime, 1,70 în circumferinţa pieptului, 2,70 în

deschiderea braţelor şi 350 kg greutate. Gorila este un animal terestru şi calcă pe toată talpa, nu doar pe marginea exterioară a ei asemeni celorlalte primate. Mâinile şi picioarele ei sunt mai scurte, având un»aspect relativ humanoid, însă rămân organe de apucat, căci trecerea de la viaţa arboricolă la cea de pe sol s-a făcut destul de recent (în termeni geologici). Dar asemănările cu „Yeren" se opresc aici. Gorila merge în general în patru labe, nu îşi poate îndrepta picioarele din genunchi, are o cu totul alta fizionomie şi pielea ei este neagră ca ardezia. Părul de pe corp poate fi cenuşiu închis ori negra-albăstrui, cu pete brune (*Gorilla gorilla*), cu o dungă dorsală alb-gălbuie (*Gorilla beringei*) sau cu o zonă roşie pe cap (*Gorilla castanele eps* şi *Gorilla matschiei*). *De asemeni*, nici gorila nici orangutanul nu au păr lung pe cap, căzându-le în plete pe umeri ca la om şi la... „Yeren". Ochii, dantura, maxilarele, nasul şi fruntea fiinţelor necunoscute din Shennongja aduc mai mult a om decât a gorilă, deşi păstrează trăsături primitive. De aceea, paleontologul olandez recunoaşte că această eventuală gorilă chineză ar avea multe şi stranii afinităţi cu hominidele. De altfel istoria descoperirii gorilelor prezintă unele asemănări amuzante cu cea a „Oamenilor Zăpezii. Astfel, deşi primul om alb care a văzut o gorilă (şi a botezat-o cu acest nume) a fost călătorul cartaginez Hannon, pe când străbătea munţii din Sierra Leone acum 2.400 de ani, animalul nu a putut fi capturat până în secolul

al XIX-lea. Unii naturalişti aveau rezerve serioase cu privire la existenţa lui şi disputa nu a încetat decât în 1855, când exploratorul şi zoologul francez Paul de Chaillduх. a reuşit să împuşte un mascul de 2 m înălţime, aducându-l în Europa.

Există şi o ipoteză foarte interesantă, cu şanse considerabile de a se dovedi corectă. Astfel, antropologul Grover Krantz susţine că „Yeren" ar fi probabil urmaşul (eventual evoluat) al unei specii de hominide, apărută acum aproape 10 milioane de ani şi stinsă cu un milion de ani în urmă. Aceasta primată de talie măre (un uriaş în comparaţie cu Australopithea trăit şi în China, iar fosilele ei abundă în special în provinciile Hubei, Yunnan şi Shaanxi, unde „Yeren** a fost văzut cel mai adesea. Krantz consideră că „omul zăpezilor** ar putea fi chiar „veriga lipsă** (faimoasa „missing-link") pe care paleontologii o caută încă din secolul trecut. După cum se ştie, omul nu descinde din speciile de maimuţe antropoide cunoscute dar are un strămoş comun cu ele. De aceea, veriga de legătură care lipseşte pentru a clarifica evoluţia (de fapt prima dintre ele, căci în lanţul evolutiv există mai multe hiatiisuri) trebuie căutată nu între om şi maimuţele antropoide, ci între cele mai vechi etape de evoluţie ale strămoşilor omului. Una dintre disputele majore în antropologia contemporană, este dacă staţiunea bipedă şi eliberarea mâinilor aduc sau nu în mod automat inteligenţa, capacitatea de a produce şi folosi unelte, limbajul etc. Studiul creaturii din

Shennongja ar putea furniza un răspuns şi acesta pare a fi că mersul în poziţie bipedă nu este în mod obligatoriu declanşatorul procesului de umanizare. În orice caz, *Giganlopithecus* ori „missing-link1, „Yeren*

rămâne o adevărată minune a naturii, supravieţuirea sa de-a lungul a milioane de ani reprezentând o performanţă, cu atât mai curioasă cu cât în anatomia lui se îmbină caractere umane şi de maimuţă, mixaj care nu favorizează evoluţia „Profesorii Huang Guangzhao şi Li Jian sunt de părere că fiinţa cu plete roşii poate să fie ceea ce sugerează Krantz, dar nu pot opta hotărât pentru una dintre ipoteze. „Până nu vom dispune de date suplimentare este prematur să alegem între *Gigantopithecus* şi veriga lipsă. Dar nu văd ce altceva ar putea fi «Yeren»", declara profesorul Huang. 1 v *

Revista „Paris *Match*" menţiona că singurul punct asupra căruia scepticii, entuziaştii şi prudenţii sunt de acord este necesitatea capturării unui specimen întreg de „om al zăpezilor*, de preferinţă viu. Se pare că aşa ceva s-a întâmplat, acum câteva decenii.

Era în anul 1942, cel mai sângeros al conflictului chinojaponez (1931 – 1945). Liu Jikuan (astăzi muncitor înfer-o fabrică de jucării din Shennongja) îşi aminteşte ziua în care Regimentul 75 de Infanterie din Armata – Gomindanistă (Kuomintang) a traversat satul său natal. „Aveam 13 ani. Auzisem că soldaţii au prins un – nYeren»

şi îl poartă cu ei. Dar oamenii din sat n-au crezut zvonul: se temeau să nu fie o minciună, căci soldaţii făceau totul ca să-i prindă pentru a-i înrola cu forţa în armată. Aşa că, la apropierea regimentului, în case n-au mai rămas decât bătrânii şi copiii; bărbaţii în putere şi femeile tinere s-au ascuns în pădure. Când trupele au intrat în aşezarea noastră, eu şi alţi băieţi mai mici am alergat să le Vedem. În primele rânduri mergeau doi «Yeren», mascul şi femelă, legaţi cu lanţuri grele. Aveau blană roşcată şi plete lungi, roşii, care le cădeau pe umeri. Capetele le erau mai mari decât ale oamenilor, cu ochi neobişnuiţi, roşii, maxilare ieşite îţi afară şi buze groase. Femela părea mai tânără, corpul îi era mai zvelt şi avea sâni mari, alungiţi Masculul, foarte lat în umeri, mergea puţin aplecat înainte, plângea amarnic şi lacrimile îi udaseră toată faţa.

După cum arată unele indicii obţinute de la ţâşn în legătură cu urmarea acestui caz, soldaţii gomindanişti, veşnic înfometaţi de a subzistenţă prea puţini preocupată de soarta lor, i-au ucis pe cei doi „Yeren”, mâncându-i apoi, în timpul marşului spre front.

O întâmplare asemănătoare a avut loc în aceeaşi zonă, câteva luni mai târziu. La sfârşitul apului.,1942, ţăranii din satul micului Jikuan i-au chemat în ajutor pe cei dintr-o aşezare apropiată, condusă de Jia Wenzhi, un personaj ciudat, fost soldat, îndrăzneţ şi fără scrupule. Când Jia a aflat că în pădurea din apropierea celor două sate se

ascunde o fiară ale cărei urlete înfiorătoare îngrozesc oamenii, a pufnit în râs: „Niciun monstru nu poate rezista celor 50 de oameni ai mei, înarmaţi cu puşti şi grenade. Avem chiar şi o mitralieră!”. Unul dintre cei pe care-i comanda, Zhang Yujin (având pe atunci 20 de ani) povesteşte: „Am plecat cu toţii, călăuziţi de săteni. Urcând spre pădurea de deasupra satului care ne chemase, am auzit strigăte foarte puternice. Deodată am văzut cele două creaturi. Una, aşezată pe trunchiul unui arbore doborât de trăsnet, plin— gfca în hohote. Cealaltă se învârtea în jurul ei şi o lovea din când în când. Fiinţa de pe buştean răspundea şi ea cu lovituri, apoi izbucnea din nou în plâns. Noi şi ţăranii am urmărit ciudăţenia asta cam o oră şi jumătate, apoi, la un semnal, am deschis focul. Creatura aşezată s-a prăbuşit peste copac în vreme ce a doua a dispărut în pădure, Ne-am apropiat: fiinţa ucisă era un mascul de «Yeren», înalt de 2 m, cu blana roşie şi deasă. Chipul său aducea foarte mult cu al oamenilor, dar avea ochii mai mari şi maxilare proeminente. Abia când am vrut să-l ridicăm ne-am-dat seama ce se întâmplase. Masculul îşi prinsese laba piciorului într-o crăpătură a trunchiului pe care se aşezase, ceea ce îi provoca dureri groaznice. Femela nu putea să-l ajute, dar nu voia să-l părăsească şi încerca să-l scoale cu forţa (...) Am târât corpul în sat şi am început să-l jupuim, însă pielea acoperită de păr era atât de fină încât se sfâşia în bucăţi. Nu părea deloc o piele de animal”!

— Oamenii au tăiat carnea în bucăţi şi au pus-o la fiert într-o marmită militară, însă cei mai mulţi n-au putut să mănânce, căci fiertura emana un miros foarte puternic. Numai Jia Wenzhi şi-a terminat porţia fără multe fa soane, ba chiar a pus să se afume un picior al „vânatului”, pe care l-a trimis în dar guvernatorului provinciei Shennongja.

Interesante aceste întâlniri între „Yeren” şi oameni: „animalul”, uriaş, sălbatic, nu atacă niciodată, se manifestă cu blândeţe, chiar naivitate, în vreme ce omul, ruda sa evoluată, îl ucide pentru a-l mânca. Li Jian conchide cu tristeţe: „Este de mirare cum au putut supravieţui aceste creaturi după apariţia omului. Numai faptul că zonele în care trăiesc Yeren nu sunt populate l-a putut salva până acum”. SCERY a instituit un premiu echivalent cu 3.500 dolari pentru capturarea unui „Yeren” viu (suma colosală pentru un ţăran din Shennongja) şi se speră că, într-un viitor nu prea îndepărtat, „omul zăpezilor” din China va putea fi studiat de zoologi, antropologi şi paleontologi, furnizând, poate, răspunsuri preţioase la unele dintre enigmele evoluţiei lui *Homo sapiens*. Cu atât mai mult cu cât dovezile despre existenţa acestor fiinţe continuă să se acumuleze. Astfel, în octombrie 1986, revista vest-germană „Bunte” publica articolul unui renumit alpinist austriac, Reinhold Messner, care afirmă că, în iulie 1986, se întâlnise în Masivul Himalaya cu „Yeţil.”. Alpinistul străbătea un podiş

împădurit, aflat la altitudinea de 4.200 m, când s-a pomenit înaintea unei fiinţe de 2 m înălţime, acoperită cu o blană neagră şi deasă. Avea faţa lipsită de păr şi nu semăna cu omul, ursul sau maimuţa, ci mai curând cu o stranie combinaţie între toţi trei la un loc. Creatura a dispărut între copaci înainte ca Messner să se dezmeticească, dar alpinistul i-a fotografiat urmele. O a doua întâlnire a avut loc câteva ore mai târziu, când Messner străbătea un desiş; omul şi fiinţa necunoscută s-au privit câteva clipe, apoi au luat-o la fugă, în direcţii contrare…

VÂNĂTORII de dinozauri

Până nu de mult se considera că „prima verigă a lanţului evolutiv ce a dus la *Homo* a fost *Ramapithecus*, apărut acum 14 milioane de ani, ultima confirmare fiind descoperirea în 1963 a fosilelor de (vechime aproximativă de 12 milioane de ani, după Louis Leakey), varietatea africană a acestei specii, catalogată imediat ca „protohominida iniţială”. În zadar atrăgea atenţia Richard Leakey asupra pericolului şi inutilităţii construirii unei atât de complexe teorii a evoluţiei speciei umane pe terenul şubred al unor descoperiri incomplete care puteau fi oricând depăşite în importanţă de altele mai recente (; *OMNL*”, martie 1983) … Problema fusese clasată: omul avea 14 milioane de ani. Nici mai mult nici mai puţin.

Iată însă că, la sfârşitul anului 1984, o echipă de antropologi japonezi şi kenyeni găsea la

Nachola (Kenya) 180 de piese fosile (maxilare, membre, coaste, dinţi etc.) aparţinând unei ramuri anterioare separării dintre *Pongide* (maimuţele antropoide) şi *Hominide*, care a avut loc acum aproape 15 milioane de ani. Osemintele – extrase din lava solidificată în bazinul a ceea ce fusese probabil un lac. – aparţin unor hominide care au trăit cu 16 milioane de ani în urmă, „30 – 40 indivizi (bărbaţi, femei şi copii) ce nu erau, în niciun caz maimuţe”, după cum aprecia şeful expediţiei japoneze, dr. Hidemi Ishidă de la Universitatea din Ōsaka.

Fără îndoială, ipoteza existenţei oamenilor aparţinând speciei *Homo sapiens* la sfârşitul erei mezozoice, în cretacic (adică acum 140 de milioane de ani), ar fi mai mult decât şocantă. Şi totuşi… în albia, râului Paluxy de lângă Glen Rose (Texas-S.U.A.), identificată ca fiind o formaţiune geologică din cretacic, au fost găsite, în 1939, sute de urme pietrificate de brontozauri (fig. 7), dinozauri şi tyrannozauri. La câţiva metri de ele, americanul Jim Ryals a descoperit şi decupat o porţiune de sol pe care a vândut-jo doctorului C.C. Cook din orăşelul Celeburne (Texas-S.UJT. În mijlocul ei era imprimată o amprerM de piciorul stâng, cu lungimea de 45 cm, care aparţinuse indiscutabil unui *Homo* sapiens…

— Ştirea a făcut senzaţii; şi prof, dr. Roland T. Bird de la Facultatea de Paleontologie Vertebrată a Muzeului Naţional American de Ştiinţe Naturale s-a deplasat imediat la Glen Rose, unde se

descoperiseră între timp alte dovezi ale prezenţei omului în cretacic. În „*Natural* *

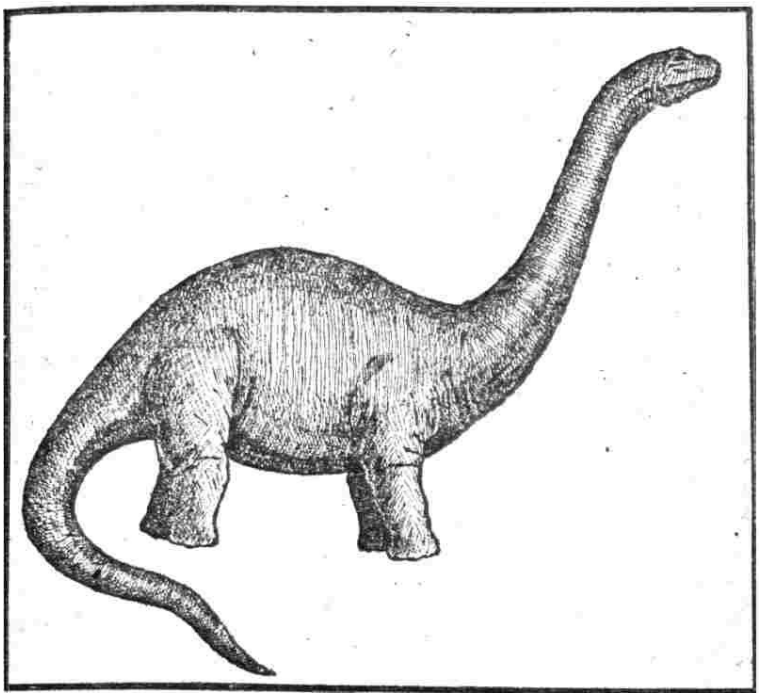

Fig. 7 *Brontosaurus* (reconstituire)

(mai 1939), dr. Bird scria: „Am avut pietrele în mină – erau cele mai stranii lucruri de acest fel pe care le-am văzut în viaţa mea. Pe suprafaţa fiecăreia se găsea imprimată forma unui picior uman gol, perfectă până la cel mai mic detaliu! Când am auzit că existau urme de dinozaur în exact acelaşi fel de piatră, dintr-un nivel stratografic absolut identic, e* greu îmi mai puteam stăpâni curiozitatea. Chiar posibilitatea unei asemenea asocieri părea greu de imaginat...

Cu toate acestea, unele tipuri de urme proveneau din albia de la Glen Rose.

În articolul său din luna mai, dr. Bird reproducea şi o fotografie a urmelor omeneşti – considerând însă că acestea sunt falsificate –, iar în articolele următoare se ocupa numai de amprentele dinozaurienilor. Argumentele sale merită să fie citate integral, nefiind de altfel prea numeroase: „Având în vedere că omul nu putea fi contemporan cu dinozaurii ce au lăsat aceste urme vechi de 140 de milioane de ani (căci formaţiunea geologică este fără îndoială din cretacic), amprenta tălpilor omeneşti trebuie să fi fost falsificată”. O *erai demonstrandum*! Dacă „urmele umane erau contrafăcute, nu exista niciun motiv ca cele de reptilă să nu fie la rândul lor falsificate. Însă dr. Bird nu se îndoia de autenticitatea acestora din urmă, nu pentru că le-ar fi verificat, ci datorită faptului că toată lumea ştie că reptilele uriaşe existau în mezozoic, pe când omul nu! Un raţionament mai apropiat de dictonul „Crede şi nu cerceta” decât de adevăratul spirit ştiinţific.

De altfel, câteva decenii mai târziu, analizele efectuate cu aparatură modernă aveau să dovedească veridicitatea indiscutabilă a descoperirilor de la Glen Rose, căci atât urmele dinozaurienilor, cât şi cele umane prezentau aceleaşi caracteristici de formare. Mai, precis, în momentul imprimării tălpii în albia râului, microstructura soiului se orientase perpendicular

pe axa piciorului, fiind „Împinsă” de la centru spre marginile urmelor sub greutatea fiinţei care se deplasa, iar pietrificarea atvind loc *ulterior* acestui proces. Este evident faptul că, în cazul unui fals* amprentele ar fi fost pur şi simplu decupate în stratul de piatră, a cărui microstructură trebuia să apară *secţionată*, păstrându-şi dispunerea neregulată. Pentru a se putea produce falsuri atât de perfecte era necesară transformarea pietrei în nisip, imprimarea urmelor cu modele precis dimensionate pentru a respecta greutatea animalului şi impresia de echilibru dată de fermitatea amprentelor şi, în sfârşit, „redurificavea) solului cretacic* Or, dacă asemenea realizări sunt imposibile „astăzi, ele nu puteau fi accesibile tehnicii deceniului al pafruâiea.

În martie 1964, dr. Clifford L. Burdick, expert în geologie şi bun cunoscător al formaţiunilor străvechi de pe teritoriul texan, a descoperit alte urme de dinozaur cu trei degete, brontozaur cu patru degete şi tyrannozaur (fig. 6>, atât pe malurile, rit şi în albia râului P & iiixy. Câţiva ani înaintea fui, un localnic din Glen Rose. {dl. McFalf) dăduse peste câteva amprente umane şi reptiliene într-tm strat pietrificat gros de 25 cm.

Săpăturile au fost reluate în toamna anului 1565 de către dr. Clifford L. Burdick, apoi în 1931 de o echipă de la Universitatea California. Până acum au fost găsite

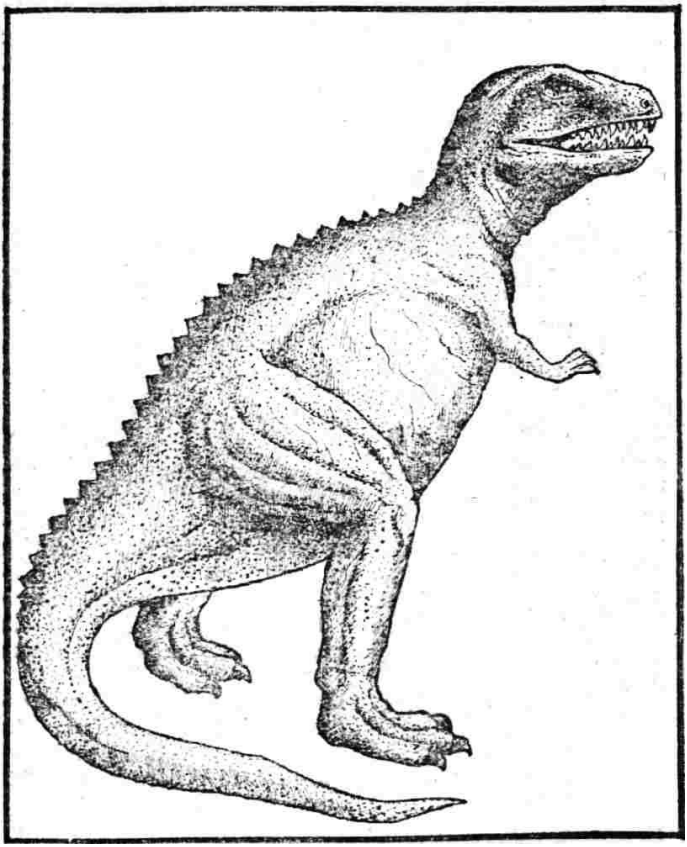

F.fi. & Tyrannosaurus Rex (reconstituire)

aproape o mie de urme aparţinând* dinozaurienilor şi mai mult de două duzini de amprente umane: unele, cu lungimea de 13 cm (fiind probabil ale unor copii), celelalte lungi de 38 – 45 cm şi atingând până la 14 cm lăţime!

Cu toate acestea, conform teoriilor general admise, acum 140 de milioane de ani nu apăruseră nici măcar cei mai îndepărtaţi strămoşi ai omului – primatele…

În eventualitatea acceptării ipotezei contemporaneităţii urmelor de om şi a celor de dinozaurieni – au obiectat unii cercetători – rezultă în mod evident faptul că specia de hominide Min cretacic ar fi căzut victimă reptilelor carnivore. Dar un hominid cu înălţimea de 3 – 4 metri (!) (corespunzătoare unei amprente lungi de 45 cm şi late de 14 cm) nu pare o prada prea uşoară, iar un grup de asemenea uriaşi ar fi dat poate de furcă până şi unui tyrannozaur. Înarmaţi cu suliţe şi bâte fie proporţii corespunzătoare staturii celor care le mânuiau), oamenii din cretacic – dacă au existat – au fost mai mult vânători decât vânat pentru dinozauri.

De altfel, urmele de la Glen Rose nu sunt singurele des-< coperite pe Terra. În 1984, un fotoreporter al revistei sovietice „*Moskovskaialzveslia** a găsit pe un platou calcaros din sud-estul Turkmeniei peste 1.500 de amprente ale unei specii necunoscute de dinozaurieni cu trei degete, asemănători iguanodonilor. Publicarea fotografiilor a avut drept rezultat organizarea unei expediţii paleontologice de către Academia de Ştiinţe a R.S.S. Turkmenă. Cercetările au dus la concluzia că grupul de reptile cuprindea probabil 500 de exemplare, adulţii atingând 12 m înălţime! Amprentele aveau 60 – 80 cm, iar lungimea pasului putea „ajunge la 150 ţm; dinozaurienii erau bipezi, dar se sprijineau şi pe coadă, căci aveau labele anterioare scurte şi lipsite de forţă.

Fapt remarcabil, aceste animale posedau instinctul colectivităţii, urmele arătând că grupul era Compus din aproape 120 de „familii*: masculul, femela şi puii care se ţineau întotdeauna de părinţi. Este pentru prima oară când se poate stabili cu certitudine că unii dinozauri trăiau în grupuri şi nu izolaţi, ceea ce argumentează împotriva opiniei generale despre lipsa totală de inteligenţă a reptilelor gigante.

Cea mai senzaţională descoperire a expediţiei o constituie însă urmele de hominid găsite printre cele ale dinozaurienilor: câteva amprente de picior gol aparţinând în mod clar unui om modern (tip *sapiens jossilis*).

Dar aceste urme au fost imprimate în cretacic, acum aproape 150 de milioane de ani, când platoul era acoperit de un strat calcaros moale. Specialiştii sovietici sunt de acord că nu este vorba de un fals, analiza la microscop relevând faptul că pietrificarea solului s-a produs într-un proces geologic normal, *după* lăsarea amprentelor de om şi dinozaur.

Urme de hominid uriaş au fost găsite şi în formaţiuni cretacice din statele americane Arizona, California şi New Mexico. Dar mai uluitoare decât aceste amprente sunt cele găsite în formaţiunile geologice din carbonifer, cu o vechime de 310 milioane de ani.

În numărul din ianuarie. 1940 al revistei „Americancercetătorul Albert C. Ingalls publica un articol care a făcut vâlvă la timpul respectiv,

pentru ca apoi să fie îngropat sub „oportunele” straturi de uitare ce se aştern peste orice descoperire incomodă: „*The Carboniferous Mystery* „(„*Misterul din* Iată câteva fragmente elocvente: „În formaţiuni carbonifere din Virginia, Pennsylvania, Kentucky, Illinois şi Missouri, întinzându-se spre vest până la Munţii Stâncoşi, au fost descoperite urme omeneşti cu lungimi de 12,5 – 25 cm (...). Dacă omul, strămoşul său maimuţa sau chiar strămoşul mamifer al celei mai vechi maimuţe a existat în perioada carboniferă* indiferent de forma sau staţiunea sa, bipedă sau nu, atunci întreaga geologie modernă este atât de greşită, încât toţi geologii ar trebui să se lase de meserie. Prin urmare, ştiinţa respinge, cel puţin în prezent, ipoteza că omul a lăsat aceste urme în mâlul perioadei carbonifere cu propriile sale picioare”. Pe baza fotografiilor acestor extraordinare descoperiri, Ingalls conchidea: „Consecinţele acceptării unei singure amprente de acest gen ca veridică ar aduce modificări majore în geologie şi antropologie”.

Dar este ore o soluţie ignorarea acestor dovezi?

În Perú, pe aridul platou Marcahuasi (aflat la o altitudine de 3.800 de metri) au fost găsite în 1952 stânci sculptate în formă de cămile, vaci, lei, struţi (animale necunoscute amerindienilor) şi... gliptodoni (fig. 9) dispăruţi cu mai bine de 25 milioane de ani în urmă. La începutul secolului al XX-lea a fost descoperită la Tiahuanaco o

„potterie” pe care este redat cu multă acurateţe un toxodon – dispărut şi el acum peste 35 milioane de ani.

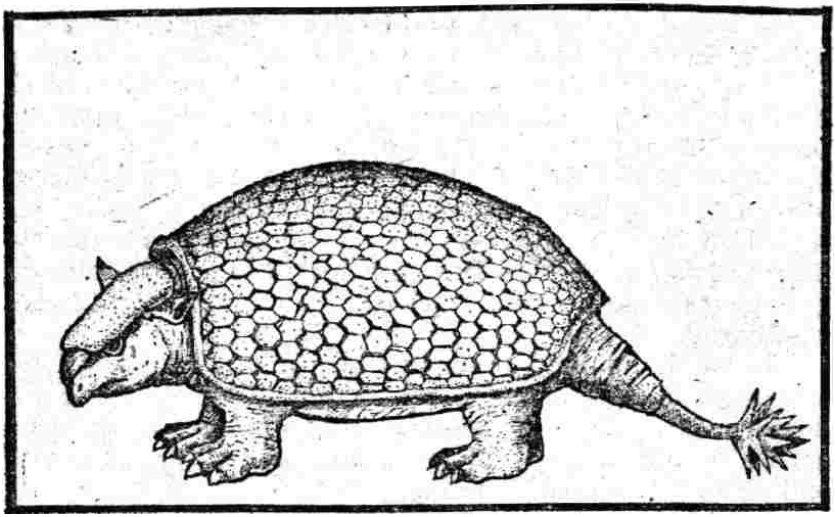

Fig. *9 Glyptodon* (reconstituire)

Pereţii văii Havasupai din Marele Canion (S.U.A.) sunt acoperiţi cu sute de imagini ale unor din o saurieni care au trăit în jurasic şi cretacic; brontozauri, iguanodoni, tyrannozauri, stegozauri... Lângă Acâmbafo (Mexic) au fost găsite în 1945 statuete de lut vechi de câteva mii de ani reprezentând cai, rinoceri, cămile şi dinozaurieni din era secundară (iguanodoni, brâchiozauri etc.). O pictură rupestră din Uzbekistan (veche de peste 6.000 de ani) ştie ca personaje principale doi dinozauri bipezi, foarte asemănători iguanodonilor. Un desen străvechi

săpat pe o stâncă de lângă Big Sandy River (statul Oregon – S.U.A.) reproduce imaginea unui stegozaur. /

În mitologiile popoarelor din Europa, Asia, Africa, America de Nord şi Centrală sau în lucrările unor cunoscuţi autori antici şi medievali se pot întâlni nufheroase referiri ia „dragoni" – reptile uriaşe asemănătoare dinozaurienilor preistorici…

Majoritatea limbilor şi dialectelor conţin un cuvânt similar celui de „balaur*" sau „dragoncare desemnează d şopârlă gigantică.

Multitudinea acestor dovezi, ca şi faptul că ele sunt descoperite în locuri situate la o mare depărtare unele de altele face improbabilă ipoteza ca dinozaurienii reprezentaţi grafic sau cei ale căror urme au fost găsite alături de cele umane să fie exclusiv exemplare sau grupuri ce supravieţuiseră până în cuaternar. Este greu de crezut că rezistaseră aproape toate speciile cunoscute în cretacic (căci solul în care fuseseră imprimate amprentele avea în mod cert vechimea de 140 – 310 milioane de ani).

& În acest caz, cât de vechi este omul?

AVENTURA „CIMPANZEILOR PITICI*

Toată lumea ştie de cel puţin un secol că cele mai apropiate rude" ale omului sunt maimuţele din familia *Pongidae*: gorila, cimpanzeul şi urangutanul. Iată însă că, în 1929, cercetătorul german Ernst Schwarz a descoperit o nouă specie de antropoide… într-un muzeu. Cercetând colecţia

muzeului, belgian „Congo** – de care nu se atinsese nimeni de peste două decenii – Schwarz a găsit o serie de schelete cu oase mici şi fragile, pe care le-a catalogat ca aparţinând unei specii de cimpanzei pitici. Mai târziu au fost vânate şi chiar capturate câteva exemplare vii din această specie, iar oamenii de ştiinţă europeni şi americani le-au putut descrie amănunţit. Scheletul, musculatura şi aspectul blănii acestor fiinţe ciudate au fost studiate de zoologii Coolidge (1933), Rode (1941) şi Miller (1952), iar despre obiceiurile şi modul lor de viaţă au scris cam în aceeaşi perioadă naturaliştii Frechkop şi Urbain. Părerile acestor savanţi erau împărţite: unii considerau că se găsesc în faţa unei subspecii a cimpanzeilor, alţii credeau că este vorba de o „specie de cimpanzei pitici. Toţi le considerau maimuţe obişnuite, deşi rare şi dificil de prins. După câţiva ani însă, o întâmplare din timpul războiului avea să atragă din nou atenţia lumii ştiinţifice asupra acestor locuitori ai junglei africane.

În 1944 mai multe escadrile de „Superfortăreţe zburătoare „din Armata a 8-a Americană a Aerului au bombardat din greşeală grădina zoologică din oraşul german Hellabrunner, aflat nu departe de München. După ce covorul de bombe incendiare şi brizante şi-a desăvârşit „operau, personalul grădinii a descoperit, printre animalele rare ucise, cadavrele tuturor maimuţelor antropoide etichetate drept „cimpanzei pitici”. După cum scrie Akimuşkin,

acestea erau singurele care nu muriseră din pricina rănilor, ci a spaimei provocate decanonada artileriei antiaeriene şi” exploziile bombelor. Infernul dezlănţuit le zdruncinase sistemul nervos, provocându-le infarcte sau congestii cerebrale care acţionaseră mai rapid decât schijele şi fosforul. Observând comportamentul arestor animale neobişnuite, paznicii şi îngrijitorii grădinii zoologice aflar seră mai mult decât ştia pleiada renumiţilor specialişti care se ocupaseră exclusiv de stabilirea unor date fiziologice generale, pe baza disecţiilor. Astfel, personalul secţiei „Primate” susţinea că cimpanzeii mari şi cei mici nu se înţelegeau între ei. Cimpanzeii mici erau foarte vioi şi sociabili, sporovăiau şi gesticulau însufleţit, iar în strigătele lor se distingeau clar vocalele o şi e. Cimpanzeii mari erau singuratici şi nu scoteau decât arareori strigăte surde, în care se deosebeau vocalele o şi u. Deseori se luptau cu violenţă, muşcându-şi sau zgâriindu-şi adversarii. Cimpanzeii mici se băteau rar dar nu se muşcau niciodată, ci se loveau, folosindu-şi călcâiele într-un mod inofensiv şi amuzant.

Relatarea martorilor de la grădina zoologică a stârnit un mare interes după război, astfel că zoologii au reînceput să cerceteze ciudaţii „cimpanzei pitici”. Primii au fost savanţii germani Eduard Tratz şi Heinz Heck, care au publicat în 1954 un studiu ale cărui concluzii se dovedeau extrem de interesante. Deosebirea dintre maimuţele moarte la Hellabrunner şi celelalte era

destul de mare şi cei doi savanţi au înregistrat existenţa unui nou gen de antropoide pe care le-au numit *Bonobo paniscus*. Dar Bonobo este numele dat de congolezi acestor fiinţe pe care triburile de vânători localnici le consideră distincte de celelalte primate, inclusiv cimpanzeii. La jumătatea anilor ’60 însă, *Bonobo paniscus* a fost clasificat definitiv ca o spetie nouă (cimpanzeii pitici), renunţându-se la ipoteza că ar fi un gen nou.

Fapt remarcabil, Bonobo are caracteristicile cele mai apropiate de ale omului dintre absolut toate maimuţele cunoscute până astăzi. Acum câteva decenii, cercetătorul britanic Arthur Kate a făcut un calcul din care a rezultat că, din cele 1.065 de caracteristici anatomice ale omului, 312 îi sunt proprii numai lui, 396 sunt comune cu ale cimpanzeului, 386 cu ale gorilei, 354 cu ale orangutanului, 117 cu ale gibonuluk şi 113 cu ale altor maimuţe. Dar Bonobo are aproape 440 de caractere comune cu ale omului! Printre acestea se remarcă prezenţa unui craniu rotund, cu o capacitate mare (aproape 700 cm3), lipsa arcadelor dezvoltate şi a crestelor care dau un aspect caracteristic gorilei şi cimpanzeului. Spre deosebire de primate care au botul foarte proeminent şi fruntea oblică, teşindu-se spre creştet, Bonobo are o frunte dezvoltată (care se rotunjeşte în sus de la arcade) şi bot relativ puţin ieşit în afară (element vizibil doar din profil). Igor Akimuşkin observă că animalul are „urechi mici,

umeri înguşti şi trunchi zvelt, iar talpa lui nu seamănă cu o labă, ci este îngustă şi are o formă regulată”. În general, maimuţele se deplasează pe sol cu ajutorul mâinilor, pe care se sprijină când merg pentru că labele lor posterioare sunt îndoite de sub rotulă. Bonobo este singurul care îşi poate îndrepta picioarele din genunchi! în sfârşit, el „este unicul reprezentant al lumii animalelor care nu are buzele negre, ci roşii, aproape ca ale omului!

Dar pentru cimpanzeii pitici recunoaşterea „publică” din partea zoologilor a venit abia când cercetătorii nu mai aveau la dispoziţie deciţ scheletele şi pieile micuţilor Bonobo. După al doilea război mondial nu s-a mai reuşit capturarea vreunui exemplar viu din această specie, căci maimuţele Bonobo trăiesc exclusiv în jungla din vestul bazinului Congo. Puţine dintre animalele de prada s-au putut adapta la viaţa din pădurile, veşnic umede şi întunecate, iar celelalte antropoide preferă regiunile limitrofe junglei. De aceea, Bonobo nu au prea mulţi duşmani, dar sunt aproape imposibil de prins. Este adevărat că acum un deceniu a fost capturată în Congo o maimuţă neobişnuită, cumpărată ulterior de „*Gentle* Jungledin Burbank – (statul California – S.U.A.), societate care dresează animale, transformându-le în adevăraţi actori, foarte solicitaţi de studiourile cinematografice şi TV, circuri sau milionari excentrici. Botezat „Oliver”, ciudatul animal are statura* mică, pielea de culoare deschisă, faţa şi

gâtul complet lipsite de păr, merge exclusiv în poziţie verticală şi posedă un coeficient de inteligenţă superior tuturor maimuţelor testate vreodată în Statele Unite. Capul său este aproape rotund, lipsit de arcadele proeminente şi botul prelung al primatelor, nasul nu are aspectul de cartilaj terciuit caracteristic cimpanzeilor sau gorilelor, ci se reliefează clar din profil, iar buzele îi sunt roşii (fig. 10). Analizele medicale au relevat un fapt uluitor: „Oliver" are 47 de cromozomi, fiind un fel de verigă între antropoide (48) şi *Homo sapiens* (46).

Ralph Heifer, specialistul în comportamentul animalelor care conduce „*Gentle* Junspunea recent: „Nu

Fig. *10* „Oliver".

am văzut niciodată ceva asemănător lui Oliver. Coeficientul lui de inteligenţă este extrem

de ridicat şi de multeori afişează un zâmbet care ne face să ne simţim uşor stânjeniţi. Dacă un cimpanzeu obişnuit se plictiseşte după ce urmăreşte câteva minute programul de televiziune, Oliver poate rămâne ore întregi în faţa ecranului, urmărind filmele cu real interes. Am chemat nenumăraţi zoologi, antropologi, vânători şi medici să-l examineze, dar nimeni nu ne-a putut spune ceva sigur. Toată lumea a căzut de acord însă că nu este vorba de un cimpanzeu, ci de o primată cu totul neobişnuită" („OMiunie 1984).

Nu se ştie dacă „Oliver" este sau nu un exemplar din specia *Bonobo paniscus* pentru că acestor maimuţe nu li se făcuseră teste genetice şi nimeni nu poate afirma cu certitudine că aveau 47 de cromozomi. Pe de altă parte; „Oliver" are urechile dispuse aproape de vârful capului în loc să fie aşezate în centru, ca la oameni sau primate, iar blana lui este de culoare mult mai deschisă decât a cimpanzeilor pitici morţi la Hellabrunner. Până când nu vor fi capturate alte exemplare de Bonobo, nu vom putea afla adevărul despre această specie. Nu vom şti prea curând nici dacă „Oliver" provine dintr-o verigă de legătură cu strămoşii omului ori este un simplu mutant, căci, aşa cum spunea George Eliot, „selecţia naturală se bazează pe numeroasele capricii ale unor animale atât de neserioase".

[vi: … 1 – …y.

ANIMALE ÎN ARMURĂ

Rinocerul. Monstru diform, al cărui cap îl

face să semene mai curând cu o reptilă ieşită din atlasul de paleontologie decât cu un mamifer, munte de oase şi muşchi protejat de o piele prin care nu pătrund decât gloanţele blindate, maşină vie, înzestrată cu formidabile arme de luptă: coarnele şi încăpăţânarea de a zdrobi pe oricine îi provoacă furia…

În 1901, exploratorul englez Gibbons descoperea în mlaştinile din Sudan o subspecie a rinocerului alb sudafrican, animalul terestru cu cel mai lung cap (1,6 m). Întâlnit mai târziu şi în regiunea Uelle (Congo de nord-est) rinocerul alb sudanez, *Ceratotherium cottoni*, a demonstrat că în secolul nostru pot fi găsite animale mari despre care zoologii să nu fi auzit niciodată.

Într-adevăr, cu excepţia elefantului african, rinocerul este cel mai mare animal de uscat ce trăieşte în prezent pe Terra. Cu milenii în urmă, strămoşii acestor creaturi greoaie hoinăreau nestingheriţi prin vastele savane din ambele emisfere, dar astăzi nu mai pot fi găsiţi rinoceri sălbatici decât în zone relativ restrânse din nordul şi sudul Indiei, Jawa, Sumatra, Borneo şi Africa, neagră. Cele şapte specii şi subspecii existente actual nu sunt decât rămăşiţele vastei familii *Rhinocerotidea*, număra în trecut douăzeci şi şase de specii, a căror înfăţişare părea desprinsă din galeria „Fantasiei” 1 lui Disney.

Interesant este faptul că elementele care dau un caracter atât de particular acestor mamifere ciudate, coarnele de pe septul nazal, sunt de

origine epidermică, corespunzând filogenetic părului! Gâtul este aproape inexistent, iar corpul greoi, înclinat în spate, se sprijină pe picioare groase, puţin îndoite în afară. Aceste animale atât de cunoscute de toată lumea continuă să reprezinte o ciudăţenie zoologică: trăind cu precădere izolat, foarte rar în grupuri de 3 – 4 indivizi, iar sarcina femelelor fiind dificilă şi lungă, supravieţuirea lor în era glaciară şi adaptarea ulterioară la regiunile tropicale este surprinzătoare, dar indiscutabilă, specia nefiind în mod real ameninţată decât în ultimele două secole.

După cum spunea David Attenborough în serialul său ştiinţific de televiziune „*Life on Earth*" („*Viaţa* pe *Pământ*"), realizat după cartea cu acelaşi nume: „Rinocerul reprezintă o «greşeală* a naturii, dar aceasta are grijă până şi de erorile ei, ajutându-le să nu piară, şi nu oamenii sunt cei mai în măsură să o corecteze1". Mai ales că motivul exterminării acestor specii s-a dovedit a fi legenda – larg răspândită în Asia – potrivit căreia praful obţinut din coarnele de rinocer ar constitui un afrodiziac foarte puternic. Contribuţia vânătorilor europeni dornici de trofee deosebite este minoră: dacă între anii 1904 şi 1914 au fost ucişi pentru colecţiile particulare şi muzee ori capturaţi pentru marile grădini zoologice aproape o mie de rinoceri africani, în schimb, numărul celor masacraţi de braconieri doar pentru a li se tăia coarnele s-a ridicat la peste treizeci de mii! Astăzi au rămas

mai puţin de şase mii de exemplare pe tot globul, iar un kilogram de coarne se vinde cu 30.000 de dolari la Hong Kong sau în Singapore. În ceea ce priveşte „produsul finit 4, o cutiuţă.

de fildeş conţinând 50 de grame de praf alb (amestec de „trei sferturi corn pisat – un sfert opiu şi zahăr”) atinge preţul de 5.000 de dolari! Ironia se artei a vrut ca detaliul ce-l deosebeşte pe rinocer de celelalte mamifere, faimosul corn frontal, arma sa de apărare sau atac, să fie totodată simbolul şi cauza dispariţiei speciei.

Rinocerul indian are un singur corn, tocit, lung de 50 – 60 cm şi este de talie relativ mică (3 – 3,6 m lungime, 1,70 m înălţime şi 2 tone greutate), plelea sa de culoare cenuşiu-brun închisă fiind acoperită cu o reţea de creţuri şi pliuri care dă iluzia că animalul poartă o cuirasă nituită. În savanele însorite ale Africii trăiesc doar specii de rinoceri bicorni: „rinocerul negru” cu botul ascuţit (4 m lungime, 1,80 m înălţime, 3 tone greutate, coarnele curbate, lungi de 40 – 80 cm) şi rinocerul cu bot lat numit de buri

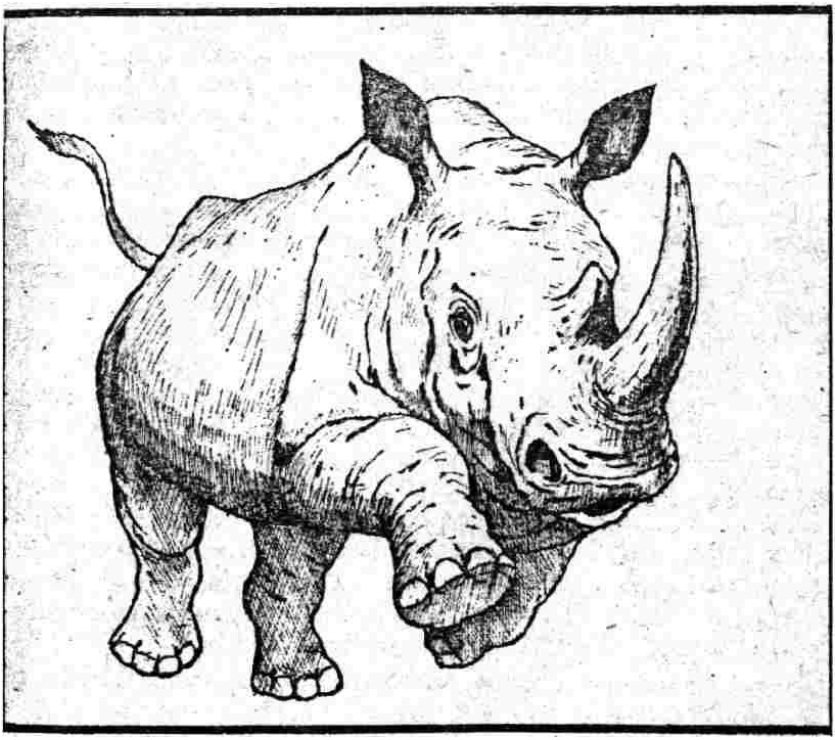

Fig. 11 Rinocerul alb (Ceratotherium simun)

„Rinocerul alb” (fig. 11). Acesta, un adevărat gigant (5 m lungime, 2 m înălţime, 4 – 5 tone greutate), are capul foarte lung (o treime din corp) şi poate fi uşor identificat după aspectul celor două coarne: primul, drept, atingând uneori 156 cm lungime, al doilea, curb, lung de 12 – 14 cm. Denumirile de rinocer „negru* său „alb* sunt de altfel improprii, ambii având în realitate pielea de culoarea cenuşiu murdar, cu o uşoară diferenţă de nuanţă, la cel „alb* fiind ceva mai deschisă.

Cele mai mici specii vieţuiesc în sud-estul Asiei (Sumatra, Borneo, Jawa) şi sunt cunoscute

sub numele de „rinocerii semiimplătoşaţi” (*Dicerorhinu*; au două coarne scurte, ascuţite, situate în linie pe partea frontală a capului şi, din cauza părului ţepos, animalele par de culoare foarte închisă. Rinocerul de Sumatra, numit de localnici „Chittagong* este piticul familiei: 120 cm înălţime şi 180 până la 200 cm lungime! Datorită lobului comos ce îi protejează partea anterioară a botului şi nările, Chittagong, ale cărui coarne sunt drepte şi subţiri, pare o-). miniatură nefinisată a Triceratopsului dispărut cu multe milioane de ani în urmă.

Rinocerii africani, puternici, fără duşmani naturali, preferă orizontul deschis al savanelor, pe când cei asiatici, mai mici şi mai sperioşi, caută răcoarea junglelor inundate. Ziua şi-o petrec de obicei dormind şi se deplasează doar după lăsarea serii, când aerul tropical încetează să mai dogorească. Neprovocaţi, chiar cei africani sunt în general liniştiţi şi paşnici, dar odată iritaţi devin extrem de violenţi, dovedind, cu toată aparenţa lor greoaie, o surprinzătoare agilitate şi o rezistenţă ieşită din comun la epuizare şi răni, fici un alt animal din zonele tropicale nu se dovedeşte mai periculos decât rinocerii furioşi. Până la începutul secolului al XX-lea erau vânaţi cu ajutorul elefanţilor îmbiţnziţi, iar după primul război mondial s-au folosit maşini rapide şi rezistente. Însă, cu toată superioritatea evidentă a celor din spatele carabinelor, urmărir ea se sfârşea de multe ori cu victime în ambele tabere...

Rata de înmulţire a rinocerilor este foarte scăzută (după optsprezece luni de sarcină se naşte un singur pui, alăptat aproape doi ani) şi, după masacrul necugetat din ultimii două sute de ani, numărul exemplarelor rămase a devenit aproape insignifiant, în ciuda măsurilor de protecţie luate după al doilea război mondial. Având vederea foarte slabă, rinocerul se bazează pe mirosul dezvoltat şi auzul extrem de fin pentru a detecta primejdia. Curios din fire, galopează neobosit după orice sau oricine îi trezeşte suspiciunea, însă renunţă repede dacă „obiectivul* se dovedeşte neinteresant. Majoritatea speciilor preferă desişurile umbroase sau malurile râurilor unde se pot bălăci în noroi, dimineaţa devreme sau imediat după apusul soarelui.

Adulţii sunt însoţiţi de un stol de păsări mici {numite „păsările rinocerului*), care se agită în jurul lor ori li se plimbă calme pe spate, indiferent dacă aceştia aleargă sau rămân tolăniţi la umbră. Este un interesant exemplu de simbioză din natură, căci păsările ciugulesc insectele cuibărite în încreţiturile pielii rinocerilor, avertizându-i, în schimb, prin ţipete stridente la apropierea oricărui pericol. Dar nici ajutorul acestor păsări, nici legile drastice date de guvernele africane şi asiatice nu-i mai pot salva pe monştrii greoi, care, până la apariţia omului, nu puteau fi învinşi decât de către elefanţii înfuriaţi!

Ne preocupăm serios de pericolul dispariţiei treptate a balenelor, elefanţilor sau marilor feline,

însă adevărul este că nicio specie nu a ajuns mai aproape de pieire decât rinocerul. Astăzi rezervaţiile africane şi indiene se interesează în Europa şi America dacă grădinile zoologice nu au exemplare de vânzare. Dar, spre deosebire de lei, tigri şi elefanţi, rinocerii nu se prea înmulţesc în captivitate, iar fecundarea artificială rămâne o problemă de vuitor. Însă mai au oare speciile acestea viitor? „a

I.U.C.N. (document în care sunt menţionate animalele pe cale de dispariţie) avertizează că, până la sfârşitul secolului, rinocerii vor dispărea definitiv dacă nu se iau măsuri urgente.

Lumea vie este capabilă să ofere incredibile recorduri în materie de adaptare şi supravieţuire. Astfel, în statul australian Queensland trăieşte cel mai bătrân arbore de pe Terra, un macrobian în vârstă de peste 12.000 de ani. La universitatea germană Geissen, bacteriile fosile (vechi de 650 de milioane de ani), care au fost puse într-un mediu de cultură steril, au înviat în câteva ore, devenind o nouă specie ce se adaugă celor cunoscute şi, în acelaşi timp, este cea mai veche descoperită până acum (*Baccilus circuâans*). În urma unei furtuni ieşite din comun, o regiune deşertică a statului american California a fost transformată într-un lac uriaş, în care au apărut... trilobiţi, ieşiţi din oua fosile, vechi de 450 de milioane de ani. Viermii nematozi suportă, temperaturi cuprinse între zero absolut (-273,16°C) şi – j-110°C, acoperind cel mai vast

interval cunoscut în lumea animală (însă fenomene asemănătoare se întâlnesc şi la vieţuitoare superioare, cum ar fi de pildă pisica, ce rezistă între – 110”C şi – j-6G°C). Bacteriile care nu produc spori suportă presiuni de 3.000 atm (dar şi albinele, organisme relativ complexe, supravieţuiesc până la 520 atm). O specie de muscă(*Cephenomya*) depăşeşte viteza sunetului, zburând cu 1.300 km h, iar unii ţipari electrici din apele Americii de Sud dispun de surse care pot furniza peste 800 V. În cursul unor cercetări oceanografice de acum două decenii a fost prins un „peşte reflector”, de 600 kg, al cărui corp prezenta orificii acoperite cu un fel de pleoape, de sub care puteau ţâşni emisii de radiaţii asemănătoare laserului, am de coerente şi intense incit provocau arsuri grave!

Singura problemă reală a naturii este… omul, care nu a depăşit încă stadiul ambiţiilor de a „modifica** lumea vie, în loc să înveţe a trăi în armonie cu ea: datorită intervenţiei sale în echilibrul biologic, în ultimele două milenii au dispărut 106 specii de mamifere (dintre care 71 în secolul nostru) şi 230 specii de păsări…

COPIII LUI KUPE

Noua Zeelandă a fost descoperită în anul 1642, de căpitanul Abel Tasman, care a numit-o astfel în amintirea provinciei olandeze Zeeland, unde se născuse. După ce navele expediţiei s-au pierdut la orizont, pământul acela cu o suprafaţă

de 268.442 kmp a rămas învăluit în uitare până în 1769, când l-a vizitat căpitanul Cook.

„Wonderland!” – «Tara *Minunilor*! *a* – a exclamat Cook pe bună dreptate, Noua Zeelandă fiind una dintre cele mai frumoase regiuni ale lumii. Natura i-a dăruit gheizere islandeze, fiorduri norvegiene, lacuri finlandeze, munţi elveţieni şi gheţari groenlândezi. Exploratorii au întâlnit palmieri şi cocotieri alături de molizi, eucalipţi şi cedri; deşerturi de nisip şi piscuri pleşuve presărate printre păduri de nepătruns şi câmpii veşnic verzi; râuri largi, domoale, alături de torente şi cascade tumultuoase…

Arhipelagul este format din două insule între care se află strâmtoarea Cook. North Island (Insula de Nord) este plină de conurile unor vulcani stinşi, dintre care cel mai înalt, Egmond, are 2.521 m şi aduce aminte de faimoasa „Capăţină de zahăr” de la Rio de Janeiro. Lacurile din zonă sunt mereu ascunse sub o perdea de aburi datorită apei încălzite de izvoarele subterane a căror temperatură poate ajunge până la 300°C. South Island (Insula de Sud) ave munţi înalţi de 3.600 în acoperiţi de gheţari uriaşi, iar ţărmul ei este dantelat de fiorduri ce pătrund în interiorul uscatului pe distanţe de 30 – 40 km, falezele de granit abrupte ţâşnind din mare până la înălţimea de 300 m. Pe cele două insule nu există niciun animal de pradă şi niciun mamifer tereştrii, cu excepţia şobolanilor. Aici este împărăţia absolută a păsărilor, al cărei stăpân de

necontestat era, până la începutul secolului nostru, pasărea Diâiomis, numită de maori, Mea (fig. 12).

Începând din anul 1840, naturaliştii au identificat pe baza resturilor fosile aproape 20 de specii ale acestor „struţi” lipsiţi de aripi, dintre care unii atingeau înălţimea de cinci metri şi greutatea de trei sute de kilograme! în 1839 când a fost descoperit primul os al acestei păsări uriaşe (în grotele de la Pyramid Valley), colonistii englezi au crezut că aparţinuse unui picior de cal... Trimis în Anglia, osul a fost identificat de paleontologul Richard Owen ca fiind al unei păsări, fapt atât de uluitor, încât Owen avea să-şi consacre 45 de ani studierii speciilor *Dinornis*. Un alt cercetător englez al faunei neozeelandeze, Walter Mantell, a colecţionat între 1347 şi 1850 peste o mie de oase şi aproape cinci mii de coji ale ouălor păsării Mea, ouă având mărimea unor butoiaşe de 30 – 50 litri. Materialul adunat i-a permis lui Owen să identifice 16 specii

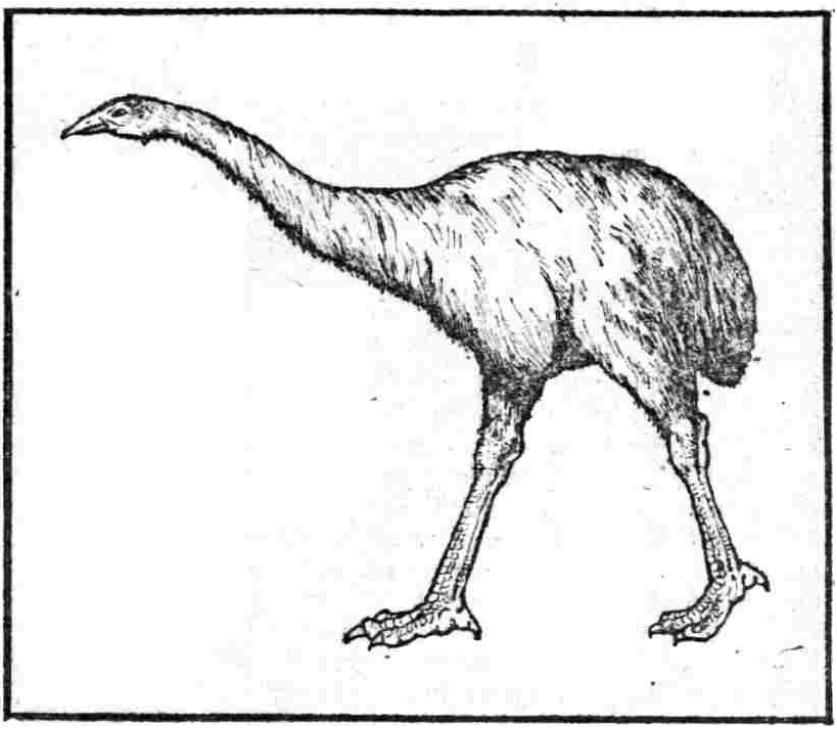

Fig. *12* Pasărea Mea (Dinorrtts)

diferite de *Dinomis*, reconstituind pentru marile muzee ale lumii o duzină de schelete complete ale acestor animale ciudate. Mai târziu, au fost descoperite în North Island sute de schelete întregi, perfect conservate, iar în South Island, depozite de oase gigantice, amintind de fai –, moaşele „cimitire ale elefanţilor”. În apropiere se aflau impresionante grămezi de pietre rotunde, şlefuite de o îndelungată frecare, provenind din stomacul păsărilor Mea care le înghiţeau pentru a-şi facilita digestia…

Dar, după cum nota Igor Akimuşkin, în

insulele neozeelandeze nu sunt descoperite numai oase ale speciilor *Dimrnis*, ci şi „pene, bucăţi de muşchi, piele, tendoane sau chiar ouă cu embrioni”. Bătrânii maori povestesc şi astăzi despre vânătorile părinţilor lor, care ucideau câteva zeci de păsări uriaşe într-o săptămână. Până la începutul secolului nostru au efcistat numeroase relatări ale unor martori care văzuseră păsări Mea, dar se pare ca ultimele exemplare au dispărut în deceniul 1900 – 1910. Între 1950 şi I960 sevehieulau o serie de afirmaţii despre descoperirea şi fotografierea unor păsări Mea vii, dar ştirea s-a dovedit până la urmă doar un zvon. Zoologul Robert Falla – directorul Muzeului Dominicanelor din Wellington – a organizat în deceniul al cincilea numeroase expediţii pentru a găsi faimoasele *Dinomis*, însă unicul rezultat a fost descoperirea unor resturi carbonizate de păsări Mea pitice (având doar 1,80 m înălţime!) din specia *Megalapterys didinus*, pe locul unei – vechi aşezări a maorilor, în valea din apropierea lacului Te Anau. Satul fusese părăsit însă de peste 80 de ani! După cercetări insistente, dar zadarnice, care s-au desfăşurat până în 1980, ntituraliştii neozeelandezi au ajuns la Concluzia că nu mai există nicio speranţă de a găsi păsări Mea în viaţă, speciile lor stingându-se definitiv la începutul secolului nostru…

În 1850 vânătorii de foci care îşi stabileau taberele pe Middle Island (insuliţă situată în Strâmtoarea Cook) erau frecvent puşi pe fugfe de

nişte păsări înalte de 4 – 5 m, ce scoteau ţipete răguşite şi pe care marinarii superstiţioşi le considerau strigoi. În I860 o expediţie topografică engleză a descoperit urmele acestor animale gigantice în estul Insulei de Nord. Amprentele de pe sol aveau 35 cm lungime şi 27 cm lăţime! Şirurile de urme se pierdeau în grotele de calcar situate în râpele inaccesibile dintre vulcanii insulei. În 1893 un grup de vânători europeni a observat patru păsări *Dinornis* mature alergând într-o vale de lângă Ti Kuiti. Ultima relatare despre Mea s-a înregistrat în 1903, când echipajul unei baleniere australiene îşi repara nava într-unul din golfurile Insulei de Sud şi a fost înspăimântat de apariţia a cinci păsări „înalte cât girafele" care au fugit scoţând ţipete guturale în timp ce vitejii vânători de cetacee se îmbarcau în grabă pe vas şi părăseau coasta ce adăpostea fiinţe atât de ciudate („*Times*, august 1904).

De obicei, dispariţia majorităţii speciilor de animale mari din America, Africa şi Asia este pusă pe seama europenilor care şi-au folosit cu nesăbuinţă puternicele arme de foc, masacrând bizonii, elefanţii, rinocerii, hipopotamii, leii, tigrii sau leoparzii. Dar leii fuseseră exterminaţi în India cu mult înainte de venirea englezilor, iar contribuţia triburilor negre şi pigmeilor, indienilor Sioux şi a eschimoşilor la extincţia elefanţilor, bizonilor şi respectiv a renilor caribu nu a fost cu nimic mai prejos decât cea a vânătorilor albi (chiar dacă motivele s-au datorat de multe ori

unor influenţe economice exterioare): Nu toate populaţiile primitive au respectat echilibrul ecologic al zonelor unde trăiau şi de multe ori masacrul animalelor era absolut gratuit, cum a fost cazul păsărilor Dinornis ucise cu miile de maorii veniţi în arhipelagul neozeelandez din Insulele Tahiti prin secolele XII-XIII. Râurile, pădurile, lacurile şi marea le ofereau cantităţi de hrană mai mult decât suficiente, ba chiar şi o modalitate rapidă de preparare a ei, căci dacă scufundau coşurile cu legume, peşte sau carne în gheizerele de apă clocotită, alimentele se fierbeau în mai puţin de zece minute. Ceea ce nu i-a împiedicat, să caute o sursă de alimentaţie şi mai facilă: păsările Mea nu avuseseră duşmani naturali înainte de venirea omului şi nu se fereau de intruşii care le considerau nişte „potârnichi înalte cât copacii, trimise de strămoşul Kupe ca să-şi hrănească fiii!" Indiscutabil „copiii Iţii Kupe" au savurat timp de câteva secole cele mai mari fripturi de pasăre din lume, dar preţul a fost extincţia speciilor *Dinornis*. Ceea ce nu i-a afectat prea mult, căci, vorba lui Stanisław Lee: „Un bulgăre de zăpadă dintr-o avalanşă nu se consideră niciodată răspunzător de urmări".

TIGRUL MARSUPIAL

t X

Toate mamiferele australiene sunt marsupiale (cu excepţia clinilor dingo, aduşi de oameni din Asia cu mii de ani în urmă), dar după cum observa Igor Akimuşkin, speciile locale numără destule

„dublete” ale celor de pe alte continente. Printre acestea (asemănându-se foarte mult cu „verii” lor placentari) există: veveriţe zburătoare (*Petaurus*); jderi (*Dasyurus*); chiţcani (*Peramys*); şoareci săritori (*Antechinomys*); cârtiţe (*Notoryctes*); bursuci (Pe

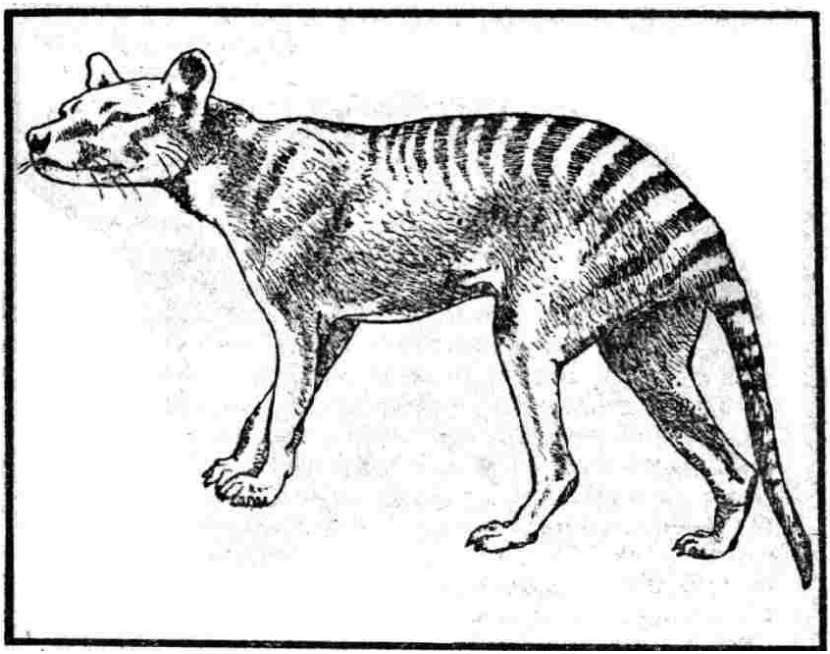

Fig. *13* Lup marsupial (*Thy* rameies); hârciogi (P7 msco Zomâdae) sau furnicari (*Myrmecobius*). Dispăruţi la sfârşitul secolului al XIX-lea, lupii marsupiali (*Thylacinus cynocephalus*) (fig. 13) erau singurii carnivori ce reprezentau o ameninţare pentru canguri („giganţii: mamiferelor australiene) până la apariţia clinilor dingo. Căci una dintre enigmele lumii marsupialelor este...

absenţa felinelor, fenomen lipsit de orice motivaţie de ordin biologic şi cu atât mai curios cu cât, înaintea venirii omului, Australia avea o specie proprie de feline.

Acum zeci de mii de ani, clima continentului era mai umedă, în locul marilor deşerturi stâncoase de astăzi întinzându-se păduri luxuriante alături de savane cu ierburi înalte: Edenul turmelor de diprotodonţi. *Diprotodonta* este un subordin de marsupiale cu doi incisivi proeminenţi, singurele mamifere endemice Australiei şi Tasmaniei. Dintre speciile actuale fag parte cangurii (*Macropodinaz*), dar

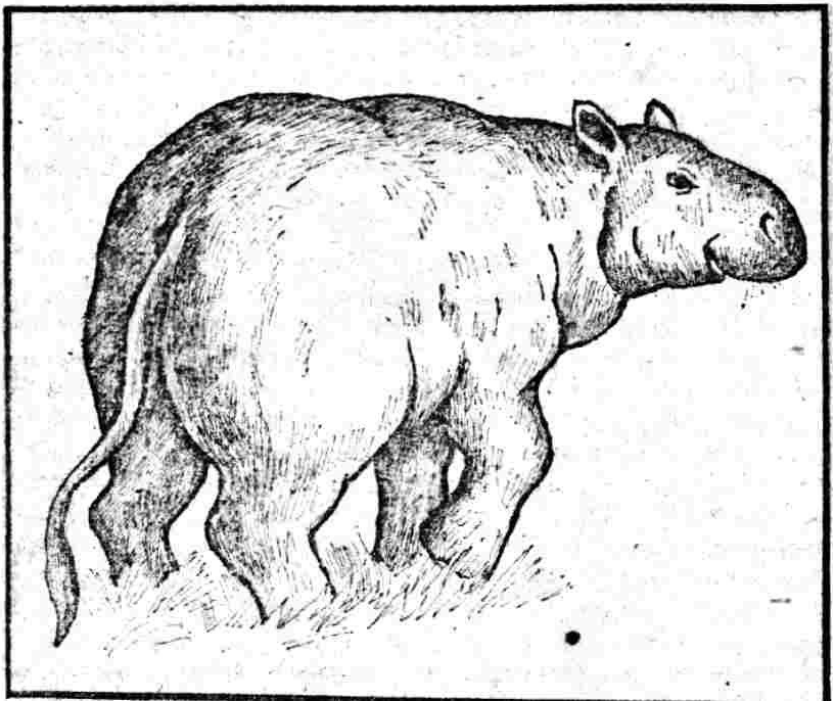

Fig *14Diprotodont* (reconstituire)

printre cele dispărute la sfârşitul plelstocenului se numărau atât cangurii uriaşi, cât-şi aşa-numiţii „iepuri marsupiali giganţi” (fig. 14). Aceştia (atingând dimensiuni impresionante şi având un aspect asemănător mai curând cu al hipopotamilor) erau vânaţi fără cruţare de leii marsupiali(*Thylacoleo*), posesori ai unor colţi lungi şi ascuţiţi că ai Smilodonului. Oamenii de ştiinţă consideră însă că leii marsupiali au dispărut acum 15.000 de ani. Este posibil oare ca urmaşii acestor carnivore să fi supravieţuit până astăzi?! (Trebuie menţionat aici faptul că în ultimul deceniu s-a iscat o dispută aprinsă între zoologii ce susţin că *Thylacoleo* era carnivor şi cei care afirmă că animalul era erbivor, iar colţii îi serveau la dezgroparea rădăcinilor. Dovezile pro şi contra ambelor ipoteze nu lipsesc şi, după cum consemna revista „*Scienceet* Vie” în 1977, dilema nu a fost încă rezolvată în mod satisfăcător. Desigur, în cazul tind leii marsupiali nu erau carnivori, felinele observate de-a lungul secolelor în Australia făceau parte dintr-o altă specie, autohtonă sau nu).

Primele menţionări despre felinele australiene provin de la expediţia Tgsman, olandezii afirmând că văzuseră „tigri” care atacau un grup de canguri. Orice confuzie cu lupii marsupiali este exclusă, descrierea făcută de marinari fiind incontestabil a unei feline dungate, de mărimea panterelor. Mai târziu, coloniştii

englezi au avut şi ei ocazia să întâlnească faimoşii „tigri”, dar abia în 1871 a apărut prima ştire de acest gen într-o publicaţie ştiinţifică.

Societăţii de Zoologie din Londrareproduceau o scrisoare, în care judecătorul Sheridan din statul Queensland (nord-estul Australiei) îi relata secretarului Societăţii despre existenţa unei feline văzute de mulţi colonişti (printre care şi fiul judecătorului). Fiara era puţin mai înaltă decât un câinedingo, avea botul rotund ca al pisicilor, iar blana ei prezenta dungi negre pe coaste.

În numerele următoare, aceeaşi publicaţie londoneză reproducea două sefisoti ale unor australieni care se întâlniseră cu „tigrul marsupial”. Toţi martorii erau de acord că animalul are blana de culoare închisă, coada lungă (răsucindu-se înaintea atacului ca la tigri înfuriaţi) şi scoate mârâituri sau răgete puternice.

Mamiferul era, se pare, bine cunoscut atât aborigenilor, cât şi coloniştilor din nordul statului Queensland, în special din peninsula Cape York. Acest teritoriu împădurit (aproape neexplorat chiar şi astăzi) este de două ori mai mare decât Anglia, dar populaţia sa nu a depăşit niciodată mai mult de 10.000 de aborigeni şi câteva zeci de albi.

Aici, pe cursul superior al râului Tulii, naturalistul australian George Sharp a zărit un animal dungat, de talie mai înaltă decât un lup marsupial,* având capul şi botul rotund ca al felinelor. Până să ajungă la cortul unde îşi lăsase arma, animalul dispăruse în pădure. Sharp a avut

ocazia să examineze, ci ţi va îni mai târziu, blana unei asemenea feline, ucisă de un fermier căruia îi masacrase aproape două duzini de oi în mai puţin de trei luni. Blana măsura 154 cm din vârful cozii până la bot şi aparţinuse în mod evident unei „pisier uriaşe, necunoscute oamenilor de ştiinţă. Mai târziu, un fermier vecin a împuşcat un pui de „tigru marsupial" înalt de 45 cm şi lung de aproape 90 cm, pin nefericire, niciuna dintre piei nu fusese bine conservată şi naturalistul nu le-a putut salva de la o completă deteriorare. Analiza lor amănunţită nefiind posibilă, Sharp a trebuit să se limiteze la câteva observaţii generale, printre care cea mai importantă era faptul că animalul nu avea gât, capul pornind aproape direct dintre umeri.

Igor Akimuşkin reproduce şi alte mărturii. Astfel, în aceeaşi perioadă, exploratorul australian Ian Idriess scria: „În peninsula York trăieşte o pisică-tigru de înălţimea unui cline mijlociu. Am avut prilejul să întâlnesc această frumoasă creatură într-o mlaştină. Croindu-mi drum printre ierburile înalte am auzit deodată un mârâit cumplit. Privind împrejur am văzut un cangur care se lipise de un arbore. Una dintre labele lui era zdrelită. Brusc, o umbră întunecată a sărit asupra cangurului, care s-a prăbuşit cu burta complet sfâşiată. Surprins, am făcut un gest imprudent şi, în clipa aceea, pisica s-a oprit din ospăţul pe care abia îl începuse şi a încremenit. Privirea ei răutăcioasă s-a oprit asupra mea, pielea de pe bot

i s-a încreţit, am văzut strălucind colţii albi şi i-am auzit mârâltul. Am reuşit să ies repede din iarbă (…).

Frank Lane scria şi el – despre păţania a doi fermieri care au întâlnit o felină în timp ce călătoreau între Munna Krika şi orăşelul Tiaro. Animalul era mai înalt decât un dog englez, avea capul rotund, urechile ascuţite, iar mâriitul său semăna cu cel al unui leopard. Deranjată de fermieri în timp ce sfâşia un viţel, fiara s-a ghemuit gata de salt, izbind pământul cu coada lungă şi urlând înfuriată. Oamenii au înfrunta i-o cu pocnete puternica de bice, până când, speriată de sunetele necunoscute, s-a îndepărtat puţin, lăsându-i să-şi continue drumul.

Cercetând numeroasele rapoarte ale vânătorilor, fermierilor, naturaliştilor şi exploratorilor care văzuseră „tigrul marsupial" profesorul E. Troughton (şeful Secţiei Mamifere a Muzeului Naţional Australian) conchidea, în cartea sa *„Animalele cu blană din Au** (publicată în 1947): „În ciuda Unor divergenţe de păreri în legătură cu dimensiunile, animalului şi culoarea luv se pare că într-adevăr, o pisică marsupială mare, se ascunde în pădurile dese din nordul statului Queensland4. Aceeaşi părere este împărtăşită de dr. M. Burton de la Muzeul Britanic de Istorie Naturală, precum şi de A. le Souef şi G. Barrel, ultimii doi fiind autorii voluminoasei lucrări despre fauna australiană, publicată la Londra în 1926: *„sălbatice* Australia, inclusiv

mamiferele din Noua *Guinee* şi *insulele învecinate din Oceanul Pacific”*.Iată descrierea făcută de ei pe baza relatărilor unor martori oculari: „Animalul are blana scurtă şi mai degrabă aspră. Culoarea de fond este roşcată sau cenuşie, cu dungi negre, late, care îi acoperă ambele flancuri, dar nu se unesc pe spinare. Capul seamănă cu cel al pisicii, însă are un bot mai proeminent, urechi ascuţite şi drepte. Coada este acoperită cu blană având tendinţa pronunţată de a se termina cu un smoc de păr. Labele sunt groase, iar ghearele ascuţite şi lungi. Înălţimea la greabăn atinge 45 cm, iar lungimea totală este de circa 150 cm”.

Între 1980 – 1982, sutele de rapoarte despre „tigrii marsupiali” au determinat organizarea unei expediţii a Muzeului Queensland din Brisbane, condusă chiar de către directorul Muzeului, Alan Bariholomai. În ianuarie 1983, echipa de cercetători a descoperit la un fermier o blană de culoare închisă aparţinând unei feline înalte de aproape un metru, împuşcată cu trei ani în urmă. Blana fiind incompletă şi neputându-se constata dacă era vorba într-adevăr de un animal marsupial, A. Bartholomai a preferat să o considere ca provenind de la o pisică sălbatică uriaşă: „Este posibil ca o pereche de pisici domestice să fi fugit în pădure – cu mult timp în urmă; acolo, datorită procesului de selecţie naturală, au crescut extrem de mari pentru a supravieţui în noul mediuăe („*OMNI*”, ianuarie 1983). Dar cele nici două secole de când pisicile

domestice au ajuns în Queensland (aduse de colonişti britanici) n-ar fi fost de ajuns pentru a da naştere unei rase de asemenea dimensiuni şi având caractere atât de uniforme. Un astfel de fenomen a dus într-adevăr la apariţia câinilor dingo, însă într-un interval de câteva mii de ani! în sfârşit, exemplul câinilor dingo este el însuşi edificator: lipsiţi de duşmani naturali, aceştia nu „au crescut extrem de mari pentru a putea supravieţui”, adaptările ţinând de alte particularităţi decât creşterea taliei. Or, dacă se foloseşte analogia, atunci ea ar trebui dusă până la capăt şi, admiţând apariţia în 200 de ani a pisicilor de mărimea unor pantere, în 2000 de ani câinii dingo ar fi atins dimensiunile urşilor grizzly. Inconsistenţa ipotezei ce susţine provenienţa pisicii-tigru de Queensland din pisica domestică engleză este dovedită şi de rapoartele olandezilor (ajunşi în Australia înaintea englezilor), dar mai ales de vechile relatări ale coloniştilor britanici care văzuseră... tigri marsupiali” încă dinainte de a exista o singură pisică în Australia. De ce ar fi imposibilă supravieţuirea unei specii de feline – marsupiale de-a lungul timpului şi de ce, uimeşte faptul că ea nu este cunoscută de unii zoologi?

Între 1930 şi 1980 au fost descoperite în întreaga lume 90 de specii de păsări, iar între 1900 şi 1986 zoologii s-au pomenit în faţa a 32 de specii sau subspecii necatalogate de mamifere şi reptile, printre care 4 de elefanţi, 2 de gorile, 1 de rinoceri, 1 de vavani, 1 de tapiri, 3 de balene, 2 de

delfini, 1 de urşi, 1 de lei de mare; 6 de copitate, I se feline etc. Se remarcă în aceasta listă: cea mai mare maimuţă de pe Terra(*Gorilla beringei*) descoperită în 1903; o subspecie de rinocer alb (*Cerato*) descoperit în 1901; aşa-numita girafă de pădure (*Okapia – stoni*) descoperită în 1900; mistreţul gigantic de pădure (*Hylochoerus meinertzkageni*) descoperit în 1904; Koupreiul (Bos *sauveli*) descoperit în 1937; ghepardul regal (*Acinonyx rex*) descoperit în 1924; varanul gigant (*Va* ranas komodoensis*) descoperit în 1912; vicunia uriaşă

(Lama *vicugna elfridae*) descoperită în 1944; tasmacetul sau balena cu plisc (*Tasmacetus shepherdi*) descoperită în 1937 etc.

Cine îşi mai aminteşte astăzi acerba controversă stârnită în jurul omitorineului (*Ornithorhyncus anatinus*) (fig. 15) considerat la început o simplă legendă?! Când primele blănuri sau chiar exemplare împăiate au fost aduse în Anglia (pe la începutul secolului trecut), oamenii de ştiinţă le-au etichetat drept falsuri ieftine: blănuri de cirtiţă, cărora li se lipiseră ciocuri de raţă.

Este adevărat că un animal care prezintă în acelaşi timp caractere reptiliene, aviene şi de mamifer poate deruta orice zoolog luat prin surprindere, dar disputa a con

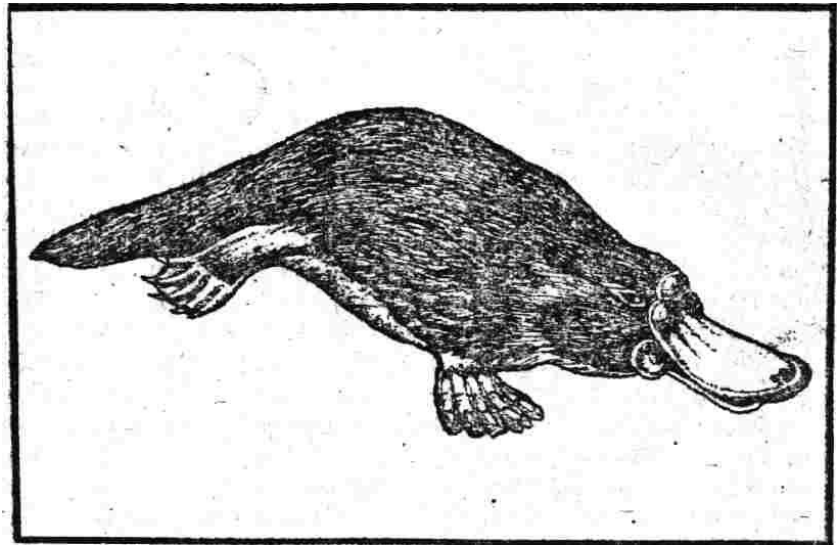

Fig. 15 Ornitorinc (Ornithorhyncus anaiinus)

ţinuat decenii întregi, chiar după ce fuseseră capturaţi câţiva omitorinci vii. De-abia după studiile cercetătorilor moderni s-au putut aduce argumente hotărâtoare pentru clasificarea acestor fiinţe ciudate printre mamifere.

Ce s-ar fi întâmplat dacă, urnynd sfatul unui savant german, naturaliştii australieni ar fi renunţat să mai caute ornitorincui pentru că „un asemenea animal este o imposibilitate* biologică84?!

DRAGONII BLINDAŢI

Cele mai mari şopârle terestre care trăiesc în zilele noastre sunt varanii. Fără să atingă dimensiunile crocodilului cu creste (*Crocodyâus*

porosus – 10 m) sau crocodilului de

Nil (*Crocodyâusniâoticus* – 8 m), varanul gigant *komodoensis*) ajunge uneori la lungimea de 4,2 m. Qr, până şi varanul deşerturilor (*Varanus griseus*), ce nu depăşeşte 1,50 m lungime, stârneşte destulă teamă pentru că obişnuieşte să atace animalele mari. (cai, cămile, măgari) care îl deranjează, sărind şi înfigându-şi adânc dinţii în burta lor. Cu atât mai mult, localnicii din Insula Komodo se feresc de varanii giganţi, care doboară vitele sfâşiindu-le în bucăţi Ku.u înghit prăzile mai mici întregi, datorită maxilarelor dilatabile ca ale şarpelui. Aceste reptile carnivore (constituind cea mai puternică, dar şi cea mai puţin răspândită dintre cele 45 de specii şi subspecii de var ani care trăiesc în Asia de Sud, Africa, Australia şi Oceania) au fost descoperite de europeni abia în 1912, când un aviator a ater rizat forţat în Komodo, insulă situată la est de Jawa. Întorcându-se la Djakarta, el a relatat ziariştilor despre „dragonii" uriaşi care trăiesc pe insulă vinind cerbi, porci, capre sau atacând uneori şi omul. Localnicii îi denumeau pe aceşti monştri *boeaia-darat* sau *biavak*, ceea ce s-ar traduce prin „crocodil de uscat". Desigur, niciun zoolog nu a dat crezare aviatorului olandez, părerea generală fiind că acesta încerca să-şi facă reclamă pentru a strânge fondurile necesare cumpărării unui alt avion.

La scurt timp după aceea însă, P. Uwens, directorul grădinii botanice din oraşul Bogor

(Jawa), a auzit că pe Insula Komodo trăiesc într-adevăr „crocodili” care nu intră în apă, ci vânează numai în savană. Faptul fiind în totală contradicţie cu obiceiurile crocodililor, ce nu atacă decât rareori pe uscat, Uwejis l-a rugat pe prietenul său, Van Stein, rezidentul Insulei Flores (cea mai apropiată de Komodo), să verifice adevărul legendei. Deplasându-se pe Insula Komodo într-o misiune oficială, Van Stein a adunat numeroase informaţii despre aceste animale, cărora li se atribuiau lungimi de 7 – 8 metri, Invulnerabilitate la gloanţele armelor de foc* forţa de a rupe spatele unuiorii cu loviturile cozii etc. Deşi neîncrezător, Van Stein a acceptat totuşi să cumpere o piele de „crocodil de uscat” lungă de 2 m, pe care a trimis-o lui Uwens, în Jawa. Acesta a organizat imediat o expediţie în < Komodo şi, după câteva luni de eforturi supraomeneşti, a reuşit să captureze patru şopârle, dintre care cea mai mare măsura 3 m lungime. (După ei ţi va ani însă, un soldat olandez avea să împuşte un varan de 4 m.) Uwens şi-a dat seama că avea în faţă o specie de varani şi nu de crocodili; el a confirmat, de asemenea, şi adevărul unef părţi a legendei „crocodililor blindaţi”; odată cu înaintarea în vârstă, solzii cenuşii-negricioşi de pe spinarea şi capul varanilor se întăresc datorită unui proceg de osificare a pielii şi pot face să ricoşeze gloanţele de plumb ce nu lovesc animalul perpendicular. Atât Uwens, cât şi celebrul vânător, îmblânzitor şi dresor Otto Sailerlâckson (care a vânat varani

dintr-o specie mai mică, Varanus *salvator*, în Ceylon, pentru John Hagenbeck) au confirmat extraordinara forţă a acestor reptile. În cursul unei vânător i, Sailer-Jackson a încercat să-l ajute pe unul dintre oamenii săi, care prinsese în laţ un varan de 1,80 m lungime. „Am.făcut atunci prostia de neiertat să mă apropii de animal pe la spate; bineînţeles, el a tras concluzia că-i sunt duşman şi trebuie să scape de mine. Mi-a tras deci o lovitură de coadă în ceafă cu atâta putere, încât casca tropicală mi-a căzut pe nas, mi-am pierdut văzul şi auzul şi am căzut în genunchi ameţit (...). Varanul se zbătea cu putere şi doar cu mare greutate au izbutit să-l imobilizeze şase oameni voinici (...), iar mie mi-a vâjâit capul trei zile după formidabila lovitură pe care o primisem" (Otto Sailerlackson: „*Lowen*, *Meine Besten Freunde*", Leipzig 1962).

Varanul de Komodo (fig. 16) are ghearele lungi şi ascuţite, folosindu-le pentru a săpa gropile unde, doarme noaptea sau ajutându-se de ele când îşi sfâşie prăzile mari. Ochii lui, cafenii, întotdeauna larg deschişi, sunt neobişnuiţi pentru o reptilă; are văzul şi auzul foarte dezvoltate şi se inişcă extraordinar de iute pentru dimensiunile sale. Coada, turtită lateral şi foarte lungă, are muşchii atât de puternici, încât poate frânge dintr-o singură lovitură coloana vertebrală a unui om sau grumazul unui cerb. Apare cu atât mai curios faptul că zoologii refuzau să admită capacitatea varanului gigant de a ataca animale mari pe motiv că el îşi înghite prada întreagă şi, oricât şi-ar lărgi

botul sau gâtlejul, nu poate cuprinde animale mai înalte decât cerbii tineri.

În 1981 însă, cercetătorii britanici care încercau să realizeze un film ştiinţific despre viaţa varanilor de Komodo au constatat cu stupoare că de fapt aceşti prădători de temut atacă şi doboară cerbii maturi sau chiar vitele domestice. Unul dintre membrii echipei de filmare povestea unui reporter al revistei „*Scien*”, în anul 1982: „Ne-am apropiat cu inconştienţă de ei fără să luăm în

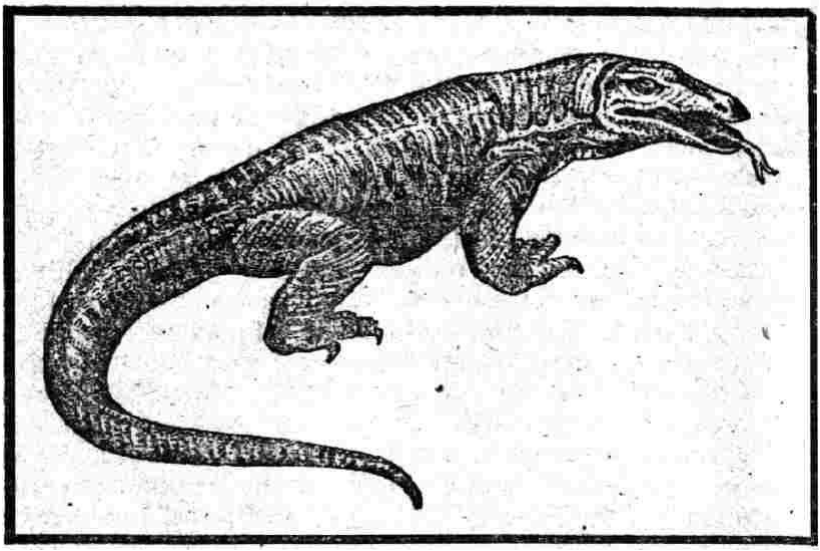

Fig. *16* Varan gigant (Vifmnus seamă avertismentele localnicilor, până când am văzut cu ochii noştri un varan lung de 3,50 ni care dobora cu o singură lovitură de coadă un cerb adult, pentru a-l sfâşia apoi, fără să se simtă câtuşi de puţin intimidat de operatorii care îl filmau de la 30

de metri depărtare.

Var ani giganţi au fost descoperiţi în insulele Komodo, Rintia, Padar, Flores (numai în vest), dar niciun exemplar capturat sau împuşcat până astăzi nu îl depăşeşte pe cel vânat în 1938, care măsoară 4,2 m. Dar Varanii fosili (– mts priscus) ale căror schelete au fost găsite în Australia atingeau nu mai puţin de 8 m lungime! Se consideră că ei au dispărut cu un milion de ani în uftnă.

Ziarele europene şi australiene (printre care şi „*Times*”), citate de Akimuşkin în cartea sa, relatează o serie de întâmplări interesante. Astfel, în 1939, un tren ce străbătea întinderile pustii ale savanelor din statul australian New South Wales a frânat brusc, fiindcă mecanicului i se păruse că şinele erau blocate de un trunchi căzut de-a curmezişul lor. Călătorii şi personalul garniturii au putut vedea atunci un fel de „crocodil1 lung de 7 – 8 m, care aţipise pe şinele de fier şi nu catadicsea să se scoale nici în faţa grătarului de protecţie al locomotivei. Cum reptila nu se clintea, mecanicul a pornit cu toată viteza… înapoi. O dată ajunşi în gara de unde plecaseră, pasagerii s-au dus la poliţie, cerând ca „bestia” să fie împuşcată chiar în ziua aceea. În biroul comandantului forţelor de ordine se aflau din întâmplare şi doi ziarişti, care au făcut tot posibilul ca vestea sa se întindă cu iuţeala fulgerului. La comisariatele de poliţie şi primăriile localităţilor de pe litoralul statului New South Wales au început să sosească sute de plângeri ale fermierilor care susţineau că aşa-zişii

„crocodili de uscat” le decimează turmele. Martorii afirmau că întâlniseră deseori astfel de reptile, dar nu pomeniseră nimănui nimic de teamă să nu fie luaţi în râs.

Fină la urmă, guvernatorul statului a dat ordin trupelor teritoriale şi forţelor de poliţie să efectueze o cercetare pe scară largă, în scopul capturării sau uciderii „crocodililor de câmpie”. După două luni de căutări zadarnice, alarme false şi spectaculoase dinamitări de grote sau muşuroaie mai răsărite, prada „corpului exi Dediţionar” se reducea la „un morman de şerpi şi o şopârlă de 1,5 mi. Faima „crocodilul*!” australian începuse să pălească, deşi despre el scriau acum şi ziarele europene. Până când, în vara lui 1939 au fost descoperite urmele unei reptile uriaşe, ale căror mulaje au fost trimise la Muzeul Naţional Australian din Sidney. Specialiştii muzeului au admis autenticitatea amprentelor, considerând că provin de la un animal asemănător crocodilului. Se preconiza organizarea unor noi expediţii, dar, o lună mai târziu, începea cel de-al doilea război mondial şi nimeni nu s-a mai preocupat de căutarea şopârlelor, fie ele şi gigantice. Pentru prima oară în istoria sa, Australia lupta pentru supravieţuire, debarcarea japoneză profilându-se ameninţătoare la orizont până la bătălia de la Midway (4 – 6 iunie 1942). Aceasta s-a soldat însă cu memorabila victorie americană care avea să marcheze cotitura crucială a războiului din Pacific: începutul

sfârşitului pentru Imperiul Soarelui Răsare, înviorarea speranţelor Australiei şi ale aliaţilor săi...

După război, populaţia statului New South Wales, concentrată în localităţi şi ferme izolate, a avut prea puţin timp pentru a-şi mai aminti de „crocodilul" gigant. Doar din când în când, câte un vânător sau fermier ghinion ist aducea vorba despre şopârlele ce ar colinda nestânjenite câmpiile, înspăimântându-i pe cei care le întâlneau.

În 1979, herpetologul australian Frank Gordon efectua cercetări ştiinţifice în Munţii Noii Anglii din nordul statului New South Wales. Într-o dimineaţă, Land Roverul său era gata să intre într-un „buştean" lung de vreo 6 m, care zăcea prăbuşit între tufişuri. La zgomotul frânelor, „buşteanul" s-a ridicat pe patru picioare puternice de reptilă şi a fugit în pădure cu o viteză uimitoare. Gordon descria animalul ca având un gât lung, cap de şarpe, coadă puternică, turtită lateral şi piele acoperită de solzi mici, foarte compacţi. Rex Gilroy, directorul Muzeului de Istorie Naturală „Mount York" din New South Wales, aprecia că şopârla văzută de herpetolog semăna perfect cu un Varamts *megalonia priscus*, varanul gigant australian considerat dispărut acum un milion de ani şi care atingea dimensiuni duble faţă de varanul din Komodo („OMNI", iulie 1984).

În perioada 1983 – 1984, Gilroy a organizat o

expediţie în munţii unde fusese Frank Gordon, dar a încerca să găseşti cu şapte oameni un animal agil şi iute pe o suprafaţă (împădurită sau acoperită cu ierburi înalte şi total nelocuită) de câteva mii de kmp este ca şi cum ai dori să numeri stelele într-o noapte fără nori. Tot ceea ce au reuşit să descopere specialiştii muzeului au fost câteva zeci de martori de încredere (fermieri, poliţişti, vânători, naturalişti, doctori etc.) care văzuseră şopârle uriaşe şi afirmau că, dacă par a se feri de om, „crocodilii de uscat" atacă în schimb oi sau chiar vite.

Biologul american Alvin Novick (de la Universitatea Yale) a declarat însă (în aprobările entuziaste ale întregii fracţiuni „sceptice".a zoologilor americani) că, şi în condiţiile în care s-ar admite ipotetica existenţă a unei şopârle australiene gigantice, necunoscută încă ştiinţei, ea tiu ar putea fi *Megalonia priscus*, deoarece este puţin probabil ca specia să fi supravieţuit un milion de ani.

Puţin probabil poate, imposibil în niciun caz. După cum se ştie, în Noua Zeelandă trăieşte astăzi unicul reprezentant al ordinului *Rhynchocephalia*; şopârla cu arcadă

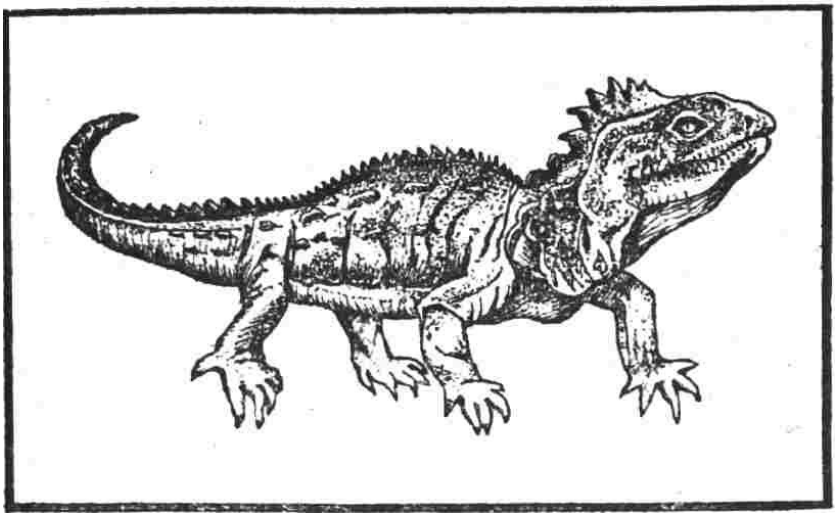

Fig. *17* Şopârlă Hatteria (*punctata*)

(*Haueria punctata*) (fig. 17), cea mai veche şi mai primitivă reptilă care s-a menţinut pe Terra. Apăruţi în mezozoic, strămoşii hatteriei au dispărut acum 135 milioane de ani sau cel puţin aşa s-a crezut din moment ce nu au mai fost găsite fosile de şopârle cu arcade în straturile geologice ulterioare.* Dar hatteriile, animale destul de puţin adaptate luptei pentru existenţă, trăiesc 100 de ani şi nu par serios ameninţate ca specie, deşi supravieţuirea lor contrazice ci te va teorii ştiinţifice general acceptate.

„URSUL" AFRICAN

Secolul al XX-lea ne-a rezervat surprize aproape şocante, punându-ne în faţa a numeroase specii de animale mari (moluşte, peşti, reptile, păsări şi mamifere) total necunoscute în plină eră spaţială... Printre aceste vieţuitoare, despre care

manualele nu pomenesc nimic, se remarcă o ciudăţenie improprie faimei din zona geografică în care trăieşte, contrazicând legile zoogeografiei: „UR-SUL” AFRICAN. Descoperirea lui a constituit o surpriză pentru oamenii de ştiinţă, căci la sud de Sahara nu au trăit niciodată urşi! Doar în Munţii Atlas din Maroc a existat o specie de urşi bruni, dar aceştia veniseră din Europa cu – milioane de ani în urmă, pe vremea când nu erastrimtoarea Gibraltar, şi au pierit odată cu încălzirea climei”, nereuşind să se acomodeze la condiţiile de viaţă din regiunile deşertice şi tropicale…

Acum aproape opt decenii au ajuns în Europa primele veşti despre un urs uriaş numit de băştinaşii de pe/ malul lacului Victoria din vestul Kenyei *Ciniset* şi de europeni *Nandi-bear*. Deşi până acum nu a putut fi capturat niciun exemplar, dovezile despre existenţa acestei specii sunt atât de convingătoare, încât savanţii i-au dat şi o denumire latină: *Ursus bado-kidogo*. Membrii expediţiei engleze *Nandi* au furnizat zoologilor primele date despre acest animal pe care l-au întâlnit într-o împrejurare neobişnuită. Conducătorul expediţiei, Robert Williams, însoţit de alţi doi cercetători, cartografia Platoul Uasin Gishu (din provincia kenyână Nandi) când a fost surprins de un animal asemănător unui urs brun, dar mult mai mare. Avea capul alungit, urechile mici şi spinarea lăsată mult în jos, căci labele anterioare erau mult mai înalte şi mai puternice decât cele posterioare.

— O blană deasă de culoare cenuşiu-cafenie îi acoperea tot corpul. Revenindu-şi din stupoare, naturaliştii s-au întors în tabără, unde vânătorii băştinaşi ce însoţeau expediţia au recunoscut în descrierea englezilor Cinisetul, pe care l-au identificat într-o carte cu fotografii de animale drept… ursul brun.

În 1925 administraţia colonială britanică, exasperată de rapoartele funcţionarilor săi, îl trimitea pe căpitanul Hitchens pentru a verifica zvonurile despre masacrele făcute de un carnasier necunoscut. Vânătorul englez a confirmat autenticitatea rapoartelor, afirmând că satele erau atacate de un prădător nocturn foarte puternic. Spre/ deosebire de lei şi leoparzi, acesta nu sărea palisadele de apărare, ci le spărgea, trecând apoi şi prin gardurile de arbuşti ţepoşi cu grosimea de 2 – 3 m, ce barau trecerea oricărei feline. Hitchens povestea că mişcările fiarei şi toată înfăţişarea ei aminteau izbitor de teribilul urs grizzly, dar urmele Cinisetului erau mult mai mari. „Flecare urmă avea dimensiunile unei lopeţi şi păstra amprentele clare ale unor gheare lungi de 10 – 15 cm I Orice leu ar fi invidiat aceste urme…” Ajungând pe înserat într-un cătun din care animalul răpise cu o noapte înainte o fată de 16 ani „vânătorul le-a propus localnicilor să hăituiască împreună fiara cu torţe aprinse, dar nimeni nu s-a încumetat să» o facă. Ridicându-şi cortul în mijlocul satului, Hitchens s-a culcat „dar spre dimineaţă a fost trezit de lătratul furios al

câinelui său, urmat de răgetul înfiorător al unui animal necunoscut. Ieşind afară cu puşca în mâini, căpitanul englez a mai apucat să vadă o namilă întunecată dispărând printre colibe, în timp ce în faţa-cortului, câinele – un dog danez – zăcea decapitat de o cumplită lovitură de labă... Alergând după fiară, vânătorul s-a pomenit însă în mijlocul mulţimii de oameni înnebuniţi de spaimă, ce fugeau prin sat fără nicio ţintă, împiedicându-l să tragă în animalul care tocmai se strecura printr-o gaură făcută în gardul ţepos, gros de aproape trei metri. În zori, Hitchens a pornit singur în urmărirea Cinisetului, deşi, după cum recunoştea el. Însuşi, nu se simţea la largul său ori de câte ori vreo adiere de vânt mişca desişurile. După câteva ore de mers, căpitanul a văzut că urmele dispăreau. În albia pietroasă a unui râu. În apropiere se aflau rămăşiţele oribil sfâşiate ale fetei răpite. „Pântecele, pieptul şi organele interne îi fuseseră devorate aproape complet, iar picioarele erau străpunse dintr-o parte în alta de muşcătura unor colţi a căror lungime trebuie să fi atins 10 cm. Capul îi rămăsese neatins însă şi groaza din ochii ei larg deschişi m-a urmărit multă vreme...”; avea să declare Hitchens ziarului britanic „Times” (iunie 1929).

În deceniile următoare, Cinisetul a fost văzut de vânători, exploratori, misionari, funcţionari coloniali, jandarmi, militari, doctori sau naturalişti, precum şi de toate triburile din Africa răsăriteană. Scoţienii Bowen şi Anderson au

încercat ani de zile să-l captureze, iar guvernul kenyan a organizat după 1965 numeroase expediţii în acelaşi scop. Toţi martorii confirmă că înălţimea la umeri a acestui animal poate atinge peste doi metri, iar labele şale sunt plantigrade, cu gheare neretractabile ca ale ursului. Cinisetul scalpează adesea oamenii pe care-i atacă, are botul ascuţit, Urechile mici şi nu vede bine la distanţă, dar, spre deosebire de urs, el nu se ridică pe labele din spate şi duce o viaţă nocturnă. Triburile negre care au intrat în contact cu arabii îl denumesc prin cuvântul arab „Duba” (urs).

Naturâliştii susţin însă că ursul african ar trebui să fie mai mic decât cel european, deoarece* conform legii lui Bergmann, animalele din aceeaşi specie ating dimensiunile maxime în ţinuturile nordice. Or, Ginise tul este sensibil maţ puternic decât cea mai mare specie de urs terestru: t/rstta *horribilis* – * ursul grizzly, care ajunge până la 800 kg greutate, 3 – 3,5 metri lungime şi 1,30 – 1,60 m înălţime la umeri când stă în patru labe. Vânătorii Anderson, Roberts şi olandezul Van der Huyte au deşcoperit uneori printre victimele Cinisetului vite, facoceri sau chiar bivoli sălbatici; sfâşiaţi pur şi simplu în bucăţi, performanţă de care n-ar jfi fost capabil nici leul!

Oamenii de ştiinţă consideră că această fiinţă nu pe & te fi decât urmatul giganticului urs 4 e peşteră *spdeleus*) (ft. 18) care maţ trăia încă în paleolitic. Este greu de explicat supravieţuirea

unui astfel de animal în clima tropicală, dar faptul nu e atât de incredibil pe cât pare. După cum arată Igor Akimuşkin, pentru fauna Americii de Sud; urşii sunt tot atât de improprii ca şi pentru cea africană"; Dar în Munţii Cordilieri (pe teritoriile Ecuadorului, Columbiei şi în fiordul Republicii Chile) trăieşte „ursul cu ochelari albi" (*Trenvarctoş omatus*) recent descoperi ţ.animal foarte sperios…

Ar fi poate necesar să ne amintim că mulţi istorici sau călători antici şi medievali (Herodot, Pliniu, Marco Polo, Abul Feda şi Dapper) considerau şti ursul ca făcând parte din fauna africană. Dar urşii nu atacă omul pentru a-l muţea şi nu au labele posterioare scurte, caracteristici, menţionate de toţi cei care afirmă că au văzut Cinisetul. Este oare posibil ca acest animal să nu fie urs ci să facă parte dintr7 o specie nouă, total necunoscută? Recent, Agenţia „*France Press**anunţa că au fost organizate alte două expediţii în Africa răsăriteană, specialiştii sperând să-l poată captura în sfârşit pe Nandi-bear, enigma vie a pădurilor kenyene.

Fig. *18* Urs de peşteră (*Vreus*

Nunda? O umbră în noapte! Se furişează printre arbori, nevăzută şi neauzită: o licărire a ochilor de un verde electric, un salt întunecând strălucirea stelelor, apoi capcana colţilor de fier se închide peste grumazul victimei, ţintuită la pământ de gheare necruţătoare, zbătându-se neputincioasă, în timp ce pisica cenuşie, de mărimea unui cal, o sfâşie într-o linişte înfiorătoare…

În pădurea ecuatorială africană, enigmatică şi fascinantă, plină de pericole, dar şi de frumuseţi greu de uitat; trăieşte *Nunda* – f-elina uriaşă care terorizează satele de pe malurile lacului Tanganyika. Puţini zoologi europeni au auzit de acest animal, dar şi măi puţini sunt dispuşi să admită existenţa lui. Autorităţile coloniale britanice au luat pentru prima oară cunoştinţă” în mod „oficial* despre „fantoma, cenuşie” în vara anului 1920. Astfel, după c-um relatează – Igor Akimuşkin, într-o noapte, un jandarm din corpul colonial de menţinere a ordiniia dispărut. Camaradul venit să-l schimbe din post i-a văzut puşca în piaţa satului şi a dat alariha, dar trupul nefericitului a fost găsit abia dimineaţă, la o mare depărtare de cătun, desfigurat de un carnivor foarte puternic. La început au fost incriminaţi leii, deşi aceştia nu se arătaseră prin împrejurimi de multă vreme. Cineva a observat însă că victima avea pumnul drept strâns spasmodic; deschizându-l cu greutate, ofiţerul britanic ce conducea ancheta a găsit un smoc de păr cenuşiu,

aşa cum nu aveau leii sau leoparzii. În timp ce toată lumea se întreba cine putea fi ciudatul animal care comisese omorul, la post au venit dpi oameni înspăimântaţi care au declarat că, punând la cale un furt, îl urmăriseră pe *ascari* pentru a-i afla traseul de noapte. Deodată, pe când jandarmul traversa piaţa, din spatele unei colibe a sărit o pisică de două, ori mai mare decât un leu adult, rupând gâtul nenorocitului cu o teribilă lovitură de labă, apoi a dispărut în junglă, târând după ea corpul neînsufleţit. Ofiţerul nu a luat în seamă afirmaţiile celor doi – atât de speriaţi încât insistau să fie… închişi pentru a scăpa de Nunda – considerându-i nebuni. În noaptea următoare însă, un al doilea ascariavea să fie literalmente sfâşiat în bucăţi…

— Bilanţul lunilor de vară s-a ridicat la douăzeci de oameni şi aproape o sută de vite ucise de acelaşi răpitor nocturn în satele din regiune. Martorii oculari furnizau relatări consecvente: fiara era o pisică cenuşiu-vărgată, mai înaltă decât o zebră şi mai puternică decât un leu. Capturarea sau uciderea animalului se dovedea imposibilă, pentru că, la groaza superstiţioasă pe care o provoca printre localnici, se adăuga şi un factor de ordin obibotiv: pentru a preveni eventualele tulburări, autorităţile coloniale interziceau triburilor să deţină arme de foc. Doar puţinii jandarmi ai ţinutului aveau puşti, însă comandamentul poliţiei refuza să dea crezare „poveştilor” despre Nunda, afirmând că era fără

îndoială vorba de un leu antropofag ce trebuia să cadă în capcane obişnuite sau să înghită momelile otrăvite. Abia după cea de-a 20-a victimă guvernatorul s-a hotărât să trimită, câteva companii de întărire. A început o amplă acţiune de „curăţare** a junglei; la care au participat sute de militari, jandarmi, vânători localnici şi hăitaşi. Auzind de-premiul oferit pentru capturarea „fantomei centişii: ” – cinci mii – de lire sterline, o sumă considerabilă pentru acei ani – numeroşi vânători europeni au venit să-şi încerce norocul. Dar Nunda nu a putut fi prinsă, căci, deranjată probabil de zarvă, s-a ascuns în junglă, lăsând, satele în pace pentru câtva timp. Peste patru ani, scoţianul Patrick Bowen şi-a instalat tabăra pe malul răsăritean al lacului Tanganyika. După câteva zile, căpetenia unei aşezări din apropiere i-a solicitat ajutorul: Nunda răpise un băiat. Fără să pregete, Bowen şi-a luat Remingtonul şi cartuşiera cu gloanţe blindate, ducându-se în sat. Urmele fiarei l-au făcut să creadă întâi că era vorba de un leu, dar înaintând în junglă şi-a dat seama că amprentele întreceau cu mult cele mai mari urme de felină pe care le văzuse vreodată. După trei ore, vânătorul şi însoţitorul său indigen s-au văzut nevoiţi să se întoarcă în sat, unde căpetenia i-a arătat scoţianului smocurile de păr vărgat rămase pe gardul curţii de unde fusese răpit copilul…

În septembrie 1937, căpitanul William Hitchens scria revistei engleze „*Discovery*”, protestând împotriva unui articol zeflemist despre

„fantoma cenuşie” publicat de o revistă franceză: „Nu există Nunda? Acum câţiva ani eram la Mcinga (un cătun de pe malul răsăritean al lacului Tanganyika), când sătenii mi-au adus pe targă o-călăuză locală, sfâşiată de un animal sălbatic. Omul era un vânător priceput şi îndrăzneţ, care mă însoţise nu o dată în căutarea leilor şi leoparzilor. Când l-am întrebat cine îl schilodise mi-a şoptit: *M*» (o altă denumire a Nundei) (…) Fireşte, este cel mai uşor lucru să spui, că un asemenea animal nu există, dar eu, care am călătorit multă vreme prin ţinuturile terorizate de Nunda şi am dat primul (şi probabil că de cele mai multe ori ultimul – n.a.) ajutor oamenilor mutilaţi de această fiară, nu pot face o asemenea afirmaţie!”

După cel de-al doilea război mondial, rapoartele despre Nunda au început sârapară din nou, ridicând probleme dificile pentru zoologi şi autorităţile locale deopotrivă. Oamenii de ştiinţă consideră însă că animalul nu poate fi o nouă specie de feline, ci mai curând un mutant, un hibrid între feu şi leopard sau… o legendă. Până astăzi nu a fost capturat niciun exemplar din Nunda, dar ultima încercare de anvergură datează din 1949! Şi, de obicei, în cursul unor astfel de vânători „cu ţintă dată” se prinde cu totul altceva…

Între 1978 şi 1980 zvonurile despre masacrele făcute de Ciniset în vestul Kenyei şi recompensa oferită de autorităţi pentru uciderea

fiarjei au atras numeroşi vânători profesionişti din Europa, America de Nord şi Africa. De-abia în 1980 însă, o creatură stranie a fost împuşcată în vreme ce încerca să răpească o tânără care culegea, fructe la marginea junglei. Surpriza sătenilor nu a fost mai mică decât a vânătorilor şi zoologilor: animalul nu era un Ciniset, ci o fiinţă despre care niciun localnic nu auzise vreodată până atunci, şi reprezenta o „imposibilitate" genetică ce continuă să provoace şi astăzi insomnii oamenilor de ştiinţă... Cadavrul aparţinuse unui carnasier suplu, rapid şi foarte puternic, având talia puţin mai mare decât a ghepardului regal – *Acinonyge repp* (fig. 19), descoperit abia Izi... 1924! Trăsăturile feroce aminteau în acelaşi timp

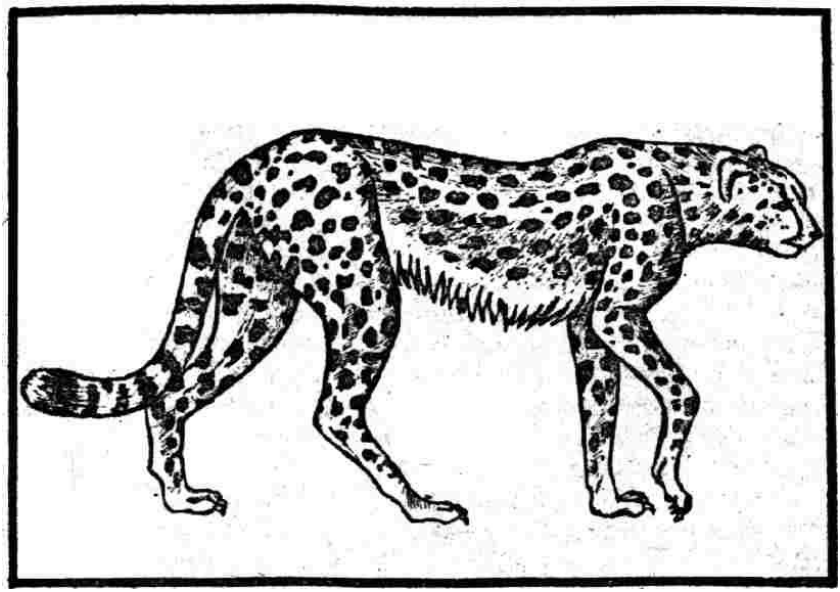

Fig. *1*? Ghepard regal *Rex*)

de feline, lupi şi reptile de mult dispărute, ca *Tyrannosaurus rex*. Ghearele lungi şi încovoiate erau neretractabile, semănând cu ale bufniţei, iar partea posterioară a trunchiului, labele din spate şi coada erau acoperite cu solzi mici, dar aspri, oasele păstrând caractere evident reptiliene. Niciun zoolog nu s-a aventurat să clasifice sau măcar să comenteze ceva despre „animalul ce nu poate să existe şi totuşi a fost împuşcat. Triburile din zonă, vânătorii, exploratorii, autorităţile, specialiştii în fauna africană, toţi erau profund nedumeriţi: „De unde a mai apărut şi fiinţa aceasta imposibilă?!”

Imposibilă… Oricine poate admira astăzi poarta zeiţei Iştar, dezgropată complet de Robert Koldewey dintre ruinele Babilonului în 1902. Printre splendidele basoreliefuri smălţuite care o acoperă – 575 de figuri animaliere în total – se pot vedea bouri (*Bos primigenius*), lei şi… şiruşi (fig. 20). Corpul, gâtul şi coada acestora din urmă sunt acoperite cu solzi, dar membrele nu. Labele anterioare sunt de leu, cele posterioare de condor sau poate iguanodon; gâtul

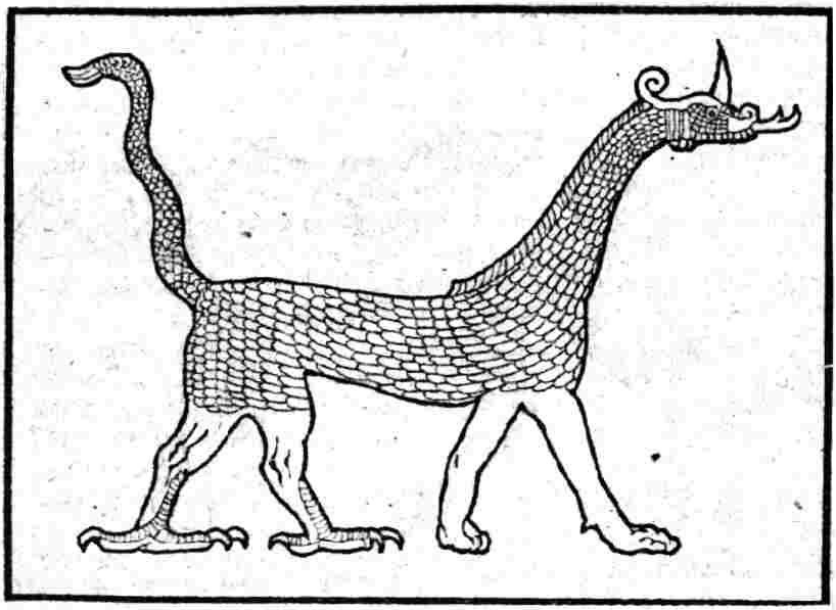

Fig. *20* Siruş babilonian lung prezintă o creastă zimţată şi cu pliuri ca la iguanele de uscat; capul de şarpe are limba despicată şi un.com ascuţit în frunte. Regele Nabucodonosor a poruncit să se graveze la temelia zidurilor porţii Iştar următoarea inscripţie: „Cu rimi (bouri – n.a.) şi şiruşi (şerpi strălucitori – *n.a.*) am împodobit zidurile (...) pentru ca toată lumea să-i vadă şi să se minuneze”. Într-adevăr, toată lumea s-a minunat! Dar prea puţini specialişti – printre care Robert Koldewey, Wilhelm Bolsche, Willy Lay şi Igor Akimuşkin – au atras atenţia asupra faptului că aceste fiinţe seamănă cu unele specii de dinozaurieni dispăruţi, primul care a făcut-o în scris fiind Wilhelm Bolsche în” (Franckhsche Verlagshandlung, Stuttgart, 1929). Majoritatea

zoologilor n-au vrut să ia în serios o asemenea ipoteză, până când, în 1980, a fost împuşcată ruda kenyană a legendarilor şiruşi babilonieni. Faptul este normal până la un punct, căci zoologia şi paleontologia nu pot opera decât cu dovezi palpabile atunci când e vorba de clasificarea şi descrierea unor fiinţe vii, respectiv a unor fosile.

Dar de aici şi până la afirmaţia că natura nu ne mai poate rezerva surprize este o cale lungă, după cum demonstrează cele de mai jos.

În vara lui 1931 au fost descoperite, într-o mină situată la 60 km S-V de Managua (Nicaragua), 13 vertebre ale unui animal preistoric necunoscut. Cea mai mare dintre ele cântărea 20 kg, ceea ce duce la concluzia că fiinţa cu o asemenea coloană vertebrală trebuie să fi avut un schelet şi ţi masă musculară cu totul ieşite din comun. Specialiştii au calculat că animalul (probabil terestru) avea 20 m lungime şi aproximativ 20 tone greutate!

La 22 martie 1932 Fundaţia Naţională de Ştiinţe din S.U.A. a anunţat, în cadrul unei conferinţe de presă, că *o* expediţie americană a descoperit în Antarctica numeroase schelete ale unor vieţuitoare necunoscute. Printre ele, oseminte de pinguini giganţi, de plesiozaur (aparţinând unei specii noi), precum şi de şopârlă acvatică uriaşă (necatalogată încă). Au fost găsite şi oase aparţinând unor spetii de mamifere marsupiale vechi de 40 milioane de ani. Această ultimă descoperire, opina conducătorul expediţiei,

profesorul William Zinmeister (de la Universitatea de Stat din Ohio), ar putea fi o dovadă importantă în sprijinul ipotezei că, în cretacicul târziu şi în terţiarul timpuriu, Antarctica era unită cu America de Sud şi a servit ca punte pentru migrarea unor animale, de acolo spre Australia…

MONŞTRII APELOR

Prima reacţie a majorităţii oamenilor în faţa unei descoperiri atât de neobişnuite incit refuză să se integreze în imaginea pe care o au despre „normali ta te poate fi perfect caracterizată de o întâmplare amuzantă petrecută în timpul expediţiei „Kon Tiki” (28 aprilie-7 august 1947). După cum se ştie, scopul acestei călătorii cu pluta din lemn de balsa de-a curmezişul Oceanului Pacific a fost verificarea în practică a ipotezei privind migraţia poporului viracochas din America de Sud în Polinezia. Riscându-şi viaţa pe o plută mult mai mică decât

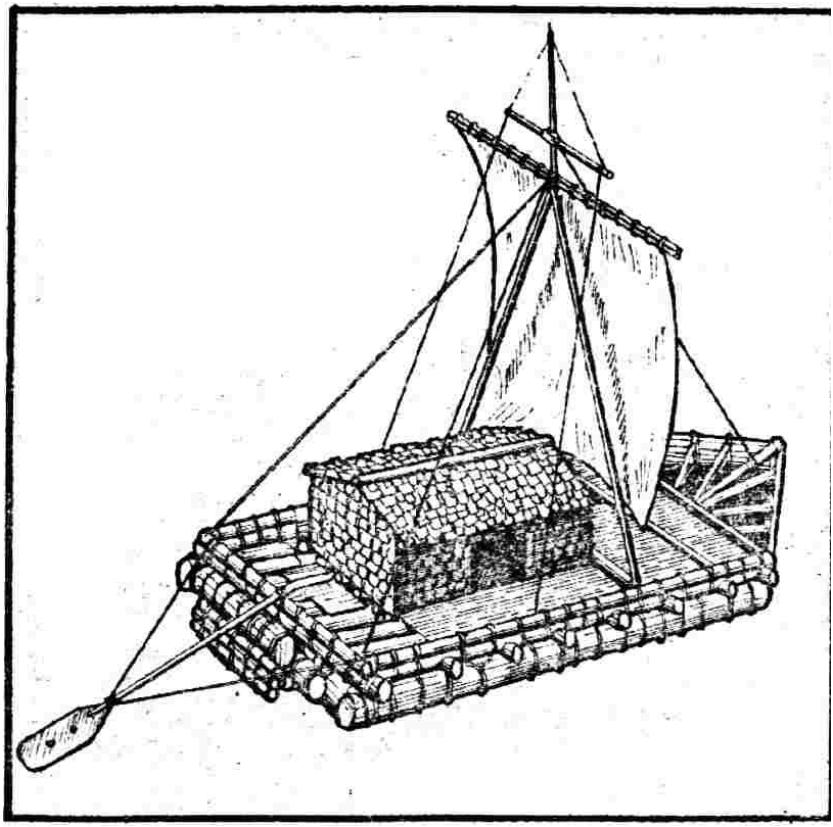

Fig. *21* Pluta expediţiei *Tiki* cele folosite de viracochas („Kon JTiki”, fig. 21, era construită din 9 buşteni, dintre care cel mai lung avea 14 m), cei şase îndrăzneţi (norvegienii Thor Heyerdahl, Knut Haugland, Erik Hesselberg, Torstein Haaby, Herman Watzinger şi suedezul Bengt Danielsson) au reuşit să zdruncine teoriile izolaţioniste conservatoare, după tare vechile populaţii s-au dezvoltat fiecare separat, neexistând legături nici măcar între regiuni relativ apropiate, cu atât mai puţin între continente.

Rezultatele expediţiei „Kon TikiM şi observaţiile făcute în cursul celor 101 zile de navigaţie s-au dovedit de o importanţă deosebită* pentru multe* domenii ale ştiinţei, de la antropologie şi etnologic, până la ihtiologie, oceanografie şi meteorologie. Echipajul unei plute primitive, aflată în mijlocul oceanului, trebuie să se aştepte la orice şi nimeni nu se mira când peştii zburători săreau din apă, nimerind întâmplător chiar în tigaia unde bucătarul prepara-masa pe punte. Torstein Baaby, unul dintre membrii ejtjxidiţiei, care dormea cu capul în dreptul uşii, lipit de perete, a constatat într-o dimineaţă că împărţise culcuşul cu o sardea mare. Raaby (fost paraşutist în Royal Air Force – Batalionul Norvegian de Commando) a luat peştele de coadă, spunându-i că toate sardelele se bucură de întreaga lui simpatie, dar, date fiind împrejurările, se vede nevoit s-o prăjească la micul dejun. Câteva nopţi mai târziu însă, la nici două săptămâni de când părăsiseră coasta peruviană, s-a întâmplat ceva care l-a făcut să abandoneze locul de lângă uşă, mutându-se în cel mai sigur colţ al cabinei: compartimentul aparatelor de radiotelegrafie. Iată cum povesteşte Thor Heyerdahl incidentul: „Cerul era negru şi de nepătruns. Torstein aşezase lampa de parafină lângă cap, astfel ca străjile de noapte, care intrau şi ieşeau trecând peste el, să vadă pe unde calcă. Pe la ora patru dimineaţa fu trezit de ceva umed şi rece care-l plesnise peste urechi, răsturnând şi lampa. Gândindu-se că era un peşte

zburător, căută să scape de el pe întuneric, aruncându-l afară. Însă mâna sa a atins ceva lung şi umed care se zvârcolca ca un şarpe. Sărind ca ars începu să bijbâie după lampă, dar între timp musafirul invizibil nimeri peste Herman care se sculă, trezindu-mă şi pe mine. Îmi închipuiam că este o caracatiţă, căci ele umblau noaptea prin acele ape. În sfârşit, lampa a fost aprinsă şi l-am văzut pe Herman ţinând triumfător în mâini un peşte subţire, lung de peste un metru, cu ochii foarte mari şi negri. Se zbătea furios, căscându-şi botul lung, cu fălci feroce garnisite cu dinţi lungi şi ascuţiţi ca nişte pumnale. (Mai târziu am văzut că dinţii se puteau apleca spre cerul gurii pentru a face loc prăzii.) Pielea peştelui-şarpe era subţire, albastră-violet pe spate, albastră ca oţelul pe burtă şi se desprindea în fâşii dacă o apucam prea strâns.

Până la urmă, zgomotul l-a trezit şi pe Bengt; i-am băgat peştele şi lampa sub nas. S-a holbat somnoros din sacul său de dormit şi, după câteva clipe, a rostit solemn;

— Nu, asemenea peşte nu există!

Apoi s-a întors liniştit pe partea cealaltă, adormind din nou”. (Thor Heyerdahl „The *Tiki Expedition*, London, 1954).

Aceasta era replica unei persoane trezite brusc din somn, dar nu diferea prea mult de cea a majorităţii zoologilor la auzul unei asemenea „poveşti”. Căci, deşi scheletul unui peşte din această specie (*Gempylus*) fusese găsit cu ani în

urmă în insulele Galapagos, mulţi naturalişti se arătaseră sceptici, afirmând că fără îndoială fusese vorba de un exemplar bolnav sau cu o malformaţie congenitală. Cei şase navigatori de la bordul plutei „Kon Tiki" erau primii care vedeau o „scrumbie-şarpe" vie.

O săptămână mai târziu, Thor Heyerdahl îşi făcea cartul de dimineaţă când, pe la orele patru, funia de care se legase pentru cazul când ar fi căzut peste bord a fost smucită pe neaşteptate atât de puternic, încât norvegianul şi-a pierdut echilibrul. Înfuriat de ceea ce luase drept o glumă proastă, Heyerdahl s-a întors luminând pluta cu lampa de parafină: în spatele lui nu se afla nimeni. Deodată, funia a fost zgâlţâită din nou şi norvegianul a văzut ceva strălucitor zvârcolindu-se pe punte. O altă „scrumbie-şarpe" (mai mare ca prima) îşi înfipsese atât de puternic colţii în funie, încât vreo câţiva s-au rupt când i-au fost descleştate fălcile.

Se lămurea astfel cauza pentru care naturaliştii nu putuseră prinde vreodată un *Gempylus* (fig. 22). Prădător nocturn şi animal de mare adâncime (după cum o arătau atât obiceiurile, cât şi forma sau culoarea corpului), peştele-şarpe ieşea foarte rar la suprafaţă, pentru a vina în nopţile întunecoase. Atras de culoarea albă, ca toţi peştii abisali, observase lumina lămpii, proiectându-se pe frânghia rotundă şi sărise pe bord muşcând cu furie „prada". Astfel, printr-o simplă întâmplare, ihtiologii intrau în

posesia a doua exemplare dintr-un animal cvasilegendar…

Membrii expediţiei „Kon Tiki” au observat destui monştri marini, unii cunoscuţi ştiinţei, dar foarte rari (ca rechinul-balenă), alţii, pe care niciun cercetător n-a putut să-i identifice. Iată câteva fragmente din jurnalul de bord: „Ne speriam câteodată noaptea, când apăreau lângă plută doi ochi rotunzi ţâşnind din apă şi aţintind asupra noastră

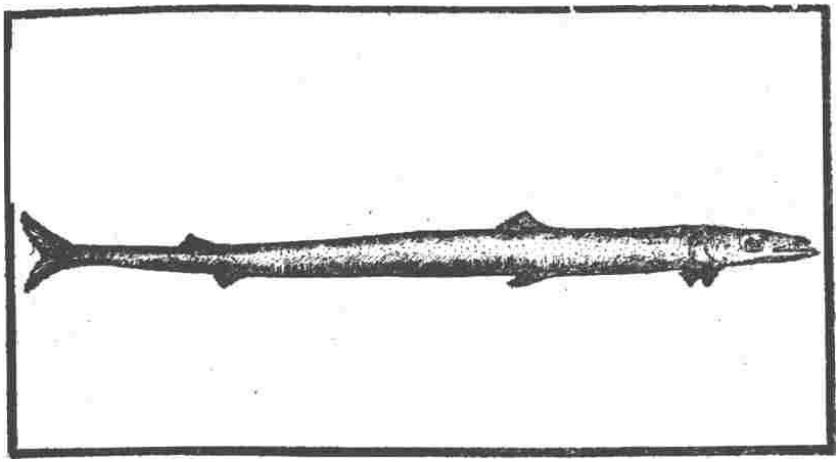

Fig. *22* Scrumbâe-şarpe o privire hipnotică; poate era chiar Bătrânul din Mare. (Supranumit şi „Călugărul din Mare”, acest personaj legendar constituia teroarea vikingilor. Se spunea despre el că ar fi decâteva ori mai mare decât un om, ar avea mai multe braţe, un cap triunghiular, ochi imenşi şi o forţă colosală de care se folosea pentru a trage la fund corăbiile. După descrierea ce

revine constant în toate sapa-urile scandinave, pare să fi fost vorba de un calmar gigant – *n.a.*). De multe ori, când marea era calmă, apa neagră din jurul plutei se umplea brusc de capete rotunde cu diametrul de peste un metru, ce rămâneau nemişcate şi ne fixau cu ochi mari, arzători, în alte nopţi vedeam în adâncul apelor globuri de lumină cu un diametru de peste un metru, scânteind din timp în timp ca nişte lămpi electrice aprinse pentru o clipă (...). Într-o noapte noroasă (22 mai 1947 – *n.a.*), pe la ora 2 a.m., când cu greu deosebeai marea de cerul negru, omul de la cârmă observă în apă o lumină slabă ce lua încet forma urnii animal corpolent. Nu se putea spune dacă strălucea planctonul de pe trupul lui sau monstrul însuşi avea pielea fosforescentă, dar lucirea aceea din adâncuri dădea fiinţei fantomatice un contur nesigur şi schimbător. Uneori părea rotundă, alteori ovală sau tiiunghiulară şi câteodată se rupea în două părţi care înotau independent una de alta pe sub plută. Până la urmă numărul stafiilor luminate s-a fixat la trei; se plimbau în jurul nostru în cercuri mici. Erau adevăraţi monştri, căci numai părţile vizibile atingeau peste nouă metri lungime. Dansul lor de strigoi a ţinut ore întregi, însoţindu-ne în drumul nostru. Tăcuţi şi misterioşi, păstrau o adâncime mare sub tribord unde era lumina plutei (o lampă cu parafină – *n.a.*), dar când treceau la babord se ridicau destul de mult. Nu erau balene, deoarece nu ieşeau la suprafaţă să respire (...). Odată cu zorile s-au

scufundat în adâncuri”.

Ce puteau fi cei trei monştri marini? În niciun caz calmari uriaşi sau rechini-balene (*Selache* de oarece aceste animale sunt solitare şi nu fac manevre de felul celor observate de norvegieni. Nu semănau nici cu torpilele gigant (*Torpedinidac*) sau rechinii-vulturi (*Dicerobatis*), fiindcă aceste fiinţe au un corp plat, aproape rombic, trăiesc izolat şi se deplasează folosindu-şi înotătoarele pectorale asemeni unor aripi, fapt care ar fi fost uşor sesizabil prin variaţia formei luminescente de sub apă.

De altfel, în luna mai, pluta a trecut de câteva ori peste siluete întunecate, cu suprafeţe de câţiva metri pătraţi, stând nemişcate sub apă. Era probabil uriaşa torpilă, cea cu faimă atât de cumplităw, scria Heyerdahl, dar se înşela, fiindcă torpilele ajung foarte rar la asemenea dimensiuni. Era vorba mal curând de un rechin-vultur (fig. 23) ce atinge mărimi aproape incredibile. Un exemplar omorât acum câteva decenii în golful New York-ului avea greutatea de peste 5 tone, lungimea de 6 metri, lăţimea dintre vârfurile înotătoarelor pectorale de 6 metri, iar puiul gătit în uter măsura 1,5 metri lungime!

Este aproape sigur faptul că pe Terra, în ocean ca şi pe uscat, mai pot exista specii despre care nu ştim nimic. Zoologul belgian Bernard Heuvelmans scria: „În imensitatea de apă a Terrei, orie» poate fi posibil”. Se înşela oare? În vara anului 1849 căpitanul de marină Hope a văzut

într-o zi cu cer senin, când oceanul era deosebit de limpede, un animal uriaş ţărându-se pe fundul nisipos al golfului Californiei. Ciudata creatură semăna cu un cro

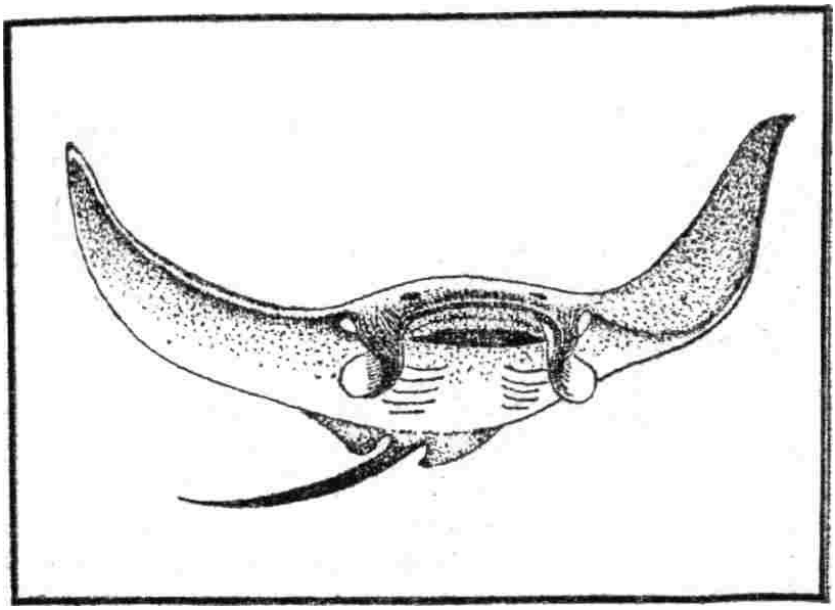

Fig. *23* Rechin-vultur

codii, dar avea un gât lung şi labe înotătoare în formă de lopată în locul labelor obişnuite la reptile. Capul era triunghiular, cu fălci lungi şi puternice, labele anterioare erau mai lungi decât cele posterioare, iar coada lungă şi groasă. După un timp, animalul a pornit să înoate în felul broaştei ţestoase, adică lopătând pe laterală. Relatarea căpitanului Hope (publicată de ziarul „Times” în iunie 1850) este extrem de interesantă, el fiind primul om care a reuşit să vadă în

întregime un... crocodil de mare*”. Zoologii au afirmat că era vorba probabil de o broască ţestoasă uriaşă, a cărei siluetă se vedea deformată (alungită) sub apă. Dar este posibil ca un marinar experimentat să nu poată deosebi o carapace osoasă de pielea obişnuită? Ce broască ţestoasă cunoscută pe Terra are fălci lungi şi coadă de crocodil?

Un animal asemănător a fost „vânat” printr-o întâmplare de submarinul german U-28 (fig. 24) în primul război mondial. Iată ce consemna căpitanul Forstner în jurnalul de bord: „La 30 iulie 1915, submarinul nostru U-28

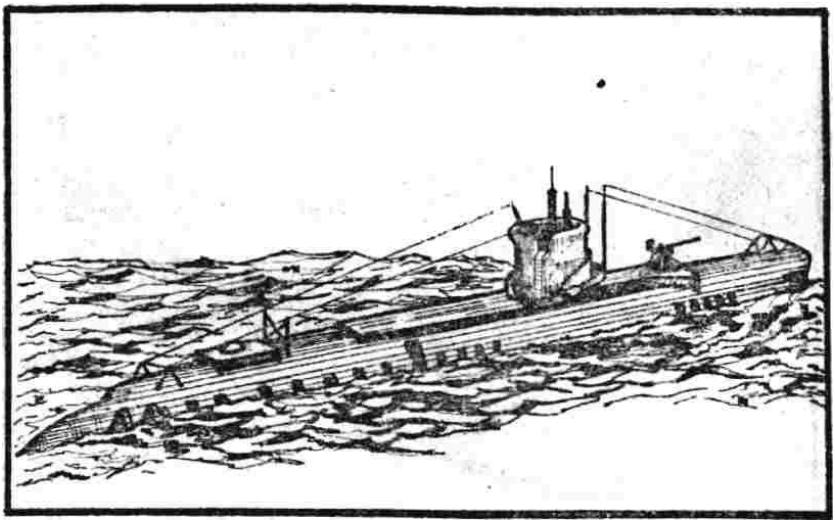

Fig. *24* Submarinul german 17 – 28

a torpilat în Atlanticul de Nord vaporul britanic *Iberia*. Vasul, lung de circa 130 m, s-a dus repede la fund, cu pupa înainte. Adâncimea

atingea în acele locuri câteva mii de metri. La 25 de secunde după scufundare nava a explodat la o adâncime pe care am apreciat-o la aproximativ 1.000 m. Puţin după aceea, din valuri a ţâşnit o coloană de apă con, mând sfărâmăturile vaporului şi, printre ele, un animal marin uriaş.

U-28 staţiona la suprafaţă şi pe puntea de comandă eram şase oameni: eu, doi dintre ofiţerii de gardă, şeful mecanicilor, secundul şi timonierul. Am privit uluiţi ciudăţenia, dar n-am avut timp să o fotografiem, căci, după 10 – 15 secunde a căzut înapoi, făcându-se nevăzută sub apă. Animalul, lung de peste 20 m, semăna cu un crocodil gigantic, având patru labe înotătoare puternice şi un cap lung ascuţit" („*Der Kriegzur See 1914* – 1928", Berlin, Kriegsmarine Archiv., Mittler, 1928).

Un crocodil în Atlanticul de Nord? Având asemenea dimensiuni? „Un astfel de animal nu există", a fost verdictul zoologilor. „Fusese desigur un rechin mare, un peşte-spadă sau poate o orcă (balena ucigaşă – n.c.j", au explicat binevoitori naturaliştii germani. „Îmbătat de victorie, echipajul a avut halucinaţii", au adăugat acid zoologii americani.

Nici tina dintre ipoteze nu rezistă însă în faţa unei analize logice:

a) Cine a văzut o fotografie de rechin albastru, peştespadă sau orcă poate spune orice despre aceste animale, dar nu că seamănă cu un crocodil.

b) o halucinaţie colectivă este ultimul lucru de care poate fi suspectat echipajul unui submarin ce nu ar supravieţui în niciun caz primului fenomen de acest gen; Submersibilele sunt nave pretenţioase şi sensibile: orice manevră greşită le poate distruge cu o iuţeală fatală pentru cei de la bord şi niciun om serios nu poate admite viziunea unui submarin condus de nişte ofiţeri cărora li se năzare mereu câte un crocodil sau un şarpe marin.

c) în sfârşit, este puţin probabil ca un căpitan din Kriegsmarine să fi scris o minciună sfruntată în jurnalul de bord al navei sale, dacă nu voia să ajungă într-un batalion de marş unde avea toate şansele să înceteze de a mai exista după o săptămână de front. De altfel, fără pedanta minuţiozitate germană, este mai mult ca sigur că incidentul ar fi fost trecut sub tăcere.

Dar atunci CE erau oare cei doi monştri zăriţi în 1849 şi 1915?

Acum aproape 160 milioane de ani, în mezozoic trăiau în oceanele planetei uriaşii tylozauri (*Tylosaurus*) (fig. 25). Semănau cu crocodilii obişnuiţi, dar atingeau 1020 m lungime, aveau labe înotătoare ca ale broaştei ţestoase, iar de-a lungul şirei spinării, până în vârful cozii, se întindea o creastă dinţată ca a tritonului. Colecţia de colţi de pe fălcile lor ar face crocodilul cu creste (cel mai mare de pe Terra) să apară prin comparaţie ca un biet pui lipsit de apărare.

Ar fi posibil ca această specie sau una asemănătoare să supravieţuiască până astăzi în

adâncurile oceanului? Desigur, faptul este neobişnuit, dar nu improbabil.

Povestea faimoşilor coelacanţi (*Latimeria* (fig. 26) consideraţi dispăruţi acum 70 milioane de ani şi „redescoperiţi" în 1938 este prea cunoscută pentru a mai insista asupra ei. Până astăzi au fost pescuiţi sau capturaţi

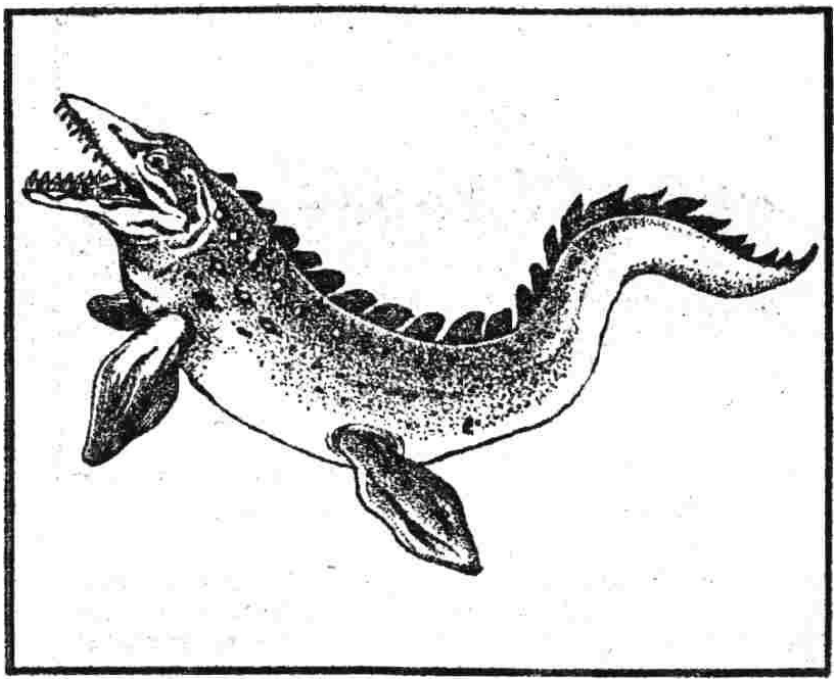

Fig. *25Tylosaurus* (reconstituire)

vii aproape 50 de coelacanţi, după ce între 1938 şi 1954 majoritatea oamenilor de ştiinţă refulaseră să admită ca veridică descoperirea ihtiologului J.L.B. Smith şi a etnografei Courtenay-Latimer. De altfel, au existat zoologi care nu au

fost dispuşi să se deplaseze nici măcar pentru a vedea primele exemplare de coelacanţi prinşi în 1954, afimund că, în mod sigur, era vorba de o farsă…

Tocmai datorită inerţiei în acceptarea noului, dar şi necesităţii studiului lipsit de prejudecăţi al fiinţelor şi fenomenelor încă necunoscute din biosfera terestră, în ianuarie 1982 a fost înfiinţată, după o dezbatere aprinsă la Smithsonian's Naţional Museum of Natural History (Washington D.C. – S.U.A.), Societatea Internaţională de Criptozoologie (International Society of Cryptozoology), ai cărei membri (exploratori şi oameni de ştiinţă cunoscuţi) îşi propuneau studiul exemplarelor neobişnuite şi

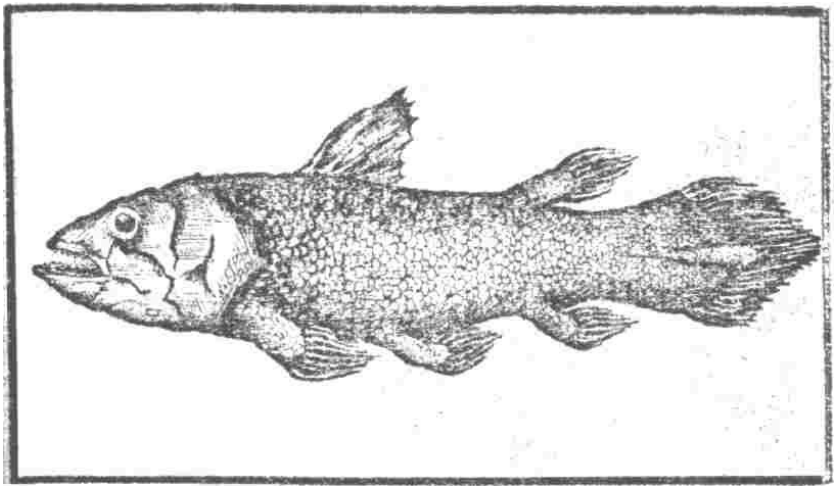

Fig. 26 Coelacant (Latimeria chalumnae)

necatalogate ale faunei, de la „Omul Yeti" până la „Şarpele de Mare". O iniţiativă binevenită

pentru că, până acum, încercările organizate de căutare a fiinţelor stranii au fost finanţate de proprietarii de circuri sau firmele de comerţ cu animale şi, din nefericire, vremea lui Hagenbeck (explorator renumit, fondatorul primei grădini zoologice modeme, cea din Hamburg şi al celei mai mari firme de comerţ cu animale care a fiinţat la începutul secolului nostru şi singura ce a păstrat o cumpănă rezonabilă între profit, pe de o parte, şi grija de a nu perturba echilibrul ecologic, pe de alta) a apus de mult. Astăzi, dacă ar fi capturat un şarpe de mare sau un dinozaur african, în mod sigur ei şi-ar petrece restul zilelor la circ (constituind interludiul unui spectacol „Far West”) sau făcând reclamă unei firme de băuturi răcoritoare…

ŞARPELE DE MARE x

Vechii navigatori, fie ei fenicieni, greci, vikingi, arabi, genovezi, veneţieni, portughezi, spanioli, olandezi, francezi ori englezi, credeau cu tărie că vinovaţi de naufragiile sau dispariţiile corăbiilor ce traversau mările şi oceanele lumii erau uriaşii monştri din adâncuri: calmarul gigant, rechinul-vultur, rechinul-balenă, caşalotul şi, desigur, şarpele de mare.

Există o întreagă familie, de şerpi veninoşi proteroglifi(*Hydrophiidac*) care trăiesc aproape exclusiv în Lumea Tăcerii. Structura corpului lor este perfect adaptată acestui mod de viaţă, coada fiind turtită lateral, plăcile ventrale lipsind de obicei, iar deplasarea asigurându-se prin ondulare

laterală sau verticală, cu capul afară din apă şi botul în permanenţă închis. Aria/de răspândire a acestor reptile o reprezintă regiunea mărilor tropicale, mai precis Oceanul Indian şi Pacificul de Vest (între 30° longitudine estică şi 150° longitudine vestică). Cele mai cunoscute genuri sunt *Hydrophis*, *Laticauda* şi toţi şerpi veninoşi cu lungimi de 30 – 150 cm (atingând foarte rar 200 cm), care se hrănesc cu cefalopode sau peşti mici.

Gigantul şerpilor de apă rămâne faimosul anaconda(*Eunectes murinus*), ce poate fi întâlnit însă numai în

America Centrală şi regiunea tropicală a Americii de Sud, în albiile marilor fluvii din zonă. Alături de unii şerpi de uscat din familia *Pythonidae* (*Python bivittatus* sau *Python reticulatus*), ce ating uneori 10 – 12 m lungime, anaconda, ajungând în mod excepţional la 12 – 14 m, este considerat cel mai mare şarpe cunoscut pe Terra.

Dar, încă din timpuri străvechi, marinarii au afirmat că în imensitatea Continentului Albastru ar trăi şerpi de asemenea dimensiuni, încât depăşesc orice specie ştiută, martorii oculari atribipndu-le lungimi de 20 – f200 m (mai des, 20 – 60 m).

În „*Istoria popoarelor nordic*” (apărută în 1555), cronicarul suedez Olaus Magnus consemnă: „Toţi cei care navighează de-a lungul ţărmurilor Norvegiei, pescuiesc sau fac negoţ în fiorduri se întrec în a povesti despre un şarpe

marin neobişnuit de mare, lung de 200 picioare (60 în – *n.a.*) şi gros de 20 picioare (6 în – *n.a.*) ce trăieşte printre stâncile şi în grotele din apropiere de Bergen. El se iveşte la suprafaţă doar în nopţile călduroase de vară şi numai pe vreme bună; se hrăneşte cu viţei, miei şi capre (răpiţi de pe mal – n.a.) sau porneşte pe mare la vânătoare de caracatiţe, homari şi crabi de toate felurile. Coama lui măsoară vreo două picioare (0,60 în – n. Şi atârnă în jos de pe grumas-i solzii îi sunt ascuţiţi, de culoare întunecată, iar ochii mari, scăpărători. Atacă bărcile de pescuit şi îi apucă pe oamenii dinăuntru, ridicându-se mult deasupra apei şi încolăcind vasele.

Asemenea descrieri lăsaseră şi vikingii, marinarii arabi, hanseatici, portughezi ori spanioli, iar înaintea lor, grecii, fenicienii sau romanii. Despre şerpii marini uriaşi au lăsat preţioase consemnări şi poetul latin Virgiliu, şi povestitorul arab Buzurg ibn-şa miar.

În secolul al XVI-lea, modicul elveţian Konrad Gesner a scris în lucrarea *„Historia animalium”* (*„Istoria animalelor”*, cinci volume, apărute între 1551 şi 1558 la Zürich) despre şerpii de mare, iar ulterior a ilustrat relatările lui Olaus Magnus, desenând un fantezist şarpe cu cap de ştiucă şi corpul de zece ori mai lung decât corabia în jurul căreia se încolăcise (fig. 27).

La 6 iulie 1734, exploratorul scandinav Egede a observat în largul coastelor groenlandeze un monstru serpenti

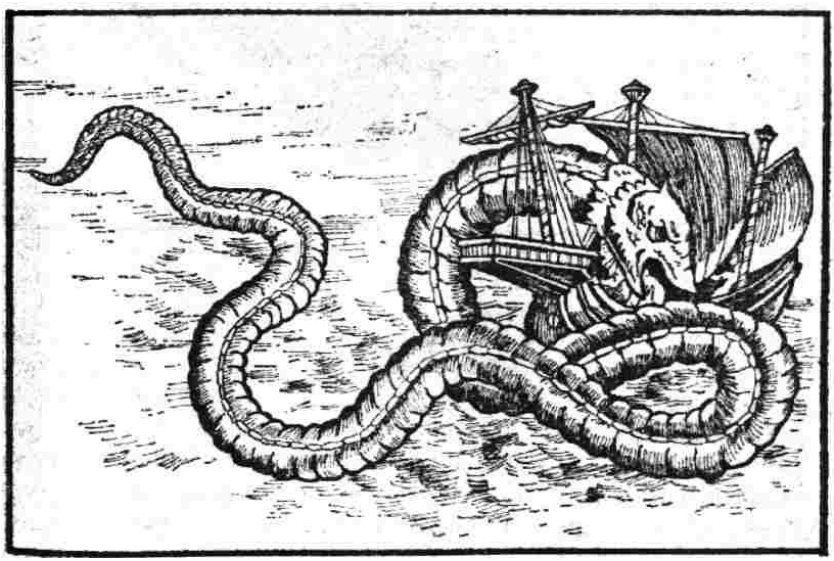

Fig. *27* „Şarpele de mare* (după Konrad Gesneri form al cărui corp era de cel puţin trei ori mai lung decât carena vasului pe care se afla.

Două decenii mai târziu, cunoscutul istoric şi naturalist norvegian Erik Pontoppidan (membru al Academiei Regale de Ştiinţe din Copenhaga) scria în *„Istoria naturală a Norvegiei*[1]*”* (publicată în 1753): „A le pune pescarilor şi corâbierilor norvegieni întrebarea dacă există şerpi de mare gigantici ar fi cam acelaşi lucru cu a-i întreba dacă

1 Intre secolele al VIII-lea şi al XVII-lea, teama de şerpii marini uriaşi era generală şi nu rareori justificată, căci animalele acvatice de mari dimensiuni (caşaloţii şi calmarii) prezentau un pericol real pentru corăbiile cu pînze, ce aveau în general deplasamente de 100-300 tone. Măsurile de precauţie mergeau de la dotarea navelor franceze cu tunuri purtind nume adecvate („Omorâtorul de şerpi”, „Spaima dragonilor') pînă la încărcarea unor mari provizii de „zeamă de castor” pe vasele canadiene.

în ocean trăiesc ţipari sau scrumbii 1 (fig. 28).

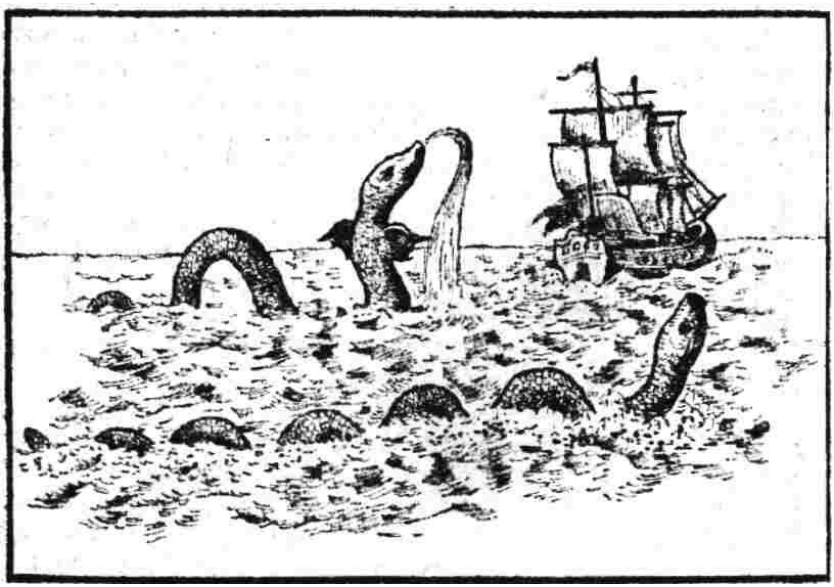

Fig. *28* „Şarpele de mare” (după Coupin)

Pescarii din Terra Nova sunt şi astăzi convinşi că niciun şarpe de mare nu poate suporta mirosul respectivei „licori” (ceea ce, de altfel, este Valabil pentru orice fiinţa vie ce ar avea ghinionul să se prea mult de butoiul unde se află depozitată aceasta).

În august 1817 un şarpe de mare a fost văzut de câteva sute de persoane (marinari, pescari, negustori, paznici de coastă, trecători) de-a lungul litoralului atlantic american şi canadian, de la Capul Ilatteras (statul North Carolina – S.U.A.) până la coastele Insulei Terra Nova (Canada). Cele mai numeroase observaţii proveneau din zona

golfului Massachusetts (Cape Ann), împrejurimile oraşului Gloucester şi Terra Nova. Potrivit afirmaţiilor martorilor, animalul măsura 90 de picioare lungime (27 m), înota ondulându-se vertical, căci deasupra apei „se zăreau un şir de ciudate cocoaşe mişcătoare*” (probabil inelele corpului său îndoit), „era acoperit cu solzi negricioşi” şi „avea un cap ca al şerpilor cu clopoţei, dar de mărimea unui craniu de cal”, iar viteza sa de deplasare a fost estimată la 30 noduri (datele fiind consemnate de „Linné” Boston Society of Naturalists, după cum scria Charles Berlitz, în „*The Bermuda* Triangle Panther Books, Grenada Publ. Ltd., 1975).

Asociaţia Linné din Boston (S.U.A.) a desemnat un comitet ştiinţific special pentru a se ocupa de această problemă şi se poate spune că investigaţiile au fost amănunţite şi serioase. Erau consemnate doar relatările *martorilor oculari*, iar declaraţiile se făceau la tribunal sub prestare de jurământ şi numai în scris. În plus, martorii răspundeau obligatoriu, tot în scris, unui chestionar de 25 întrebări alese nu numai pentru a se preciza dar împrejurările în care fusese observat animalul, dar şi pentru a verifica credibilitatea celor ce făceau depoziţiile.

Între 1818 şi 1848, nu mai puţin de 82 nave au întâlnit şerpi gigantici pe diverse mări şi oceane ale globului, incidentele fiind consemnate în jurnalele de bord ale vaselor respective. În luna mai 1833, scria Akimuşkin, câţiva ofiţeri de

marină canadieni au ieşit la pescuit pe un mic iaht în largul portului Halifax (Nova Scoţia – provincia Québec – Canada). Deodată, atenţia le-a fost atrasă de un grup de delfini ce săreau în toate părţile din apă de parcă ar fi fost ameninţaţi de o mare primejdie. „Atunci, la o distanţă de 150 – 200 iarzi depărtare de iaht (137,1 – 182,8 în – n.a.), am văzut capul şi gâtul unui animal marin ce semăna cu un şarpe. Copiii, înălţat deasupra undelor, se avânta mult înainte, retrăgându-se apoi, în timp ce corpul se ridică şi se scufunda alternativ deasupra şi sub apă. Ciudata creatură a trecut repede pe lângă noi (iahtul naviga cu o viteză de cinci noduri) lăsând în urmă valuri. De la locul unde începeau acestea până la capul animalului erau nu mai puţin de 80 picioare (24 în – *n.a.*). Am privit creatura în tăcere timp de o jumătate de minut. Nu exista nicio îndoială: aveam în faţa noastră un şarpe marin autentic, de obicei considerat o plăsmuire a închipuirii marinarilor. Capul animalului măsura circa 6 picioare (1,8 în – *n.a.*); aceeaşi lungime o avea şi partea vizibilă a gâtului gros cât un trunchi de copac. Şarpele era de culoare cafeniu închis, aproape neagră, cu dungi albe. Nu am observat niciun fel de alte amănunte”.

În august 1848 a avut loc unul dintre cele mai faimoase incidente din „istoria şarpelui de mare”. Întorcându-se din India, fregata britanică *H.M.S. Daedalus* a întâlnit, după ce dublase Capul Bunei Speranţe (Africa de Sud), îndreptându-se spre

Insula Sf. Elena, un animal acvatic serpentiform lung de 18 m şi având culoarea cafeniu închis. Întâmplarea a fost consemnată în jurnalul de bord al navei, apoi în raportul trimis de căpitanul M'Quhae Amiralităţii Britanice.

„Sir, ca răspuns la ordinul cuprins în scrisoarea dvs, de astăzi, vă comunic... (urmează indicarea poziţiei exacte a vasului şi lista numelor celor şapte ofiţeri şi marinari care au zărit strania creatură – *n.a.*).

Animalul amintea de un şarpe uriaş, capul/şi spinarea (de fapt gâtul – *n.a.*) ridicându-se deasupra apei la o înălţime de vreo 4 picioare (1,2 în – *n.a.*) (...). Lungimea părţii vizibile a corpului măsura cel puţin 60 de picioare (18 în – *n.a.*); nu exista niciun indiciu că animalul s-ar mişca în apă ondulându-se vertical sau orizontal.

Fiinţa aceea a trecut înot atât de aproape de bordul aflat sub vânt al vasului nostru, încât am putut s-o examinăm cu ochiul liber (...). Se deplasa foarte repede, înaintând spre nord-vest cu o viteză de 12 – 15 noduri (este de remarcat că navele cu pânze foarte rapide, clipperele şi fregatele atingeau viteza mâximă de 20 – 22 noduri – n.a.).

Diametrul animalului era de 15 – 16 ţoli (O.38-0,40 în – *n.a.*) *în* regiunea gâtului, iar capul aparţinea fără îndoială unui şarpe. În decursul celor 20 de minute cât l-am observat cu lunetele, n-am văzut celelalte părţi ale corpului, rămas ascuns sub apă. Creatura era de culoare cafeniu închis, cu o dungă alb-gălbuie pe gât. Nu avea

înotătoare, dar pe spinare i se vedea ceva asemănător unei coame de cal”.

După ce relatarea căpitanului şi schiţa executată de desenatorul fregatei au fost publicate în 1849 de reputatul ziar britanic „Times” şi reluate apoi de presa europeană şi americană, paleontologul Richard Owen (acelaşi care studiase decenii întregi două raritǎţi, păsările neozeelandeze Mea – Dinornisşi Tahake-Notorms a trimis câtorva publicaţii engleze o dezminţire ce a iscat polemici aprinse. După opinia lui Owen, echipajul navei *H.M.S. Daedalus* se înşelase, luând drept şarpe marin o… focă uriaşă, elefantul de mare sudic (*Mirounga leonina*). Acesta poate atinge o lungime de 6 – 7 m şi greutatea de 3 tone, dar trăieşte în Antarctica. Foca, susţinea paleontologul, fusese purtată de curenţi spre tropice şi, nemaisuportând căldura, se întorcea înot acasă atunci când s-a întâlnit cu fregata.

Dar Owen nu ţinea seama de declaraţiile marinarilor care menţionau că animalul se îndrepta spre un spre *sud* şi înota cu o viteză mult mai mare decât orice focă. În afară de aceasta, scenariul conceput de paleontolog era mai puţin credibil chiar decât existenţa şarpelui de mare, fiindcă niciodată focile din această specie nu se aventurează atât de departe spre nord, în apele pline de rechini şi balene ucigaşe. Cât despre ideea că elefantul de mare ar fi dormit liniştit luni de zile până când aisbergul pe care se afla s-ar fi topit sub el, ea este prea fantezistă pentru a avea

nevoie de o contraargumentaţie.

Căpitanul M'Quhae a trimis ziarului „Times" un răspuns sobru în care arăta că nu poate fi vorba de o asemenea eroare, el şi echipajul său cunoscând foarte bine cum arată o focă. Animalul văzut de ei prezenta un aspect serpentiform, neavând acelaşi raport între grosimea şi lungimea corpului ca un elefant de mare şi, în orice caz, era de cel puţin zece ori mai lung decât orice focă sau morsă cunoscută.

Patru ani mai târziu (în ianuarie 1852), echipajul navei *Monongahela* declara că vasul său ucisese accidental un şarpe marin lung de 33 m, ciocnindu-se de el în Oceanul Pacific. Marinarii au fost însă prea înspăimântaţi la vederea fiinţei ce se zbătea în agonie, pentru a încerca să o captureze.

În 1856 căpitanul şi echipajul corăbiei *Imogen* au observat un animal asemănător unui şarpe uriaş, ce nu putea fi confundat în niciun caz cu o balenă sau un calmar gigant.

— Iată şi o depoziţie înregistrată la Consiliul Municipal din Liverpool (Marea Britanie) sub prestare de jurământ:

„Subsemnaţii, ofiţeri şi membri ai echipajului navei *Pauline* din oraşul Liverpool, Comitatul Lancashire, Regatul Unit ai Marii Britanii şi Irlandei, declarăm în mod solemn şi sincer că în ziua de 8 iulie 1875, la 5°13 latitudine sudică şi 35° longitudine vestică, am zărit trei caşaloţi mari, dintre care unul fusese încolăcit de două ori de un

şarpe uriaş. Capul şi coada acestuia (în afara trupului încolăcit în jurul caşalotului) erau lungi de vreo 30 de picioare fiecare (9 în – *n.a.*) şi groase de 8 – 9 picioare (2,4 – 2,7 în – *n.a*,). Şarpele şi-a sugrumat victima în decurs de 15 minute, apoi a tras-o la fund cu capul în jos* („*Times*”, septembrie 1875).

„Este greu de crezut că şerpii marini, chiar dacă există, se hrănesc cu marii caşaloţi de 50 t”, era de părere Igor Akimuşkin, care scria în legătură cu această relatare următoarele: „Mai mult decât probabil, marinarii de pe *Pauline* s-au înşelat, luând drept şarpe un calmar uriaş. Or, după cum se ştie, încăierările dintre calmari şi caşaloţi constituie un fenomen obişnuit.

Dar această concluzie contrazice înseşi capitolele consacrate de biologul sovietic calmarului gigant(*Architheuthis*) şi în care sunt citate numeroase relatări ale marinarilor ce au asistat la luptele dintre caşaloţi şi calmari ori se aflau la bordul unor nave atacate de aceştia din urmă. Într-adevăr, calmarul gigant este un agresor periculos, care se năpusteşte adesea asupra delfinilor, caşaloţilor sau navelor, fie ele cu pânze sau motor, însă ar fi greu de confundat o caracatiţă cu tentacule pornind din prelungirea unui corp distinct (mai precis de pe cap) cu un animal serpentiform având trapul lung şi relativ subţire. Ipoteza potrivit căreia uriaşu IXQ almar se folosise de un singur tentacul în lupta cu redutabilul său duşman nu poate fi luată în

considerare căci, după cum constata însuşi cercetătorul sovietic, majoritatea bătăliilor dintre calmari şi caşaloţi se termină prin victoria cetaceelor. Este foarte posibil ca un calmar lung de 30 – 40 însă pună în pericol un caşalot (un exemplar de *dux* măsurând 18 m şi pescuit lângă Terra Nova a fost reconstituit şi poate fi văzut la Muzeul Institutului de Oceanografie din Monaco), dar chiar şi în acest caz lupta ar fi dificilă, iar cefalopoda ar trebui să-şi folosească întreaga forţă pentru a-şi înlănţui strâns adversarul, înecându-l înainte ca acesta să-l poată sfâşia sau zdrobi de stâncile de pe fundul mării Este de asemenea puţin probabil că marinarii de pe *Pauline* nu ar fi remarcat în 15 minute şi celelalte tentacule sau corpul calmarului dacă agresorul, era intrude văr un *Architheuthis*.

În 1877 un şarpe marin gigantic de culoare cafeniunegricioasă a fost văzut de căpitanul Pearson şi câţiva ofiţeri de pe iahtul regal britanic *Osborne*, iar în 1879 un animal asemănător era observat de căpitanul şi echipajul vasului *City of Baltimore*.

În 1882 un poliţist din orăşelul Llandudno situat pe coasta golfului Liverpool (Wales – Marea Britanie) relata superiorilor să-i despre o creatură sorpentiformă uriaşă pe care o zărise înălţându-şi capul şi gâtul din apele mării.

În 1883 căpitanul corvetei germane (viitorul amiral Hollman) menţiona în jurnalul de bord faptul că nava sa a întâlnit un monstruos şarpe de

mare, iar câteva luni mai târziu (în octombrie 1883) o creatură ciudată cu un cap ca de cal, gât lung, corp fusiform, mult mai gros decât gâtul şi având patru înotătoare laterale, a fost observată în dreptul coastei statului Panamá.

În 1893 căpitanul Kreagle de pe vasul *Amphaly* raporta întâlnirea cu un şarpe de mare. În decembrie 1896 au fost zărite numeroase creaturi marine gigantice (pe care niciun martor n-a putut să le identifice) în largul portului St. Augustine (statul Florida – S.U.A.).

În 1898 un monstru serpentiform uriaş a atacat canoniera franceză *LfAvalanche*, comandantul ei fiind nevoit să ordone un foc susţinut al tuturor tunurilor de la bord pentru a-l speria pe agresor. Relatările ofiţerilor de p*el.'A valanche* (în special interesantele observaţii ale locotenentului Lagresille) sunt considerate printre cele mai credibile şi amănunţite rapoarte despre şarpele de mare făcute până în secolul nostru. Tot în 1898, o reptilă marină foarte lungă a fost reperată de echipajele vaselor de război franceze *Bayard* şi *Vauban*.

În 1903 echipajul navei franceze *Charles Haudouin* zăreşte un şarpe de mare uriaş în largul portului Touraine, iar în 1904 un animal asemănător este văzut de Château-Renault în Golful Along.

După cum scrie Akimuşkin, în 1905, doi oameni de ştiinţă britanici, membri ai Societăţii de Zoologie din Londra, Meade-Waldo şi Nicoll, se

aflau la bordul vasului *Walhalla*, navigând de-a lungul coastelor Braziliei, când au fost martorii unui incident straniu, pe care Meade Waldo îl relata astfel în „*Lucr Societăţii de* – gieu:

„La 7 decembrie 1905, ora 10,15 dimineaţa, mă găseam lângă cârma iahtului *Walhalla* când domnul Nicoll mi-a atras atenţia asupra unui obiect ciudat ce plutea pe suprafaţa apei la vreo 100 de iarzi (91 în – *n.a.*) de vas (...).

Am aruncat o privire în direcţia pe care mi-o arăta şi am văzut o înotătoare dorsală verticală, ieşind din mare. Avea culoarea cafeniu închis, asemănătoare algelor marine, era puţin încreţită pe margini şi măsura vreo 6 picioare (1,8 în – *n.a.*) lungime, înălţându-se cu 2 picioare (0,60 în – *n.a.*) deasupra apei.

Îndreptând binoclul nostru de campanie spre înotătoare am rămas surprins să constat că în faţa ei se ridica un cap cu un gât uriaş. Gâtul nu se unea cu aripa înotătoare, ci o preceda la distanţa de 18 ţoli (0,46 în – *n.a.*) sau chiar mai mult. Părea de grosimea corpului unui om şi se înălţase deasupra apei cu 7 – 8 picioare (2,1 în – *n.a.*). Ciudata făptură înainta rapid, lăsând în urmă valuri; îşi agita capul cu atâta putere, încât în jur săreau jerbe de apă".

Cercetătorii M.A. Persinger şi G.F. Lafraiere au descoperit că acelaşi animal a mai fost Vezut şi de alţi martori de pe diverse nave, lungimea corptrlui său fiind estimată la 60 de picioare (18 m); după unele declaraţii, acesta avea „un gât

foarte lung” – şi „ochi de broască ţestoasă”.

În 1907 o creatură serpentiformă uriaşă, de culoare închisă este observată de echipajul navei *Tampania* în apropierea Irlandei.

În timpul primului război mondial, la 22 mai 1917, crucişătorul uşor englez *H.M.S. Hillary* se afla într-o misiune de patrulare la 70 mile sud-est de ţărmurile Islandei. La ora 9 dimineaţa, marinarul aflat de veghe la babord a detectat un obiect care se ridica din apă la câteva sute de metri de navă. Temându-se să nu fie vorba de periscopul unui submarin german, comandantul crucişătorului, căpitan-comandorul Dean, s-a năpustit pe puntea de comandă unde ofiţerul de cart l-a liniştit, explicându-i că „obiectul” părea mai mult o fiinţă acvatică, deşi nu semăna cu balenele, caşaloţii sau delfinii. Între timp, vasul continua să avanseze spre locul unde se afla ciudăţenia. Iată relatarea căpitanului Dean, extrasă din „*H.M.S. Hillary*: *Last Mission al Sea and Sinking on the 25*-th of *May, 1917*; *Report and* * (Royal Navy. Documents and War Archives):

„La prima vedere putea fi luată drept un trunchi mare şi noduros. Dar când am privit prin binoclu mi-am dat seama că era o făptură vie, iar rădăcinile arborelui se dovedeau a fi capul şi înotătoarea dorsală. Animalul constituia un obiectiv excelent pentru exerciţiile de tragere la ţintă şi am dat ordin servanţilor armamentului principal (tunurile medii şi grele – *n.a.*) să se pregătească (...).

Ne apropiasem la 30 de iarzi (27,3 în – şi vedeam creatura foarte bine. Capul îi semăna cu al unei vaci, dar nu avea coarne sau urechi şi era mult mai mare; animalul părea complet negru, cu excepţia unei dungi albicioase pe frunte. Lungimea gâtului atingea cel puţin 20 de picioare (6 în – *n.a.*), iar aripa înotătoare se ridica deasupra apei la vreo 4 picioare (1,2 în – n.c. J. Lighioana măsura în total mai bine de C0 picioare (18 în – Se puteau distinge clar mişcările şerpuitoare ale gâtului care se arcuia în semicerc atunci când capul se înălţa pentru a privi împrejur. Când fiinţa a rămas în urma noastră am remarcat ca înotâtoarca dorsală – ce amintea de un triunghi negru – era foarte subţire şi moale, dar, câteodată, vârful ei pleoştit se ridica asemeni urechilor ciulite ale unui terrier. Animalul nu se alarmase de vecinătatea imediată a navei şi continua să înoate la suprafaţa mării, când scufundându-se astfel încât îi rămâneau afară doar botul şi vârful aripii înotătoare, când scoţându-şi din apă capul, gâtul, înotătoaica dorsală şi, uneori, o mică porţiune din spinare (...). Aveam viteza de 12 noduri, aşa că l-am depăşit, îndepărtându-ne destul de mult. Am dat ordin de virare, crucişătorul a descris un arc şi ne-am apropiat din nou, până la 200 de iarzi (182 în – *n.a.*), apoi am deschis focul. Prima salvă a fost mai scurtă cu 66 de picioare (20 în – *n.a.*), iar a doua mai lungă cu 33 picioare (10 în – *n.a*,). Îl încadrasem însă într-o furcuţă îngustă (expresie artileristică desemnând o serie de trei salve,

primele două de reglaj, a treia la ţintă – n.a.) şi ultima salvă a nimerit perfect Un obuz a explodat chiar lângă trupul monstrului, care a început să se zbată ca turbat, înroşind valurile, dar imediat ce coloana de apă ridicată de explozie s-a prăbuşit în mare, animalul s-a scufundat şi el (...) Nu l-am mai reperat, deşi nava a trecut chiar pe lângă locul unde se aflase ultima dată".

La trei zile după ce „împuşcase" şarpele de mare, crucişătorul *H.M.S. Hillary* a fost torpilat de un *U BOOT* şi majoritatea echipajului a pierit în apele îngheţate. Căpitan-comandorul Dean şi câţiva oameni au fost salvaţi – dv o navă britanică, astfel încât incidentul „vânătorir a apărut consemnat în raportul misiunii, pe care comandantul navei *H.M.S. Hillary* l-a înaintat Amiralităţii.

Între 1919 şi 1933 s-au înregistrat şi alte relatări despre reptile uriaşe văzute în ocean, cum a fost cea a echipajului cuirasatului britanic *HM.S.* era gata să lovească un astfel de animal în largul Insulei Man (1920), sau declaraţiile despre giganticul monstru serpentiform (lung de 27 m) observat de câteva zeci de martori la 10 iunie 1928 în faţa portului Salvator (Brazilia).

În noiembrie 1947 un şarpe de mare uriaş a fost văzut de numeroase persoane în largul portului Vancouver (British Columbia-Canada).

În decembrie 1947 cargoul *Santa Clara* parcurgea ruta New York (S.U.A.) – Cartagena (Columbia), când, la 118 mile e? st de Capul

Lookout (statul North Carolina – S.U.A.), câţiva ofiţeri au zărit un animal straniu. Iată ce consemna căpitanul navei în jurnalul de bord:

„John Axelsohn, cel de-al treilea secund, a văzut deodată un cap ca de şarpe care se înălţa din apă la o distanţă de circa 30 de picioare (9 în – *n.a.*) de tribordul vasului, în apropierea provei. Exclamaţia sa atrăgând atenţia celorlalţi doi secunzi, toţi au început să examineze uluiţi ciudata fiinţă ce plutea de-a lungul vasului, apoi pe sub puntea de comandă (ieşită în afara bordului – *n.a.*), dispărând la pupa.

Capul animalului era lat de vreo 2,5 picioare (0,75 în – *n.a.*), gros de 2 picioare (0,60 mn.a.) şi lung de 5 picioare (1,5 în – n.a.). Corpul cilindric atingea 3 picioare (0,90 în – *n.a.*) diametru, iar gâtul 1,5 picioare (0,45 în – n.a.).

Când monstrul a trecut pe sub puntea de comandă, ofiţerii au observat undele din jurul lui colorându-se în roşu pe o suprafaţă de 30 – 40 picioare pătrate (9 – 12 mp – n.a.) (…). Apa se înroşise probabil de la sângfele animalului ce se izbise de provă! Secunzii nu au putut repera la babord cealaltă jumătate a animalului (de unde au dedus că nava îl tăiase în două – n.a.) (…).

Fiinţa aceea rănită s-a zbătut în agonie tot timpul cât 3 rămas în câmpul vizual. Pielea sa era de culoarea cafeniu închis, netedă şi alunecoasă, fără aripi înotătoare, păr sau vreo proeminenţă pe cap, gât sau partea vizibilă a corpului” („The *Marina* Observer 1950).

În ianuarie 1960 un monstru marin reptilian a fost zărit în dreptul portului Bordeaux (estuarul Gironde – Franţa), iar la 19 august 1963 numeroşi martori au văzut în largul coastelor statului New Jersey (S.U.A.) un şarpe de mare lung de peste 12 m.

În 1964 exploratorul şi navigatorul solitar francez Robert le Serrcc a naufragiat în zona Marii Bariere de Corali (Australia). Mai înainte însă reuşise să fotografieze şi apoi să filmeze un animal serpentiform gigantic (măsurând 22 – 24 m), în Marea Coralilor. Materialul său documentar a fost analizat şi declarat veridic, dar insuficient pentru a se putea clasifica ciudata fiinţă. Despre incident au scris atât Robert le Serrec (în volumul „în *jurul* lumii" – jurnalul călătoriei sale de cinci ani pe mare, publicat în 1967), cât şi cercetătorul biolog american Ivan T. Sanderson în revista „True" (1965).

La 15 aprilie 1969 în dreptul portului Kodiak (Insula Kodiak, Golful Alaska – S.U.A.) era detectată cu ecograful silueta unei fiinţe lungi de 60 m şi având patru labe înotătoare. Monstrul se deplasa destul de rapid, la mare adâncime (M.A. Persinger şi G.F. Lafraiere, „*Space-Time Transients and Unusual Events*", Nelson-Hall, Chicago. 1977).

În 1973 echipajul unui elicopter de patrulare al US Coast Guard observă un şarpe de mare uriaş în largul coastelor Floridei (S.U.A.).

La începutul anului 1932, sute de persoane

au semnalat un şarpe gigantic apărut în apropierea coastelor de vest ale provinciei canadiene British Columbia. În mai 1932 oaspeţii prezenţi la o petrecere dată de omul de afaceri Robert Frew în vila sa de pe ţărmul Golfului Chesapeake (statul Maryland – S.U.A.) au observat o „creatură serpentiformă foarte lungă, având pielea pătată ca de pojar”. Robert Frew a reuşit să filmeze animalul, „producând ceea ce unii savanţi spun că ar putea fi primul film autentic al lui Chessie, şarpele Maryland-ului”, după cum consemna revista „OMNI” (ianuarie 1983).

În 1984 echipajul unui submarin britanic de verificare a conductelor petroliere din Marea Nordului a raportat faptul că nava fusese atacată de o reptilă uriaşă, pe când se afla în imersiune, la 47 mile est de litoralul Marii Britanii. Monstrul care s-a năpustit de trei ori asupra submarinului ce-i „încălcase teritoriul” era un şarpe lung de aproape 20 m, gros de peste 1 m, de culoare cafeniu închis, având un cap „ca de varan” acoperit cu solzi groşi. Echipajul şi-a păstrat însă prezenţa de spirit, izbutind să ducă nava la suprafaţă şi apoi la bază.

Majoritatea zoologilor susţin că aceste relatări se datorează unor iluzii optice, iar şarpele de mare este… orice altceva în afară de o reptilă uriaşă. Astfel, se cunosc până în prezent nu mai puţin de 19 ipoteze asupra identităţii şerpilor marini uriaşi, impunându-se constatarea că, din nefericire, cele mai logice sunt şi cele mai rar

menţionate atât în lucrările de specialitate, cât şi de către mijloacele de informare în masă (presa, televiziunea etc.).

1. Prima categorie de ipoteze, cele mai numeroase, dar şi cele mai inconsistente prin calitatea argumentelor (lipsa lor de logică frizând nu rareori absurdul) se remarcă printr-o diversitate considerabilă de „identificări", purtând toate amprenta aceluiaşi „complex al struţului" de care suferă unii cercetători, care nu se pot acomoda ritmului vertiginos în care au loc astăzi transformările şi reevaluările în ştiinţă.

Se detaşează pentru început încercările de a identifica o fiinţă vie, deplasându-se cu viteze de 10 – 20 noduri şi independent de mişcările valurilor (după cum afirmă toţi martorii oculari), cu obiecte neînsufleţite, plutind inerte la suprafaţa oceanului: buşteni, şiruri de frunze sau alge foarte lungi.

Următoarea grupă cuprinde tentativele de asimilare a unui animal serpentiform ce măsoară 10 – 60 în unor fiinţe de cu totul altă formă (balene albastre) sau având siluete diferite şi dimensiuni mult mai mici (rechini, toni, elefanţi de mare – fig. 29 –, dugongi).

Se distinge apoi o grupă de ipoteze aproape amuzante: identificarea şerpilor de mare prin *grupuri* de fiinţe în loc de indivizi. Astfel, au fost amintite şirurile de păsări plutind la suprafaţa apei (!), delfinii înotind în linie (deşi delfinii *nu* înoată în acest mod) şi, mai ales, cârdurile focilor

de Groenlanda, ce se deplasează în şiruri lungi, una după alta, săltând câteodată deasupra valurilor şi dând impresia mişcării unui trup uriaş, arcuindu-se în ocean. Zoologul

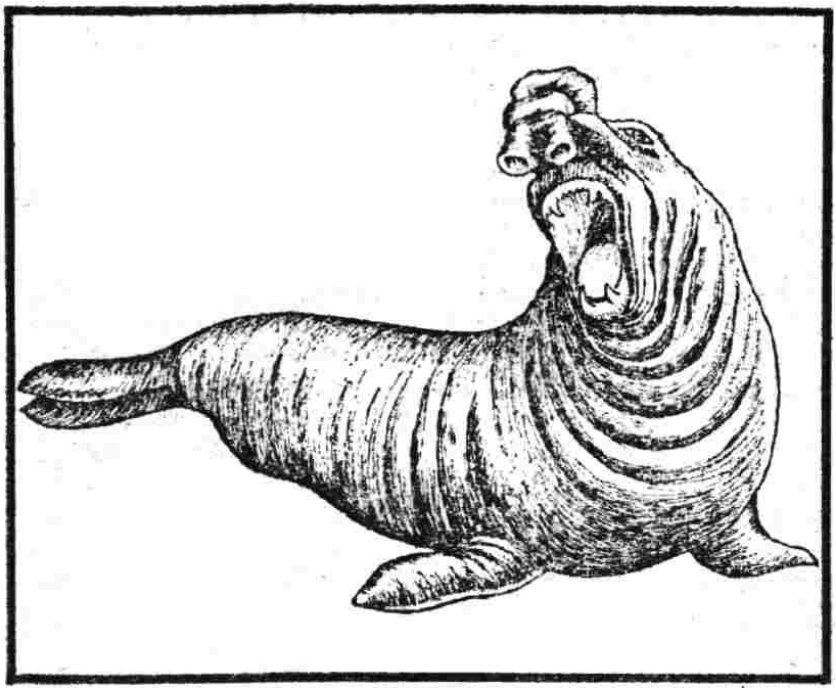

Tig.29 Elefant de mare nordic *îngustirostris*)

Newton afirmă că, observate de la *mare* distanţă, aceste cârduri au dat naştere „legendei" despre şerpii marini, teoria sa părând însă a nu lua în considerare niciunul dintre rapoartele cunoscute şi deosebit de valoroase din istoria incidentelor cu animale serpentiforme văzute de la *mică* distanţă.

Urmează apoi afirmaţiile despre o posibilă

confuzie cu şerpi de mare Obişnuiţi (care ating însă foarte rar 2 m lungime); şerpi tereştri (boa, anaconda, pitoni) nimeriţi accidental în ocean (omiţându-se faptul că dimensiunile acestora nu depăşesc 10 – 14 m, iar o reptilă terestră nu ar supravieţui decât foarte scurt timp în apă sărată, neputând ajunge în mijlocul Atlanticului sau Pacificului) şi, în sfârşit, cu broaştele ţestoase. Într-adevăr, broaştele ţestoase cu gât de şarpe (genul *Hydromedusa*) au un cap turtit situat la extremitatea unui gât serpen ti form ieşit mult din carapace şi aproape herctractabil. Dar ele să ni anin sie terestre ele dimensiuni mici (20 cm lungime specia australiană, *Cheloldina longicollis* – fig. 30 şi maximum 30 cm cea argentiniană, *Hydromedusa tectifera*) şi, oricum, au o platoşă osoasă distinctă, foarte vizibilă în cazul când s-ar admite plin absurd ivirea unui exemplar mă surind 30 m, căzut întâmplător în mare. În ceea ce priveşte broaştele ţestoase marine pieloase, campioana lor. Luthul (*Dermochelys* corneea), atinge 2 – 2,50 m, 600 – 700 kg greutate şi are carapacea acoperită cu o piele groasă ca a balenei. Dar gâtul scurt, labele anterioare extrem de lungi şi forma ovalaplatizată a corpului fac imposibilă confuzia cu un şarpe, chiar admiţând apariţia unui gigantism incidental.

În sfârşit, ultima ipoteză din categoria celor care neagă posibilitatea existenţei în adâncurile oceanelor a unor animale necunoscute consideră că martorii ce au semnalat fiinţe serpentiforme

uriaşe au fost induşi în eroare de apa

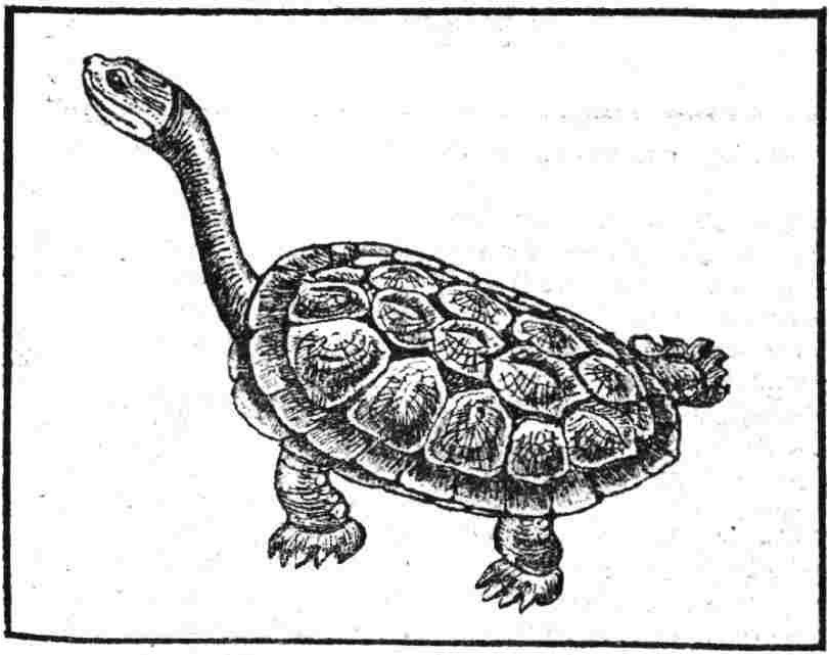

Uj-.30 Broască ţestoasă australiană cu gât de şarpe (Cheâodina longicofliit)

riţia la suprafaţă a unui calmar gigantic, ale cărui tentacule pot ajunge până la 30 m lungime (după cum au confirmat fragmentele descoperite în stomacul marilor caşaloţi). Dar această încercare de a explica fenomenul nu ţine seama de faptul că un tentacul nu poate pluti mult timp separat de restul corpului; or, observatorii nu au văzut niciodată calmarul sau celelalte nouă braţe ale sale, ci unul singur. În afară de aceasta, se impun următoarele constatări: un tentacul nu are cap de şarpe, piele lucioasă cafeniu închisă sau

solzi de reptilă, nu înoată independent, nu poate să nu aibă ventuzele proprii caracatiţelor (uşor identificabile de martori) şi nu posedă înotătoare dorsale sau laterale.

2. Următoarea grupă cuprinde doar două ipoteze, care admit realitatea existenţei „şarpelui de mare", dar susţin că nu ar fi vorba de o reptilă, ci mai degrabă de un mamifer primitiv gigantic.

Susţinătorii primei ipoteze, zoologii Roy Mackal şi Phillip Gosse, consideră aceste fiinţe ca făcând parte din familia cetaceelor dispărute acum 20 milioane de ani: *zeuglodoni* (Mackal) şi respectiv *basilosauri* (Gosse). Însă aspectul balenelor menţionate diferă destul de mult de majoritatea descrierilor marinarilor, mamiferele marine fosile având siluete mai puţin suple în raport cu lungimea corpului decât fiinţele menţionate în rapoartele despre incidentele amintite.

A doua ipoteză a fost formulată de Cornelius A. Oudemans, doctor în zoologie şi botanică, director al Grădinii zoologice din Haga şi membru al Societăţii Regale de Zoologie din Germania. După aproape două decenii de cercetări asidue, naturalistul olandez a adunat o cantitate imensă de relatări, legende, rapoarte şi comunicări oficiale în legătură cu „şerpii de mare", reunindu-le în monumentala lucrare „The *Giant Sea Serpent** („.Şarpele *marin gantic**), apărută în 1892 la Londra şi Leiden simultan. Volumul cuprinde 591 pagini, 82 ilustraţii, 350 surse

bibliografice (începând cu Olaus Magnus şi terminând cu savanţii secolului al XIX-lea) şi constituie în fapt recunoaşterea ştiinţifică a existenţei unor animale oceanice necunoscute ce au dat naştere legendei despre „şarpele de mare”. Dar Oudemans ajunge la concluzia că aceste fiinţe nu sunt reptile, ci mamifere (numite de el asemănătoare unor foci uriaşe, cu gât de şarpe şi coadă lungă. Amintind unele cazuri în care martorii au semnalat prezenta unei coame pe grumazul creaturilor văzute, naturalistul olandez le consideră un argument în plus în sprijinul ipotezei sale, masculii având coamă, iar femelele nu, ca şi la unele specii de mamifere actuale.

Acestor păreri li s-a alăturat mai târziu şi ilustrul savant român, prof. Emil Racoviţă, ce publica, în 1903, un articol intitulat „Notă despre marele şarpe marin *Megophias megophias* (Rafinesque) Oudemans”. Naturalistul analizase dovezile prezentate de Oudemans, precum şi observaţiile făcute de echipajul canonierei franceze (1898)

considera indiscutabilă realitatea existenţei „monstrului”, dând indicaţii precise celor care s-ar întâlni pe ocean sau ar găsi pe ţărm cadavrul unei asemenea fiinţe: ce detalii să observe, ce să-şi noteze sau să deseneze, ce părţi din corp să ia în cazul când animalul nu poate fi transportat în întregime. Racoviţă era de acord cu ipoteza care susţine că „şarpele de mare” este în realitate un mamifer, deşi admitea faptul că imaginea rezultată

din descrierile ofiţerilor canonierei şi însăşi ferocitatea atacului asupra vasului francez ar fi fost caracteristice reptilelor. Într-adevăr, majoritatea martorilor au avut senzaţia că se găsesc mai curând, în faţa unor şerpi sau şopârle decât foci sau balene (cu excepţia zoologilor Meade Waldo şi Nicoll care optaseră pentru mamifer), iar observaţiile strânse de-a lungul secolelor confirmă o supleţe a corpului, un aspect şi o serie de comportamente reptiliene (chiar foca imaginată de Oudemans semănând izbitor cu plesiozaurii sau elasmozaurii, dinozaurieni ce au trăit în mezozoic).

În 1970 un reputat specialist oceanolog român, acad. Şugen Pora, spunea: „În marile gropi abisale se găsesc forme de animale străvechi – fosile vii – care, cu milioane de ani în urmă, îşi petreceau viaţa la suprafaţa oceanului. Datorită apariţiei unor vietăţi mai bine dezvoltate, formele primitive s-au retras în zonele puţin populate din adâncuri, unde condiţiile sunt însă mai grele. Acolo s-au adaptat mediului, supravieţuind până astăzi. Adulţii trăiesc la mare adâncime, dar se reproduc în straturile superioare sau chiar la suprafaţa mării, unde puietul se poate hrăni mai bine Este posibil ca în părţile sudice ale Oceanului Planetar să trăiască animale de dimensiuni uriaşe. Să fie Şarpele de Mare reptilă, să fie mamifer? Nu există încă destule date pentru a se face o asemenea precizare.

3. Penultima grupă cuprinde o singură

ipoteză, ce susţine că „şarpele de mare” ar fi în realitate o anghilă gigantica, necunoscută ştiinţei. Anghilele (ordinul *Apodes*, familia *Murenidae*) ating dimensiuni de 1 – 2 m, cea mai mare specie (*Murena heicna*) (fig. 31) ajungând însă la 3 m lungime. Sunt prădători foarte agresivi şi periculoşi; larvele lor nu depăşesc niciodată 7 cm înainte de metamorfozare, când, din transparente ca sticla, se colorează în negru-verzui, crescând timp de aproape un an până la deplina maturitate. Dar în 1930, expediţia oceanografică daneză de pe nava *Dana* a pescuit în Oceanul Atlantic (la vest de Capul Bunei Speranţe) o larvă de anghilă lungă de 184 cm! Acest peşte prins la 350 m adâncime face parte dintr-o specie necunoscută şi, dacă el creşte în acelaşi ritm ca *rena Helena*, atunci adultul care i-a dat naştere ar trebui să aibă între 40 şi 80 ca lungime! Celebrul ihtiolog J. Schmidt semnala şi el capturarea unei larve de anghilă de 50 cm, care după opinia sa ar fi ajuns să depăşească la maturitate 25 m lungime. În urma acestor descoperiri, câţiva naturalişti cunoscuţi, printre care J. – M. Peres, R. Thevenin, dr. I. Krumbirgel şi dr. A. Bmnn (director al Muzeului Universităţii din Copenhaga) au afirmat că astfel de anghile gigantice au fost văzute de marinari şi luate drept şerpi de mare. Într-adevăr, aspectul unei anghile este destul de asemănător cu al reptilelor, dar ca nu scoate niciodată capul din apă pentru a respira, fiind un peşte şi având branhii. Descrierile martorilor oculari privind capul, botul, ochii,

gâtul, înotătoarele, pielea, aspectul corpului şi comportamentul animalelor observate în marea majoritate a cazurilor nu corespund celor ale anghilelor. Desigur, posibilitatea existenţei unui peşte serpentiform de asemenea dimensiuni nu poate fi negată (căci, aşa cum scria I. Akimuşkin „dacă există larve de anghile gigantice trebuie să existe şi adulţi care le-au dat naştere *) şi este probabil că unele rapoarte despre şerpii marini uriaşi au fost provocate de întâlnirea vaselor cu anghile de peste 25 m lungime.

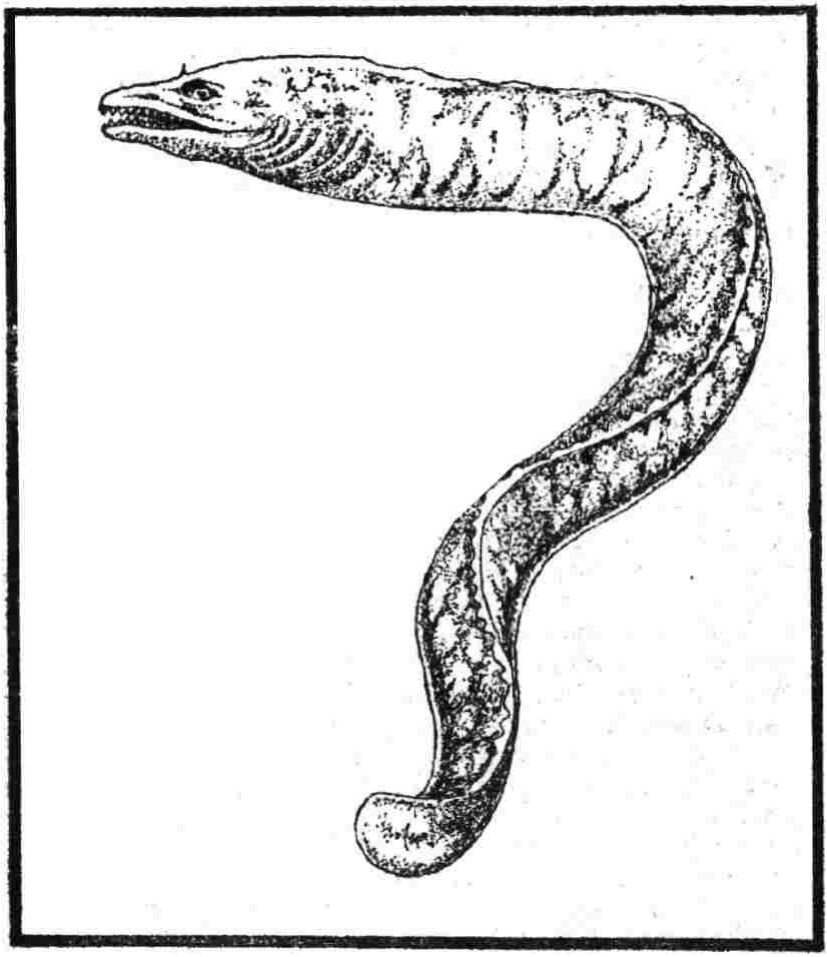

Fig. 31 Murenă (Muhelena)

Dar procentul acestor incidente este destul de mic şi nu poate explica în niciun caz întreg fenomenul care a dus la apariţia legendei.

4. Ultima categorie de ipoteze consideră că „şerpii de mare” sunt reptile preistorice, dinozaur icni acvatici care au supravieţuit până în zilele noastre, după cum afirmă cercetători prestigioşi

ca B. Heuvelmans, J. Lyell, A. Hyatt.

E. Boulanger, J.Y. Cousteau, M. Burton, IT. Sanderson, J.A.E. Verr ill, L şi A. Agassiz etc. Multe din descrierile martorilor oculari înfăţişează într-adevăr animale foarte a se –, mănătoare plesiozaurilor (fig. 32) sau elasmozauriloy (fig. 33): capul şi gâtul de şarpe, corpul fusiform, coada lungă, înotătoarele laterale, toate corespund aproape identic monştrilor văzuţi în ultimul mileniu. Unii elasmozauri aveau gâtul mai lung decât corpul şi coada luate împreună (8 – 9 m dintr-o lungime de 12 – 13 în la specia descoperită în America de Nord acum câteva decenii). Mai mari decât ei, plesiozaurii atingeau uneori 30 m lungime totală, dintre care 10 – 12 în numai gâtul şi capul serpentiforme.

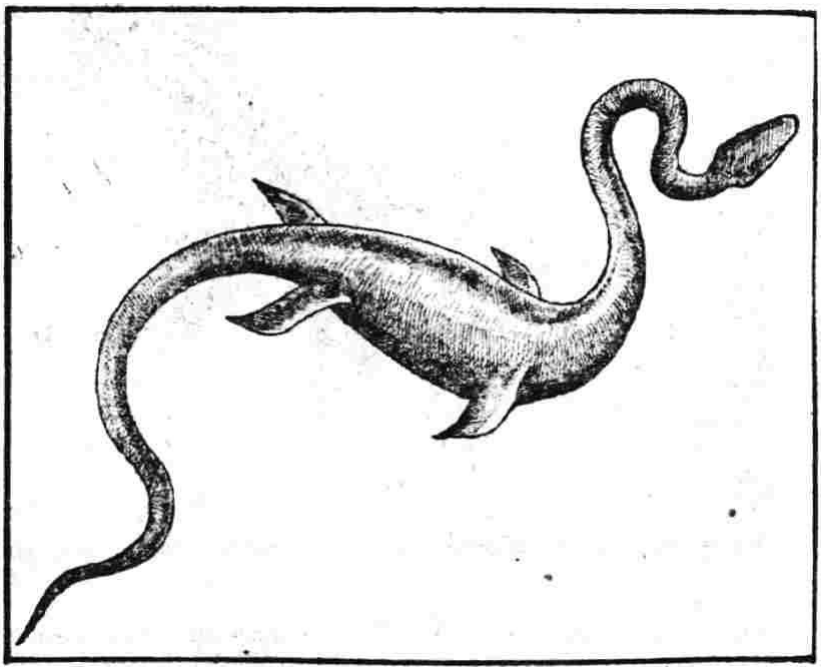

Fig. *32Plesiosaurus* (reconstituire)

Este interesant de constatat că această ipoteză care îndeplineşte cele mai multe condiţii pentru a se dovedi o rezolvare globală a fenomenului „şarpelui de mare” întâmpină cele mai acerbe critici. Faptul nu este chiar atât de pa

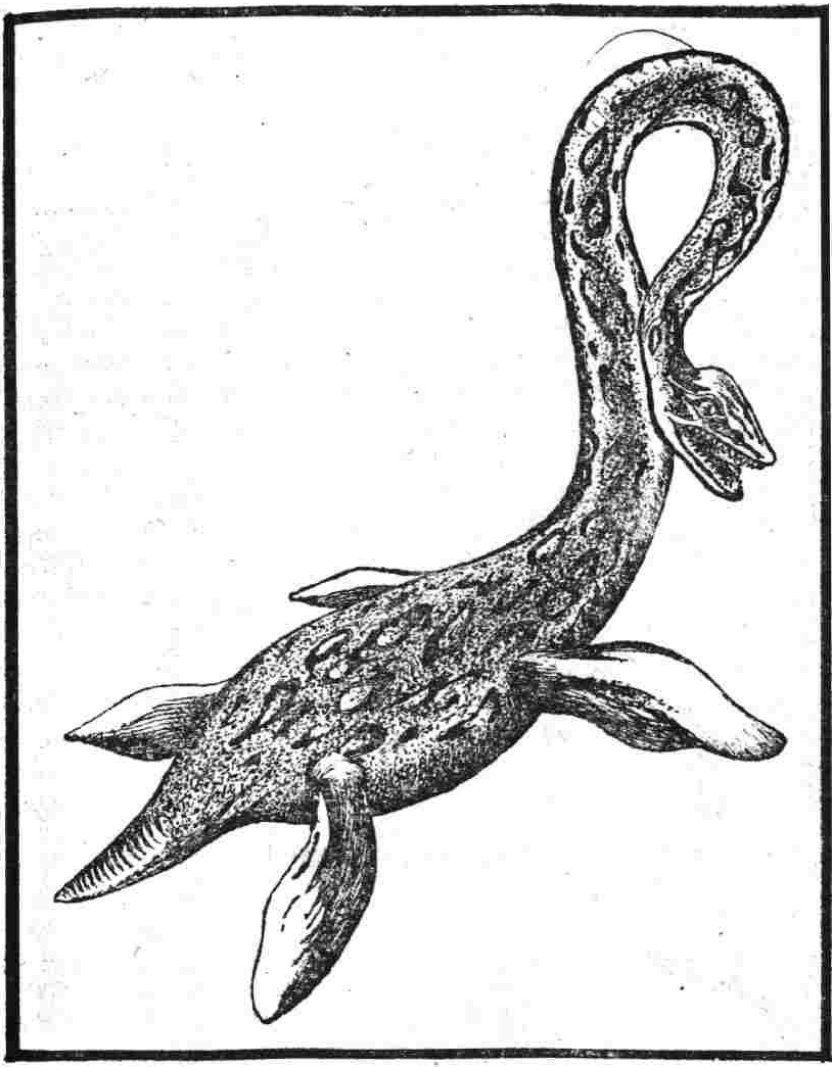

Fig. 33 Elasmosaurus (reconstituire)

radoxal pe cât pare: dacă zoologii mai sunt dispuşi să admită existenţa unei anghile gigantice, unui cetaceu fosil, supravieţuind după 20 milioane de ani, ca zeuglodonul, sau chiar a unui mamifer

marin total necunoscut şi greu de acceptat din punct de vedere biologic şi paleontologic (*Megophiasmegophias*), în schimb, prea puţini sunt gata să ia în considerare posibilitatea supravieţuirii unei specii mezozoicu (ca şi cum n-ar fi auzit despre descoperirea oelacaniilor). Aceasta deoarece ar interveni o serie de probleme foarte dificile (de ce au supravieţuit numai un număr redus de dinozaurieni, cum au reuşit să scape cataclismului abătut asupra lumii reptiliene, de ce tocmai ei şi nu alte specii, care sunt mediile ambiante sau cauzele genetice favorabile acestei supravieţuiri etc.); or, cercetători grăbiţi să părăsească rutina, gata să studieze fără prejudecăţi un fenomen nou şi enigmatic se întâlnesc mai ales în romanele itli Jules Verne. Din fericire există întotdeauna şi excepţii, după cura o demonstrează ştafeta probităţii şi curajului ştiinţific, transmisă de-a lungul timpului de la Darwin, Haeckel, Oudemans sau Racoviţă prin Cousteau, Heuvelmans, Verrill, Heyerdahl, Lane şi Button la Mackal, Johanson, Leakey, Attenborough sau Gould. Unor astfel de oameni, George Bernard Shaw le-a dedicat faimosul său aforism: „Înţeleptul se adaptează la lumea în care trăieşte; cel lipsit de înţelepciune se încăpăţânează să schimbe lumea după el însuşi. De aceea, progresul omenirii se datorează celor lipsiţi de înţelepciune… îl.

t

ULTIMELE HARPII

La începutul celui de-al doilea război mondial, timpurile de luptă au fost dominate de un cuplu invincibil: tane-bombardier în picaj. În faţa vitezei şi forţei de lovire ale acestui tandem de monştri metalici cădeau armate, linii fortificate, oraşe, ţări... Nimeni şi nimic nu le putea sta în cale şi totuşi, la nici doi ani de la fulgerătoarele succese din 1939 – 1941, Penzer-ii şi *Stukas-uvile* şi-au rupt colţii încercând să muşte din nou la El Ala me în Kursk sau Anzio. Domnia tandemului de fier şi foc se sfârşea la fel de neaşteptat cum începuse, aşa cum pieriseră în cursul istorici toate tiraniile, oricât de puternice şi de neclintit ar fi părut la un moment dat

Avertismente privind această adevărată lege revoluţiei sociale, istorice şi naturale vin din cele mai vechi timpuri. Mezozoicul (era secundară) a fost dominat în ultima sa perioadă (cretaeicul) de un cuplu faimos: *Tyrannosaurtis-Pteremodon*, dispărut aparent fără nicio cauză după o domnie a terorii care s-a întins de-a lungul a 65 de milioane de ani.

Tyrannosaurus, cel mai feroce dinozaurian carnivor, depăşea uneori 15 – 16 m lungime, avea un craniu de peste 1,5 m, iar fălcile sale, a căror deschidere ajungea la 0,60 m, erau garnisite cu colţi tăioşi, puţin curbaţi, lungi de 0,20-0,25 m. În depozitele sedimentare cretacice aflate pe teritoriul Statelor Unite se întâlnesc deseori urme ale acestui stăpân de necontestat al uscatului; distanţa între paşi atinge 3,75 – 4 m, amprentele

labelor posterioare având fiecare câte 0,80-0,90 m! Iguanodonii, brontozaurii, gigantozaurii sau stegozaurii erbivori erau decimaţi fără cruţare, iar ceratozaurii şi megalozaurii, carnivore rapace, lungi de 5 – 6 m, fugeau mâncând pământul la apropierea lui. Singurul dinozaurian ce avea o şansă în lupta cu monstrul (ale cărui fălci-ghilotină au rămas până astăzi cea mai teribilă armă a morţii cu care a fost înzestrată vreodată o fiinţă terestră) era triceratopsul, uriaşul erbivor lung de 8 m, asemănător cu un rinocer, dar având trei coarne fixate aproape orizontal pe craniul măsurând peste 3 m, terminat printr-un scut osos ce îi proteja ceafa, Când i se opuneau lăncile şi blindajul frunţii, tyrannozaurul renunţa la atac după câteva încercări, dar dacă se mişca mai iute şi izbutea să-l atace din spate, redutabilul triceratops era pierdut, la fel ca orice brontozaur inofensiv. Pentru a rezista unui tyrannozaur pe uscat ar fi fost nevoie de ceva mai mult decât forţa dinozaurienilor: erau necesare viclenia, inteligenţa şi spiritul de colectivitate al lui Homo *sapiens*...

În văzduhul cretacicului domina uriaşul *Pteranodon* (fig. 34) al cărui cioc de 1 în era contrabalansat în partea din spate a craniului de o creastă osoasă aproape la fel de lungă. Având suprafaţa aripilor de peste 20 mp şi anvergura de 8 m, pteranodonul prezenta caracteristicile celor mai evo

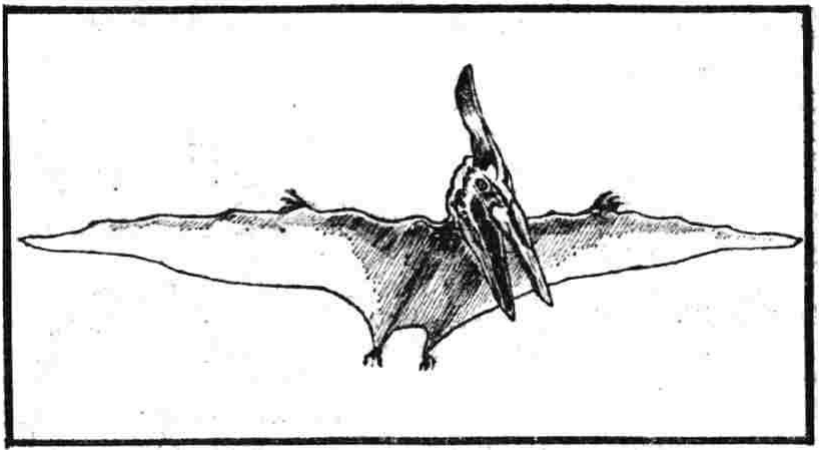

Fig. 34 Pteranodon (reconstituire)

luate reptile zburătoare: corpul de dimensiuni reduse şi fusiform, bine adaptat zborului, capul mare, aproape cât trupul propriu-zis, ciocul lipsit de dinţi, un fel de foarfecă gigantică, capabilă să despice ori să strivească prada atât de repede, încât aceasta nu apuca nici măcar să se zbată. Asemeni albatrosului, pteranodonul putea plana zile întregi deasupra mării, iar când umbra lui era zărită de vreun animai cu instincte cât de cât dezvoltate, respectivul îşi căuta grabnic adăpost, căci o clipă de zăbavă însemna să atragă atenţia morţii înaripate, ce pornea imediat într-un picaj tăcut, finalizat mai întotdeauna cu o captură…

Tyrannozaurii şi pteranodonii au dispărut acum 70 milioane de ani, ca şi *pterodactilii* (fig. 35), reptile zburătoare al căror cioc era garnisit cu o impunătoare colecţie de 60 – 360 dinţi ascuţiţi. Aceşti adevăraţi crocodili zburători având

anvergura aripilor de 2 – 3 în se remarcau printr-o agresivitate ieşită din comun şi constituiau teroarea micilor animale terestre, pe care le vânau fără odihnă. Paleontologii afirmă că, din moment ce în straturile geologice care datează din paleogen (perioadă ulterioară cretadcului) nu s-au descoperit fosile de pterozauri, cele peste 60 de specii de „planoare vii” trebuie să fi dispărut la sfârşitul mezozoicului, odată cu celelalte reptile uriaşe.

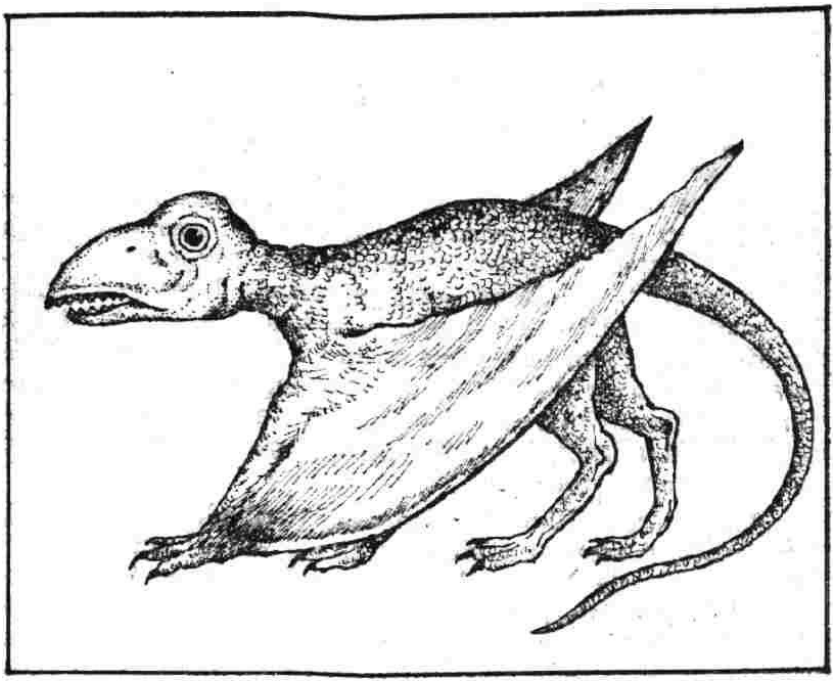

Fig. 35 Pieroaactil (reconstituire)

Dar, aşa cum scria profesorul L. Berlin de la Muzeul de Istorie Naturală din Paris: „Inexistenţa

resturilor paleontologice nu dovedeşte nimic. Este ştiut faptul că nu toate organismele ajung până în zilele noastre sub formă de fosile. Multe dintre ele sunt distruse în urma diferitelor procese geologice care au loc în scoarţa Terrei”. Iar Igor Akimuşkin făcea următoarea observaţie: „Animalele puţin numeroase nu au lăsat urme în rocile fosile. Acesta este motivul pentru care nu s-au mai găsit resturi ale coelacanţilor şi hatteiiilor în straturile de pământ ulterioare epocii pseudodişpariţiei lor. Speciile respective erau pe atunci prea reduse numeric pentru a ajunge într-un muzeu natural de paleontologiew. S-ar putea, deci, ca în unele zone izolate şi insuficient (sau deloc) explorate să mai trăiască specii de pterozauri, aşa cum şi în oceane ar fi putut supravieţui tylozauri, plesiozauri sau elasmozauri.

La începutul anilor ’20, scriitorul şi exploratorul englez Frank Melland conducea o expediţie în zona de intersecţie a frontierei Rhodesiei de Nord cu cele ale Angolei şi Congo-ului. Acolo, în mlaştinile Djiundu, a auzit pentru prima oară relatări despre existenţa unei şopârle zburătoare, cu aripi de liliac şi colţi ascuţiţi Animalul avea o faimă înspăimântătoare; numele său, e („fan toma morţii”), nu făcea decât să rezume legenda triburilor locale, ce afirmau că este de ajuns să-l vezi pentru a muri după câteva zile. Când Melland le-a arătat vânătorilor şi călăuzelor o carte de paleontologie, toţi s-au cutremurat înfioraţi la vederea desenelor de...

pterodactili, rugându-l să arunce imaginile morţii, pe care le purta cu el atât de neştiutor.

Aflându-se în Rhodesia în aceeaşi perioadă (1920 – 1921), exploratorul francez marchizul de Chateleau (autorul cărţii „*Departe de drumurile* bătă a rămas înmărmurit când un prieten al său, funcţionar în administraţia coloniala britanică, i-a declarat în cursul unei partide de şah: „În mlaştinile Djiundu trăieşte un pterodactii”. La insistenţele lui Chateleau, englezul i-a povestit că băştinaşii susţin existenţa unui animal cu aripi având anvergura de peste 2 m, numit *congomato* şi care nu putea fi, după opinia sa, decât un pterodactil. Într-adevăr, pielea netedă, ciocul garnisit cu dinţi, ca şi modul de zbor planat, silenţios duceau în mod inevitabil la această concluzie.

De Chateleau a plecat imediat în regiunea Djiundu, dar acolo vânătorii refuzau până şi să rostească numele „morţii înaripate”. Numai după ce le-a câştigat încrederea şi simpatia prin cadouri substanţiale, francezul a putut nota câteva descrieri amănunţite ale unei şopârle zburătoare, de culoare brună. Animalul era foarte agresiv, atacând tot ce mişca şi nimeni nu avea curajul să-l vâneze. Nu se găsiseră vreodată rămăşiţe de *congomato*, căci acesta trăia numai deasupra mlaştinilor şi dispărea pentru totdeauna în smârcurile ocolite nu numai de oameni, dar şi de animale sau păsări. Un vânător l-a descris astfăk: nu are pene, nici solzi pe corp, iar pielea i se

încreţeşte când nu zboară; aripile sunt ca ale liliecilor, dar mult mai mari, pielea este roşie strălucitoare, ciocul lung, cu dinţi de cro-V codii; în sfârşit, atacă în zbor planat, scoţând uneori şuierături sugrumate.

După cum relatează Akimuşkin, în ciuda unor eforturi deosebite, de Chateleau nu a reuşit să vâneze ciudata fiinţă; era imposibil să cerceteze amănunţit uriaşa suprafaţă mlăştinoasă care putea ascunde mii de animale necunoscute. Exploratorul francez scria: „Sunt încredinţat de realitatea existenţei lui deşi nu am iz butit să-l văd vreodată. Iată motivele: toţi cei care au îndrăznit să vorbească despre el mi l-au descris absolut identic. Or, dacă ar fi fost vorba de un animal dispărut, descrierile trebuiau să difere. Niciodată un negru nu va pomeni despre un elefant de trei ori mai înalt decât un om (adică având 6 în – *n.a.*) sau un rinocer eu mai mult de două coarne. (...) *Congomato* este o fiinţă obişnuită dar mult mai periculoasă decât leopardul, leul sau şarpele veninos *mambap* cel mai mare duşman al băştinaşilor”. Ceea ce înseamnă că „şopârlele zburătoare nu sunt mituri ori superstiţii, ci animale care ar putea fi ucise, dacă s-ar învinge groaza stârnită de agresivitatea lor nemaiîntâlnită.

Mai există însă şi alte mărturii, cum ar fi cea a unui faimos vânăfcor african, K. Pittman: „În Rhodesia de Nord am auzit povestindu-se despre o fiinţă ciudată, ce mi-a stârnit interesul. (...) Animalul („fantoma morţii”) apărea adesea în

trecut şi probabil mai trăieşte şi astăzi în pădurile dese, mlăştinoase din apropierea graniţelor cu Angola şi Congo. Lucrul cel mai extraordinar îl reprezintă însă faptul că majoritatea caracteristicilor acestei misterioase fiinţe o apropie de un pterodactil uriaş”.

În cursul expediţiei ştiinţifice întreprinse în anii 1932 – 1933 în regiuni neexplorate din Camerun, Ivan Sanderson, zoolog de renume mondial, a avut ocazia să întâlnească, în munţii Assumbo, un animal cel puţin straniu. Urmând în amonte cursul unui râu ce săpase un defileu adânc în stâncă, Sanderson şi un alt membru al expediţiei au ajuns la izvoare, unde au împuşcat un liliac ştintr-o specie necunoscută. Mamiferul a căzut în apă şi Să ftderson a fugit* după el. Pe neaşteptate a auzit strigătul de avertizare al partenerului său şi ridicând privirea a văzut „un animal negru şi ciudat, de mărimea unui vultur”, care zbura deasupra lui. Fiinţa aceea avea aripi mari de piele şi un bot lung, cu dinţi albi şi ascuţiţi aşezaţi în semicerc. Cuprins de spaimă, zoologul s-a scufundat imediat, în timp ce, de pe mal, colegul său a tras două focuri asupra animalului care s-a îndepărtat în zbor planat. Sanderson a ieşit din apă şi tocmai discuta aprins cu partenerul său când fiinţa a apărut din nou, înainte ca ei să-şi poată reîncărea armele. Cei doi au auzit şuieratul aripilor de piele, în vreme ce un fel de şopârlă zburătoare «se năpustea asupra lor clănţănindu-şi dinţii. Zoologii au luat-o la fugă, însă creatura i-a

ajuns imediat din urmă şi (în vreme ce ei se aruncau la pământ, încercând să-i evite atacul) a planat de câteva ori deasupra lor, apoi a dispărut după o creastă de stâncă. Îngroziţi, exploratorii şi-au luat armele şi s-au întors în goană la tabără, unde au dat peste ceilalţi membri ai expediţiei, care cercetau trofeele aduse de vânătorii băştinaşi. Când Sanderson i-a întrebat pe localnici ce fel de „liliac" este cel care îi atacase, aceştia i-au cerut neliniştiţi să-l descrie exact, şi când zoologul a terminat de povestit, războinicii au luat-o la fugă prin junglă. A doua zi, căpeteniile au venit la Sanderson, rugându-l să părăsească locurile acelea, căci prezenţa lui putea aduce mari nenorociri. De-abia mai târziu, zoologul avea să găsească explicaţia bizarului comportament: fiinţa respectivă era poreclită „fantoma morţii" (la fel ca în Rhodesia, situată la mii de kilometri depărtare de Camerun), iar băştinaşii aveau convingerea că ea anunţa moartea omului căruia i se arăta, în cazul în care nu îl sfâşia pe loc.

Într-o scrisoare trimisă zoologului belgian Bernard Heuvelmans, Sanderson afirma că animalul pe care îl văzuse era probabil un liliac gigant, necunoscut oamenilor de ştiinţă. Heuvelmans nu a fost de acord, căci aspectul şi comportamentul creaturii aminteau mai curând de o reptilă decât de un mamifer. Într-adevăr, maxilarele lungi cu dinţi conici, dimensiunile de trei ori mai mari decât ale celui mai vânjos câine zburător, corpul lipsit de păr, absenţa urechilor şi

agresivitatea neobişnuită îndreptăţesc pe deplin această concluzie.

— Dar este posibil ca una sau mai multe specii de pte – rudaciili să fi supravieţuit în Africa aproape 70 milioane de ani? Continentul african este singurul unde condiţiile climatice nu s-au schimbat din cretacic şi a rămas neacoperit de apele, oceanului de aproape 500 milioane de ani. Valul de cataclisme geologice care a zguduit celelalte continente, transformându-le considerabil forma şi relieful acum 50 – 70 milioane de ani, nu a afectat Africa, după cum şi marile glaciaţiuni au ocolit-o. Pădurile, savanele, munţii şi lacurile africane au constituit refugiul speciilor iubitoare de căldură şi dacă dinozaurienii erbivori ar fi avut probleme, la adaptarea pentru noua hrană vegetală (angiospermele), în schimb, cei carnivori găseau aici un paradis al mamiferelor, nu întotdeauna, pregătite sau înarmate îndeajuns pentru a le ţine piept.

Neozoicul (era terţiară) a avut şi el monştrii săi înaripaţi, numai că, spre deosebire de pterazauri, aceştia erau păsări şi... nu zburau. Astfel, cea mai cunoscută specie din eocen (perioada paleogenă) este (fig. 36) descoperită în America de Nord şi Europa. Având înălţimea de 2 – 2,20 m. aripi rudimentare (ce nu permiteau ridicarea în aer) şi picioare puternice, diatrymele se dovedeau excelente alergătoare, asemeni struţilor de astăzi. Arma lor de atac o constituia ciocul, lung de 50 cm şi lat de 30 cm, care putea

spinteca pielea cea mai groasă sau rupe un os cu grosimea de 10 cm!

Câteva milioane de ani mai târziu, în miocen (perioada neogenă) apare în Patagonia (America de Sud) specia *Phororhacos* r păsări de pradă înalte de 2 m, cu picioare lungi, adaptate alergării şi aripi nedezvoltate. Aveau un cioc încovoiat la vârf, asemeni celui de acvilă, însă lungimea acestuia în raport cu craniul propriu-zis era mai mică decât la diatryme, deşi capul avea cam aceleaşi dimensiuni totale (50 cm la *Phororhacos* faţă de 70 cm la *Diatryma*). Acest lucru îi determină pe mulţi ornitologi să afirme că, datorită creierului său uriaş, *Phororhacos* rămâne cea mai inteligentă pasăre care a trăit vreodată pe Terra1 şi cea mai evoluată din terţiar. Este posibil ca singura fiinţă ce putea rezista atacului: acestor adevărate harpii să fi fost gliptodonul(*Glyptodon*), un fel de tatuu cuirasat gigant, cu lungimea de 4,5 – 6 m, înălţimea de 2 – 2,5 m şi purtând

Fig. *36 Diatryma* (reconstituire)

o carapace de plăci osoase juxtapuse, groase de 4,5 – 6 cm. *Phororhacos* şi *Diatryma* au dispărut până la începutul cuaternarului, în

împrejurări nelămurite, asemeni dinozaurienilor înaintea lor. În cazul acestor păsări nu se mai pot invoca ipotezele nesigure privind stingerea speciilor de dinozauri, deoarece ele nu au avut de întâmpinat dificultăvile determinate de schimbarea climei, hranei sau a nivelului radiaţiei solare.

În mitologiile multor popoare apar însă, alături de dragoni, balauri şi alţi monştri reptilieni care stăpânesc apa, aerul şi uscatul, multe păsări înspăimântătoare: harpiile, pasărea rock, grifonul etc. Identificarea lor de către unii oameni de ştiinţă cu Vorompatra *maxi mus*)

din Madagascar sau Mea (*Dinornis*) din Noua Zeeândă este lipsită de orice argumente, pentru că grecii antici, arabii, celţii, saxonii şi normanzii nu ajunseseră în cele două insule şi, în orice caz, legendele lor evocă păsări agresive, *carnivore*, *în* timp ce ambele specii menţionate au fost erbivore. Harpiile cu ciocul de aramă, pasărea rock ce se hrănea cu elefanţi, grifonul care sfâşia vite, nu puteau avea ca model nişte paşnici struţi Exagerările privind dimensiunile acestor fiinţe „mitice" trebuie puse tocmai pe seama groazei suscitate de apariţia lor, iar faptul că erau prezentate ca păsări capabile să zboare nu face decât să confirme o regulă universal valabilă: şi astăzi, mulţi oameni consideră că orice pasăre (definită ca „având doc şi pene") trebuie să zboare.

Este posibil oare ca *Diatryma*, *Phororhacos*

(fig. 37) ori urmaşii acestor specii să fi supravieţuit în unele zone de pe glob până în antichitate sau evul mediu, dând naştere legendelor despre păsări de pradă cu ciocuri-ghilotină? Dacă pterodactilii au rezistat într-adevăr de-a lungul a peste 70 milioane de ani şi *congomato* este o şopârlă zburătoare cretacică, nu ar fi imposibil ca „harpiile" să se fi perpetuat din eocen sau miocen până în timpul lui Hercule. Altfel ar fi fost foarte dificil de explicat cum de ştiau popoarele străvechi (care nu aveau la dispoziţie atlase de paleontologie) despre existenţa unor astfel de fiinţe. După cum este tot atât de greu de admis că triburile africane cunosc amănunţit aspectul pterozaurilor fără să şi văzut Vreodată. Să fie toate acestea opera imaginaţiei?

Athanasius Kircher, în faimosul său tratat „Sttbfen fitneus" („*Lumi subteranetţs* publicat în 1665) descrie „dragonul" vânat în 1345 pe insula Rhodos: gât lung şi cap de şarpe, colţi ascuţiţi, picioare de şopârlă cu gheare încovoiate, coadă de crocodil, corp acoperit cu plăci cornoase (ca solzii întăriţi ai varanului de Komodo) şi... două

Fig. *37 Phororfmcos* (reconstituire) I

aripi scurte, membranoase. Desenul care însoţeşte textul conţine prea multe amănunte reale pentru a fi imaginat de fantezia autorului, mai ales că proporţiile diverselor părţi ale trupului reptilei sunt foarte corect redate. Kircher adaugă că o făptură asemănătoare a fost doborâtă din zbor, în 1660, Ungă Roma, când un vânător a văzut o „pasăre mai mare decât un vultur”

planând deasupra sa. După ce a săgetat-o de mai multe ori, creatura s-a prătuşit, iar omul a constatat uimit că ucisese un „dragon” şi nicidecum o pasăre. Dus la Roma, cadavrul a constituit multă vreme o atracţie pentru public: capul de crocodil „cu maxilar dublu”, garnisit cu dinţi redutabili, trupul şi coada acoperite de solzi, labele de şopârlă şi aripile de piele, toate la un loc îi păreau lui1 Hieronimus Lancia, curatorul Muzeului cardinalului Barberini, „ceva monstruos, conceput parcă din cartilaje, asemeni picioarelor de gâscă”.

Konrad Gesner aminteşte şi el, în „*Historia* – *liumu* (pe lângă „şerpi de mare” dragoni** şi alţi monştri stranii) despre existenţa unor „şerpi** şi „şopârle cu aripi”, foarte agresivi şi atingând dimensiuni considerabile (cum era spre exemplu „şarpele zburător” ucis în La Rochelle – Franţa). Or, Gesner face o distincţie netă între şopârlele cu aripi de talie mare şi cele de talie mică, existente în „Indii. Imaginea acestora din urmă, reprodusă în tratatul elveţianului, este identică unei cunoscute specii de „şopârle zburătoare” (*Draco* ce trăieşte şi astăzi în junglele din Sumatra, Borneo, Filipine, Jaw a şi Indochina, deci în zona cunoscută acum câteva zisecole sub denumirea generică de „Indii”. De altfel nu este singurul caz în care animale prezentate de Gesner în cărţile sale şi considerate timp de secole simple legende au fost identificate ca fiinţe reale…

Potrivit afirmaţiilor unor oameni de ştiinţă,

metodele actuale de explorare şi supraveghere prin satelit fac mai greu admisibilă ideea că pe hărţile Terrei ar fi rămas „pete albe** şi reduc şansele de existenţă ale speciilor de mari dimensiuni, fie ele reptile, păsări sau mamifere, nedescoperite încă. Aşa să fie oare? La sfârşitul anului 1981 un elicopter ce survola zona de graniţă dintre Thailanda şi Cambodgia a fotografiat un grup de elefanţi mai înalţi eu 1 – 1,5 în decât orice, specie asiatică. Junglele unde trăiesc aceşti uriaşi fiind inaccesibile, observarea lor s-a făcut exclusiv aerian; astfel s-a putut constata că elefanţii necunoscuţi (care nu au primit nici măcar o denumire ştiinţifică deocamdată) se hrănesc numai noaptea, ziua ştiind ascunşi în desişurile pădurii.

Unii zoologi consideră însă că nu este vorba die o nouă specie, ci de mutanţi, căci „ar fi greu de admis existenţa unor fiinţe de asemenea dimensiuni, rămase nedescoperite până spre sfârşitul secolului al XX-lea”. Dar de ce nu au fost observaţi până acum aceşti „mutanţi”, care nu putear apărea prin generaţie spontanee?!

CALMARUL GIGANT

Revista „*Larevue beige** publica în 1029 „*Psaltirea din Mainz**, nuvela fantastică a scriitorului Jean Ray, una dintre cele mai frumoase şi mai cutremurătoare povestiri despre tainele mării. Cu excepţia lui H.P. Lovecraft şi E.A. Poe, prea puţini scriitori au reuşit să construiască o atmosferă fantastică atât de derutantă şi totuşi

atât de credibilă prin logica ei riguroasă ca Jean Ray. Subiectul său era inedit în literatura universală: o civilizaţie a calmarilor, fiinţe inteligente dominante pe o altă planetă, dintr-un alt univers, trăind în oraşe submarine gigantice şi posedând cunoştinţe ştiinţifice care le permiteau realizări inaccesibile omului, de la trecerea într-un univers paralel sau într-o altă dimensiune, până la disimularea propriului corp în trupul unei alte fiinţe, total diferite ca formă. Lumea calmarilor uriaşi imaginată de Ray este cu atât mai şocantă, cu cât autorii care abordaseră problema acestor monştri (Jules Verne în „20 *de leghe sub* mari" şi Victor Hugo în „*Trud mării**) îi prezentaseră ca pe nişte fiinţe înspăimântătoare, este adevărat, dar nu înzestrate cu acea capacitate de gândire şi abstractizare proprie omului. Caracatiţa lui Hugo este „o ventuză" care „oroare, te aspiră", iar calmarii lui Verne sunt giganţi ce pot pune în pericol chiar şi un submarin de talia *Nautilusului*, dar nu ameninţă civilizaţia umană decât cu forţa brută, oarbă, cel mult dublată de viclenia instinctivă a oricărei specii de pradă. Cefalopodele lui Ray însă, pe lângă dimensiunile ieşite din comun, erau egale, dacă nu chiar superioare prin inteligenţă, celor mai cultivaţi oameni şi de aceea nuvela „*Psaltirdin* a fost considerată doar o capodoperă literară, avertismentul ei fiind admis doar în sens metaforic şi nu real, ştiinţific.

La două decenii de la publicarea nuvelei, J.Y. Cousteau, Ph. Tailliez şi F. Dumas descopereau,

pentru prima oară în Marea Mediterană, în apropierea localităţii franceze Forquerolles, un „oraş al caracatiţelor” compus din 800 de „locuinţe” cu ziduri, acoperişuri, deschizături pentru ferestre, uşi, având uneori două camere separate printr-un perete interior; toate acestea erau înconjurate de „gră; din” de anemone şi protejate de un gard exterior cu poartă mobilă. De atunci (1950) au fost găsite multe astfel de „aşezări citadine” în Mediterana, Marea Nordului sau Oceanul Atlantic, unele ajungând la aproape 10.000 de „case” (construite în mod evident de locuitorii lor) şi prevăzute cu străzi lungi şi rectilinii…

Cercetătorii americani au efectuat, în 1980 – 1981, o serie de experimente pe caracatiţe, soldate cu rezultate atât de uluitoare, încât revista „publica în mai 1981

un articol cu titlul „*Aliens în our* seas” („*în mările noastre*”), divulgând opiniei publice mondiale un fapt tulburător: cefalopodele au dovedit că posedă cel mai înalt coeficient de inteligenţă dintre toate animalele marine testate până atunci (cu excepţia delfinilor). În special experienţa care a demonstrat faptul că o caracatiţă înţelege că se găseşte în faţa propriei imagini când se priveşte în oglindă este considerată deosebit de importantă pentru a argumenta ipoteza ce susţine că aceste fiinţe sunt inteligente în sensul pe care omul îl dă acestei noţiuni (statut „acordat” deocamdată unei singure

specii de animale de pe Terra: delfinii). Creierul caracatiţelor se prezintă sub forma unui inel cu cinci lobi, compus din celule nervoase şi plasat în jurul esofagului, în spatele gurii, în vreme ce creierul vertebratelor are forma unei mase compacte cu doi lobi, şi este situat mult deasupra gurii. Studiile au arătat că, la cefalopode, creierul exercită un control absolut asupra funcţiilor organismului şi, după cercetarea atentă a uimitoarelor calităţi de camuflaj ale caracatiţelor, s-a putut descoperi modul în care comunică. Multă vreme, capacitatea caracatiţei de a-şi schimba culoarea după cea a mediului înconjurător a uimit, fiind una dintre cele mai remarcabile manifestări de homocromie cunoscute în natură. Abia în anii ’80 misterul a fost dezlegat: fiecare cefalopodă posedă la naştere 70 de celule colorate, răspândite la suprafaţa „pielii*; ele nu cresc în dimensiuni dar se multiplică, ajungând la maturitatea animalului la mai mult de 100 celule/mm2 de piele şi la câteva milioane în tot corpul, toate controlate de sistemul nervos. Aceste celule numite cromatofore sunt de două tipuri: cele mai închise la culoare produc spectrul nuanţelor de cafeniu şi roşu, iar cele mai deschise, tente de portocaliu şi galben. Cromatoforeie sunt controlate de muşchi specializaţi, care le pot extinde de 10 – 15 ori faţă de diametrul lor original. De fapt, ele nu conţin pigmenţi de culoare, ci un fel de plăcuţe reflexive de biocristal, ce acţionează ca nişte prisme, schimbându-şi

culoarea în funcţie de orientare, astfel încât o caracatiţă poate căpăta până şi culorile albastru sau verde atunci când este necesar. Fenomene luminoase asemănătoare celor provocate de aceste prisme se întâlnesc în natură doar la pietrele preţioase sau penele păsărilor exotice. Cercetătorii americani şi francezi consideră că schimbarea culorii corpului nu reprezintă doar o formă de homocromie, ci şi una de comunicare şi încă foarte avansată, puţindu-se transmite în acest mod nu sunete sau cuvinte disparate, ci imagini ce conţin uneori sensul a până la o mie de cuvinte, ceea ce înseamnă că o cefalopodă comunică un mesaj de mii de ori mai repede decât un om sau un delfin…

Calmarii giganţi au, după cum se pare, mijloace şi mai complexe de comunicare decât caracatiţele obişnuite, căci celulele specializate de pe pielea lor au un fel de strălucire multicoloră permanentă, unele fiind dotate cu iris şi cristalin asemănătoare cu cele de la ochi, iar altele dovedindu-se capabile să emită mesaje luminoase atât de perfecţionate şi diverse, încât nu pot constitui decât o formă de interacţiune socială, rămasă deocamdată de neînţeles pentru noi.

Inteligenta caracatiţelor mici s-a dovedit superioară celei a maimuţelor antropoide, dar nimeni nu a putut testa vreodată un calmar gigant şi nici nu se ştie dacă oamenii ar dori să aibă certitudinea capacităţii de gândire pe care o poate avea un astfel de monstru, ipoteză deocamdată

abia formulată de oceanologi. Caracatiţele au memorie, curiozitate, sentimente, ba chiar şi noţiunea timpului! Astfel, la Acvariul din Los Angeles, un scafandru a învăţat o caracatiţă să iasă la fereastra casei, sale de piatra (pe care şi-o construise singură) de fiecare dată când venea un grup de turişti. După două zile, caracatiţa ieşea singură la fiecare 20 de minute (momentul apariţiei unor noi vizitatori), se lăsa privită timp de câteva minute şi apoi se întorcea în locuinţa ei. Faptul cel mai ciudat este însă acela că scafandrul nu a recompensat-o niciodată pe caracatiţă cu hrană, cum se obişnuia la alte experimente. Ce a determinat atunci un astfel de comportament al animalului? Ataşamentul faţă de dresor, reflexul de a-i urma întocmai indicaţiile sau pur şi simplu curiozitatea de a vedea noi chipuri umane?

Un alt element remarcabil: cefalopodele sunt singurele nevertebrate acvatice care dorm sau cel puţin se odihnesc nemişcate câteva ore. S-ar putea însă ca acest „somn” să nu fie necesar odihnei fizice, ci să folosească acestor animale cu o intensă activitate neurală, pentru a-şi selecta şi stoca (sau elimina) informaţiile acumulate peste zi. Se considera până de curând că nicio specie de cefalopode nu scoate sunete, dar oceanologii americani, britanici şi francezi au înregistrat ocazional zgomote stranii ieşite din „ciocuF unor calmari giganţi. În orice caz, caracatiţele aud şi pot deosebi motoarele unei nave cunoscute, fapt demonstrat de Cousteau, a cărui echipă de filmare

subacvatică de pe *Calypso* era întotdeauna întâmpinată într-un anumit punct al coastei franceze de o caracatiţă ce se obişnuise să primească languste şi crabi de la scafandri.

Ochii cefalopodelor sunt la fel de complecşi că ai omului (au pleoape, iris, umoare vitroasă, cristalin şi retină), deşi moluştele fiind atât de diferite de mamifere, zoologii nu îşi pot explica o asemenea similitudine, mai ales că mediile de evoluţie şi de viaţă sunt total diferite: acvatic la moluşte, terestru la mamifere (dacă ne amintim că strămoşii actualelor specii de mamifere acvatice au trăit tot pe uscat). Ochii caracatiţelor sunt galbeni şi au pupile negre, orizontale şi înguste ca nişte linii trase cu tuş: retinele conţin mai puţine celule senzitive decât la om, în schimb, nervii optici se conectează în spatele ochiului, lăsând lumina să pătrundă liber în interior (spre deosebire de cei ai omului, care înconjoară retina şi corpul vitros, provocând apariţia pupilei optice – „pata oarbă” – pe retină). Când cefalopodele sunt liniştite, ochii lor rămân fixaţi asupra unui punct nevăzut, dar la apariţia prăzii sau a unui duşman potenţial ochii se ridică aidoma unui periscop, rotindu-se atenţi, cu o privire de fiinţă inteligentă, mai apropiată de cea a delfinului decât de fixitatea stupidă a ochilor de peşte. Dar, după cum afirmă toţi scufundătorii şi cercetătorii care au avut ocazia să vadă cefalopode mai des, privirea lor nu este prietenoasă, plină de simpatie ca a delfinului, ci rece, distantă, creând omului un sentiment

inexplicabil de nelinişte, datorată probabil acelei pupile orizontale şi înguste, care dă animalului un aer „extraterestru.

Simţul tactil al caracatiţei este recunoscut ca ieşit din comun în lumea vie: animalul „vede*, „aude*…gustă* şi „pipăie* cu pielea (în special cea a tentaculelor), puţind identifica după o singură atingere forma, mirosul textura şi chiar compoziţia chimică a unui obiect sau fiinţe vii.

Limitele şi tarele organismului unei cefalopode sunt legate de mediul în care trăieşte, obligând-o să rămână pentru totdeauna un locuitor al oceanului. Una dintre problemele principale este cea a sângelui său verde, al cărui element chimic de captare şi transport al oxigenului este cuprul, care limitează capacitatea de absorbţie la 4% în loc de 12 – 20% de poate asigura fierul din sângele roşu întâlnit la mamifere, păsări şi peşti. Alte limite sunt datorate excesivei fragilităţi a sistemului nervos şi senzorilor, diametrului prea mare al fibrei nervoase, ce asigură transmiterea şi canalizarea rapidă a semnalelor, branhiilor ce înlocuiesc plămânii (deşi acestea se adaptează la schimbarea bruscă de mediu mai bine decât ale celor mai rezistenţi peşti) şi lipsei scheletului de susţinere a corpului, ceea ce nu prezintă inconveniente în apă, dar devine fatal pe uscat

Omul a avut întotdeauna rezerve (generate de o permanentă spaimă) în faţa acestor animale, simţind instinctiv, din cele mai vechi timpuri, că,

aşa cum scria R.L. Forward în revista „*OMNI*”: „Este greu de imaginat o fiinţă mai stranie decât acest străin în mările noastre, caracatiţa… Şi dacă aceste rezerve se menţin în ceea ce priveşte caracatiţele mici din specia *Octopus* (în pofida asigurărilor oceanologilor francezi şi americani, care afirmă că, odată ajunsă să-şi înfrângă timiditatea şi să-l recunoască pe experimentator, caracatiţa se îmblânzeşte şi poate manifesta ataşament, se joacă sau chiar doreşte să fie dezmierdată ca orice pisică), ele devin cu atât mai lesne de înţeles în cazul calmarilor giganţi. Cunoscuţi mai mult sub numele norvegian de aceştia iac parte din încrengătura *Conchifera* (moluşte cu cochilie), clasa *Cephalopoda* (cefalopode), ordinul (cu cochilie interioară), subordinul *Decapoda* (cu zece braţe), familia *Ommatostrephidac*, genul

Creierul lor, format prin contopirea ganglionilor cefalici, viscerali şi ai piciorului, este protejat de o capsulă cartilaginoasă, cu rol asemănător craniului vertebratelor. Ochii calmarilor uriaşi ajung până la 24 cm diametru, fiind cei mai mari care au existat vreodată pe Terra. Ca particularităţi structurale se pot aminti: forma stranie („cioc de papagal”) a maxilarelor extrem de puternice; cele trei inimi (una obişnuită şi două branhiale); fibrele nervoase foarte groase (1,8 cm la *Dosiducus gigas*, deci având diametrul de opt sute de ori mai mare decât la majoritatea animalelor), capabile să transmită impulsurile cu

peste 90 km/h; glanda voluminoasă ce secretă substanţa colorată (numită „cerneala de sepie”) cu rol de camuflare; aparatul de deplasare pe principiul „motorului cu reacţie” etc. Lungimea krakenilor atinge frecvent 10 – 15 m: numai în ultimii o sută de ani au fost aruncaţi pe ţărmurile Norvegiei, Danemarcei, Angliei, Irlandei, Blândei, Insulei Terra Nova, Japoniei şi Noii Zeelande peste 80 de calmari lungi de 10 – 19 m. Recordurile sunt deţinute de: exemplarul existent la Muzeul Oceanografic din Monaco (18 m); exemplarul măsurat şi descris de savantul Edison A. Verrill (18 m); exemplarul găsit acum câteva decenii pe ţărmul Noii Zeelande (*Architheuthis longimana* – 19 m) şi exemplarul care a atacat petrolierul norvegian *Brunswig* în 1946 (20 m). Dar, calculând comparativ dimensiunile animalelor care au lăsat urme de ventuze pe pielea caşaloţilor sau ale căror bucăţi de tentacule au fost găsite în stomacul acestora, oamenii de ştiinţă au ajuns la concluzia că în ocean există în mod cert calmari de 30 – 40 m lungime şi chiar mai mult. Tentaculele (ce reprezintă de obicei două treimi din lungimea totală) au grosimi de 26 – 30 cm la un animal de 18 – 20 m, iar ventuzele lor pot atinge 10 cm diametru. Scriitorul englez Frank Bullin (care a fost ambarcat câţiva ani pe o balenieră) a măsurat o bucată de tentacul vomitată de un caşalot muribund, lăsând o descriere impresionantă în cartea sa „*The Voyage of the* «*Cachalot*»* navei «*Caşalotul*»*):

„Tentaculul avea grosimea corpului unui om şi prezenta două rânduri de ventuze de mărimea unor farfurioare de ceai, garnisite pe margini cu zimţi de forma şi dimensiunile unor gheare de tigru. Un caşalot bătrân, lung de 22 m şi cântărind aproape 100 t, pescuit în Oceanul Pacific cu câteva decenii în urmă, avea pe cap două amprente de ventuze cu diametrul de 14 cm!

Greutatea calmarilor giganţi este greu de estimat deoarece au putut fi foarte rar cintâriţi în întregime, iar exemplarele eşuate la ţărm pierd mult din greutatea iniţială prin evaporarea apei din ţesuturi, ruperea tentaculelor etc. Părerile oceanologilor şi biologilor sunt împărţite, considerându-se că un *Architheuthis* de 18 m lungime poate să aibă 6 t (Akimuşkin) ssfu 29 t (Verrill şi Mac Gin ţie). Deci, un kraken de 30 în ar avea între 10 şi 50 t, ceea ce reprezintă o greutate remarcabilă pentru o fiinţă fără schelet. Prin comparaţie, o balenă albastră (*BaZenoptera musculus*) lungă de 30 în cântăreşte cam 100 t, dintre care 25 t scheletul, 47 t carnea, 20 t grăsimea şi 8 t sângele.

Viteza calmarilor giganţi este foarte mare (36 – 40 km/ h) faţă de cea a balenelor (16 – 24 km/h), caşaloţilor (1520 km/h) sau chiar a balenelor ucigaşe (30 – 32 km/h). Se pare că aceşti monştri nu au alţi duşmani naturali în afara caşaloţilor din specia P *h*, de care pot scăpa dacă vor, datorită „motorului cu reacţie* ce le permite să atingă o viteză dublă faţă de urmăritorii lor.

Cele mai vechi menţionări documentare despre calmarii uriaşi se pot întâlni la scriitorii antici. Astfel, Herodot pomeneşte de Scilla, faimoasa „hidră” ucisă de Heracles (Hercule), iar descrierea sa pare să prezinte un kraken de mari dimensiuni. Caius Plinius cel Bătrân (2379 e.n.) povesteşte în „*Istoria* (37 volume, sinteza cunoştinţelor epocii în mineralogie, botanică şi zoologie) o întâmplare petrecută la Carteea (actualul Rocadillo din provincia spaniolă Andaluzia, situată pe coasta mediteraneeană) pe vremea consulului Lucullus, căruia i-au fost aduse capul şi tentaculele de 10 m lungime, ale unui „polipus” (o altă denumire a calmarului) ce devasta noapte de noapte crescătoriile de peşte şi bazinele cu saramură, până când a fost prins de pescari cu ajutorul unei haite de dulăi dresaţi. Aristotel scrie în *animalelor*” că în

Marea Mediterană trăiesc animale mari, de culoare roşie, numite „theuthisavind corpul ca un fus, aripioare rotunjite la coadă şi numeroase braţe prevăzute cu „excrescenţe sugătoare” (probabil ventuzele).

Dacă grecii şi romanii fuseseră înspăimântaţi de caracatiţele sau calmarii din Mediterana (ce nu depăşeau 1012 m lungime) devine uşor de înţeles teroarea exercitată de krakenii Mării Nordului (printre care exemplarele de 15 – 19 în erau foarte frecvente) asupra vikingilor, convinşi că personajul numit de ei „Bătrânul din Mare** este o căpetenie războinică ce a revenit după moarte

pentru a se răzbuna pe duşmanii săi, dar, nemaigăsindu-i, scufunda orice corabie întâlnită în cale. Aspectul vag humanoid pe care îl avea calmarul ridicându-se în aer când ataca vasele, ochii săi uriaşi şi cele zece „braţe” serpentiforme, din a căror strânsoare nu scăpa nimeni, au produs o impresie teribilă (şi durabilă în timp) asupra corăbierilor nordului, de la care s-a transmis şi altor popoare, sub forma legendei despre „balaurii cu zece capete” (situate în vârful unor gâturi lungi ca de şarpe). Astfel se poate explica motivul ce revine constant în majoritatea basmelor, acel amănunt care i-a nedumerit întotdeauna pe zoologi: indiferent câte „capete** i-ar fi fost retezate balaurului, dacă nu erau tăiate toate deodată, celelalte „creşteau la loc” sau, în orice caz, pierderea lor nu părea să-l incomodeze pe monstru. Admiţând faptul că multe din elementele mitice au ca punct de plecare un fenomen natural sau o fiinţă reală, se ridică problema provenienţei acestui detaliu, prea des menţionat pentru a fi o.pură fantezie: specii de animale cu două sau mai multe capete nu există, exemplarele descoperite (şerpi, şopâiie şi unele mamifere) reprezentând accidente genetice sau mutanţi care, dacă supravieţuiesc, se sting după o generaţie, fără să dea naştere unor urmaşi asemeni lor. Totuşi, nicio fiinţă cu două capete nu a manifestat indiferenţă atunci când unul i-a fost retezat! Dar vikingii observaseră că, în cazul când nu reuşeau să taie toate „braţele „krakenului, acestuia îi rămânea

destulă putere pentru a trage corăbiile la fund chiar şi cu două dintre ele. De asemeni, se ştia încă de la Aristotel că tentaculele cefalopodelor se regenerează parţial sau chiar integral, deci legenda „balaurilor cu zece capete” poate fi astfel explicată relativ complet.

În „*Istoria animalelor*”, Konrad Gesner menţionează existenţa aşa-numiţilor „călugări din mare”, fiinţe cu multe braţe, ochi neobişnuit de mari şi trup fusiform, de culoare roşie. Tot în aceeaşi perioadă (a doua jumătate a secolului al XVI-lea), faimoşii naturalişti Belon şi Rondelet descriau şi ei calmarii giganţi, iar în 1565, Olaus Magnus povesteşte în „*Istoria popoarelor* despre

„Peştele lung de o milă”, semănând „mai degrabă a insulă decât a animal” şi având „un cap pătrat, uriaş, acoperit de negi monstruoşi şi alte excrescenţe”. Ochii ciudatei fiinţe erau „enormi” iar puterea ei „nemăsurată”, încât reuşea „să înece foarte multe corăbii şi nenumăraţi marinari vânjoşi”. Spre sfârşitul secolului, naturalistul Ulisse Aldovrandi (1522 – 1605) din Bologna (Italia) aminteşte despre o serie de naufrăgii provocate de „caracatiţe uriaşe”, precum şi de faptul că acestea răpeau oameni din bărcile de pescuit sau chiar de pe mal în toamna anului 1673 a fost găsit pe ţărmul sud-vestic al Irlandei un monstru cu „coada lungă şi groasă, trupul de mărimea unui cal, ochii cât nişte farfurii de plumb şi fălcile asemeni pliscului de vultur, dar mult mai mari şi mai puternice”. Cadavrul straniei creaturi

(aruncat pe uscat de o furtună) a fost expus la Dublin, unde s-a tipărit un „afiş publicitar” ce invita publicul să nu scape nemaipomenita şansă de a vedea (contra unei taxe nu tocmai modeste) „un peşte sau animal minune din Marea Irlandei”.

— Erik Pontoppidan consacra multe pagini din „*Istoria naturală a Norvegiei*” (1752 – 1753) şi mai ales din „Dicţionând manual de istorie „(1778) legendelor despre kraken, krak, polip sau zee-troll („vrăjitorul din mare”) diverse denumiri sub care erau cunoscuţi calmarii uriaşi în nord. Iată câteva fragmente din ultima lucrare: „Krak-ul este un rac neînchipuit de mare, ce trăieşte în Marea Nordului (...). Pescarii sunt avertizaţi de existenţa lui după adâncimea apei: dacă greutatea arjuncată se opreşte la treizeci de stânjeni acolo unde marcă trebuia să aibă o sută, înseamnă că sub ei se află un krak. Când adâncimea devine şi mai mică e un semn că animalul se ridică şi corabia trebuie să se îndepărteze C mai repede (...). Nimeni nu a văzut vreodată un krak întreg, ei doar partea de sus a corpului; se pare că spinarea lui ar măsura cam o milă engleză şi jumătate (aproximativ 2.700 m, dacă Pontoppidan se referă la mila marină – *n.a.*). Mai întâi apar la suprafaţă o mulţime de insuliţe acoperite cu un fel de pădurice din care ies coarnele de mărimea unui catarg de corabie mijlocie (cam 30 – 40 în – n.ti.). Aceste insule nu sunt altceva decât inegalităţile de pe spinarea animalului şi, printre ele, se văd sărind peştii surprinşi acolo de ridicarea krak-ului. Când

monstrul se scufundă din nou, produce un vârtej care trage totul în adâncuri (...). După toate probabilităţile, acest colosal animal marin poate fi inclus printre polipi sau printre varietăţile de stele de mare (...), iar coamele lui sunt de fapt tentacule sau instrumente tactile, cu ajutorul cărora se deplasează sau îşi procură hrana". Este de remarcat eroarea de logică pe care o face academicianul din Copenhaga nesesizând discrepanţa extraordinară dintre corpul animalului (2.700 m) şi lungimea braţelor sale (30 – 40 m). Pentru a se putea deplasa (mergând sau înotând) ori pentru a se hrăni, calmarul trebuia să aibă sute de astfel de „picioare", putând fi inclus mai curând în familia miriapozilor decât a stelelor de mare! Tentaculele cefalopodelor servesc într-adevăr că instrumente tactile, dar măsoară două treimi din lungimea totală a corpului... Pontoppidan continuă: „În afară de tentacule, ciudata fiinţă a fost înzestrată cu un miros pătrunzător şi specific, pe care îl poate răspândi împrejur într-o anumită perioadă, atrăgând cu ajutorul lui peştii marini".

Naturalistul norvegian consideră că mărimea acestor animale a dat naştere probabil confuziilor şi enigmelor privind „insulele fantomă" care apăreau sau dispăreau de la o lună la alta. Astfel, insulele văzute lângă ţărmurile Irlandei, Islandei, Fâroer, în Marea Nordului, Marea Baltică, Oceanul Atlantic sau Oceanul îngheţat nu erau altceva decât... spinările monştrilor ce picoteau la soare. Ca „argument61, Pontoppidan citează relatarea

episcopului de Nidross care s-a gândit să-şi ridice altarul de campanie şi să oficieze slujba pe o stâncă de la malul mării, pentru a avea mai multă prestanţă în ochii proaspeţilor convertiţi. După ce misionarul s-a dat jos „stinea” a pornit spre valuri unde s-a scufundat într-un vârtej înfiorător: era de fapt un kraken, care se grăbea să se răcorească după cucernicele învăţăminte desprinse din cuvintele episcopului!

Pontoppidan dă însă şi informaţii rezonabile (şi verificabile) cum ar fi cea despre krakenul ce a intrat în 1680 într-un fiord îngust din parohia Alstahong (Norvegia), unde a eşuat la scăderea apelor. Animalul a dezrădăcinat cu tentaculele câţiva brazi de pe ţărm, dar s-a încurcat atât de rău între stânci, încât nu a mai putut să iasă, murind în cursul aceleiaşi zile. Cadavrul său ocupa aproape întreg fiordul şi s-a descompus foarte lent, împrejurimile rămânând multă vreme pustii, din pricina duhorii insuportabile.

În 1772, naturaliştii danezi Olafsen şi Powelsen au publicat la Copenhaga o lucrare în care menţionau şi un fragment dintr-o cronică islandeză, unde se vorbea despre „monstrul cu şapte cozi de la Tingore”. Cronica descria probabil un pui de calmar ce îşi pierduse trei tentacule: „Astă toamnă (anul 1640 – *n.a.*) pe plaja de la Tingore, în ţinutul Hunewand, a fost aruncată o lighioană ciudată. Trupul monstrului marin era cam tot atât de lung şi lat ca al unui om voinic. Animalul avea şase cozi lungi de doi coţi (1,20 în –

n.a.) şi una mai mare decât celelalte, măsurând opt coţi şi un sfert (4,95 în – *n.a.*). Pe cozi se aflau nişte copci asemănătoare unor ochi aurii (ventuzele – *n.a.*). Capul nu se distingea, se vedeau doar două căpăcele mari (ochii – *n.a.*) aşezate deasupra cozilor. În trupul moale al monstrului nu existau nici oase, nici cartilaje. Una dintre cozile sale a fost adusă în vechea parohie Tingore pentru a fi cercetată".

Astfel de relatări erau atât de numeroase, iar naturaliştii şi marinarii păreau atât de convinşi de existenţa monstrului, încât însuşi Care von Linné (autorul primei clasificări ştiinţifice a vieţuitoarelor şi cea mai prestigioasă personalitate în domeniul zoologiei în secolul al XVIII-lea), consacra faimosului kraken un capitol din *Sistemul naturii*" lucrare apărută în 1735 în Suedia şi cunoscută curând în toată Europa. Linné l-a inclus pe calmarul uriaş în clasa viermilor, ordinul moluştelor şi l-a numit *Sepia microcosmos* (deşi, după cum se pare, avea unele rezerve privind existenţa lui, pentru că în ediţiile următoare ale *„Sistemului na** a renunţat la capitolul menţionat).

În anii 1801 – 1802 apărea *„Istoria naturală a molwştelora*, o vastă şi incitantă lucrare a naturalistului francez Dennis de Montfort, curator al Muzeului de Istorie Naturală din Paris. Montfort, om de ştiinţă cu imaginaţie debordantă şi talent literar incontestabil, s-a preocupat prea puţin de scrupulozitatea faptică, prezentând mai

bucuros legendele marinăreşti despre calmari (pe care el îi numeşte „pulpe colosale”) decât date ştiinţifice pozitive. Rezultatul a fost o foarte atractivă carte de aventuri pe mare, primită cu mult interes de cititori dar considerată ca lipsită de seriozitate de către zoologi (deşi Montfort era o personalitate în ştiinţa timpului său, recunoscut chiar şi de Cuvier sau Lamark). Totuşi, alături de exagerări evidente (cum ar fi povestea despre escadra celor zece nave de război scufundate într-o singură noapte de un grup de calmari) sunt prezentate şi mărturii din care răzbate un fior de groază sinceră. Astfel, echipajul şi căpitanul unui vas din Dunkerque (Franţa) relatau că, într-o zi fără vânt, pe când nava se afla imobilizată în mijlocul Oceanului Atlantic, un kraken uriaş a ieşit din valuri, răpind doi oameni care curăţau copastia de alge şi scoici. Monstrul a încercat să se caţare pe punte după al treilea, dar în urma unei lupte înverşunate (în cursul căreia i-au fost tăiate câteva tentacule şi i s-au înfipt în trup mai multe harpoane) a renunţat, dispărând în adâncuri împreună cu cei doi nefericiţi. Un alt calmar a fost gata să scufunde o corabie din Saint Malo (Franţa), în apropiere de ţărmul Africii Occidentale şi numai cu mare greutate a reuşit echipajul să reteze tentaculele care trăgeau nava de catarge, înclinând-o puternic într-o parte. Această mărturie este reprodusă şi de Frank Lane în cartea „*Imperiul caracatiţei*”; scriitorul şi naturalistul englez adaugă că marinarii au fost

atât de înspăimântaţi incit, la întoarcerea în Saint Malo, au plătit pentru un fastuos „Te Deum”, precum şi zugrăvirea unei picturi murale reprezentând lupta cu monstrul, în biserica sfântului protector al navei.

Câteva decenii după Montfort, olandezul Harting şi danezul Steenstrup au scris articole şi lucrări în care prezentau numeroase documente şi mărturii găsite în arhive sau chiar vechi manuscrise medievale conţinând descrierea unor monştri uriaşi, cu multe braţe, văzuţi de marinari în ocean sau aruncaţi pe ţărm de furtună. Dar oamenii de ştiinţă au refuzat să dea crezare „fanteziilor” cronicarilor şi nu au acordat importanţa cuvenită nici articolului publicat de Steenstrup într-o revistă daneză, în 1854, ce relata descoperirea în subsolul Muzeului din Copenhaga (Danemarca) a unui vas conţinând resturile unui „om de mare, prins la Erzund, în timpul domniei regelui Christian al III-lea” (1534 – 1559). Naturalistul danez stabilea faptul că legendarul „călugăr din mare” făcea parte dintre moluşte şi îl denumea *Architheuthis monachus*. Din cauza gradului foarte înaintat de descompunere a rămăşiţelor, Steenstrup nu a reuşit să deducă şi alte caracteristici ale animalului ori să-i evalueze dimensiunile iniţiale.

30 noiembrie 1861 este data „recunoaşterii oficiale” a existenţei calmarului gigant. În acea zi, 1, ora 14, fregata franceză *Afecton* a atacat cu toată artileria de bord un animal uriaş ce plutea în

apropiere de Insulele Canare (Oceanul Atlantic). Raportul locotenentului Beuillefe (comandantul navei) descria monstrul ca având un trup fusiform, îngroşat la mijloc, zece tentacule groase şi lungi, situate pe cap (în apropierea ochilor neobişnuit de mari) şi un cioc încovoiat, ca de papagal. Lupta a început printr-o salvă de artilerie ratată din cauza tangajului, apoi *Afecten* i-a apropiat şi marinarii au înfipt câteva harpoane în calmar. Acesta s-a aruncat asupra fregatei, dar, primind alte şase descărcaturi de mitralii şi vergele de oţel în flancuri, şi-a schimbat intenţia, vrând să se îndepărteze. Nava franceză l-a urmărit, încercând să-l captureze, însă animalul era atât de greu încât nu a putut fi ridicat pe bord. Toate corzile harpoanelor s-au rupt, vinciurile au fost smulse din postamente şi, după trei ore de încleştare epuizantă, prada fregatei s-a redus la o „minusculă" bucată de coadă (cântărind 20 kg) şi acuarela (fig. 38), executată de It. M. Rouyer (şi care se află astăzi la Acade

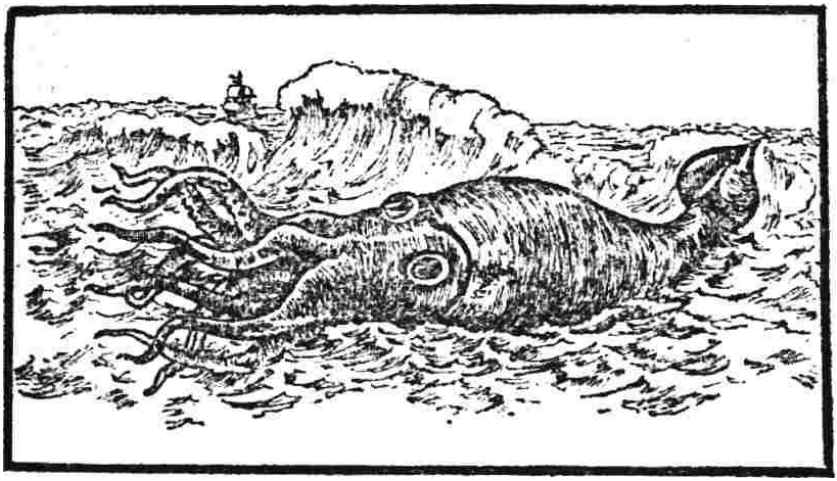

Fig. *33*...Calmarul gigant” (după It. M. Rouyer) i mia Franceză de Ştiinţe), iar calmarul se scufunda în apele oceanului. Însă „actul de naştere” al krakenului fusese semnat, căci nimeni nu a mai putut afirma după raportul comandantului Bouillet, că s-a luptat cu o „legendă”.

Primul om de ştiinţă care a avut norocul să intre în posesia unui kraken întreg (şi relativ intact) măsurând 10 m şi prins într-un năvod, în noiembrie 1873, pe ţărmul insulei canadiene Terra Nova, a fost naturalistul R. Harwey, care l-a conservat, trimiţându-l Muzeului de Istorie Naturală din Londra. De altfel, între anii 1870

1880, o maladie necunoscută a bântuit printre calmarii gi1 ganţi, semnalindu-se aproape 300 de cazuri în care cadavrele acestor monştri au fost întâlnite plutind pe mări şi oceane sau aruncate pe ţărmurile mai multor insule şi

continente. Tot atunci, savantul A.E. Verrill a clasificat şi studiat în amănunţime speciile genului – *this*, răspândite în toate oceanele lumii cu excepţia Oceanului îngheţat de Nord. Ceea ce nu-i împiedica pe zoologii „sceptier să privească plini de ironie orice noi dovezi despre calmari lungi de 15 – 20 m, afirmând că era vorba probabil de „cazuri izolate de gigantism. Chiar şi astăzi, în ciuda existenţei în muzee a câtorva exemplare de 1020 m, la descoperirea unui calmar lung de aproape 5 m, eşuat în 1985 pe coasta americană, o revistă de popularizare a ştiinţei a considerat necesar să precizeze că „astfel de dimensiuni sunt cu totul excepţionale*, cefalopodele neatingându-le „decât foarte rar.

În anul 1874 ziarul „*Times** publica două declaraţii date sub prestare de jurământ şi care au făcut vâlvă la vremea respectivă. Prima aparţinea căpitanului vasului britanic *Stettown*:

„Am plecat din Colombo-Ceylon (...) şi la 10 mai traversam Marca Bengal. Am zărit o goeletă imobilizată din lipsă de vânt, la vreo două mile distanţa. Tocmai ne apropiam când, la suprafaţa mării a apărut între noi şi goeletă un animal uriaş, de culoare brună, aemănind cu un morman de alge marine. Deodată, monstrul s-a năpustit lovind nava, care s-a înclinat puternic, redresându-se apoi din nou. Catargele ei s-au aplecat într-o parte şi, privind prin binocluri, am văzut clar un trup gigantic ce se căţăra sau se încolăcea în jurul navei. De fapt, expresia cea mai potrivită ar fi că

se contopea cu ea! Catargele s-au înclinat tot mai mult în direcţia noastră» până ce vasul s-a răsturnat, dispărând după cele va minute. Un strigăt de groază a scăpat tuturor celor din echipajul meu, ce asistase la această scenă (...). Ajunşi la locul naufragiului, nu am găsit decât cinci supravieţuitori. Animalul nu se vedea nicăieri. (Este de remarcat curajul căpitanului de pe *Stettown* care, deşi văzuse ce s-a întâmplat cu goeleta, nu a pregetat să vină în ajutorul naufragiaţilor, cu riscul de a înfrunta mons, trul – *n.a.*)".

A doua mărturie era a lui James Floyd, căpitanul goeletei *Perla*, care se scufundase (ambele declaraţii au fost în întregime confirmate de echipajele celor două nave):

„Am fost comandantul goeletei *Perla* de 150 t, cu şase oameni în echipaj (în afara căpitanului – n.o). Aveam o încărcătură bună pentru Rangoon (Birmania – *n.a.*) şi marea era liniştită. În cea de-a treia zi de la plecare „vântul a încetat cu desăvârşire şi ne-am oprit La 10 mai, în jurul orei 17, am observat cum din valuri se ridică încet, la o distanţă de o milă şi jumătate de noi, ceva care semăna cu spinarea unei balene uriaşe, dar era mai plată şi, chiar de la o asemenea depărtare, părea să fie mai lungă decât vasul nostru. Arăta ca spatele unui animal ce se încălzeşte la soare.

— Ce-i asta? i-am strigat secundului.

— Dacă n-ar avea mărimea, culoarea şi forma aceasta, aş spune că este o balenă, a răspuns Tom

Scott.

— Nu seamănă a balenă şi corpul creaturii este prea rotund ca să fie al unui şarpe de mare, a intervenit cineva din echipaj.

Mi-am adus arma din cabină, dar tocmai când mă pregăteam să trag, un marinar, Bill Darling, originar din Terra Nova, a suit în goană pe punte şi, aruncând o singură privire asupra monstrului, mi-a spus:

— Fiţi prudent, domnule! Este un dragon şi ne va ataca dacă îl răniţi.

Am zâmbit şi am apăsat pe trăgaci; îl nimerisem, căci animalul a început să se agite, stârnind valuri mari.

— Toată lumea pe punte, a strigat atunci Bill. Aduceţi topoare şi cuţite; tăiaţi orice parte a dragonului care trece peste bord. Fiţi cu ochii în patru şi nu vă lăsaţi!

Nu întâlnisem niciodată un asemenea monstru şi nici nu auzisem nimic despre el, de aceea nu-mi puteam imagina cât de periculos poate fi. N-am dat niciun ordin; de altfel era inutil. Trei oameni din echipaj, printre care şi Bill, au adus topoarele şi o sabie de abordaj ruginită şi aşteptau animalul ce se apropia repede. Acum se putea vedea clar trupul uriaş, mişcându-se în salturi la suprafaţa apei pe care o lovea cu coada sa rotunjită. Trupul singur măsura peste 100 de picioare lungime (aproximativ 30 în – *n.a.*) (...). Când ne-a izbit, s-a auzit un zgomot surd şi vasul s-a cutremurat, apoi a fost cuprins de nişte

tentacule groase cât trunchiurile de arbori şi a început, să se încline. În câteva clipe, monstrul a pornit să se suie pe punte, pătrunzând între cele două catarge. L-am auzit pe Bill ţipând:

— Tăiaţi!!

Toate loviturile noastre au fost zadarnice, căci animalul s-a agăţat cu braţele de vârfurile catargelor şi a înclinat vasul, căţărindu-se pe punte. Dezechilibrată, nava s-a răsturnat pe neaşteptate şi ne-am trezit cu to fii în apă. În timpul căderii am zărit pe cineva, Bill sau poate Tom Fielding, strivit între catarg şi tentaculele bestiei. Timp de câteva secunde goeleta a plutit cu chila în sus, dar s-a umplut repede cu apă, ducându-se la fund. Au fost salvaţi numai cinci dintre noi, căci viitoarea mai trăsese un om în adâncuri (în afară de cel prins în arboracla catargului – *n.a.*)

Calmarul care a scufundat *Perla* era – probabil un exemplar deosebit de puternic (dacă estimarea corpului la 30 m este corectă, atunci animalul rămâne cea mai mare cefalopodă văzută până atunci) şi a putut destabiliza nava, mai ales dacă încărcătura nu fusese bine fixată, deplasându-se brusc în momentul tind vasul s-a înclinat într-o parte.

La 30 noiembrie 1896, doi copii au descoperit pe plaja din dreptul oraşului St. Augustine (Florida – S.U.A.) un trup imens, pe jumătate acoperit cu nisip. Naturalistul dr. Webb Dewitt şi celebrul specialist în vieţuitoare marine A.E. Verrill (pe

vremea aceea profesor la Universitatea Yale) au studiat cadavrul, ajungând la concluzia că era vorba de o cefalopodă cu dimensiuni ieşite din comun: 6 tone greutate şi 45 m de la un vârf la altul al tentaculelor întinse perpendicular pe corp. Comunicările lor şi articolele publicate de Verrill în ziarele locale şi câteva reviste de zoologie au fost primite cu indiferenţă de lumea ştiinţifică, iar profesorii universitari invitaţi să contemple cu proprii ochi monstrul au răspuns că lfaşa ceva nu poate exista, deci nu au ce să vadă", confirmund

Pe deplin reflecţia scriitorului Stefan Zweig: „Naturilor fruste le lipseşte simţul ridicolului".

În 1957, biologul Forrest Wood, curatorul Muzeului „Marineland" din Florida, a descoperit în arhivă un ziar din 1896, ce relata întâmplarea. După câţiva ani de cercetări intense, Wood a găsit nu numai toate articolele lui Verrill despre acest caz, dar şi un borcan în care fuseseră conservate câteva eşantioane din trupul cefalopodei, păstrate în colecţiile Institutului Smithsonian.

A urmat o adevărată aventură, nu rareori amuzantă, descrisă pe larg în revista „*OMNI** (ianuarie 1983): biologul marin Joseph Gennaro de la Universitatea din Florida a reuşit să convingă Institutul să-i trimită o parte din conţinutul vasului, iar analizele sale microscopice şi de laborator au dovedit că mostrele aveau celulele grupate în straturi consecutive, deschise şi respectiv închise la culoare, caracteristice doar cefalopodelor. Publicând împreună cu Wood un

articol despre această descoperire („*Natural History** 1971), Gennaro a primit imediat o scrisoare foarte „contondentă” din partea Institutului Smithsonian, care îl informa că în borcan se află grăsime putrezită de balenă (conform registrelor sale) şi cerea intempestiv să-i fie înapoiate eşan tio unele. Biologul din Florida a ignorat cu stoicism trăsnetele institutului şi a trimis un fragment din mostrele incriminate biologului fâoy Mackal de la Universitatea din Chicago, rugându-l să-l analizeze biochimic, fără a-i spune însă despre ce este vorba. Mackal a efectuat analiza (ce nu-i permitea să identifice animalul de la care fusese obţinut eşantionul), constatind existenţa în acel ţesut a unei concentraţii neobişnuite de colagen (substanţă cu rol de suport şi sporire a rezistenţei corpului), ceea ce, evident, nu putea să apară decât în cazul unei cefalopode gigantice, al cărei trup este lipsit de schelet, spre deosebire de al balenelor, institutul Smithsonian a preferat să nu răspundă articolului în care Gennaro se întreba cum este posibilă prezenţa colagenului în „grăsimea de balenă” veche de câteva decenii…

Cefalopodul eşuat în 1896 trebuie să fi avut o forţă impresionantă, căci se cunosc destule exemple în care animale de talie mică sau medie din aceste specii au demonstrat o putere ieşită din comun. Astfel, zoologi/— japonez Katsuya Tago amintea despre scufundarea, în 1937, a unui vas de pescuit, peste care s-a prăbuşit un calma: J

lung de vreo 6 m,* ce sărise din apă şi, în cădere, a spai fundul navei cu greutatea sa considerabilă.

La. 25 martie 1941, cargoul englez a fost seu-
*

fundat de crucişătorul auxiliar german *Santa Cruz* în Oceanul Atlantic la jumătatea drumului dintre Africa Occidentală şi Brazilia. Nava germană a plecat fără a-i lua în seamă pe cei doisprezece marinari britanici ce scăpaseră agăţându-se de un ponton plutitor; în cele şase zile pe care le-au petrecut pe mare au pierit nouă oameni, ultimii trei fiind salvaţi de un vas spaniol. Supravieţuitorii au povestit cum, încă din prima noapte, au fost atacaţi de un calmar uriaş, care a răpit un marinar, Unul dintre cei trei, locotenentul Kox, fusese şi el cuprins de tentaculele monstrului, dar, dintr-un motiv de neînţeles, acesta renunţase să-l mai tragă la fund. Ventuzele sale îi smulseseră însă ofiţerului englez bucăţi de carne cu un diametru de 3 – 4 cm şi rănile s-au vindecat abia după câţiva ani de tratament. După dimensiunea ventuzelor, naturaliştii britanici au calculat că lungimea calmarului nu depăşea 9 m. aceasta fiind probabil şi cauza pentru care „se mulţumea*” cu o singură pradă pe noapte.

După al doilea război mondial, mai mulţi calmari uriaşi au ajuns în mâinile unor oameni de ştiinţă, unii dintre ei fiind vomitaţi întregi de caşaloţii bătrâni vânaţi de baleniere. Astfel, un exemplar de 10,35 în a intrat, în 1952, în posesia zoologilor britanici W. Riss şi D. Moli, Iar un

deceniu mai târziu, alt cefalopod, lung de 10,50 în a fost scos din stomacul unui caşalot prins în apropierea Insulelor Azore, în prezenţa naturalistului englez Rober Clarke.

Până la sfârşitul secolului al XIX-lea, când progresul înregistrat în construcţia navală (mărirea tonajului la mr sau chiar zeci de mii de tone, apariţia motorului cu abur, apoi Diesel; a propulsiei prin elice şi a vaselor constru-i de integral din metal, sporirea vitezei şi manevrabilităţi? vapoarelor) şi perfecţionarea armamentului de bord (apariţia torpilelor – plasarea artileriei în turele blindate, înlocuirea ghiulelelor cu obuze etc.) au transformat vasele, fie ele civile sau militare. În realizări tehnologice puţin susceptibile de a ceda furiei naturii (indiferent dacă era vorba de furtuni sau „monştri marini”), calmarii giganţi nu au avut duşmani redutabili în mări şi oceane, cu excepţia caşaloţilor. Aceste odontocete (balene cu dinţi), în special cele din specia *Physeter* (*Ph. macrocephalus*), atingând până la 25 m lungime (dintre care 8 în numai capul), 11 în diametru, peste 100 t greutate şi având până la 56 de dinţi (aşezaţi pe falca inferioară) cu lungimea de 20 cm şi greutatea de 3 kg fiecare, se remarcă printr-o agresivitate deosebită. Ele constituiau în trecut teroarea balenierelor şi au rămas până astăzi stăpânele adâncurilor oceanice, nici chiar orca (balena ucigaşă) sau monstruosul rechin-balenă necutezând să le atace. După cum s-a putut

constata după analiza conţinutului stomacului caşaloţilor vânaţi, hrana lor predilectă o constituie cefalopodele, nu numai cele mici, dar şi calmarii de peste 10 m lungime, întâlniţi la adâncimile de 300 – 1.000 metri până la care ajung odontocetele din specia *catodon*, pornite în căutarea prăzii.

Mărturii de încredere atestă că între caşaloţi şi calmarii uriaşi se duc adevărate bătălii, în care agresorul este de obicei cel mai mare dintre adversari. Astfel, după cum menţionează Akimuşkin, în 1887 cercetătorii de pe vasul Institutului de Oceanografie din Monaco au văzut al zare „o viitoare ciudată**, apoi „o fiinţă colosală, al cărei corp se ridica deasupra apei asemeni unui turn”, stârnind o vânzoleală cumplită în mare şi speriind peştii (2nd nava a ajuns în apropiere, lupta se terminase şi capul retezat al unui calmar se scufunda în valurile însângerate…

Zoologul E. Sivertsen relatează despre o încleştare sălbatică observată de echipajul unei baleniere norvegiene lângă care s-a ivit deodată un caşalot, înlănţuit atât de puternic de un kraken, încât nu-şi mai putea deschide fălcile. După ce s-a zbătut zadarnic un timp, cetaceul s-a scufundat cu capul în jos, provocând un adevărat sorb printre valuri pentru ca, după câfceva minute, să apară din nou la suprafaţă, mestecind resturile calmarului. Ulterior, o întâmplare identică a fost relatată de zoologul sovietic B.A. Zenkovici, ambarcat la bordul unei bale* niere pentru a

culege material în vederea elaborării căr ţii sale, *„Balenele şi vinarea lor 4*. Urmărind comportamentul caşalotului şi al cefalopodei (fig. 39), specialistul sovietic a rămas convins că agresorul fusese calmarul şi

Fig. 39 „Calmar gigant n luptă cu un caşaâot” (după Lozin-Lozinkov)

gant şi îşi argumenta ipoteza amintind că Architheuthis poate atinge uşor viteza de 36 km/h

(40 km/h după Cousteau), pe când *Pkyseter catodon* nu depăşeşte 18 km/h (20 km/h după Cousteau), deci krakenul ar putea scăpa cu fuga dacă nu ar dori să înfrunte cetaceul. De altfel, şi L Akimuşkin observa că „se întâmplă foarte rar ca în stomacurile caşaloţilor ce poartă pe trup răni proaspete căpătate în bătăliile cu cefalopodele să se descopere şi resturi de calmari giganţi.

Frank Boullin relatează şi el (în „«*Caşaloaului*»”) despre o luptă la care a fost martor, într-o noapte gând vasul său naviga în apropierea Sumatrei. Ambii protagonişti erau <se d mărime ieşită din comun (ochii holbaţi ai calmarului, aveau peste 30 cm diametru, iar capul atingea dimensiunea unui butoi de 1.300 de litri!) şi cefalopoda apărea avantajată, căci reuşise să-şi cuprindă vrăjmaşul în plasa tentaculelor; până la urmă însă, caşalotul i-a prins coada între fălcile sale puternice şi, în mai puţin de o oră, calmarul a fost sfâşiat în bucăţi.

Faptul că martorii observă în majoritatea cazurilor cum cefalopoda îşi înlănţuie adversarul în tentacule şi acesta este nevoit să lupte cu îndârjire pentru a se elibera pare să sugereze că, într-adevăr, calmaruvatacă primul. Însă mulţi zoologi n-au putut admite ideea că un calmar, fie el şi gigant, s-arzputea hrăni cu cetacee cântărind 100 de tone, până în decembrie 1947, când revista norvegiană „*Natura*” a publicat mărturia” căpitanului Grdnningseter din Marina Comercială Norvegiană, a cărui navă, *Brunswig* (un petrolier

de 15.000 tdw şi 150 m lungime) a fost atacat între insulele Samoa şi arhipelagul Hawaii (Oceanul Pacific) de un kraken lung de peste 20 m. Animalul a ajuns din urmă „petrolierul, care avea o viteză de două ori mai mică decât a lui şi, după ce l-ra însoţit câteva minute, s-a ar & neat asupra provei, lovind cu ciocul în bordul de fier. În acelaşi timp a cuprins partea din faţă a vasului cu tentaculele sale groase de 2030 cm, unele ajungând până în partea superioară a suprastructurii. Dar metalul fiind lucios şi umed, cefalopodul a alunecat încet până la pupa, unde elicele l-au sfârtecat într-o clipă. Nava *Brunswig* a fost „asediată* ulterior şi de alţi calmari uriaşi, care se năpusteau în plină zi asupra ei, încercând să „muşte" din provă, cam în locul unde un caşalot ar fi avut creierul (protejat printr-un strat gros de ţesut îmbibat cu grăsime, sursa faimosului spermanţet).

m

Căpitanul Grdnningseter considera că întreg comportamentul cefalopodelor nu poate duce la o altă concluzie decât că acestea atacau vasul său confundându-l cu un caşalot de mari dimensiuni şi mărturia sa este numai una dintre sutele de acest gen. Ar fi greu de ştiut dacă un calmar de peste 30 m nu reprezintă un pericol pentru caşaloţi, cad forţa şi rapacitatea unor astfel de făpturi trebuie să fie cumplite. Până acum, omul nu le-a întâlnit derit atunci când ieşeau la suprafaţă, dar în ultimele decenii abisurile oceanice sunt tot mai

des explorate de scafandri, batiscafe, sau submarine şi poate că nu este departe ziua în care îi vom cunoaşte mai bine pe stăpânii Continentului Albastru…

URIAŞII SAVANELOR

*

Una dintre legile de bază ale evoluţiei a fost timp de aproape un secol „ortogeneza” sau „legea evoluţia rectilinii”, potrivit căreia un grup sistematic de vieţuitoare a evoluat, într-o singură direcţie (ascendentă calitativ), fără devieri sau hiatusuri. Exemple tipice în această privinţă erau considerate cele ale omului, calului, elefantului etc. De-abia în ultimele decenii, descoperirile paleontologice au putut demonstra că această idee este eronată, tendinţele rectilinii în evoluţie manifestându-se numai pe intervale extrem de scurte la scară geocronologică, deci ortogeneza nu este altceva decât o excepţie considerată greşit ca regulă.

Ironie supremă, argumentele cele mai inatacabile în această privinţa au fost aduse tocmai de istoria paleontologică a evoluţiei omului, elefantului şi reptilelor. Familia elefanţilor (proboscidienii), spre exemplu, se trage din condylarthrele primitive apărute En paleocen acum aproape 65 milioane de ani. În decurs de 35 milioane de ani, forma cea mai primitivă, *Moeritherium* (un animal de talia unui cline, cu botul aproape lipsit de trompă şi colţi abia vizibili), evoluează foarte lent, dar, la sfârşitul

oligocenului, aspectul său se modifică brusc şi substanţial, talia, trompa şi colţii crescând cu o repeziciune uimitoare. Această specie dă naştere la două ramuri evolutive: *Deinotherium* şi *Paleo* Prima, cuprinzând gigantul absolut al familiei şi cel mai mare mamifer de uscat care a trăit vreodată pe Terra *gigantissimum* – f-ig. 40), a dispărut în condiţii necunoscute la începutul cuaternarului, în pleistocen (acum aproape 1 milion de ani). Cea de-a doua s-a separat la rândul său în liniile *Mastodon* şi *Stecodon*, dispărute la sfârşitul pleistocenului, şi *Primelepha* din care au evoluat *Mammuthus primigenius*, *Elephas antiquus* şi *Elephas meridionalis*, dispăruţi în pleistocen, şi cele două specii care au supravieţuit până astăzi, elefantul indian Elep/tas) şi elefantul african (*Loxodonta*).

Cei mai vechi proboscidieni au apărut în regiunea egipteană Fayoum la începutul paleogenului, iar în neogen erau răspândiţi deja în toată Europa şi Asia, pentru, ca în cuaternar să ajufigă în America de Norti în special Europa şi Asia fuseseră potopite de turme impresionante (2000 – 3.000 de exemplare) de mamuţi, elefanţi primitivi sau mastodonţi, care îşi urmau cu regularitate marile căi de migraţii, ajungând uneori până în America de Nord (pe atunci unită cu Asia pe locul actualei strâmtori Behring). Deşi oamenii primitivi vânau intens uriaşele pachiderme, până ha apariţia lui *Homo Neanderthalensis* şi mai ales a lui *Homo sapiens*

armele şi cap canele prea rudimentare nu permiteau decât uciderea unui număr insignifiant de elefanţi, în special indivizi bolnavi, – bătrâni sau pui

Proboscidienii erau lipsiţi de duşmani naturali, nici ursul peşterilor sau leul uriaş, nici chiar faimoşii – *todus* şi *Smilodon* (feline de talie superioară leului, având caninii lungi de 30 cm) neîndrăznind să atace un deinotherium şi apropiindu-se de mastodonţi sau elefanţii primitivi numai când aceştia se rătăceau de turme. Or, majoritatea speciilor de pachiderme străvechi au dispărut *după* stingerea felinelor-gigant şi (cu excepţia mamuţilor) *înainte* de apariţia oamenilor de inventatorii capcanelor, arcului şi ai celorlalte mijloace care le-au permis o vânătoare eficientă. Nici chiar uciderea susţimită a mamuţilor de către vânătorii, epocii de piatră

Fig. 40 Deinotheriifm gigantissimum (reconstituire)

i –; *

din Europa şi Asia nu poate să fi provocat dispariţia acestei specii extrem de numeroase. În

ceea ce priveşte argumentul răcirii climei, des invocat, el nu este valabil, pentru că deinotheriumul, elefantul primitiv şi mastodontul s-au stins *înainte de* prima mare glaciaţiune (Gunz), iar mamuţii, singurele pachiderme cu blană, adaptate la viaţa în ţinuturile friguroase, au dispărut *după* sfârşitul ultimei glaciaţiuni (Würm).

Această serie de discontinuităţi şi dispariţii, al căror motiv nu a putut fi găsit, constituie una dintre marile probleme ale paleontologiei. Astfel, sfârşitul ramurii *Deinotherium* este considerat la fel de greu de explicat ca al dinozaurienilor.

„Descoperitorul" deinotheriumului a fost faimosul pedagog elveţian Pestalozzi, care a atras atenţia naturaliştilor – asupra unui fragment de măsea uriaşă, ce nu putea aparţine decât unui erbivor cu o talie impresionantă. În realitate, măseaua provenea de la o specie de deinotherium având dimensiuni modeste („doar" 3 – 4 m înălţime) din care au fost găsite numeroase fragmente de schelete în Spania, Portugalia, Franţa, Italia, Iugoslavia etc. Desenat pentru prima oară de botanistul francez Antoine de Jussiers, reprodus în „*Memo Academiei Franceze de Ştiinţe*" de naturalistul Reaumur, acest pachiderm ciu dat a stârnit o dispută aprinsă în privinţa speciei căreia îi aparţinea. Cuvier îl considera strămoşul tapirului, Kaup al hipopotamului, von Mayer al rinocerului, iar Blainville al… lamantinului!

Enigma a fost clarificată abia în 1890, când

prof. Gregoriu Ştefănescu a descoperit la Manzaţi (jud. Vaslui – România) primul (şi până astăzi unicul) schelet complet de *Deinotherium gigantissimum*, o femelă* cu înălţimea de 5 în şijungimea de 6 m. Animalul aparţinea unei specii mai robuste (tot la Manzaţi a fost găsit şi humerusul unui mascul ce atingea probabil 6 m înălţime) care trăia în Europa Centrală şi America de Nord şi avea să dispară fără urmaşi la începutul cuaternarului. Cercetările paleontologice au dovedit că acest pachiderm gigant se trăgea din *Moeritherium*, fiind deci o ramură colaterală a paleoclefanţilor, mastodonţilor şi mamuţilor. Este ciudat faptul ca acest „rege al animalelor", fără duşmani naturali (deşi nu vieţuia în turme asemeni mamuţilor, ci în grupuri mici sau chiar soliţar, marile feline nu ar fi

r".

cutezat să atace un astfel de uriaş), trăind într-o perioadă fără schimbări climatice sau geologice majore şi în afara pericolului de a fi vânat de oameni, să dispară pur şi simplu. Nu au fost găsite dovezile vreunei molime sau maladii cronice de care să fi suferit specia, iar ipoteza secătuirii resurselor de hrană nu este plauzibilă, întrucât imensele păduri mlăştinoase din terţiarul european puteau furniza fără probleme cele 400 kg de frunze şi ramuri tinere necesare zilnic fiecărui exemplar adult.

O situaţie oarecum diferită prezintă *Elephas* şi *Elephas meridionalis*, specii de elefanţi primitivi

cu înălţimi de până la 4 m (animale de climă caldă care au trăit în Europa de Sud şi Centrală, dispărând la începutul cuaternarului), şi *Mastodon* (fig. 41), reprezentantul cel mai impunător (3 m înălţime şi colţi de 3 m lungime!) al ramurii *Mastodon* ce s-a stins în cuaternar, deşi era răspândită în Africa, Asia, Europa şi America de Nord. Aceşti pachidermi de talie mai redusă cădeau adesea victimă ferocilor *Machairodus* şi *Smilodon* sau vânătorilor organizate de strămoşii omului şi aparţineau unor specii mai puţin viguroase decât deinotheriumul, iar dispariţia lor poate fi pusă pe seama selecţiei naturale. Totuşi, nimeni nu a putut înţelege un fenomen atât de uluitor ca apariţia giganticelor cimitire de elefanţi şi mastodonţi de toate vârstele, găsite în Anzii Columbieni şi Oceanul Atlantic (în largul coastelor statului american Georgia), unde astfel de animale nu aveau ce căuta!

Şi mai dificil de explicat ar fi cauzele stingerii totale a mamuţilor. Adevărate ciudăţenii ale naturii, ca şi rinocerul blănos (*Rhinoceros tichorinus* mamu ţii (*Mammuthus primigenius* – fig. 42) aveau pielea acoperită de păr brun şi des, cu fire de 10—30 cm (dar atingând până la 75 cm pe pântece) pentru a putea rezista climei reci din cuaternarul superior. Paleontologul american H. Osborn, celebru pentru studiile sale privind marile pachiderme (ca şi pentru a fi enunţat şi argumentat un important principiu al evoluţionismului, „legea radiaţiei adaptive”),

considera că mamuţii asiatici (siberieni) şi cei europeni constituiau specii distincte. Într-adevăr, exemplarele descoperite în Siberia au înălţimea de maximum

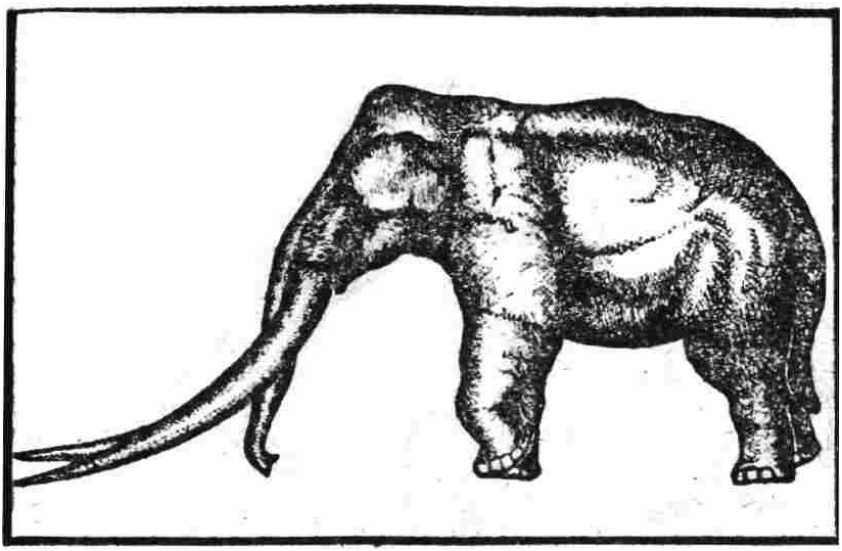

tg. 41 Maatodon (Anancus) arvernemis (reconstituire)

3 m, iar colţii arcuiţi nu ating decât 4 m lungime, pe când cele găsiţe în Europa Centrală au o înălţime de 4,5 m şi lungimea colţilor de 5 m.

Hrana turmelur, de mamuţi (numărând uneori până la 3.000 de indivizi) era vegetaţia de tundră, caracteristică perioadei glaciare, ale cărei componente principale se mai întâlnesc şi astăzi în Siberia. Ipoteza conform căreia dispariţia acestei specii s-ar datora împuţinării hranei nu este fondată, pentru că paleobotaniştii nu au găsit

dovezi ale unui astfel de fenomen, ce ar fi transformat Europa şi Asia în deşerturi lipsite de viaţă. Căci distrugerea pădurilor, urmată de eroziunea şi deprecierea stratului de humus de pe dealuri şi timpii, ar fi dus la stingerea nu numai a mamuţilor, ci şi a tuturor celorlalte specii de ierbi vore, urmată la scurtă vreme de pieirea carnivorelor şi a oamenilor. Desigur, suprafeţele acoperite cu vegetaţie s-au redus în perioada marilor glaciaţiuni. Însă nu într-atât incit să provoace o dispariţie completă a mamuţilor, rinocerilor blănoşi, cerbilor uriaşi, zimbrilor, bizonilor, renilor, elanilor sau cailor, ce constituiau principalele specii de erbivore care supravieţuiseră perioadei glaciare, după cum

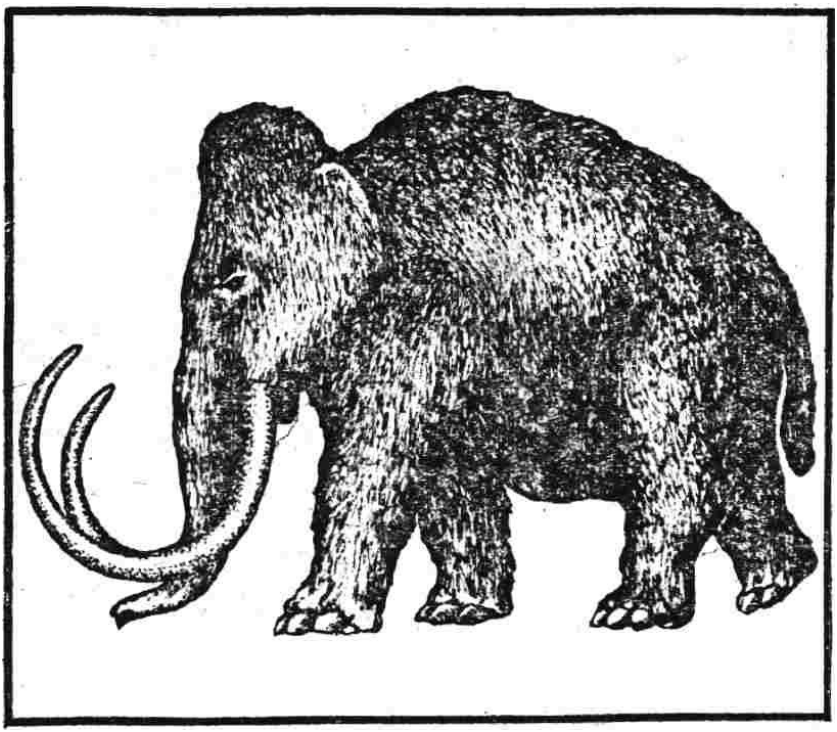

Fig. 42Mammutitus primi genius (reconstituire)

arată nu numai descoperirile paleontologice, dar şi picturile rupestre vechi de 20.000 – 30.000 ani, lăsate de oamenii primitivi.

În ceea ce priveşte duşmanii naturali, mamuţii erau invulnerabili şi niciun carnivor nu se putea măsura cu ei în forţă, nici măcar individual, cu atât mai puţin şi«atace turmele de uriaşi ce făceau să se cutremure pământul sub paşii lor. Oamenii îi vânau cu capcane sau aruncând asupra lor bolovani, suliţe şi săgeţi, dar numai atunci când puteau izola indivizi sau grupuri mici de

restul turmei. Mamuţii reprezentau o pradă de valoare inestimabilă pentru vânătorii cuaternarului târziu: după consumarea muntelui de carne nu se arunca nimic, oasele mari şi pieile fiind folosite pentru construirea caselor, colţii (îndreptaţi printr-un procedeu de înmuiere şi redurificare care a rămas unul dintre cele mai de nepătruns mistere ale oamenilor primitivi) devenind lănci sau harpoane, tendoanele şi firele de păr slujind drept corzi de are sau legături, oasele mai mici transformându-se prin cioplire înorirfuri de săgeţi şi suliţe, ace de cusut, cuţite, topoare, dălţi, sape şi o multitudine de alte unelte său arme. Dar omul primitiv nu a putut fi în nici un caz motivul dispariţiei mamuţilor, după cum nici triburile africane nu au pus serios în pericol existenţa elefanţilor. Pentru a extermina astfel de uriaşi ar fi fost necesare arme de Joc, un cataclism geologic care să afecteze întreaga specie, or, urmele unui asemenea eveniment lipsesc…

De altfel, mamutul şi deinotheriumul nu, au fost singurele mamifere care au dispărut în condiţii neelucidate încă.

În eocen a trăit pe teritoriul Americii de Nord *Uintătherium*, una dintre cele mai ciudate erbivore care au existat pe Terra. De mărimea unui elefant african, având pielea acoperită cu păr des ca al maniutului şi un cap asemănător cu al mistreţului, însă prevăzut cu opt protuberante osoase ca nişte coarne boante, situate pe două rânduri de la creştet până la nări, animalul poseda

o pereche de canini superiori lungi, arcuiţi şi ţăioşi ca nişte pumnale, ce îi ieşeau din bot la fel că ai smilodpnului. Nu se cunosc strămoşii acestei specii ciudate, care a dispărut fără să lase urmaşi, ca şi cum natura ar fi încercat să dea naştereunei noi ramuri de pachiderme şi a renunţat, dându-şi seama că pornise pe un drum greşit.

În oligo-miocenul asiatic a apărut cel mai mare rinocer care a existat vreodată pe Pământ, faimosul *Baluchithetium*, înalt de 4 m şi lung de 5 m. O serie de descoperiri paleontologice dintre anii 1911 şi 1922 (pe teritoriile Pakistanului, Turkestanului şi Mongoliei) au permis reconstituirea acestui monstru ca picioare de elefant, trup de rinocer, cap lipsit de coarne, asemănător elanului, şi gâfe neobişnuit – de lung. Ţinând seama că o asemenea specie de uriaşi nu putea fi ameninţată" de duşmani naturali, nu era vânata de strămoşii omului, avea hrană asigurată de întinsele păduri şi savane în care trăia şi nu a fost surprinsă de vrea schimbare climaterică majoră, motivele dispariţiei sale rărrun învăluite în mister.

Unul dintre bazinele paleontologice europene bogate în oseminte de proboscidieni primitivi avea să prilejuiască, în urmă cu peste un deceniu, descoperirea unei incitante enigme a trecutului Terrei, prezentată de cercetătorul român Florin Gheorghiţă în cartea sa *„Enigme în Galaxie*. Astfel, în 1973, lângă Aiud (Transilvania), într-o carieră situată pe albia unui râu de mult secat, au

fost găsite trei obiecte acoperite de o crustă groasă de nisip întărit. Duse la Cluj, obiectele au fost examinate de specialişti, care au constatat că aveau în faţă o bucată de humerus şi o porţiune din măseaua unui mastodont tânăr. Al treilea conglomerat părea să ascundă un topor de piatră, însă, după îndepărtarea stratului pietrificat de sediment, arheologii s-au trezit că ţin în mâini un corp metalic, asemănător cu un ciocan. „Obiectul prezenta două goluri cilindrice – de diametre diferite – practicate astfel încât golul cu secţiunea mai redusă penetra către baza celuilalt, perpendicular. Golul cu diametrul mai mare a permis să se remarce o anumită ovalizare a părţii sale inferioare – efect ce părea a fi produs de un ax cu cap rotunjit – cu care s-ar fi asamblat. Pe suprafaţa sa inferioară şi lateral obiectul prezenta urme ale unor lovituri repetate, dintre care unele au fost foarte puternice. Toate detaliile remarcate au indicat faptul că piesa a făcut parte dintr-un ansamblu funcţional (...) Din buletinul emis de centrul de cercetări al I.C.P.M.N.N. (Măgurele) rezultă că metalul din care fusese uzinată piesa era de fapt un aliaj complex, format din 12 elemente diverse, dozate în diferite procente. Elementul principal era aluminiul (89%)! Restul elementelor componente sunt următoarele (în ordinea mărimii procentelor determinate): cupru (0,20%), siliciu (2,84%), zinc (1.81%), plumb (O.41%), staniu (0,33%), zirconiu (0,2%), cadmiu (0,11%), nichel (0,0024%), cobalt (0,0023%),

bismut (0,0003%), argint (0,0002%), galiu (urme). Deci, piesa respectivă a fost prelucrată dintr-un aliaj de aluminiu.v Cum este posibil aşa ceva însă, când acest metal a început să fie produs de fapt abia la sfârşitul secolului trecut (singurul procedeu industrial fiind şi astăzi electroliza aluminei topite)?" (Florin Gheorghiţă, *„Enigme în m* – Ed.

Junimea, 1983).

Vechimea piesei era atât de mare, încât structura aliajului „îmbătrânise", elementele recâştigându-şi. În parte structurile proprii. Suprafeţele exterioare erau oxidate până la adâncimea de peste 1 mm, deşi aluminiul se acoperă de obicei cu un strat superficial de oxid protector, care opreşte propagarea fenomenului în masa metalului. Or, aceste considerente, precum şi stratul sedimentar de peste 10 în grosime sub care a fost găsit obiectul impun concluzia că „vârsta" lui ar putea fi decâteva sute de mii de ani!

În ceea ce priveşte întrebuinţarea sa practică, „piesa de la Aiud" – fig. 43 – pare să fi fost „talpa" suportului

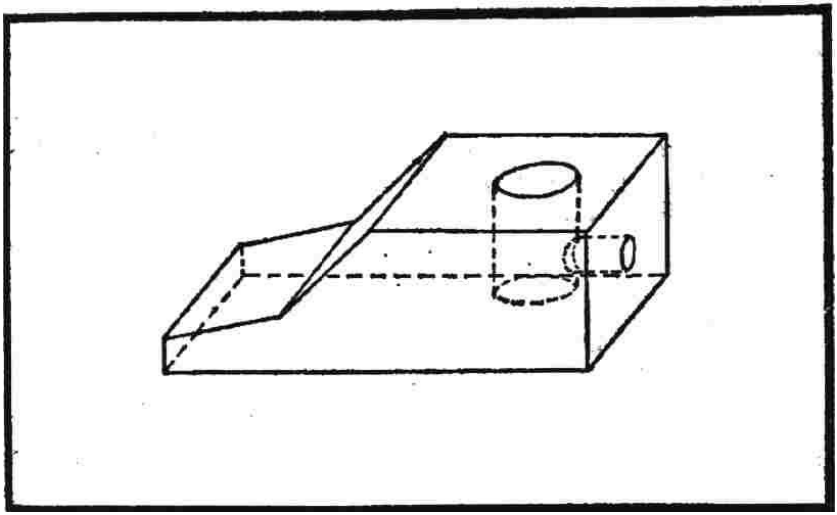

Fig. *43* Obiectul de aluminiu descoperit lângă Ai ud (după Florin

Gheorghiţă), de aterizaj al unui aparat de zbor (după cum sugerează Florin Gheorghiţă) sau, poate, extremitatea membrului inferior al unui robot (nu neapărat umanoid). În sprijinul acestor ipoteze pledează atât forma propriu-zisă a obiectului, cât şi o serie de alte elemente, cum ar fi golurile interioare evident urinate, urmele imprimate sau aşchierile de pe feţele şi muchiile inferioare, preocuparea constructorului de a-i asigura, printr-o dimensionare adecvată, stabilitatea şi fermitatea la contactul cu solul…

Unica descoperire arheologică asemănătoare este cea de la Chou-Chou (Kiang Son – China), unde, în mormântul generalului Ciu-su (265 – 316 e.h), unul dintre marii războinici ai dinastiei Tsin, au fost găsite catarame de centură făcute dintr-un

aliaj de aluminiu (85%), cupru (10%) şi mangan (5%). Dar vechimea mult mai mare a obiectului din Transilvania, forma sa ciudată şi imposibilitatea de a i se descoperi o întrebuinţare constituie o enigmă mai de nepătruns decât cea a cataramelor de la Chou-Chou. Căci, dacă se poate admite prin absurd că metalurgia chineză antică a descoperit (şi, ulterior, uitat) procedeul industrial de obţinere a aliajelor de aluminiu, folosind acest metal uşor pentru piese din echipamentul militar, pare mult mai dificil de admis că omul primitiv din cuaternarul european a reuşit să producă un aliaj în care se găsesc aluminiu, cobait, nichel şi zirconiu, realizând apoi un obiect atât de precis dimensionat, numai pentru a-l folosi la spargerea oaselor de mastodont...

DINCOLO DE OGLINDA

Într-o după-amiază toridă din luna august 1837, câţiva ţărani ce-lucrau pe câmpul de lângă satul Banjos (Spania) au observat ieşind dintr-o pivniţă părăsită, situată în apropiere, doi copii, un băiat şi o fată, a căror piele era tot atât de verde la iarba sau frunzele copacilor? Îmbrăcaţi în veşminte curioase, ţesute dintr-un material nemaivăzut, cei doi vorbeau o limbă necunoscută. Nici lingviştii veniţi de la Barcelona, nici chimiştii din Madrid nu au reuşit să identifice dialectul folosit de copii şi respectiv ţesătura din care erau făcute hainele lor. „Copiii verzi" au fost încredinţaţi judecătorului de pace local, Ricardo da Calno, care a încercat să le spele" culoarea" de

pe faţă, dar, dându-şi seama că era vorba de un pigment natural al pielii şi nu de vopsea, a renunţat, resemnându-se să admită existenţa celor două „imposibilităţi vii”: fiinţe omeneşti de culoare verde! Chipurile copiilor aveau trăsături mixate europid-negride, dar ochii erau migdalaţi, tipic asiatici.

Timp de cinci zile, da Calno le-a dat cele mai diverse alimente, pe care amândoi le-au respins, pentru ca, până la urmă, să accepte puţină fasole verde, proaspătă. Neputându-se adapta regimului de alimentaţie, băiatul a murit. Fata a supravieţuit cinci ani, perioadă în care pigmentul verde a pălit treptat, ajungând la o nuanţă destul de apropiată celei a rasei albe, dar păstrând la sâni şi în alte zone ale corpului o tentă vernil. După o vreme, tânăra a reuşit să înveţe spaniola, însă cele relatate de ea nu au făcut decât să sporească misterul.

Ţara de unde, venise, scăldată într-un crepuscul permanent (fiindcă soarele nu se ridica niciodată deasupra orizontului) era despărţită printr-un fluviu larg de o altă ţară unde soarele lumina tot timpul. Într-o zi, o furtună puternică s-a stârnit din senin, din mijlocul ei desprinzându-se un vârtej uriaş care făcea un zgomot de tunet şi cei doi copii s-au trezit în pivniţa de lângă Banjos…

Fata a fost crezută; nici nu putea fi altfel de vreme ce nimeni nu văzuse vreodată oameni cu pielea verde. Cazul nu a stârnit însă prea multă

vâlvă, căci era imposibil de soluţionat şi, aşa cum spunea cercetătorul francez Jacques Bergier: „Când apar fenomene într-adevăr deconcertante, Oamenii nu sunt prea curioşi” („Les *extraterrestres dans l’histoire*”, J’ai Lu, 1970).

Singura explicaţie dată la acel moment a fost că, probabil, cei doi copii veneau de pe Marte, a cărui atmosferă insuficient luminată cauzase culoarea verde a pielii. Astăzi ştim însă că planeta Marte, chiar dacă a fost locuită cu mult timp în urmă, nu mai poate găzdui viaţă decât în zone foarte reduse de pe suprafaţa ei (probabil *Noachis – pontus* şi *Solis Lacus*), unde fiinţele vii ar trebui să respire însă o atmosferă de 94,5% bioxid de carbon. În orice caz, pentru a ajunge pe Terra, copiii aveau nevoie de o navă spaţială şi nir de un ciclon. Ipoteza lansată de Bergier, conform căreia cei doi ar fi fost lăsaţi de o civilizaţie extraterestră în chip de test pentru a verifica reacţia oamenilor, este tot atât de inconsistentă. Care civilizaţie ajunsă la stadiul zborurilor interstelare şi-ar sacrifica deliberat copiii pentru un experiment de o valoare îndoielnică?!

Pe Pământ există oameni cu pielea albastră. Mărturiile despre ei apar încă de acum câteva mii de ani, iar fenomenul nu are nimic misterios, fiind cauzat de un exces de metahemoglobină. Primul „om albastru” cunoscut în epoca modernă s-a născut în Franţa în 1800. Orfan şi privit ca un exponat de circ oriunde mergea, tânărul a hotărât să se izoleze de oameni şi, emigrând în Statele

Unite, s-a stabilit într-o zonă pustie de lângă râul Troublesome Creek (Perry County – Statul Kentucky). Câţiva ani mai târziu, printr-o formidabilă coincidenţă, el a întâlnit, o fată cu pielea albastră şi, căsătorindu-se, cuplul a dat naştere unor copii cu aceleaşi caractere genetice. Timp de peste un secol, cei din Troublesome Creek au trăit izolaţi, casă Lorindu-se între ei pentru a evita contactul cu lumea din afară, atât de frământată de disputele rasiale, încât, dacă zvonul despre „oamenii albaştri" s-ar fi întins, aceştia ar fi fost fără îndoială linşaţi cu toţii.

De-abia prin 1965, specialistul în toxicologia sângelui, Madison Cawein (de la Universitatea din Kentucky) a aflat despre cei 200 de locuitori ai orăşelului Troublesome Creek, a căror piele era albastră ca oţelul Studiile sale de laborator au durat ani de zile, dar, în final, cauza ciudatei maladii a fost descoperită: organismul oamenilor albaştri" nu poseda enzima ce inhibă metahemoglobina, component chimic al sângelui, de culoare cafeniu-albăstruie. Excesul de metahemoglobină pigmenta pielea nou-născuţilor în cel mai pur azuriu pentru ca, odată cu vârsta, culoarea sădevină un strălucitor albastru-închis.

Iri 1980 Cawein a reuşit să găsească tratamentul adecvat: administrarea zilnică a unui antiseptic ieftin, „Methylene Blue" (…albastru de metil"), care activează o enzimă ce o înlocuieşte pe cea lipsă, transformând albastrul pielii în roz. Dar localitatea fiind izolată şi lipsită de doctori, iar

tratamentul neputând fi aplicat decât sub îngrijire medicală, Madison Cawein (numit acum câţiva ani director al Merrell Naţional Laboratories din Cincinnati) a făcut apel la un ajutor federal, deşi, după cum îi spunea el însuşi repo iter ului revistei „*OMNI*” (septembrie 1983): „Situaţia nu este chiar aşa de simplă. Desigur, aceşti oameni sunt jenaţi de aspectul lor fizic şi au un complex serios în contact cu lumea exterioară, dar în orăşelul în care s-au născut se simt bine, sunt sănătoşi tun şi majoritatea ajung la vârste respectabile”.

Este posibil ca o maladie similară, poate mai gravă, de origine endocrină, să fi provocat naşterea „copiilor verzi” găsiţi în Spania? Au fost ei abandonaţi de părinţi din Qauza dificultăţilor întâmpinate într-o. Ţară plină de superstiţii şi bigotism? Puţin probabil. Naşterea unor copii de culoare verde ar fi fost consemnată ca un eveniment, extraordinar în orice spital şi chiar dacă gravida născuse acasă, secretul nu putea fi păstrat pentru multă vreme. Copiii nu fuseseră crescuţi exclusiv în casă, căci ar fi prezentat deficienţe ale organismului, evidente pentru doctorii care i-au examinat. Or, cu excepţia faptului că vorbeau o limbă necunoscută, erau îmbrăcaţi în stofe imposibil de identificat şi nu puteau suporta alimentele obişnuite decât cu mare greutate, atât băiatul, rit şi fata se dovediseră absolut normali. Prea tineri pentru a „inventa” o astfel de poveste, cei doi nu şi-ar fi dat viaţa pentru ea. Nu ar fi putut concepe o limbă total

deosebită de oricare alta şi nu ar fi reuşit să prelucreze fibrele ţesăturii pe care o purtau, astfel încât să nu poată fi recunoscută planta (sau animalul) ce le furnizase. În plus este de remarcat faptul că, după schimbarea mediului ambiant şi a alimentaţiei, pigmentul care colora pielea fetei a început să dispară treptat.

Ipoteza unei lumi subterane locuite de unde veniseră „copiii verzi" este infirmată de tot ceea ce ştim despre structura scoarţei terestre. Desigur, sisteme carstice uriaşe există („*Peştera Mamutului*" din statul nord-american Kentucky are lungimea de peste 300 km), dar ele nu pot adăposti o lume despre care noi nu cunoaştem nimic.

Totuşi nu trebuie uitate cazurile misterioase ale piticilor subpământeni semnalaţi între secolele al VII-lea şi al XIV-lea e.n. În Europa şi cele două Americi. Pe vremea aceea nu se cunoştea în Europa (şi cu atât mai puţin în America) faptul că în Africa sunt pigmei, căci, deşi aceştia fuseseră descoperiţi de egipteni şi aduşi în Italia de către romani, tezaurul cultural al antichităţii zăcea îngropat sub lespezile uitării şi obscurantismului, de unde avea să-l scoată la lumină abia Renaşterea. Cu toate acestea, legendele triburilor de indieni din America de Nord, Centrală şi de Sud, Saga-urile scandinave, mitologiile saxone, slave, gale, scoţiene, irlandeze şi în special celte amintesc despre existenţa gnomilor (omuleţi cu înălţimea maximă de 80100 cm) care trăiesc într-o

lume subterană, sunt foarte harnici şi cunosc procedee deosebit de avansate de extragere şi prelucrare a metalelor. Pentru evul mediu timpuriu, făurarii piticilor erau ceea ce fuseseră ucenicii lui Hefaistos (ciclopii) pentru grecii antici, adică perfecţiunea de neatins în metalurgie. Toţi eroii acelei perioade, de la Beowulf şi Arthur până la Siegfried şi Tristan, aveau arme, scuturi sau armuri lucrate de piticii subpământeni.

Robert of Lockseley, mai cunoscut sub numele de Robin Hood, proscrisul a cărui faimă o depăşeşte pe cea a Regelui Arthur sau a cavalerului Sir Lancelot of the Lake, a fost însă, după cum au stabilit cercetările istoricilor britanici, un personaj real. Deşi există dispute asupra rangului său (yeoman – „om liber* sau mic nobil de ţară), se ştie că acest bărbat curajos a luptat timp de aproape trei decenii în frământata Anglie de sub Richard Inimă de Leu şi Ioan Fără de Ţară pentru libertate şi dreptate socială, împotriva privilegiilor mereu ascendente ale marii nobilimi şi înaltelor autorităţi ecleziastice. Participarea sa la revolta baronilor ridicaţi împotriva lui Ioan Fără de Ţară înainte şi după obţinerea „Magnei *Charta Libertatum*" (1215), ca şi titlul de scutier cu care l-a investit Richard Inimă de Leu sunt recunoscute ca reale, iar stejarul din Sherwood a devenit un monument naţional. Or, dacă legendele despre „vesela ceată* s-au dovedit adevărate, atunci este posibil ca dintre oamenii lui Robin Hood să fi făcut parte nu

numai Little John, Friar Tuck, Alan a Dale sau Will The Archer, ci şi gnomii Hob şi Ket Aceştia se numărau printre ultimii reprezentanţi ai poporului de oameni mici de stat (nu depăşeau 120 cm) ce trăiau în peşteri şi tuneluri subterane în Anglia înainte de venirea succesivă a celţilor, saxonilor şi normanzilor, sau cel puţin aşa susţin toate vechile legende din insulele britanice.

Dar mărturii despre „piticii de sub pământ" apar şi în alte zone ale Europei. În anul 1133, călugării unei mărfăstiri din Germania de Sud au dat peste un pitic negru care se ascundea în pivniţa lor de alimente. Nu vorbea nicio limbă, refuzând să comunice chiar şi prin senine. Exasperaţi, călugării l-au dus înapoi în pivniţă ca să vadă ce va face. Lăsat liber, piticul s-a repezit la zidul dinspre apus, a scos o piatră cubică şi a dispărut în tunelul din spatele ei. Totul se petrecuse atât de repede, încât nimeni nu a avut timp să-l oprească, iar gaura era prea îngustă pentru ca un om de statură normală să poată intra în ea, fie şi târiş. Speriaţi, cei din mănăstire au zidit tunelul, iar faptul ar fi, fost dat uitării dacă nu rămânea notat în cronica scrisă de unul dintre călugări.

Din secolul al XIV-lea, mărturiile despre pitici apar din ce în ce mai rar în Europa. Fapt deloc surprinzător, căci Inchiziţia avea grijă ca oricine sau orice părea cât de suspect să cadă în ghearele ei de foc, aşa încât nimeni nu s-ar fi aventurat să povestească întâlnirea sa cu un omuleţ mic şi

negricios, dacă nu voia să sfârşească pe rug. Ar fi fost uşor de presupus că o eventuală populaţie de statură foarte mică a existat în Europa, fiind masacrată până la dispariţia totală în epoca marilor migraţii şi apoi în evul mediu. Dar în acest caz trebuiau să fie descoperite un număr de schelete pitice care să ateste prezenţa unei astfel de grupe umane, or, aşa ceva nu s-a întâmplat.

O aventură similară, dar mult mai tragică au avut-o indienii din America Centrală şi de Sud. Când spaniolii au ocupat (între 1492 şi 1530) majoritatea teritoriilor de la sud de Rio Grande-Pecos-Colorado, completându-le ulterior cu posesiunile Portugaliei (anexată de Spania în 1530), a început jaful sistematic al Americii de Sud. Teribilul sistem de feude *encomiendas* (după care concesionarului i se încredinţa nu numai o anumită porţiune de pământ, ci şi un număr corespunzător de indieni pentru a-l lucra), munca de animal din minele de aur şi argint, reprimarea sângeroasă a revoltelor, ororile Inchiziţiei şi ale conquistadorilor au provocat pierderi de necrezut în rândul amerindienilor. Astfel, între anii 1494 şi 1548 au fost ucişi sau au pierit de foame, boli şi extenuare toţi cei 300.000 de locuitori indigeni ai Insulei Haiti, botezată de Columb Espanola (recensământul din 1548 Înregistrând doar... 500 de indieni!). Aceasta s-ar putea explica prin faptul că populaţia spaniolă era destul de numeroasă în comparaţie cu alte zone ale Americii de Sud, iar indienii nu aveau unde fugi şi nici nu se puteau

ascunde pe teritoriul relativ mic al insulei.

Dar în Perú, unde Pizarro cucerise în 1533 imperiul incaş, situaţia se prezenta cu totul altfel. La intrarea în oraşul Cuzco, spaniolii au găsit (alături de bogăţii fabuloase) „registrele” celui mai centralizat şi rigid administrat stat cunoscut până atunci în istorie. Imperiul incaşilor era de fapt imperiul statisticii şi funcţionarii săi puteau afla cu precizie, în orice moment ar fi dorit, nu numai situaţia rezervelor de alimente, mărfuri sau metale preţioase, starea armatei, numărul exact şi Locul unde se găsea fiecare supus al Marelui încă, dar până şi evidenţa precisă a naşterilor, deceselor, deplasărilor de persoane sau consumului de hrană, îmbrăcăminte şi alte produse necesare populaţiei.

Orf în 1531, arhivele imperiului consemnau existenţa în Perú a zece milioane de locuitori. Următorul recensământ, efectuat de spanioli în 1571, nu mai găsea decât un milion de indieni. Ambele statistici fiind efectuate (din motive diferite) cu mare precizie, datele obţinute sunt greu de contestat. Dar Cum a fost posibil ca în patru decenii să dispară *nouă milioane* de oameni?! Desigur, masacrele conquistadorilor la cucerirea imperiului, înăbuşirea revoltei ulterioare a lui Manco Capac şi munca în mmele de aur, argint şi platină au costat multe vieţi, iar Inchiziţia şi-a pdus şi ea contribuţia, alăturându-se exceselor soldaţilor dezlănţuiţi. Gravurile şi cronicile de epocă (aparţinând chiar spaniolilor) dezvăluie

atrocităţi cutremurătoare: bărbaţi spânzuraţi, îngropaţi de vii, decapitaţi sau arşi pe rug, femei strivite încetul cu încetul între două roţi uriaşe, fierte în ulei clocotit, despicate de vii în lungime cu securea, sfâşiate de câini flămânzi în arenă", copii folosiţi ca ţinte pentru tragerea cu arbaleta sau archebuza etc. Toate acestea „în numele civilizaţiei" şi sub binecuvântarea inchizitorii ar dornici „să aducă lumina bieţilor păgâni ignoranţi". Totuşi, masacrele nu puteau lua o amploare prea mare datorită unor cauze independente de voinţa conquistadorilor: cu*

cerirea întregului imperiu incaş nu se sfârşise la data asasinării lui Pizarro (1541), eveniment care a aruncat recent constituitul viceregat al Noii Castilii într-o serie de haotice războaie fratricide dezlănţuite de diversele grupări spaniole ce încercau să preia puterea în ţară. Trupele trimise din metropolă au pacificat zona ocupată de primii conquistadori abia în 1550, iar exploatarea intensivă a minelor şi păşunilor după împărţirea viceregatului în *encomiendas* s-a apropiat de o relativă eficienţă doar în 1570, motiv pentru care spaniolii au efectuat un an mai târziu recensământul indienilor. Populaţia de origine spaniolă a Noii Castilii număra 800 de oameni în 1533,10.000 în 1551 şi aproape 40.000 în 1571, deci nu se poate considera că soldaţii şi inchizitorii au reuşit (cu toate eforturile depuse) să provoace într-un fel sau altul moartea a 9 milioane de indieni în perioada 1533 – 1571.

Cronicile nu pomenesc despre nicio epidemie de mari proporţii în acei ani, iar foametea, care, fără îndoială a făcut numeroase victime după desfiinţarea sistemului de ajutorare al regiunilor sinistrate (una dintre cele mai importante realizări ale statului incaş) nu putea provoca în niciun caz milioane de morţi. Dar atunci cum de au dispărut incaşii?! Admirabilele lor fortăreţe secrete (ca Machu Pichu), a căror existenţă a fost ignorată de spanioli secole de-a rândul, nu par a fi fost locuite, iar labirintul de peşteri şi tuneluri subpământene din munţii Anzi (despre care li s-au povestit atâtea lui Alexander von Humboldt în 1802 şi Erich von Däniken în 1970 – 1975) aşteaptă încă să fie descoperit (lucru îndoielnic de altfel, de vreme ce inestimabila valoare strategică a unei astfel de construcţii face puţin probabilă publicitatea în jurul existenţei sale).

Jacques Bergier amintea ipoteza conform căreia apariţiile unor animale sau fiinţe humanoide necunoscute sau de mult dispărute ar fi (alături de enigmaticele dispariţii de oameni, nave sau avioane din diverse zone ale Terrer fenomene consemnate în toate perioadele istorice) dovezi ale existenţei unor „puncte de trecere într-un posibil univers paralel. O idee mai veche, menţionată şi reluată de-a lungul timpului de numeroşi scriitori şi oameni de ştiinţă. Printre cei mai recenţi susţinători ai acestei fascinante posibilităţi se numără deopotrivă cercetători ca Jacques Vallée, dar şi astronomi ca dr. J. Alien

Hynek ori savanţi de talia lui Claude Polier, directorul D.S.P.S. (Division Systemes et Projects Scientifiques) din cadrul C.N.E.S. (Centre Naţional d'Études Spaţiales), cel mai important organism francez de studiere a problemelor aerospaţiale. În ultimii ani, revistele „Notare", „Vie".

„OMJVF", „Science *Digest*" şi „Le *Gepan*" au publicat nu o dată articole sau chiar controverse aprinse pe această temă.

Posibilitatea pur teoretică a existenţei unui univers paralel nu poate fi negată, dar în privinţa dovezilor materiale, lucrurile devin mai precare şi nu rareori contradictorii. Astfel, este puţin probabil ca apariţia unor fiinţe care au trăit odată pe Terra sau posedă atribute indiscutabile ale faunei terestre (fie ele „crocodili" de mare, australopiteci, „urşi" africani sau oameni de Neanderthal) să poată fi interpretată ca datorându-se unui „salt accidental" al acestora dintr-o altă dimensiune. Putem crede oare că un eventual univers paralel reprezintă doar p copie mai mult sau mai puţin identică a celui pe care îl cunoaştem? Este posibil ca pe o altă planetă viaţa să fi urmat exact acelaşi ciclu ca pe Terra, ducând la apariţia unor specii şi indivizi similari celor tereştri? Greu de admis. Humanoizii neobişnuiţi sau animalele rare şi necunoscute descoperite în cursul istoriei sunt mai curând supravieţuitori ai unor specii considerate dispărute sau „impasuri biologice", cum au fost coelacanţii sau ornitorincii.

Celelalte dovezi însă, dispariţiile fără urmă

ale unor nave, avioane sau chiar grupuri de oameni sunt mai dificil de contestat. Fără a insista asupra faimoaselor enigme din „Triunghiul Bermudelor”, iată o succintă prezentare a unor incidente ce au făcut vâlvă la timpul respectiv şi pe care numai o cercetare ştiinţifică lipsită de prejudecăţi le-ar putea clarifica, fie şi măcar în parte, căci aşa cum spunea Anatole France: „Este mai bine să înţelegem câte puţin, decât să nu înţelegem nimic.

În vara anului 1072, nava cu aburi *Iron Mountain* (lungă de GO m, lată de 10 m, înzestrată cu un motor modem pentru acea epocă şi având coca şi suprastructurile parţial metalice) a pornit într-o cursă obişnuită în amontele fluviului Mississippi, urmând să intre pe unul din afluenţii acestuia atât de adânc pe cât îi îngăduia pescajul. Avea la bord 55 de pasageri şi un echipaj cuprinzând aproape trei duzini de oameni» Nu a ajuns niciodată la destinaţie şi nu s-a găsit nicio urmă a epavei sau a celor pe care-i transporta. Or, dacă un astfel de incident mai poate fi admisibil când se petrece în mijlocul oceanului, el devine absolut de neînţeles pe un fluviu: chiar dacă nava s-ar fi scufundat odată cu toţi oamenii de la bordul său, trebuiau să fie descoperite măcar câteva urme ale naufragiului. Presupunând prin absurd că pasagerii şi echipajul ar fi fost ucişi de tâlhari, iar *Iron Mountain* aruncat în aer sau incendiat, s-ar fi găsit fragmente de epava: un Vas atât de mare nu putea fi pur şi simplu făcut bucăţi şi

ascuns!

În 1890 clipperul britanic *Marlborough* (fig. 44) părăsea Noua Zeelandă îndreptându-se spre Marea Britanie. Era un vas reprezentativ pentru faimoasa clasă care a atins apogeul artei construcţiei de nave comerciale cu pânze. Clipperele britanice, cunoscute în întreaga lume ca simboluri ale calităţii şantierelor navale din Anglia şi Scoţia, dar şi ale măiestriei şi curajului unor marinari de excepţii atingeau o viteză aproape de necrezut pentru o navă fără motor r 22 noduri în cazul vânturilor favorabile. Apărute la începutul secolului al XIX-lea, tonajul lor atingea între 500 şi 4.000 tone, aveau 5 – 6 etaje de vele (a căror suprafaţă activă depăşea uneori 4.000 mp) şi echipaje de 20 – 300 oameni. Când urmau rute nesigure, expuse încă atacurilor piratereşti, vasele de – acest tip erau înarmate vreodată cu 2-r-12 tunuri cu ţeava lungă, destinate luptei de la distanţă, căci, datorită vitezei şi manevrabilităţii ieşite din comun, clipperele reuşeau să se ţină departe de atacatori: /: v;

Nava Iflalbpfaughnu a mai ajuns niciodată la destina ţie". Nu s-a putut afla nimic despre soarta ci şi vasele britanice care au căutat-o în Oceanul Pacific s-au întors fără vreun rezultat, astfel încât societatea „Lloyd*16 a trecut-o în registrele sale ca: „Missing al sea – „Pierdută în largul mari, (*Lloyd sWeekly Casualty 1890*")

Abia în 3913; echipajul unei baleniere observa în apropierea coastelor Insulei Georgia de

Sud (Marea Antilelor

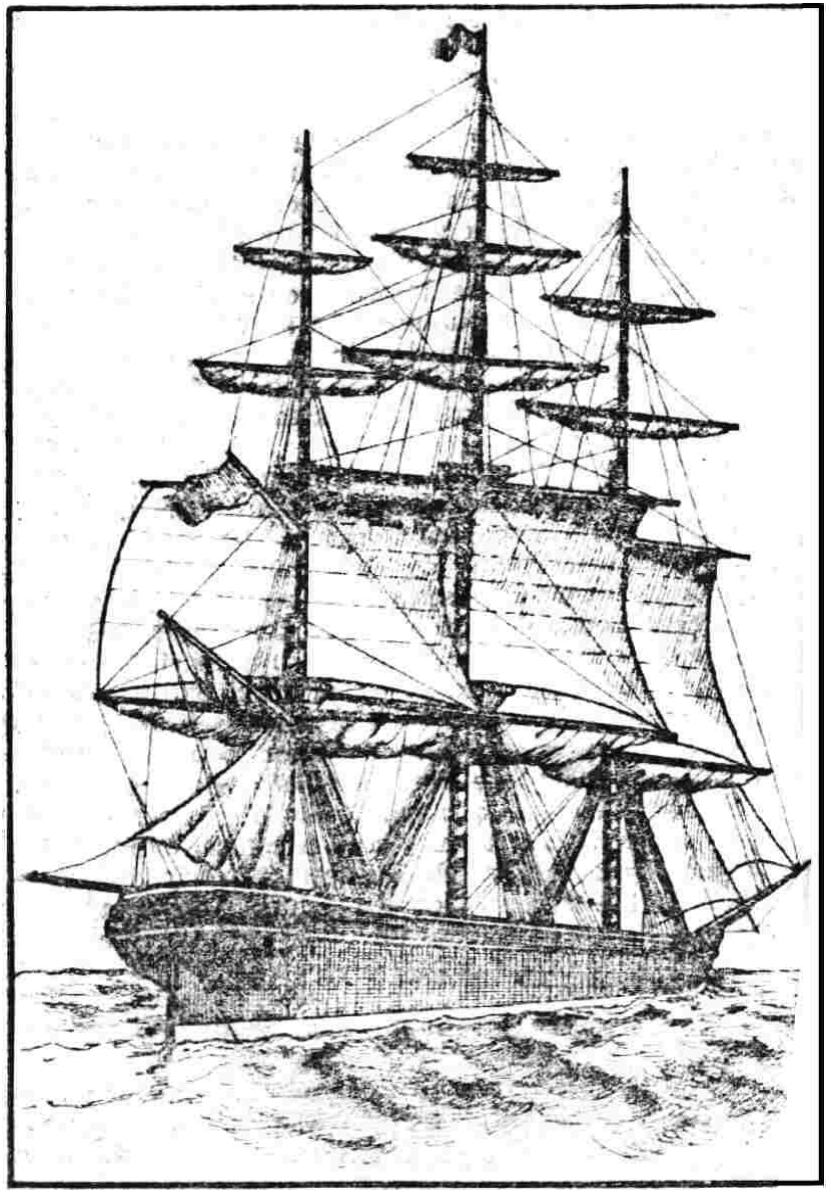

Fig. *44* Clipperul britanic borough

Sudice din Oceanul; Atlantic), o corabie care părea ancorată, având însă toate pinzeie ridicate ceea ce nu era, normai Raleniera s-a apropiat şi, ajunşi la câţiva metri, marinarii au putut citi pe bordajul putrezit numele navei necunoscute: *Marlborough*. La strigătul căpitanului, toţi au ridicat privirile, tresărind înfioraţi: pe puntea plină de mucegai, lângă tunuri, catarge şi la roata cârmei stăteau prăbuşite în cele mai diverse poziţii douăzeci de schelete pe care fluturau încă zdrenţele hainelor marinăreşti („*Lloyd's Register*. *Wreck Returns 1912 – 1914*?).

Nimeni nu a putut afla vreodată motivul morţii aparent fulgerătoare a echipajului de pe Clipperul nu prezenta urme de luptă şi nu fusese nici măcar avariat de furtună, deşi navigase în derivă timp de 23 de ani, după cum dovedeau mucegaiul şi degradarea lemnului aflat în permanent contact cu apa sărată. Registrele „Lloyd „consemnează doar descoperirea navei şi stadiul hi care se afla, dar nici ele, nici ziarul londonez „*Times*" (care a reiat al incidentul) nu oferă vreo ipoteză privitoare la această enigmă. S-a sugerat că echipajul a pierit otrăvit de un aliment alterat sau în urma unei epidemii de holeră. Dar este greu de presupus că toţi oamenii au fost răpuşi în acelaşi moment, surprinşi în timpul unor activităţi cotidiene. În mod, normal, moartea trebuia să-i secere pe rând, şi primele victime ar fi, fost înmormântate în mare conform

tradiţiei marinăreşti; iar ultimele ar fi căzut în cabine ori în cală, dar în niciun caz lângă catarge sau tunuri. Dacă vasul era atacat de piraţi, s-ar fi găsit urme de luptă şi, în orice caz, este greu de înţeles motivul pentru care, după uciderea echipajului, piraţii nu au păstrat nava. Pare dificil de ermit făptui că toţi marinarii au fost răniţi atâtr de grav încât, deşi clipperul reuşise să-şi lase în urmă agresorii, cei douăzeci de oameni fiu murit până la unul pe punte, rămânând la posturi asemeni echipajului *„Olandezului Zburător”*.

La 14 decembrie 1928 nava şcoală daneză *Kobenhaven* a părăsit portul Montevideo (Uruguay), îndreptândh-se spre Europa. Era un vas mare, echipat cu mijloace de propulsie şi comunicaţie moderne (inclusiv aparate de telegrafie fără fir şi un emiţător-i.eeeptor radio în fonie), şi avea la bord un echipaj bine antrenat (50: de elevi of iţerii ai marinei de război daneze şi ofiţerii instructori). Nava fusese verificată cu atenţie în Danemarca înainte de această călătorie, la sfârşitul căreia elevii ofiţeri urmau să-şi încheie ciclul de instruire pe mare şi să fie trimişi pe alte, vase de război. Dar Kobenhavena dispărut fără un mesni S.O.S. Şi fără să lase vreo urmă, nepuiându-se stabili nici măcar locul aproximativ al naufragiului *Weekly*

Casualty Reports, 1929”).

În 1930, trapperul Joe Labelle a ajuns într-un sat eschimos de lângă lacul Ar.gkuni (nordul Canadei), unde dorea să rămână câteva zile

pentru a se odihni înainte de a-şi Continua drumul. După numai o oră însă, vânătorul canadian gonea înspăimânţat spre sud, ducând cu el o veste stranie: toţi locuitorii şalului, bărbaţi, femei şi copii, tineri şi bătrâni, dispăruseră. Royal Canadian Mounted Police a preluat cazul, ancheta dezvăluind amănunte, aproape incredibile: cei aproximativ treizeci de eschimoşi plecaseră fără să-şi ia cu ei puştile, muniţiile, lămpile cu ulei, rezervele de blănuri, hainele de iarnă, cuţitele, arcurile şi săniile, adică bunurile nu numai foarte preţioase, dar indispensabile supravieţuirii în mijlocul satului, se aflau legaţi de un arbore şapte câini ce muriseră de foame, Dar mai straniu decât orice era faptul că mormintele din apropiere fuseseră deschise şi eschimoşii morţi de multă vreme dispăruseră şi ei! Acest incident, chiar dacă pare greu de crezut, s-a întâmplat întocmai, şi Royal Canadian Mounted Police (care se mândrea cu faptul de a nu fi cunoscut niciodată vreun eşec, rezolvând toate cazurile investigate) s trebuit de această dată să se încline în faţa evidenţei: enigma rămânea de nesoluţionat.

S-a emis ipoteza potrivit căreia locuitorii de la Angkuni, minaţi de foame, au mâncat cadavrele din cimitir şi apoi au pornit, spre sud, pierind sfâşiăţi de lupi ori acoperiţi de zăpada. Explicaţia era însă inconsistentă, căci eschimoşii puteau să-şi consume mai în tu clinii şi, oricum, nu ar fi plecat fără să-şi ia cu ei armele de vânătoare sau măcar cuţitele. În plus, poliţiştii au descoperit în

ascunzători vânat şi fructe de pădure uscate „a căror analiză a putut stabili faptul că şalul fusese părăsit cu două luni înainte de venirea lui Joe Labelle. Deci, eschimoşii aveau destule provizii şi nu fuseseră în pericol de a muri de muniţie.

Întrucât problema unei molime nici nu se punea (neexplicând dispariţia cadavrelor din morminte sau a sătenilor), iar posibilitatea unui atac al altui trib de eschimoşi sau chiar de indieni era exclusă (datorită lipsei urmelor de luptă şi a faptului că satul nu fusese jefuit), autorităţile canadiene au admis la sfârşitul anchetei că: „Nu pot fi explicate cauzele şi condiţiile dispariţiei locuitorilor de la Angkuni”.

La sfârşitul anului 1983 un cvadrimotor cu reacţie ultramodern, de tip *Boeing B – 200* (fig. 45), având la

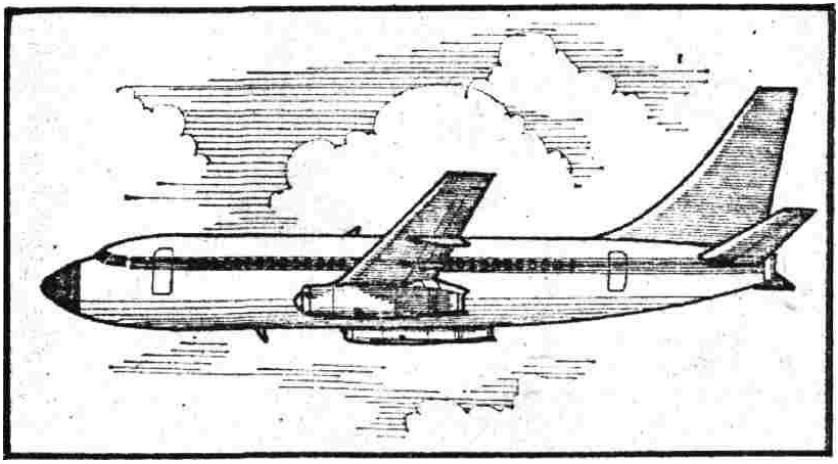

Fig. 45 Avionul Boeing B 737 – 200 {

bord 119 pasageri de diverse naţionalităţi şi un echipaj compus din opt oameni (inclusiv cele cinci însoţitoare de bord) a decolat de la Cuenpa (Ecuador), pornind spre capitala ţârii, Quito. Condiţiile atmosferice erau favorabile, aparatul bine verificat tehnic, echipajul experimentat. Şi totuşi *B* 7.37 a dispărut la scurt timp după plecarea din Cuenca, fără să lanseze măcar un mesaj de alarmă. Echipele de salvare ale forţelor naţionale ecuadoriene, sprijinite de avioane şi elicoptere, au încercat zadarnic timp de aproape o lună să găsească supravieţuitori sau fragmente ale aparatului în jungla de sub traseul pe care se înscrisese acesta.

Singurul lac din apropierea oraşului Cuenga este locul unei adevărate drame ecologice: zecile de mii de păsări (aparţinând celor mai diverse specii) ce se întorc din migrata anuală spre sud, o dată ajunse deasupra apelor se aruncă în adâncuri, smucigându-se în masa. Ornitologii susţin că, dintr-un motiv necunoscut (surse naturale de infrasunete sau fenomene magnetice neobişnuite petrecute pe fundul lacului), păsările cad victime unor majore tulburări psihice. Nu s-a putut găsi însă o explicaţie cât de cât acceptabilă pentru amploarea unei astfel de anomalii asupra unui număr atât de mare de păsări din specii diferite, deci având o rezistenţă fizică şi psihică diferită. Oricum, fenomenul nu pare să aibă legătură cu soarta celor 6 avioane mari dispărute pe ruta Quito-Cuenca între 1976 şi 1985, întrucât

acestea nu zburau pe deasupra lacului, iar efectele distrugătoare ale „capcanei de păsărr (cum o numesc localnicii) nu se manifestă şi asupra oamenilor.

Ce se întâmplă oare cu toate aceste avioane, hidroavioane, elicoptere, nave maritime de suprafaţă, submarine, grupuri de oameni, specii de animale sau indivizi dispăruţi în condiţii enigmatice? Să fi ajuns ei într-un alt univers, căzând accidental într-unul din „punctele de trecere”, fantastica ipoteză despre care vorbesc Vallée, Sagan sau Polier?

Dr. J. Allen Hynek scria: „Ar putea avea fenomenul OZN două aspecte (cel extraterestru şi cel al trecerii într-un univers paralel – *n.a.*)? Ar putea fi graniţa dintre realitatea noastră şi o realitate paralelă, uşa spre o altă dimensiune? Desigur, nu am ajuns la ultima revoluţie în gândirea ştiinţifică; ştiinţa secolelor XXI, XXV sau XXX va conţine probabil concepte tot atât de neinteligibile pentru noi ca energia nucleară pentru omul cavernelor” („OMNI”, aprilie 1984).

Se poate aplica această ipoteză şi dispariţiilor enigmatice? Rămâne ca timpul şi evoluţia gândirri ştiinţifice să o demonstreze sau să o infirme.

EPILOG

În numărul său din aprilie 1984, revista franceză „*Setenee et Vie*” publica o ştire care provoca stupoare în Europa: „Prin hotărârea autorităţilor şcolare din statul american Texas, se interzice menţionarea teoriilor, evoluţioniste ale

lui Charles Darwin, pentru a nu-i ofensa pe cei ce mi *Cred* în ele. Ca şi cum ar fi o problemă de credinţă 1 Aşteptăm pe curând constituirea unui grup care să se declare jignit de teoria relativităţii a lui Albert Einstein, fie ea şi resninsă!! u încă din anii ’20, în S.tJ.A. (în special în statele din Sud şi în puritanul Middle East) a început seria „proceselor maimuţelor prin care se contesta în faţa Curţilor locale şi federale evohiţionismu4 marea descoperire ştiinţifică prin care Darwin consolida edificiul cunoaşterii umane. Ceea ce nu a putut aduce secolul al XIX-lea a adus secolul al XX-lea: interzicerea, într-una dintre ţărik? cele mai avansate din punct de vedere tehnico-ştiinţific, a unei teorii ştiinţifice fundamentale.

Nu ui curent de combatere a evoluţionismului, a-nu mitul „creaţionism ştiinţific” este, în rezumat, încercarea de a asimila ori subsuma perioadele geologice ale istoriei Pământului, descoperirile paleontologice sau astronomice, teoriile chimiei, fizicii şi biologiei moderne (pentru care autorii lor fuseseră în cele mai multe cazuri persecutaţi de biserică) vechilor teorii creaţioniste ce susţineau că Universul a fost „proiectat şi construit” de o forţă supranaturală. Argumentele* folosite? „Nimeni din cei care cred mă se poate îndoi că,”. sau, mai des, „Oricine crede cu adevărat trebuie să admită că…”. Deci, din nou „Crede şi nu cerceta”! Care sunt însă motivele relansării cu atâta vigoare a campaniei împotriva evoluăionismului? Ce raţiuni au

determinat unele guverne ultraeonservatoare din Europa, America de Sud şi Centrală să interzică danvinismul (mai ales până în anii ’50) şi cum au putut admite autorităţile americane introducerea „creaţionismului ştiinţific” în şcolile publice ale unor state din Sud, începând cu anii ’70? De ce nu sunt auzite protestele unor somităţi în paleontologie, antropologie şi zoologie, ca Leakey, Taieb, de Grouchy, Attenborough, Gould sau Heuvelnians ori avertismentele lui Alvin Toffler cu privire la gravitatea unei asemenea cedări în faţa iraţionali taţii?

Cel mai răsunător răspuns la aceste întrebări l-a dat probabil paleontologul american Stephen Jay Gould, titularul catedrei de Istorie a Vieţii pe Pământ (History of Life on Earthy de la Universitatea Harvard, unul dintre cei mai virulenţi apărători ai evoluţionismului. Într-o campanie de un sarcasm şi o forţă de impact deosebită, Gould nu s-a sfiit să spună lucrurilor pe nume, declaraţiile sale din interviurile şi articolele publicate în revistele „*Newsweek*, *yjia*tural *History*, „*The New* sau „fiind atât de edificatoare, încât, după cum observa un ziarist american: „După ce Gould se ocupă de un subiect nu mai rămân multe de spus VJată câte va fragmente din răspunsurile paleontologului de la Harvard în cadrul interviurilor luate de reporterii de la „*Newsweek* şi”.

„Frica autorităţilor şi creaţionişti lor nu este provocată de ştiinţa propriu-zisă. Lor le este

teamă că studiul disciplinelor ştiinţifice duce la concluzia inevitabilă că nu trebuie să existe obligatoriu o autoritate supremă în Univers, pe Terra sau măcar în familie. Cred că aceasta deranjează enorm (...). Nu consider că aşa-zisul creaţionism ştiinţific polemizează despre ştiinţă sau religie. Este vorba mai curând despre motivele politice ale unor grupuri religioase organizate, ce pretind că au ajuns la adevărul suprem, Promotoarea acestui curent este foarte bine organizata şi finanţată dreaptă evanghelică (elte vorba despre tendinţele conservatorpuritane ale republicanilor – *n.a.*), iar ideea de a se preda creaţionismul în şcoli reprezintă numai un front în cadrul marii bătălii pentru a distruge multe dintre reformele secolului nostru – drepturile femeilor, egalitatea rasială, separaţia dintre biserică şi stat – şi a institui un punct de vedere conservator, care nu se poate impune singur în rândul oamenilor, printr-un decret guvernamental obligatoriu. (...)

Inamicul nu este fundamentalismul creaţionist, ci intoleranta. Aşa cum spunea Clarence Dar row: «Ignoranţa şi fanatismul sunt mereu active şi cer să fie hrănite. Când sunt hrănite cer mai mult— Oamenii raţionali trebuie să facă tot ce le stă în puteri pentru a se opune intoleranţei".

Este greu de admis că astfel de lucruri se pot întâmpla în pragul anului 2000 şi nu sunt exagerate avertismentele lui Toffler: îşi poate închipui cineva ce ar însemna Inchiziţia în era

atomică?! Preluarea ideilor unor organizaţii religioase cu tendinţe vădit intolerante de către autorităţile dintr-o ţară democratică nu poate decât să surprindă şi să întristeze. O astfel de cedare într-o problemă ştiinţifică poate fi urmată de altele mult mai grave: nu declarau recent unii politicieni de dreapta că lagărele de concentrare de la Auschwitz, Matthaussen, Dachau sau Buchenwald „nu au existat”, ele fiind „inventate” de Aliaţi în scopuri propagandistice?!

Dar vremea disputelor de acest gen a apus de mult şi nimeni nu mai poate lua în serios aberantele teorii creaţioniste. Astăzi, lumea ştiinţifică se preocupă de îmbunătăţirea modelelor *materialiste* privind apariţia şi evoluţia vieţii. Astfel, mulţi paleontologi au criticat în repetate rânduri tendinţa de a se considera teoriile darwiniste elaborate în secolul al XIX-lea drept legi cărora nu li se mai pot aduce amendamente şi perfecţionări. În ultimele şase decenii, paleontologia, antropologia, biologia, zoologia, botanica, chimia organică şi medicina au făcut progrese de neînchipuit pentru vremea când Charles Darwin punea bazele evoluţionismului; cu toate acestea, noile descoperiri, teorii sau ipoteze ştiinţifice nu pot depăşi inerţia unor cercuri conservatoare. Evident, nu este vorba de a contesta darwinismul (operă de o importanţă capitală pentru epoca modernă), ci de a-i perfecţiona modelul, în funcţie de datele paleontologice, biologice, zoologice şi geologice

acumulate în secolul al XX-lea.

Astfel, în 1972, Stephen Jay Gould şi Niles Eldredge propuneau revizuirea modelului de evoluţie darwinist ca proces lent, gradat Cei doi tineri paleontologi nu făceau decât să exprime prin aceasta o serie de îndoieli formulate de-a lungul timpului de specialişti celebri, ca Huxley, Dubois, Bolk, Leakey, Attenborough, Heuvelmans, Sanderson sau de Grouchy. Potrivit ipotezei emise de Gould şi Eldredge (numită a „echilibrului întrerupt”), noile specii s-au dezvoltat în izbucniri neaşteptate, practic „într-o clipă” la scară geologică.

În interviul dat revistei americane” (nov.

1932), Gould rezuma problema astfel: „Unii susţin că evoluţia s-a produs gradat, o specie transformându-se în alta de-a lungul a milioane de ani, printr-un proces foarte lent, de selecţie naturală. Din nefericire, fosilele descoperite nu atestă deloc aşa ceva; sunt găsite dovezi incontestabile ale unor foarte lungi perioade statice, în care o specie rămâne relativ neschimbată. Argumentul gradualiştilor a fost mult timp acela că fosilele nu sunt destul de numeroase, deci nu există suficiente urme rămase care să fi înregistrat toate schimbările gradate ce au dus la apariţia noilor specii. Acum avem o lungă şi destul de completă istorie paleontologică reconstituită pe baza fosilelor descoperite, însă modelul evoluţiei a rămas acelaşi: perioade lungi de stagnare, punctate de proliferări rapide ale

unor noi specii. Nu şi-au găsit urme ale formelor de tranziţie, aşa cum ar fi trebuit să se întâmple (fapt cu atât mai curios, cu cât se aplică în egală măsură la insecte, moluşte, peşti, reptile, păsări sau mamifere – n.a.j. Graduăliştii se uită la aceste perioade lipsite de schimbări şi nu văd nimic: pentru ei stagnarea nu conţează. Eldredge şi cu mine susţinem că miliardele de ani în care nu s-a întâmplat nimic sunt *date ştiinţifice* confirmând faptul că noile specii au apărut adesea foarte rapid, în câteva mii de ani. Ceea ce *nu are nimic în comun cu teoria catastrofică*. Aceasta afirmă că, din când în când, gigantice cataclisme naturale au distrus majoritatea speciilor terestre şi viaţa a pornit din nou ele la zero. Nu exista dovezi în favoarea acestei teorii în istoria descoperirilor paleontologice, căci până şi dispariţiile masive din Cretacic s-au limitat exclusiv la dinozauri, lăsând mamiferele neatinse

(.:.) Cauzele declinului anumitor specii şi ale ascensiunii rap; de a altora pot fi foarte diverse: dificultăţi create de mod ui de reproducere, schimbarea surselor alimentare, a condiţiilor de mediu (…). Noile specii tind să se dezvolte izolat de celelalte şi apoi proliferează brusc, exact în momentul în care condiţiile devin propice, astfel încât speciile vechi şi cele noi pot coexişta milioane de ani".

Într-adevăr, citind lucrarea „*the Origin of* *

(„*Despre originea speciilor*"), T.H. Huxley, un mare naturalist britanic, fervent evoluţionist

(faimos pentru sarcasmul necruţător şi calitatea argumentelor ştiinţifice prin care îşi… desfiinţa" pur şi simplu adversarii în conferinţele publice), prieten şi admirator al lui Darwin, i-a trimis acestuia o scrisoare în care îl ruga să nu mai includă gradualismul ca parte esenţială în argumentaţia evoluţionistă. Observaţii asupra rolului redus jucat de adaptarea *la mediu* la *apariţia de noi* specii au făcut de-a lungul timpului savanţi ca Dubois, Haeckel, Agassiz, Bulk, Ingalls. Samuel Leakey… După al doilea război mondial, ştafeta a fost preluată de Heuvelmans, Sanderson. Richard Leakey, Attenborough, de Grouchy şi, mai recent, de către Gould. Eldredge, Johanson sau Mackall. Toţi aceştia au subliniat faptul că eroarea nu este atât a lui Darwin (care nu avea de unde să cunoască noile descoperiri), cât a celor ce îi interpretează incorect teoriile, mergând până la afirmaţia că evoluţia a fost „planificată" de natură ca să ducă în final la speciile existente astăzi.

„Spre deosebire de mulţi dintre discipolii săi de astăzi atrăgea Gould atenţia –, Darwin respingea ideea vreunui ţel anume, spre care s-ar îndrepta natura. El a avut curajul de a susţine că evoluţia este neplanificată şi nedirecţionată, iar natura selecţionează doar acele organisme care se adaptează perfect la un anume mediu (…). Într-adevăr, nu este obligatoriu ca diversele perioade ce s-au succedai să ducă gradat, progresiv, la niveluri mereu crescânde de organizare, viaţă şi inteligenţă. Terra s-a format acum mai bine de 5

miliarde de ani şi pentru cel puţin 5/6 din acest timp nu a existat viaţă decât sub forma unor celule primitive, bacterii sau alge. Apoi, acum 600 milioane de ani, a venit explozia vieţii din Cambrian şi practic; *toate for inele de animale superioare au apărut într-un milion de* ani. Nu cunosc motivele acestui fenomen şi nimeni nu le ştie. Poate să fi fost declanşat de sporirea cantităţii de oxigen în atmosferă sau de reproducerea sexuală, ce a dus la o mai bună selecţie şi transmitere a caracterelor genetice. În orice caz, această explozie se putea produce de-a lungul a patru miliarde de ani şi totuşi nu a avut loc”.

O asemenea enigmă poate fi elucidată numai printr-un studiu ştiinţific intensiv, ale cărui rezultate se pot dovedi importante pentru completarea datelor despre lanţul evolutiv al omului. După cunrr se ştie, acesta prezintă trei mari hiatusuri, nu numai perioade de stagnare urmate de apariţia unei specii superioare precedentei, fără prezenţa unor etape tranzitorii, ci chiar lipsa aproape totală de fosile semnificative între cele două trepte de evoluţie. „Golurile” menţionate sunt: 1) Cel dintre *Australopithecus* (apăruţi acum 5 milioane de ani şi dispăruţi acum 2 milioane de ani) şi *Homo erectus* (apăruţi acum 1 milion de ani şi dispăruţi acum 400.000 de ani); 2) Cel dintre *Homo erectus şi Homo N canderthalensis* (ultimii, apăruţi acum

150.000 de ani şi dispăruţi acum 30.000 de

ani); 3) Cel dintre *Homo Neanderthalensis* şi *Homo sapiens cromag non* (cei din urmă, apăruţi acum 30.000 de ani). Salturile fiziologice, cu tot ce comportă ele în privinţă capacităţii de adaptare şi supravieţuire a speciei, dar mai ales a evoluţiei spre raţiune, sunt uimitoare, caracteristici semnificative în acest sens fiind media taliei şi a capacităţii cutiei craniene: –

Specia	Înălţime	Craniu
Australopithecus	120 cm	700 cm1
Homo erectus	130 cm	900 cm3
Homo Neanderthalensis	155 cm	1.500 – 1.600 cm3
Homo sapiens cromagnon	180 cm	1.600 – 1.700 cm3

la aceasta se adaugă faptul că *Homo sapiens cromagnon* este nu numai cea mai evoluată specie umană (după calculele lui Bolk fiind necesari încă 30 milioane de ani în plus pentru a se ajunge la performanţele fizice şi psihice ale grupei *cromagnon* în cazul păstrării ratei de evoluţie obişnuite de la Ramapilhecusşi până la *Homo* – *thalensish* dar şi singura care s-a dovedit capabilă să se exprime prin forme de artă, să inventeze unelte şi arme relativ complexe, să adopte concepte şi principii de viaţă socială perfecţionată, să stocheze şi să transmită informaţii, să folosească un limbaj articulat, să creeze societăţi ierarhizate, să stabilească în mod eficient contacte permanente între populaţii, aflate uneori la mare

distanţă uncie de altele etc. –

Principalele realizări „tehnologice” şi „practice” ale, oamenilor de *cromagnon* au fost: producerea focului (întrucât neanderthalienii îi foloseau pe cel provenit din surse naturale, ca spre exemplu trăsnetul, păstrându-l apoi în ceea ce Rosny-Aine numea atât de sugestiv „cuşti pentru foc”); realizarea armelor perfecţionate, cele mai importante fiind arcul, praştia şi lancea (introducând conceptul de lovire la distanţă); olăritul; construirea de locuinţe, capcane de vânătoare (primele mecanisme complexe), mijloace de traversare a apelor (bărci, plute); folosirea de unelte diverse şi strict specializate (sapă, topor, răzuitoare, ac de cusut, piuă, daltă etc.). Toate acestea dovedeau nu numai capacitate de abstractizare, anticipare şi gândire rapidă, dar şi curiozitate, sete de cunoaştere, dorinţă de a-şi perfecţiona şi împărtăşi experienţa… Rezultatele au fost uimitoare: descoperirea unor principii de bază ale tehnicii (pârghia, roata, legile flotabilităţii, acţiunea for** ţelor de atracţie gravitaţionale, centrifuge, de frecare etc.) şi constituirea unui fond tot mai vast de cunoştinţe despre Univers şi lumea vie (în special în domeniile astronomiei, geologiei, botanicii, zoologiei, medicinei) care au dus la trecerea spre viaţa sedentară, apariţia agriculturii, metalurgiei, a marilor aşezări, a schimburilor economice şi artistice, spre creşterea continuă a siguranţei şi calităţii vieţii lui *Homo sapieris*.

Un exemplu tipic pentru noile relaţii ale omului cu natura (caracteristice exclusiv grupei de *cromagnon*) este domesticirea animalelor, dintre care cea mai spectaculoasă pare a fi cea a cailor. Majoritatea arheologilor considerău că imbilnzirea calului n-a început mai înainte de anii 6.000 î.e.n. Dar în 1911. paleontologul Henri Martin „care studia celebrele monumente ale artei rupestre din sudul Franţei (Lascaux, Marsoulas şi salba peşterilor de pe văile râurilor Dordogne şi Garronne) a descoperit, pe solul pietros din caverne, mai mulţi dinţi de cal tociţi. Dinţii – a căror vechime a fost estimată la 30.000 de ani – purtau semnele aşa-numitului „năravˮ. Or, această deprindere de a muşca îngrăditura, frânghia sau zăbala care-i ţine prizonieri (semn de plictiseală) nu se întâlneşte la caii sălbatici, fiind proprie exclusiv animalelor domestice, obişnuite de multă vreme cu captivitatea. După descoperirea acestor dinţi şi a numeroaselor oase de cal care nu prezentau fracturi (ceea ce demonstra că animalele nu fuseseră ucise la vânătoare), Henri Martin a ajuns la concluzia că oamenii de *cromagnon* domesticiseră caii încă de acum 30.000 de ani. Teoria lui, con trazicând opinia generală a paleontologilor de la începutul secolului, a fost ignorată şi a rămas acoperită de uitare şapte decenii, până când lucrările sale au fost descoperite de arheologul britanic Paul Bahn, de la Universitatea din Londra.

După ce a studiat în laborator dovezile

prezentate de Martin, cercetătorul britanic s-a deplasat în Franţa şi a continuat timp de doi ani săpăturile paleontologului francez. „Descoperirea în peşteri a unor mari cantităţi de oase şi dinţi tociţi (ca şi a excrementelor fosilizate de cai) i-a permis lui Bahn să afirme cu certitudine că oamenii preistorici înhlânzeau caii în Europa anilor 15 – 20.000 î.e.n., rămânând deschisă posibilitatea ca această perioadă să se extindă până la anii ’30.000 î.e.n. august 1933).

Paul Bahn consideră că animalele erau capturate probabil prin gonirea lor spre un ţarc îngrădit, situat la capătul unui defileu. Odată prinşi, caii erau îmblânziţi şi folosiţi, pentru călărie sau ca sursă de carne în timpul iernii. Într-adevăr, dacă ne amintim că indienii nord-americani deveniseră un popor de călăreţi desăvârşiţi la câteva sute de ani după ce europenii au adus caii în America, este foarte probabil ca printre oamenii primitivi (cave trăiau între hergheliile de cai sălbatici de multe milenii), cineva să fi avut ideea că aceste animale pot sluji şi la altceva decât ca ţintă pentru lănci. Mulţi paleontologi sunt de părere că oamenii de *cromagnon* întjlânziseră cu certitudine clinii şi caii sălbatici (şi, probabil, unele specii de rumegătoare), asigurându-şi asllel. o completare a rezervelor alimentare obţinute prin vânătoare, un ajuter preţios, la luptâj deplasări pe distanţe lungi, transportul greutăţilor eto.

Important de ştiut ar fi contextul, apariţiei şi

factorul declanşator al ideilor de acest gen, însă, din nefericire, este mai mult ca sigur faptul că vor rămâne anonimi „inventatorii” amnarului, roţii, praştiei, arcului, picturii rupestre, capcan eicumpănă, pirogii cu balansier, casei cu acoperiş, uşă, fereastră şi vatră; „îmblânzitorii” cailor sau clinilor „chirurgii” care efectuau Lrepanaţii în epoca de piatră sau „astronomii” ce au avut primii curiozitatea să observe constelaţiile şi să le deseneze apoi pe stânci. Cunoaşterea mecanismului ac & stor salturi calitative din istoria evoluţiei lui *Homo sapiens* are o deosebită importanţa nu numai pentru înţelegerea trecutului, dar şi pentru a împiedica prezentul să repete vechile greşeli. Şi, de ce nu, pentru a pregăti un viitor eliberat de teamă), intoleranţă şi fanatism, de pericolele ce ameninţă astăzi civilizaţia de care suntem atât de mândri: criza energetică, poluarea, risipirea iraţională a resurselor de materii prime şi, mai presus de orice, spectrul unui holocaust nuclear…

Agăţată cu gheare puternice de ramurile unui copac, o creatură informă, acoperită de bulbi şi artere roşii, pulsând încet, aşteaptă răsăritul. Când primele raze ale soarelui se târăsc de-a lungul câmpiei moarte, fiinţa se desface asemeni unui mugur, absorbind căldură şi energie, apoi „planează” spre un lac vâscos şi bea prin trompa, pornind din mijlocul trupului ghebos. O faţă este acum vizir bilă printre încreţiturile pielii şi vene: un chip omenesc;

Scena relatată se petrece peste 50 milioane de ani pe planeta Pământ, iar strania creatură de pe creanga acoperită cu muşchi este descendenta, noastră, aşa cum a imaginat-o paleontologul scoţian Dougal Dixon, autorul cunoscutului volum „*After* Man" („*După* Om"). Adevărat „tratat de biologie futuristă", cartea schiţează animalele şi plantele unei lumi viitoare, în care omul a dispărut într-un vast articol publicat în revistă,} (nov; 1982);

Dixon elabora însă o altă variantă a> scenariului său*, pewc

22.7

nind de la premisa că specia umană a supravieţuit totuşi dezastrului ecologic pe care ea singură l-a provocat. Cauzele degenerării omului ar fi în principal poluarea şi războaiele, ce ar da naştere unei serii de tare genetice, transmise şi amplificate odată cu trecerea mileniilor, până când aproape fiecare individ ar deveni purtătorul unei boli. S-ar putea ca inima şi plămânii să slăbească nepermis de mult, iar muşchii să se atrofieze complet, astfel încât să fim nevoiţi a ne baza pe tehnologie pentru supravieţuire. Dixon scria: „Peste milioane de ani omul riscă să devină o patetică boccea de organe şi membre veştede. Va avea un trup zbârcit, inutil, şi picioare paralizate, intacte rârmnind numai organele senzoriale şi de reproducere. Doar creierul se va dezvolta enorm, ajungând de zece ori mai greu decât restul corpului şi furnizându-i omului suficientă

inteligenţă pentru a supravieţui”. Corpul uman, fragil şi subţire, va fi neputincios în a susţine acest creier supradimensionat, dar ingineria genetică va realiza un „suport artificial de menţinere a vieţii”, asemănător unei uriaşe coji de nucă (în care sunt adăpostite organele sănătoase, rămase în vechiul stoc genetic), completată cu o trompă pentru hrană şi organe ca nişte frunze ridicându-se, spre soare pentru a capta lumina. Membrele scurte şi groase vor avea gheare puternice, căci, peste 50 milioane de ani, copacii vor deveni căminul omului, după ce munţii vor fi distruşi în căutare de minereuri, iar oraşele vor sucomba din cauza extinderii exagerate şi a crizei energetice. Terra se va transforma într-un deşert de ruine şi deşeuri, iar oceanele ei albastre vor fi înfundate de gunoiul generaţiilor trecute. Oamenii vor locui în vârful copacilor, hrănindu-se cu alge verzi-albâstrui (obţinute prin inginerie genetică) capabile să convertească lumina soarelui în substanţe nutritive.

Zonele în care va mai exista viaţă văr fi de fapt câmpii plate, acoperite de vegetaţie (iarbă, arbuşti şi copaci înalţi de până la 30 m), înecate în ceaţa densă, alburie, întreruptă pe alocuri de strălucirea verde a lacurilor unde cresc algele bogate în proteine. Jungla tufişurilor joase va fremăta de viaţă sălbatică, dar speciile dominante nu vor fi mamiferele (eliminate aproape complet de oameni în veacurile de distrugeri iraţionale), ci păsările, mai iuţi şi mai mobile, scăpând de

masacru datorită capacităţii de a se deplasa prin aer pe mari distanţe. Odată cu dispariţia duşmanilor naturali (mamifere şi reptile) şi schimbarea regimului alimentar al oamenilor, păsările vor renunţa treptat la zbor, devenind terestre. Speciile alergătoare din câmpii se vor împărţi în erbivore (fig. 46) şi carnivore (fig. 47) (ambele dispunând de picioare lungi şi puternice), cele care vor trăi pe malurile lacurilor îşi vor săpa galerii adânci sub pământ, iar speciile din desişuri vor dispune de gâturi musculoase şi ciocuri tăioase pentru a-şi face loc prin vegetaţie (fig. 43).

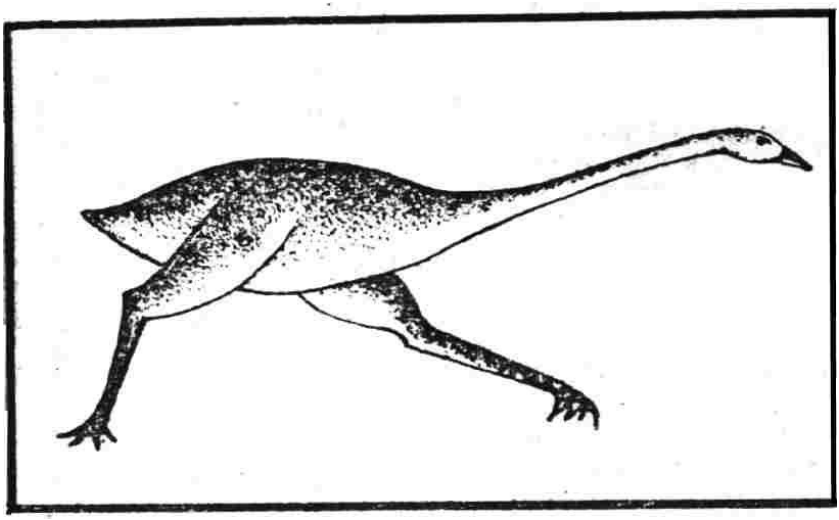

* >;: <v * *

Fig. *46* Pasăre alergătoare ieibivoră (după Dougal Dixon)

Viziunea lui Dixon despre lumea viitoare pare cam sinistră şi nu este de mirare că puţini oameni

de ştiinţă îi împărtăşesc părerile. Antropologul Owen Lovejoy de la Kent State University din Ohio (S.U.A.) declara: „Dacă vom avea posibilitatea de a ihterveni prin inginerie genetică în anatomia umană, atunci o vom îmbunătăţi în loc să-i reducem eficienţa. Vom mări durata vieţii, eradica bolile, spori imunitatea etc; urmaşii noştri vor fi mult mai bine adaptaţi pentru supravieţuire decât oricare dintre noi”.

Fig. *47* Pasăre alergătoare carnivoră {după Dungal Dixon)

Majoritatea celorlalţi cercetători sunt de acord că omul viitorului îşi va întări şi perfecţiona corpul şi mintea. După gerontologul Richard Cutler din Baltimore (S.U.A.), urmaşii noştri vor

atinge maturitatea sexuală la 26 de ani, vasta mijlocie la 80 şi vor trăi până la 200 de ani sau chiar mai mult. „Creierele lor vor fi de două ori măi mari şi mai puternice decât ale noastre, necesitânţi mai multă energie, deci omul viitorului va avea nevoie de un corp mai mare pentru a i-o furniza. În consecinţă nu văd cum ar fi posibilă micşorarea taliei sau atrofierea membrelor declara Cutler revistei *„OMNI”*.

Este adevărat că, în ultimii 30.000 de ani, evoluţia lui *Homo sapiens* a avut o traiectorie cuvioasă din punct de vedere fiziologic: pornind de la înălţimea medie de 1,80 m, a cunoscut perioade în care statura a scăzut considerabil

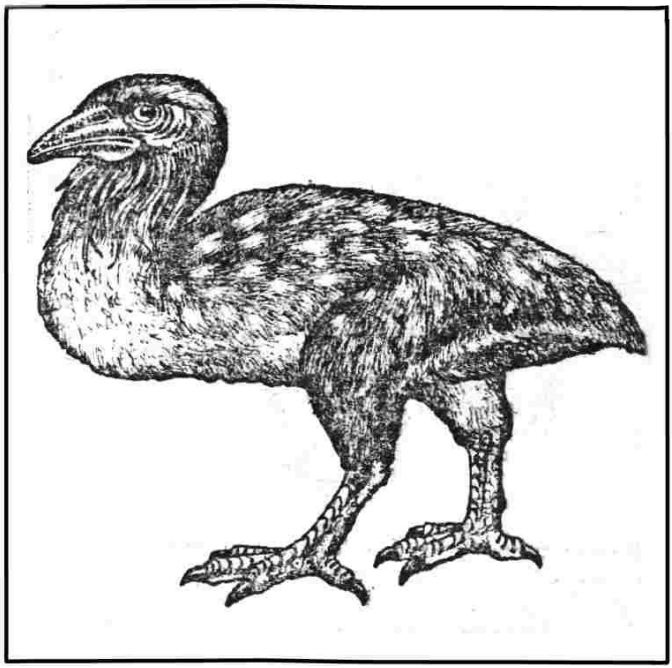

Fig. 48 Pasăre de desiş (după Dougal Dixon)

(1,40 m în mileniul I î.e.n., 1,50 m în secolele XI-XII, din nou 1,40 – 1,59 în secolul al XIX-lea etc.), ajungând iarăşi la 1,80 m de-abia după 1960. Capacitatea cutiei craniene a fluctuat între 1.590 cm3 şi 1.700 cm3, menţinându-se astăzi la o medie puţin mai scăzută decât cea a grupei *cromagnon*. Dar, dincolo de aceste avataruri datorate secolelor de foamete, molime, războaie sau intoleranţă, omul şi-a păstrat aspectul anatomic aproape neschimbat de-a lungul a 30 de milenii. Nicăieri în lume paleontologii nu au găsit argumente insprijinul teoriei lui Dixon (ceea ce, desigur, nu scade cu nimic valoarea avertismentului pe care îl dă acesta unei umanităţi gata să se autodistrugă datorită lipsei de raţiune). Cercetătorul scoţian se referă însă la o perioadă aproape geologică în comparaţie cu istoria cunoscută a omenirii: 50 de milioane de ani. Avem oare dovezi că *Homo sapiens* ar putea rezista neschimbat de-a lungul mai multor milioane de ani? Pe Terra nu există alte argumente în afara urmelor omeneşti din Cretacic şi Carbonifer, descoperite în S.U.A. Şi U.R.S.S. În schimb, în sistemul nostru solar au fost găsite dovezi în această privinţă, într-un loc unde puţini oameni de ştiinţă s-ar fi aşteptat: Marte, planeta roşie.

În aprilie 1977, la congresul de astronomie de la Acapulco (Mexic) profesorul J.J. Hurtak (de la Universitatea California – S.U.A.) a prezentat

pentru prima oară în public două imagini senzaţionale, făcând parte din setul trimis de sonda spaţială americană *Mariner 9* încă, din 1972, dar „uitate” de N.A.S.A. (National Aeronautics and Space Administration) în „dosarele de importanţă secundară”. Fotografiile fuseseră obţinute la un interval de şase luni una de alta şi sub unghiuri diferite (ceea ce excludea ipoteza unui joc de umbre sau a defecţiunii aparatelor de fotografiat) şi dovedeau că pe solul marţian se află un ansamblu de patru piramide tetraedrice, cu feţele şi muchiile regulate, identice ca aspect cu piramida lui Keops, însă de dimensiuni de zece ori mai mari! Lângă ele, un chip uman uriaş, sculptat într-o stâncă având 1.500 în diametru şi 500 m înălţime, priveşte spre cer cu un zâmbet prietenesc, universală chemare la raţiune şi pace (fig. 49).

Purtătorul de cuvânt al N.A.S.A. a declarat: „Aşa-zisul ansamblu arhitectural al piramidelor este de fapt o simplă aglomerare de stânci sculptate de vânt”. Unii astronomi au afirmat că ar fi vorba de „conuri vulcanice modelate faţeţat de intemperii sau de eroziunile glaciare”, iar geologii au presupus că piramidele sunt „vechi pungi de lavă solidificată sub scoarţă, în jurul cărora solul s-a erodat ulterior”. Aceste ipoteze erau cel puţin puerile, căci ar fi fost imposibilă producerea unor astfel de fenomene naturale în *PATRU* cazuri, la mică distanţă unul de celălalt şi cu o asemenea perfecţiune a detaliilor. Cât despre chipul uman,

acesta a fost considerat „o simplă iluzie provocată de jocul

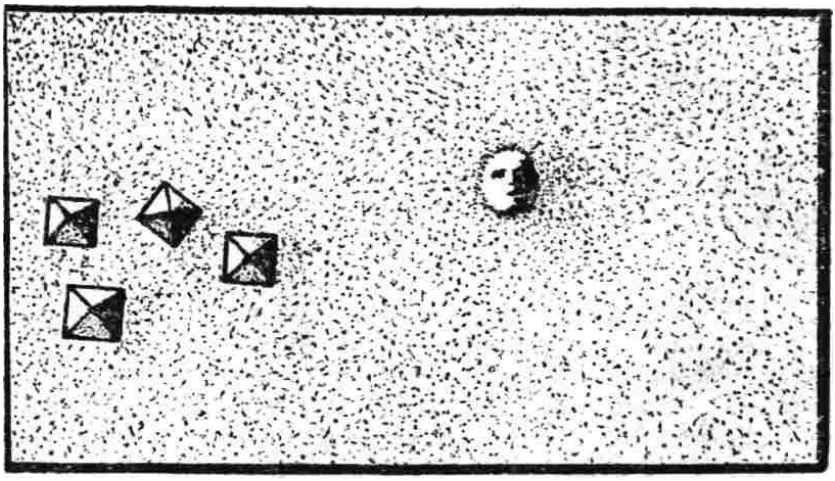

Fig. *49*”Complex arhitectural marţian”: \ piramide tetraedrice şi

Sfinxul luminii şi umbrelor”, „o dună de nisip modelată de vânt” sau chiar „o pată pe lentilele aparatului de fotografiat al sondei *MARINER*\ Dar, în 1976, staţia automată – *KING-ORBITER* a fotografiat şi ea „complexul piramidesfinx” sub un unghi diferit şi de la o înălţime mai mică decât MARINER. Noile imagini nu făceau decât să le confirme pe cele obţinute anterior, iar datele suplimentare obţinute până în 1985 au determinat mulţi oameni de ştiinţă (printre care şi cei 30 de universitari americani ai „Grupului de Investigare a Planetei – Marte”) să considere ansamblul ca fiind probabil construit în urmă cu foarte mult timp, de o civilizaţie necunoscută. Cercetătorul

Richard Hoagland de la Universitatea Berkeley (California – S.U.A.) este de părere că fotografiile obţinute de *VIKING* reprezintă „indicii serioase privind prezenţa unei vechi civilizaţii marţiene”, iar prof, dr. West Churchman (şeful catedrei de astronomiie de la aceeaşi universitate) a declarat: „Este greu de crezut că această simetrie (dintre piramide şi sfinx –; *n.a.*) ar putea fi creată de către vânt şi nisip. Dacă ar fi existat numai chipul omenesc, nu aş fi fost pe deplin convins, dar faptul că piramidele şint tetraedriee şi dispuse într-un anume med fii raport <m acesta, mă determină să cred în existenţa unei străvechi, civilizaţii pe Marte” („*New York* Times”, 1985).

Mulţi cercetători francezi, britanici, spanioli şi canadieni ajunseseră încă din 1979 la această concluzie şi N.A.S.A. a fost deseori criticată pentru încercarea de a induce în eroare opinia publică şi pentru refuzul de a trimite laboratorul *VIKING U* să amartizeze în zona piramidelor.

Luptând totuşi pentru minimalizarea problemei şi refuzând să admită evidenţa faptului că eventuala civilizaţie marţiană a fost humanoidă, unii oameni de ştiinţă au lansat ipoteza că „sfinxul” nu ar reprezenta un chip omenesc; ci unul de… maimuţă! Lăsând la o parte faptul că o singură privire aruncată asupra fotografiei convinge pe oricine de absurditatea unei asemenea afirmaţii, ideea în sine dovedeşte o oarecare „lipsă de inspiraţie”. Este normal ca orice civilizaţie să lase ca dovadă a trecerii ei

imaginea speciei inteligente (unică sau dominantă) ce o reprezintă. Urmând raţionamentul susţinătorilor ipotezei „chipului de maimuţă”, ori civilizaţia marţiană aparţinea antropoidelor, ori N.A.S.A. ar fi trebuit să graveze pe placa de aur de pe *PIONEER. 10* siluetele a doua maimuţe în locul bărbatului şi femeii care au fost reprezentaţi pentru ca o eventuală civilizaţie extraterestră ce ar descoperi sonda (prima care a părăsit sistemul nostru solar) să ştie cum arată constructorii ei.

Misterul piramidelor de pe Marte nu va putea fi soluţionat însă înainte de 1997, căci, în iulie 1985, N.A.S.A. a anunţat oficial amânarea zborului cu echipaj uman spre „planeta roşie”, programat pentru 1980. Purtătorii de cuvânt ai N.A.S.A. Şi E.S.A. (European Space Agency), agenţii spaţiale care colaborează atât la „Programul de terraformare a planetei Martie”, cât şi la „Programul zborurilor umane spre Marte”, au declarat că zborul va avea loc în perioada 1996 – 1998, decolarea fiind prevăzută pentru data de 13 noiembrie 1998, înscrierea pe orbită la 11 iulie 1997, amartizarea în 1997 şi revenirea navei pe Terra în 1998. Rămâne de văzut însă dacă locul de asolizare va fi prevăzut, aşa cum, este şi firesc „lângă „compitexul arhitecturav6 sau se vor găsi motive pentru a ciudă această problemă de o importanţă inestimabilă pentru umanitate. Faptul nu av şi surprinzător, luând în considerare modul cum s-a procedat cu datele despre cantitatea de

apă şi formele sub care se găseşte ca pe Marte, divulgate parţial sau eu mare întârziere, pentru a obţine un avans al N.A.S.A. În proiectele de terraformare a acestei planele.

— Descoperirea chipului omenesc sculptat pe „planeta roşie” poate fi, aşa cum scrie în *„în* „cercetătorul Florin Gheorghiţă, „un indiciu al faptului că tipul humanoid este rezultatul programatic al proceselor de evoluţie a materiei vii bazată pe chimismul carbonului”. Dar mai poate constitui şi o dovadă a faptului că una sau mai multe specii h umanoide s-au răspândit cu mult timp în urmă în galaxia noastră sau chiar în Univers, favorizând apariţia sau doar evoluţia unor fiinţe inteligente asemănătoare lor. În orice caz, această descoperire aduce un argument greu de ignorat în favoarea ipotezelor paleoastionauticii, care susţin posibilitatea contactelor vechilor popoare de pe Terra cu o civilizaţie foarte înaintată tehnologic (motiv pentru care, ca şi exebiologia, sunt virulent atacate de adepţii „creaţionismului ştiinţific”, nemulţumie să constate apariţia unor noi argumentaţii materialiste plivind evoluţia fiinţelor vii şi dezvoltarea societăţii omeneşti). – *j*. 4

Construcţiile piramidale tetraedriee sau în trepte se întâlnesc pe tot globul: fortificaţiile apaşilor pueblo, piramidele mavaşe din Chichen-Itza sau Palenque, cele incaşe şi preincaşe din Tiahuanaco, Machu Pichu, Sâcsayhuaman, cea scufundată în Triunghiul Bermudelor, cele

egiptene de la Gizeh şi Saqqarah, cele din Zimbabwe, Pounezia, Insula Paştelui, India, China, Persia şi Sumer, până şi stilul pagodelor, fortificaţiilor sau templelor chineze, japoneze şi tibetane, toate prezintă acelaşi obsedant motiv al piramidei. Dacă variantele iniţiale sunt în general construcţii în trepte, unele, monumente devin adevărate simboluri ale perfecţiunii, cum ar fipiramida tetraedrică a lui Keops (148 în înălţimeiniţială) şi respectiv cea din Triunghiul Bermudelor (200 m înălţime), situate la aceeaşi latitudine şi având unghiuri identioe de înclinare a feţelor faţă de orizontală. În plus, ca şi în cazul ansamblului arhitectonic de pe Marte, cel de la Gizeh conţine şi o statuie cu chip omenesc, plasată lângă piramide (chiar dacă dimensiunile sunt sensibil mai modeste). O simplă coincidentă? Să fie piramidele, aşa cum sugera Florin Gheorghiţă, nişte simboluri tipice ale unei anumite civilizaţii cosmice, adevărate balize marcând planetele pe care a ajuns aceasta?

Cu aproape un secol în urmă, revista „*Digest**

publica un articol procreaţionist, geoşi antropocentrism care începea astfel: „Reînvierea de către Alfred Russell Wallace (naturalist englez, 1823 – 1913 – n.a), a teoriei potrivit căreia Pământul nostru se află în centrul Universului stelar şi este singura planetă locuibilă a trezit un uriaş interes în întreaga lume”. Nu se ştie tit de mare a fost interesul stârnit de această „teorie”, dar hohotul de râs pe care l-a provocat pamfletul

„A *fost oare lumea făcută anume pentru om* prin care Mark Twain le răspundea creaţioniştilor şi antropocentriştilor, a fost într-adevăr homeric. Dincolo de obişnuitele sarcasme ale marelui-scrii tot american, se ghicea însă o documentare ştiinţifică exhaustivă şi o profundă înţelegere a problemei vieţii în Univers. Twain îşi încheia pamfletul cu următoarea constatare: „Omul există pe Pământ de 32.000 de ani (*Homo sapiens cromagnon* – *n.a.*). Faptul că a fost nevoie de 100 de milioane de ani pentru a-i pregăti intrarea în lume este 6 dovadă că aceasta a fost creată anume pentru el. Cel puţin aşa presupun. Nu ştiu precis însă. Dacă turnul Eiffel ar simboliza vârsta lumii, pojghiţa da vopsea de pe clanţa uşii din foişorul cel mai înalt ar reprezenta cota-parte omenească a acestei – vârsta: şi oricine şi-ar da seama că turnul a fost clădit anume pentru a exista această pojghiţă de vopsea. Cel puţin aşa presupun. Nu ştiu precis însă”. Nici astăzi râu s-ar putea sintetiza mai exact inconsistenţa afirmaţiei că Terra este singura planetă locuită din Univers, refuzul de a înţelege că, aşa cum spunea Stephen Jay Gould, descoperirea vieţii extraterestre inteligente ar fi unul dintre cele mai importante evenimente din istoria umanităţii, grăbind poate, fie şi numai din spirit de emulaţie, evoluţia civilizaţiei omeneşti spre raţiune, pace şi fericire.

SCARA GEOCRONOLOGICĂ t

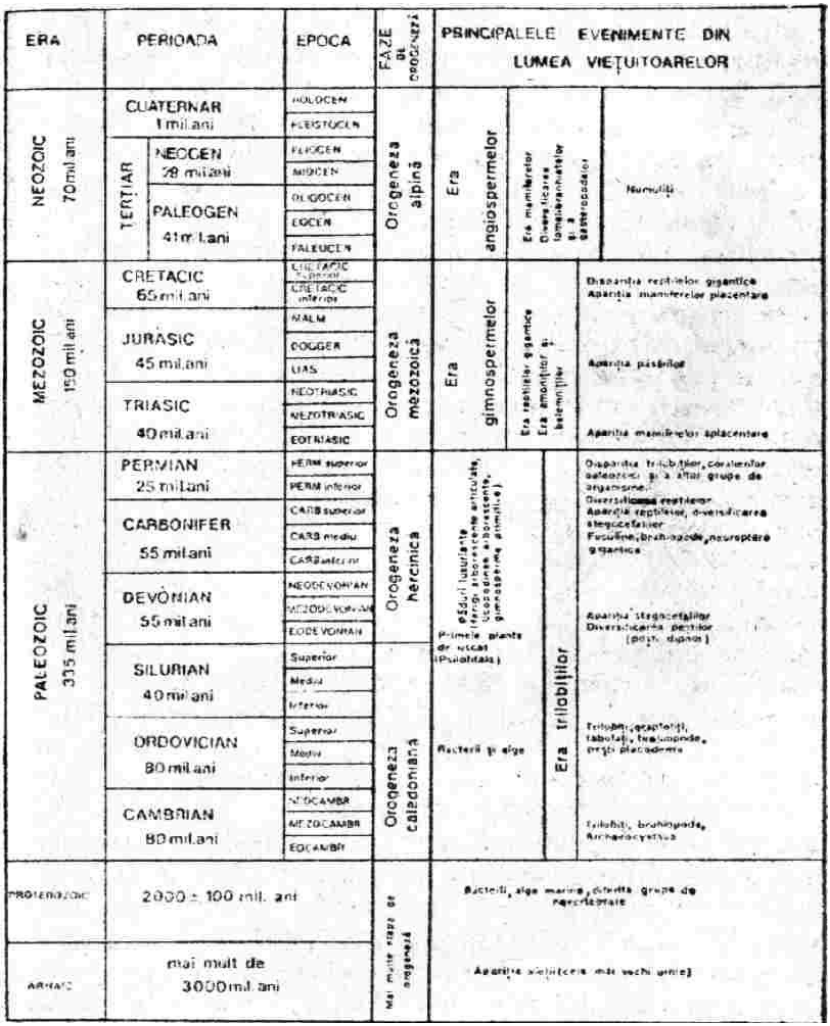

1 Preluată, cu uncie modificări ale autorului, după Mcszaros. N.; Petrescu I.: *„Coloşi printre vieţuitoarele* lifică şi Enciclopedica, Bucureşti, 1976.

NOTA BIBLIOGRAFICA

La baza ştiinţifică şi faptică a acestui volum

se află ipotezele şi teoriile unor oameni de ştiinţă reputaţi, rapoartele şi memoriile a numeroşi exploratori, în sfârşit, studiile şi anchetele unor publicişti cunoscuţi pentru obiectivitate şi acurateţea detaliilor.

Aceste materiale au fost găzduite în paginile următoarelor publicaţii:

„ANTIQUITY” (1982);

„ARCHAEOLOGIA” (19561970): „ASTRONOMY” (1980 – 1985);

„AVIATION WEEK AND SPACE TECHNOLOGY” (1976 – 1986);

„DISCOVERY” (1937);

„LE GEPAN” (1970 – 1985);

„LIFE” (1960 – 1969);

„NATIONAL GEOGRAPHIC” (1968 – 1986);

„NATURE” (1950 – 1986);

„NATURAL HISTORY” (1939 – 1983);

„NEWSWEEK” (1970 – 1986);

„NEW SCIENTIST” (1973 – 1985);

„OMNI” (1979 – 1986);

„PARŢĂ MATCH” (1968 – 1986);

„SCIENCE DIGEST” (1976 – 1985);

„SCIENCE ET VIE” (1955 – 1986);

„TIMES” (1340 – 1986).

Tematica a fost tratată în volumele de mai jos (a căror descriere bibliografică a fost inclusă în text):

Akimuşkin, I. „PE URMELE UNOR ANIMALE

RARE ŞI NEMAIÎNTÂLNITE”;
Attenborough, D. „LIFE ON EARTH”;
Berlitz, Ch. „THE BERMUDA TRIANGLE”;
Bergier, „LES EXTRATERRESTRES DANS L’HISTOIRE”;
Bodard, L. „LE MASSACRE DES INDIENS”;
Bölsche, W. „DRACHEN”;
Cousteau, *J.Y.* şi *Dumas*. *F.* „LE MONDE DU SILENCE”;
Dart R. „AUSTRALOPITHECUS AFRICANUS”;
Darwin, „ON THE ORIGIN OF SPECIES” (ed. XII);
Duron. D. „AFTER MAN”;
Dorst, J. „AVANT QUE NATURE MEURE”;
Cesner, K. „HISTORIA ANIMALIUM”;
Gheorghiţă, F. „ENIGME în GALAXIE”;
Gould, R. „THE STARGAZER TALKS”;
Gould, *J.* „THE MISMEASURE OF MAN”;
Gould, S.J. „THE PANDA S THUMB”;
Heyerdahl, Th. „AKU-AKU”;
Heyerdahl, Th. „THE KON TIKI EXPEDITION”;
Johanson, D. şi Edey, M. „LUCY – THE BEGININGS OF HUMANKIND”;
Kircher, „MUNDUS SUBTERRANEUS”;
Lamb, *H.* „GHINGHIS-HAN”;
Leroi Gourhan, A. „LE GESTE ET LA PAROLE”;
Lips, E.J. „VOM URSPRUNG DER DINGE”;
Oudemans, C.A. „THE GIANT SEA

SERPENT”;
Persinger, M.A. *şi Lafraière*, G.F. „SPACE-TIME TRANSIENTS AND UNUSUAL EVENTS”;
Sailer-Jackson, O. „LÖWEN, MEINE BESTEN FREUNDE”;
Sendrail, M. „SAGESSE ET DÉLIRE DES FORMES”;
Soteckl, R. „SHANIDAR: THE FIRST FLOWER PEOPLE
*** *Verril*. A. *A* „*LES* ÉTRANGES ANIMAUX PREHISTORIQUES”;
*** „CAPTAIN COOK'S VOYAGES OF DISCOVERY”.

Pentru datele ştiinţifice, enciclopedice şi maritime au fost consultate următoarele materiale de referinţă:
Brehm, A.E. „DAS TIERREICH”;
Piveteau, J. „TRAITÉ DE PALÉONTOLOGIE”;
*** „DER KRIEG ZUR SEE: 1914 – 1918” – KRIEGSMARINE ARCHIV;
*** „ATLAS GEANT INTERNAŢIONAL”
*** „L’ENCYCLOPAEDIA UNIVERSALIS” (vol. l-21);
*** „LLOYD S REGISTER OF SHIPPING” (1840 – 1985);
*** „THE NEW ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA” (vol. 1-30).

CUPRINS

Introducere 5
Un avanpost în spaţiu 9
Pasărea tunetului 21
Oamenii mării 33
Dispăruţi fără urmă? 46
Gnomii şi giganţii pădurilor 58
Vânătorii de dinozauri 83
Aventura „cimpanzeilor pitici” 91
Animale în armură 95
Copiii lui Kupe 100
Tigrul marsupial 104
Dragonii blindaţi 111
„Ursul” african 117
Fantoma cenuşie 122
Monştrii apelor 127
Şarpele de mare 137
Ultimele harpii 160
Calmarul gigant 172
Uriaşii savanelor 194
Dincolo de oglindă 204
Epilog 219
Scara geocronologică 237 Notă bibliografică 238